EROL TOY

hocaefendi

Cumhuriyet Kitapları

Roman

EROL TOY

hocaefendi

Cumhuriyet Kitapları

EROL TOY

HOCAEFENDİ

Cumhuriyet Kitapları

YAYIN KURULU
Doğan HIZLAN (Başkan), Turhan GÜNAY (Başkan Yardımcısı), Ataol BEHRAMOĞLU, Deniz KAVUKÇUOĞLU, Erdal ATABEK, Egemen BERKÖZ, Fazilet KUZA, Turgay FİŞEKÇİ

YAYIN YÖNETMENİ
Zeynep ATAYMAN

GRAFİK TASARIM
Ahmet SUNGUR, Müge KAYGUSUZ

DİZGİ/SAYFA DÜZENİ
Serpil ÜNAY

BASKI/CİLT
YAZIN BASIN YAYIN MATBAACILIK TRZ.TİC.LTD.ŞTİ.
Çiftehavuzlar Caddesi Maltepe Mahallesi Prestij İş Merkezi
No:27/806 Kat:9 Zeytinburnu / İstanbul
0212 565 01 22 – 0212 565 02 55 Sertifika No:12028

DAĞITIM
Cumhuriyet Kitapları

1. Baskı: Haziran 2011

Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Prof. Nurettin Mazhar Öktel Sk.
No:2 34381 Şişli - İstanbul
Tel : (0212) 343 72 74
Faks: (0212) 343 72 65
ckk@cumhuriyet.com.tr
www.kitap.cumhuriyeti.com.tr

Yayın Hakları Cumhuriyet Kitapları'na aittir.
Tanıtım amacı dışında izinsiz alıntı yapılamaz.

EROL TOY

HOCAEFENDİ

Cumhuriyet Kitapları

BİR

Derin uykusu bölündü.

Az daha düşündeki yaşlıya kanıp yatağını ıslatacaktı.

Usullacık yataktan kaydı. Sırtı hasıra değdi. Tüy gibi doğruldu.

Ağabeyi mışıl mışıl uyuyordu. Hasır çıtırtısını avuçlarıyla dizlerine emdirerek emekledi. Dam kapısına vardığında kasıklarının çatlayacağını sandı. Eşiksiz kapıyı hızla açtı. Küpü çatlamış yağ gibi aralıktan dışarı sızdı.

Üç adım attı, atmadı son dayancı tükendi. Kapının bir adım önünde apışını ayırdı. Avluyu yoldan ayıran çiti geçemeyecekti. Mintanını sıvama fırsatı kalmamıştı. Belli belirsiz eğildi. Kuru toprağa şırıl şırıl çarpan çişi, kulağında taşa çarpmış su gibi çınladı.

Kasıklarından yüreğini sıkıştıran körük boşaldı.

Rahatladı!..

Derin bir soluk aldı. Mintanını yokladı. Nemin toprakta yayılışını izledi. İlgisi yitince başını topraktan kaldırdı. Kırpışmalarıyla koyu karanlığı kamaştıran yıldızlar gözlerinde şakıdı. Kirpiklerini kırptı. Açtığında gökyüzünü masallarının Zülfikârı gibi yaran bir yıldız kaydı. "Tüh!.. Dilek tutamadım," yakınışıyla yeniden baktı.

Ay dağın kertiğinden yanardağ bacasından atılmış bir gülle gibi şorladı.

Dağın ak saçları hereğin saman yığınına özendi. Koyaklarda-

ki buzulların benzi sarardı. Yıldızların kırpışması önce azaldı. Sonra kaymayı unuttular. Ay yüzünden kopan gülümsemenin bir ucu yıldızları sarmaladı, bir ucu ovaya yayıldı.

Gece birden aydınlandı.

Uykusu yeniden bastırıyordu. Mahmur gözlerle uzun uzun aya baktı. Minik bir bulut kanatlarını çırpan bir kuş gibi yaklaşıyordu. Masallardaki altın kanatlı atların çektiği altın arabasına binmek üzereyken gözucu ıslattığı yere değdi. Yıldızlar kördü. O ıslaklık ararken ay her şeyi görmüştü. Mintanını utançla indirdi. Beş yaşına yeni girmişti ama, ayıbı biliyordu.

Apışını aydan başka gören var mı kaygısıyla çevreyi denetledi.

Köyle tarlaların arasında dev bir rüzgâr gülü gibi dikilen nöbetçi kulesi ayın ılık ışığında yıkanıyordu. Uyduruk tavanını tutan dört direğin arası, açıktı. Ay açıklıktan kulenin içine giriyor, her zaman o açıklıkta dört dönen nöbetçi nedense o an ortalıkta görünmüyordu. Issızlıkla sessizlik merakını kamçıladı.

Yalın ayakları ses çıkarmıyordu. Yine de uçlarına basarak yürüdü.

Paytak paytak yaklaşması gerekmedi.

Kuleyle köyün arasındaki tümseğe tırmanınca, her şeyi gördü. Ay ışığı ocağa atılmış çıralı tahta misali kuleyi aydınlatmıştı. Ayaklarının ucunda yükselerek kulenin içine baktı. Aydınlık kulenin tabanına yayılmıştı. Gözlerine inanamadı. Nöbetçi silahını, bebesini sakınan bir ana benzeri kucaklamış, direklerden birine yaslanarak bağdaş kurmuştu. Hiç kıpırdamadığına göre besbelli uyuyakalmıştı.

Gördüğü ona yetti!..

Hemen döndü. Mintanının eteği baldırlarını döve döve tümsekten indi. Koşa koşa dama girdi. Nefes nefese kapı sövesine yaslandı.

Uykusu çok değerli bir muştunun sevincinde açılmıştı.

Derin bir soluk aldı. Kapıyı ardına yaslayarak hızla içeri girdi.

Horlayan babasıyla, terleyen anasının başına dikildi;

— Babo, dedi incecik. — Babo ay doğdu, cenderme uyudu.

Dam depreme tutuldu.

Babası yataktan fırladı. Anası dürtülmüş gibi gözlerini oğuşturarak doğruldu.

Biri geceyi yara yara çakşırını çekiştirdi. Uçkurunu sıkıladı. Mintanının düğmesini ilikledi. Biri hemen ayaklandı, yele tutulmuş dal gibi, fistanını silkeledi, el yordamıyla bulduğu üçeteğini bindallının üstüne bağladı.

Babası kapıya ulanmıştı.

Anaları ivecen eğildi. Başını okşayarak ağasını sarstı. Usulca bacısını dürttü. İkisi de mahmur gözlerle çakı gibi doğruldu. Yarım kalan uykularını kirpiklerine astılar. Göz açıp kapayana kapı önünde toplaştılar.

Bir gözleri kulede, bir gözleri ayın aydınlattığı topraktaydı.

Nasırlı tabanlarının katı yerden ses vermemesi için parmaklarının ucunda kayan yıldızlar gibi karanlığın içinde yürüdüler. Kulenin hiçbir şey duymayacağı kadar uzağından geçerek, durgun ırmaklar benzeri tarlalara doğru aktılar.

Köyün ağır uykusu çıplak ayaklarının hışırtısına uyandı.

Uyanan duraksamadan yola koyuldu.

Ay dağdan koptu. Ova göğün tepesine asılmış dev kandilin ışığına boğuldu.

Herkes hem birbirini, hem yelde dalgalanan başakları aynı çerçevenin içinde gördü. Saflar halinde titiz, dikkatli ve sessiz ilerleyişleriyle, düşman cephesine yaklaşan keşif kollarını andırıyorlardı.

Babası tarlanın başına dikildi. Uzun uzun ovaya baktı.

Ona öykündü Meto. Karınca orduları gibi tarlalara dalan insanları gözlemledi.

Dudaklarının kıpırtısız durduğu anı, şimdiye hiç görmemişti. Şaşırdı!..

Bir gün anasıyla babası, mırıl mırıl söyleşirken duymuştu.

Babası daha evlenmeden, birinci askerliğinden döneli beri köyün imamıydı.

Savaştan iki yıl öncesi, terhis edildikten hemen sonra atanmış, üç ay sonra da evlenmişlerdi. O anımsamıyor. Ama ninesinin en sevdiği ve bıkmadan anlattığı bir masaldı; "Savaş haberiyle birlikte evli bekâr demeyip bütün gençleri yeniden askere almışlardı. Harp darp demekti. Gidip de gelmemek, gelip de bulmamak vardı. Tek oğul, üstelik imam, cenazemiz ortada kalır diye az tepinmedim. Lakin ne muhtar ne şube reisi laftan anladı. Soydular evladımın pusatını, geçirdiler sırtına asker üniformasını," diye acı acı iç çekerdi her anlatışında.

"Bir bir buçuk yıl geçti geçmedi!.. Savaşın bize bulaşmayacağı mı anlaşıldı? İsmet Paşa'yla Mareşal savaşa girmeme karar mı verdi? Tarlalar sürülüp ekilmeyince çok asker beslemek, ağır mı geldi, bilinmez!.. Babanız da içinde, eski tertiplerin eline teskerelerini tutuşturuvermişler.

Köy camisi koca ovanın yamacında, kalû beladan beri tektir. Eski zamanlarda, medresesi de varmış. Bakan eden olmayınca köhnemiş. Oğlum ilk teskereden bugüne, camisiz imamsız köylerin tamamına hizmet veren tek imam!.."

"Bilmem mi," diye kıkırdadı.

"Herhalde o günden bugüne, sabah gözünü açtığından gece yumana mır mır, bilmediğim bir dilde sürekli ezber yineler. Arada bir avuçlarını açıp sesini yükselterek; 'Bir hatim daha tamamladık çok şükür,' diye dua eder."

Bu yüzden ilkin aldırmadı. İyice yanına sokulduğunda irkildi!..

İlk kez onun da bildiği sözcüklerle; "Hey ulu Rabbim!.. Sanki bu tarlaları biz sürmedik. Tohumu ellerimizle biz saçmadık. El malı gibi, kendi tarlamızı talana çıktık.

Yazık!..

Çok yazık," diye yakınıyordu.

Birden dikilip dikkat kesildi.

Oğlunun yanıbaşındaki hışırtısı, koca imamı kuşkulara saldı. Kaygıyla; "Acaba bir duyan oldu mu?" telaşı içinde çevresine bakındı.

Duymuştu!..

Babasının ivecen telaşından çekindi. Gözlerini onun bıraktığı yerden tarlaya dikerek, duyduğunu belli etmedi. Kendinden hoşnut kıkırdamamak için dilini dişlerinin arasına sıkıştırdı. Gözleri bastığı yere çakılı, tarlaya girdi.

Geçen yıldan talimliydi.

Kuledeki nöbetçinin uyuduğu her ay ışığında, köy ayaklanırdı.

Dolunay ferini yitirinceye nöbetçi ne zaman uyur.. onu ilk kim görürse, telaşı kalk borusu yerine geçer, köy uykuyu unuturdu. Nöbet değişimine, değişmezse tan devinileri ele verinceye.. ya da sürekli gözledikleri nöbetçi uyanıncaya başak yolar, torba çuval dama taşır, aransa bulunmayacak kuytulara saklarlardı.

Nöbetçinin uyanıvermesi, bütün köyün saklambaç oynamasına neden olurdu.

Onun kıpırdadığını ilk gören derhal başakların arasına sinerdi. Bütün saflar onu izleyerek başakların arasında yiterdi. Onca saklanmaya karşın yine de görünen o değilmişçesine davranırdı. Eteğine yığdığı başakları, ivecenlikle pustuğu yere yığar, sanki hacet görmüş gibi ağır ağır kaygısızca doğrulurdu. Kız kadınsa, eteğini salarak, er kişiyse uçkurunu çekiştire çekiştire tarladan çıkardı. O yüzüne sıvaşan ay benzeri gülücüğü, nöbetçiye göstere göstere, damına dönerdi. Kalanlar sürüne sürüne görüş alanı dışına çıkmaya koşulurdu.

Onlar görüş alanının dışına çıkıncaya sabah olur. Ürüne bakmaya tek tek gitmiş de topluca dönüyormuş gibi, ara yollarda birleşe birleşe köye dönerlerdi.

Belleği, aklı ereli yinelenen bu saklambacın evrelerini ardardına sıraladı.

Başaklar sarardığında başlayan saklambaç, ekin biçilene dek sürerdi. Hatta bazen, harman kaldırılıp jandarma gözetiminde Ofis görevlilerine bir tamam teslim edilene değin bitmezdi.

Savrulan ürün çuvallara basılır basılmaz, paylaşılırdı.

Toprak Mahsulleri Ofisi'nin görevlisi, tarla sahibine, damdaki kişi, ahır ya da ağıldaki hayvan başına hesaplananın üstüne tohumluğu da katarak tarla sahibine verir, artanı kendisinin imzaladığı, mal sahibinin mühürlediği bir tutanakla arabalara yükler, tutanağı jandarmaların gözetiminde boynu bükük bekleyen köylünün eline tutuşturur, jandarmayı da yanına alarak çekilir giderdi.

Onlar gider gitmez köyde şenlik başlardı.

Herkes ivecen, herkes telaşlı harman yerine koşulurdu.

"O zaman işimiz iş," diye düşündü. "Büyükler harman artığı taneleri toplarken, biz sabahtan akşama kuş kovalarız. Babo da aney de der ki; Ofisin kişi başına bıraktığı ekmeklikle tohumluğun üstüne, yolduklarımızla topladıklarımızı eklemesek, acımızdan ölürüz. Çok şükür şimdiye açlığı tanımadan yılları devirdik. Bu savaş yüz yıl sürecek değil a!.. Ya Alaman yenilecek ya Müttefikler!.. Elbet bir gün bitecek. Ulu Rabbimizin inayetiyle bize bulaşmadan bitse de kurtulsak!.."

Ne var ki, onun aklı ereli, ekin boy atar atmaz, elinde mavzeri, sırtında çantası teçhizatıyla jandarma gelir, kuleye tırmanırdı. O yüzden böyle fırsatlarda ne kadar başak yolarlarsa o kadar çok döğülcek çorbası, o kadar bol keşkek yerlerdi.

Hızla işe koyuldular.

Sapında kurumaya başlayan başaklar, çimene çakılmış altın mızraklar gibi bir sağa, bir sola sallanıyor, sessizliğin sesiyle, yolum saflarına çağrı çıkarıyordu.

Başakları ayırarak önce kuleye, sonra köye baktı.

Kule terk edilmiş, köy derin uykuların düşlerine dalmışçasına sessiz ve dingin görünüyordu. Duyduklarını su içer gibi ezberlediğini ayırdı; gülüşünü önlemek için eliyle ağzını kapattı; "Horul horul uyuyan kule nöbetçisi bilse ki köy bomboş, tarlalar insan kaynıyor, düşü karabasana döner. Gözü açılanda, yaşlı genç, kız kızan anamın çekirge sürüsü benzetmesine uygun tarlalara üşüştüğünü görür. Gayrı neyler, kimsecikler bilemez.

Uyanmaz, uyandırılmazsa ay solana olgun başakların tümü yolunur," diye düşündü. Kafasını sallayarak çevresine bakındı. Yel fısıltıyı uyuyana iletir kaygısıyla diller susmuş, eller kıranın bile duymadığı çıtırtılarla işe koyulmuştu.

Tarlaya girmeden; "Çişim gelmese, ben haber vermesem hor hor uyurdunuz," diye kabarmak üzereydi. Ağasının çekiştirmesi fırsat vermedi. Az daha ekinin içine yuvarlanacaktı. Emekleyerek doğruldu.

Uzaktan tuğra pulları gibi sapsarı görünen çenekler, elini uzattığında yeşeriyor. Büyüklerin sürekli; "Kuruyanı yolun," uyarısıyla alay ediyordu sanki.

Bir daha baktı eğip göz düzeyine getirdiği başağa. Çeneklerin kuru kılçıkları avucuna dökülüdökülüverdiği halde, dipleri ayışığına yeşil yeşil gülümsüyordu.

Onu bıraktı, bir diğerini aldı. İstediği gibiydi. Boynunu burdu. Başak avucunda ağır bir yük oldu. Bir süre ne yapacağını, nereye koyacağını bilemedi. Yanıbaşındaki ağasına baktı. Mintanının eteğini bükmüş, kıçının çıplaklığına aldırmadan yolduğunu bir torba gibi içine tıkıyordu. Hemen ona uydu.

Yazık!..

Ekin sapları ondan daha uzundu.

Başakların tümü, biçime yakın kuru olsa, işi kolaydı. Eriştiği yerden tutar, çıt diye kırıverirdi. Ay ışığı aldatıyordu. Çeneği henüz yeşil başaklara dokunulmazdı!. Dokunursa, kurutmak için sermek gerekir, böylece akşamın talanını, sabahında ele verirlerdi. Üstelik gizlice tavuklara serpmek için, tek tek ayıklanması gerekirdi.

O bütünü kurumuş başak seçerken, boyundan uzun saplar, yel estikçe sağa sola savruluyor... Kıldan ince, kılıçtan keskin kılçıklar suratını dağlıyor... Savrulan yaprakların kamçısı çıplak kalçalarında şaklıyor... İncecik sapların düğme düğme kınları, ilik bulmuş gibi, baldırlarını dövüyordu.

Sızıya dayanamadığı an suratını, ensesini oğuşturdu. Baldırlarını kaşımaya ellerini uzattı. Mintanın eteği dürümünü salıverdi. Oca zamandır yolduğu bütün kuru başaklar döküldü. Sık sapların arasına karıştı. "Hay anam," diye mırıldandı elinde olmadan. Ürküyle çevresine bakındı. Ağası bile duymamıştı. Eteğini ivecen dertop ederek eğildi. Düşürdüğünü bulamadı. Sövgüyü dudaklarının arasında tamamlayarak doğruldu. Ağası görünmüyordu. Birden yalnızlık ürküsüyle büzüldü. Parmaklarının ucunda yükselerek arandı. Başaklardan başka bir şey göremedi. Hıçkırığı gırtlağını tıkadı. Gözlerine yaş doldu. Sümüğü ağzına sarktı. Feryat figan ağlamak üzereyken bir hışırtı duydu. Buralarda bir yerlerdeydiler. Ama neredeydiler.

Belli belirsiz güven, ağlamayı unutturdu. Kollarının uzanabildiği yerden ekin saplarını ayırdı. Ağası birkaç adım önünde başak yoluyordu.

Göz pınarları anında kurudu. Saçlarının dibindeki nem buharlaştı. Gözleri ışıladı. İçi güvenle doldu. Her şeyi unuttu. Açtığı boşluktan atlayarak ağasının yanında bitti. Tarlada bir başına değildi. Terk edilmemişti!.. Ağasını bulduğuna göre, ana babasıyla bacısı da oralarda bir yerlerdeydi. Bir süre hışırtılarla çıtırtıları dinledi. Bir koşu yanlarına erişmeyi kurdu. Ürküsünden utandı.

Utanınca yılgısı savuştu!..

Eteğindekini yitirme ezikliğiyle, yeniden, daha hızlı ve pek fazla incelemeden yolmaya girişti. Kısa sürede hem eteği doldu, hem ağasıyla başa baş ilerledi. İki eliyle kavradığı mintanın eteği koca bir torba gibi dolmuştu. Kucağındaki başakları ne yapacağını bileme-

di. Anasına sormak amacıyla badi badi koşturdu. İki eli de eteğinin ucunu kavradığından ekini ayıramıyor, çiğneye çiğneye ilerliyordu. Ah bir de torbası saplara takılarak hızını kesmese!.. Her adımında biraz daha yalpalamasına neden olmasa!.. O incecik saplar gergin davula vuran tokmak gibi ses çıkarmasa!.. Tereyağından çekilen kıl gibi büyüklerine ulaşırdı.

Kan ter içinde anasının yanına vardığında önce, kilim dokur, oya işler, örgü örer gibi biteviye başak kıran bacısını, sonra babasını gördü. Ağası geride kalmıştı. Anasına sokuldu. Duraksadığında ağası yanında bitti. İkisinin de eteği, çenesine değin başakla doluydu.

Büyükler bir onlara, bir yüklerine, bir birbirlerine baktılar.

O kısa anın ardından, birlikte tarlanın kıyısına yollandılar.

İlk adımı atmak üzereyken aklına gelenle olduğu yere çakıldı.

Köyü o uyarmıştı. Eteğini de doldurduğuna göre, denetimi sürdürebilirdi.

Çevreyi bir güzelce kolaçan etmeli. Jandarma uyandıysa, uyuduğunu nasıl herkesten önce gördüyse, uyandığını da herkesten önce görmeli, görür görmez yine sessizce hem ana babasını, hem köylüyü haberlemeliydi. Böylece ekinin içine siner, ay aydınlığında yoldukları başakları göstermeden gizlemenin yolunu bulurlardı.

Jandarmayla saklambaç çok hoşuna gitti!..

Ayaklarının ucunda yükseldi. Gözleri başakların üstüne çıktı, ama ince bedeninin pek ağır olmayan yükü, nasırlı parmaklarını acıttı. Yüzünü buruşturarak yeniden tabanına bastı. Görmeli, herkesi uyarmalıydı. Telaşı hevesine karıştı. Cılız bacakları üstünde yaylanarak zıpladı. Ekinin hasırotu şeritlerine özenen ince, keskin yaprakları, çıplak baldırlarına sürtündü. Dizleriyle kalçalarını, baldıran gibi daladı. Az daha ovunacak, onca zamandır yolduğu başakları dökecekti.

Uslu uslu birkaç adım attı. Merakı ağır bastı!..

Çevreyi görmez, yüklendiği ödev tamamlanmazsa, içi içine sığmayacaktı.

Ayağını kaldırırken ekin taşa gelmiş su gibi yarılmıştı. Yöntemi bulmuştu. Yüzü yayıldı. Dudaklarında bir gülümseme belirdi. Ayaklarını harman kürekleri gibi, sağa sola savurtarak sapları ayırdı. Diziyle bastırınca önü açılıverdi. Açıklığa yürüdü.

Önündeki başak kümesi kümbeti andırıyordu. Ayağıyla yokladı. Unutulmuş bir kesek domalmıştı. Dizleriyle bastıra bastıra ekini yatırdı. Bir basamak yükselmiş, başı ekin deryasının üstüne çıkmıştı.

Dört yönü gözden geçirmeye durdu.

Setler yitmiş, ovayı ışıtan ay, iki dağ arasını altın bir göle çevirmişti.

Bir an masal kayığına bindi.

Yelle çırpınan gölün üstünde kürek çekti. Oradan uçan halıya zıpladı. Bütün ovayı bir çırpıda cevelan eyledi. Gök billûrdan berrak, yer anasının boynundaki altından sarıydı. Uzandı, üstüne yıldızlar yağdı. Kasıldı, yöresinde balıklar uçuştu. Yaylandı, altında bulutlar gezindi. Dikildi, kulaklarında yağmurlar çağıldadı. Göğsü kabardı, yüreği pıt pıt attı. Birden gözü nöbetçi kulesine değdi. Değer değmez kıvanç kerevetinden indi. Karabasanlara belendi. O ürküyle kendine geldi. Bulutlarla yağmurlar bulunmaz koyaklara kaçtı. Yağmurlar bilinmez topraklara yağdı.

Dupduru bir göğün altında ay, her şeyi, her yeri aydınlattı.

Dalgalanan, göz alabildiğine uzanan tarlalardaki arpa, buğday, çavdardı. Ve onların arasında karınca orduları gibi dizilip el, kol, gövde, baş, çırpınan köylülerdi.

Neredeyse ağzından, babasının dil pelesengi; "Allah muhafaza!.." fırlayacaktı. Dudaklarını ısırarak sözü ağzının içinde tutukladı. "Aman ha!.." dedi kendi kendine yine babasına öykünerek; "Aman derim sana!.. Amanı bilin mi?" dudakları dişlerinin arasından sıyrıldı. Yüzü, tam tepesinde gülümseyen ay dedeye döndü.

"Baksana herkes tarlalara doluşmuş!.. Herkes aş ekmek derdinde ivecen!.. Ve herkes bizcileyin telaşla başak yolmakta!..

Bunun bir hikmeti yok mu?

Var!.." dedi kulağının içinde babasının sesi;

"Şimdi yolabildiğimizi yolmazsak, kışın kuru bulamaca kalırız. Ne keşkek kaynar ocakta, ne döğülcek çorbası kaşıklanır sofrada."

İç sesle gözleri iyice açıldı. Uzun uzun kuleyi gözledi. Sevinci suratına yayıldı. "Oh!.." dedi sesli sesli. "Cenderme uyanmamış!.."

Güvenle dinginleşirken babasının;

— Oyalanman, tez olun!.. fısıltısı gökgürültüsü gibi kulaklarını zonklatmasa, her bir işi bırakacak, ekinle insanın oynaşmasını seyre dalacaktı.

Uyarılınca anasıyla ağası ivecenleşti.

Şaşkın şaşkın bir onlara, bir uyarının geldiği yöne baktı. Oyun coşkusundan ayırdına varmamıştı. Tarlaya girerken olmalı, babası takkesini başından çıkarmış, saçları başaklara karışmıştı. "Babonun sakalı kara ama, saçları ağarmış," iç sesiyle kümbetten kayarak yeniden ekinin içinde yitti.

Kendi gözünde kayıplara karışınca; "Cenderme beni göremez ki," diye güveni pekişti. "Azbiraz daha sinende, yanıma gelse üstüme basar," düşüncesi korkusunu ayaklandırdı: "O zaman herkes kaçışır. Tosbağa gibi yumulur kalırım," dehşetiyle sarsıldı; "Ben bu koca yazıda bir başıma neylerim?

Allah muhafaza!..

Cendermeden önce telef, kurda lokma, kuşa dane, börtü böceğe yem olurum."

Boğazına yürüyen korku yumruğu gırtlağını tıkadı. Nefesi kesildi. Gözleri doldu. Ağlamaktan korktu. Eteğindeki başakları bir kez daha dökmekten sakındı. Yumruklarını sıktı. Yığını göğsüne bastırarak derin derin soludu. Soluğunun sesi kulaklarında yankılanınca ürküsü arttı.

Dizleri, dirsekleriyle yatırdığı sapları, ayaklarıyla yara yara eğirtti.

Kalçaları üşüdü, aldırmadı!.. Ayak bilekleri çizildi, farkına varmadı!.. Yükü, her adımda biraz daha ağırlaştı, yakınmadı!.. Avuçları tere battı, eteği kayar, başaklar dökülürdü, açmadı!.. Sümüğü sarktı, diliyle yaladı. Kaç kez tökezledi, saymadı!.. Gece derinleşti, ayazın serinliği arttı. Sertleşen keseklerle, gevşeyen sapların arasına ayağı sıkıştı, ağlamadı. Dili dişleri arasında bir koşu anasının yanına vardı.

Varır varmaz; "Aboov!.." mırıltısı ister istemez ağzından kaçtı.

Kendi sesinden ürkerek irkildi. Anası nerden bulmuşsa, kocaman bir kıl torbayı açmış, eteğindeki başakları, değirmen oluğuna akıtır gibi içine aktarıyordu.

Yanaştı. Eteğini uzattı.

Anası, sabırsızlıkla tepinmesine aldırmadı. Kendi üçeteğindekini aktardıktan sonra doğruldu. İvecen önce ağasının, sonra bacısının mintanını boşalttı. Silkelene silkelene dizlerinin altına sarkan mintanlarının etekleri, çıplak kalçalarıyla, sibek eğrisi butlarını perdeleyerek görünmez kıldı.

Anası o zaman ona yöneldi.

Doğumu yakın gebe misali salına salına biraz daha yaklaştı.

Ağasının başını okşayan kınalı parmaklar eteğine uzandı. Göz açıp kapayana, eteği torbaya aktarıldı. Torba, boşluğa çönmüş bir kambur gibi kabardı.

Ay yükseldikçe aydınlık genişliyor, kelleşen evlekleri ele veriyordu.

Üçünün de bakışları, aynı anda bir aya, bir nöbetçi kulesine yöneldi.

Ayın ışığı çoğaldı. Nöbetçinin horultusu bir ezgi gibi kulaklarında yankılandı.

Besbelli, askerin uykusu derindi. Hafifleyinceye vakitleri var-

dı. Bir fasıl daha yolmaya devindiler. Elindeki kıl torbayı tıka basa doldurmuş babası, önlerini keserek;

— Bugünlük bu yeter. Uzatıp başımıza iş açmayalım, diye gerildi.

"Açılacak iş ne olabilir ki," sorusu kısa belleğini geçen yaza yönlendirdi.

Yine böyle aylı bir gecede, nöbetçi uykuya, onlar da tarlalara dalmış, yola yola eteklerini doldurmuşlardı. Ne oldu, nasıl oldu hiç kimse, hiçbir zaman öğrenemedi.

Hor hor uyuyan jandarma uyanıverdi!..

Köylü anında ekinin içine sinerek gözden yitti!..

Zavallı Rasim emminin, kavruk bedeni minare gibiydi. Sığınacak yer bulamadı. Nöbetçinin öfkesine tarlada basıldı. Gerisi, babasının dediği, köylünün baş salladığı üzere, tam bir rezillik!.. Rasim emmi, namlu ucunda yaşlı bir akçakavak gibi gittiği dört köy arasındaki karakoldan, daldan düşmüş ayva misali çürükler içinde döndü.

Tutmayan el ayağının yeniden iş görmesi için nice yakılar karıldı. Nice dualar edildi, nice ağıtlar yakıldı. Unutulur mu?

Daha o iki jandarmanın kolunda, köy girişine atılır atılmaz babası; "Ah Çanakkale kahramanı, Garp cephesinin anlı şanlı gazisi Rasim emmi!.. Elleri kırılır inşallah!.. Bu da bir Allahın kulu, bunu da Allah yarattı dememişler. Sanki tutsakları insan değil, dadaş kalası. Her bir yerini hurdahaş etmişler. Bu yıkıntının hakkından koç postu gelir ya!.. Köyde koyun yok ki, koç buluna!.." diye söylene söylene çok sevdiği keçisi Küpeli'yi kesmiş, yaralıyı sıcağı sıcağına postuna basmıştı.

Fukara Rasim emmi, günlerce tepesi düğümlenmiş peynir tulumu gibi duvara yaslanmış... Aşı çiğnenmiş yemek, suyu kaşıkla içmek zorunda kalmıştı. Ne zaman yanına varsa inliyor, yara beresinden çok basılma utancıyla sayıklıyordu.

"Ne şımarık, ne şirret şeyleriz," demişti ayağını taşa çarpıp höykürdüğü zaman ağası; "Adam sabahacek cenderme dayağı yemiş. Her yeri kırık dökük, ağzını açıp tık demiyor. Biz elimize diken batsa, eşekler gibi anırıyoruz."

— Canı yanan anırmaz mı? sorusunun yanıtı babasından gelmişti:

— Derler ki, kısrak küheylan doğurur, gözünden iki damla yaş gelir... Tavuk yumurta doğurur, yedi köyü velveleye verir. O misal kişinin yiğidi acıdan utanır.

— İyi de, ayağım koptu sandım. Yüreğim ağzıma geldi. Bağrılmaz mı?

— Cennetmekân babodan duymuştum. Bu Rasim emmi vaktiyle pek görklü, pek örflü bir yiğitmiş. Çanakkale'den de böyle yara bere içinde dönmüş. İstiklal Harbi. Garp cephesine esker devşirende; "Ben hizmetimi fazlasıyla ettim," dememiş. Diyap Ağa efendimizle, Şeyh Saidi Kürdî hazretlerinin selamını alır almaz, yayan yapıldak cepheye katılmış. N'etti, n'eyledi soranda, kessen demez. Cumhuriyet Bayramından Cumhuriyet Bayramına namazını İstiklal madalyasını takarak eda eyler. Bize hiçbir şey anlatmadı. Siz bir yoklayın bakalım. Belki, İzmir'i nasıl geri aldıklarını anlatır.

— Demek bu yüzden utanır?

— He!.. Dedim ya, acıdan utanmaklığa yiğitlik gerek. İşte öylesi, kan kusar, kızılcık şerbeti içtim der. Acısını kimselere duyurmak mı istemez, kimse acısıyla avunsun mu dilemez, bilinmez. Ama, tırnağı çizilen kaltaban, boğazına bıçak dayandı sanıp hönkürtüsüyle dağları inletirken, onun gibiler iniltisi duyulacak diye çekinir, demişti.

Nöbetçi kulesi dinginliğini, jandarma horlamasını sürdürüyordu.

Ama geçmiş hepsince aynı anda anımsandığından hiçbiri sesini çıkarmadı.

Ana babası torbaları yüklenirken, o kuleye doğru seğirtti. Nö-

betçi uyanıverirse oyalayacak, böylece tarladan dönenleri görmesini engelleyecekti.

"Yeri yurdunu, ana babasını sorarım. Lafa tutarım. Yöresinde fır döner, ovaya, hasatla köyün arasına bakmasını önlerim," düşüncesiyle kuleye yaklaştı. Uyuduğu güveni pek sesli olmasa da, horultusundan yayılıyordu.

Köylülerin belleğinde de Rasim emmi vardı.

Zaten bir nöbetçi uyandı mı kaygısıyla kuleyi, bir yeterince kuru mu merakıyla çenekleri yoklamaktan yorgun düşmüşlerdi. Ana babası torbaları yüklendi. İvecen köye yönelince; "İmam efendinin bildiği vardır," düşüncesiyle bütün köy onları izledi.

Her birinin sırtındaki torbaların ağırlığı belirsizdi.

Birini yüklenmeyi denedi. Gözü yemedi. Allahtan izin de verilmedi.

Birini, takkesini iyice başına yerleştiren babası, diğerini başörtüsünü sıkılayan anası yüklendi. Ağası bacısıyla o boşta kalmıştı. Aklına uyuyan jandarma gelince, tutmalarına bırakmadan kuleye doğru koşmuştu.

O koşarken, köylüler, yolmayı sürdürüyordu. İlkin onun bir yün yumağı gibi kuleye doğru yuvarlandığını gördüler. Ardından ana babasının sırtlarında torbalarla yolu yarıladığını. Hemen toparlandılar. Bir gözleri kulede, bir gözleri gittikçe yaklaşan balada torbalarını yüklendiler. Horantalarına, dudaklarına bastırdıkları parmaklarıyla; "Sus!.." işareti yaparak yürüdüler.

Geldikleri gibi, ayak seslerini gizleyerek kulenin uzağından köye ulaştılar.

Hemen herkes damına girmiş, talanını saklamıştı. Nöbetçi hâlâ uyanmamıştı.

Ana babasıyla kardeşleri avlu kapısalığında onu bekliyorlardı. Hızla yaklaştı. O da gelince, derme çatma kapısalığı geçtiler. Avluya girmek üzerelerdi. O an içinden ağasına sataşma isteği fışkırdı.

"Şuna bir çelme taksam da, çişimin çamuruna yuvarlasam," diye geçirdiği an, ana babasının işareti, değirmen taşı gibi isteğinin üstüne çöktü. Çelmeye uzanan dizi kasıldı. Usullacık yere bastı. Sesli soluk almaktan çekinerek dama girdiler. Torbaları yastık gibi yataklarının başucuna yerleştirdiler. Torbanın kılları sertti. Yüzlerini daladı. Kulakları, yanakları yana yana üstüne uzandılar.

Gece tükenmek üzereydi.

Onlar uykuya dalarken babası sabah ezanı için camiye yöneldi.

İKİ

İmam sızmıştı.

Düşünün doruklarında, bir kayanın üstünden uçtu.

Yıldızlardan kopmuş bir göktaşı gibi uçurumun dibine düşüyordu.

Korkuyla yerinden sıçradı. Uykusu ürkünün yelinde bir yelken gibi açıldı. Şaşkın şaşkın yöresine bakındı. Herkes derin uykulardaydı.

Bir süre karısının düzgün, dingin, düzenli nefeslerini dinledi.

Yeniden aynı düşü görme korkusu uykusunu kaçırdı. El yordamıyla ivecen çıkarıp attığı çakşırı aradı. Yatağın kıyısındaki yığın eline takıldı. Uçkur parmağına dolanınca gülümsedi. Bacaklarını yorganın dışına çıkardı. Uçkur deliğini ön tarafına getirerek çakşırı giydi. Yataktan çıktı. Hışırtısını çıplak ayaklarına yuttura yuttura hasırı tüketti. Usullacık damdan çıktı. Kapı önünde sıralanan çarıkların arasından kendininkileri ayırdı. Ayaklarının birer devinisiyle topuğuna basarak giydi. Bağlarını sarkıtarak avluyu aştı. Çit gerisinde kalır kalmaz, köyü yokladı.

Gece yarıyı yeni aşıyor, besbelli herkesin kıçında pireler uçuşuyordu.

"Düş tam zamanında yetti. Kimseye görünmeden," dediği an, kulaklarında bir öksürük davul çaldı. İrkildi. İkircimle çevreyi dinledi. Öksürük yinelendi.

"Rasim emmi bu," dedi. "İyice kocadı artık. Buluttan nem kapıyor zavallı!.. Günlerce küllün küllün öksürüyor. Yine de maşaal..." Sözcük tamamlanmadan dehşet içinde eliye ağzını kapadı. "Ne demektesin imam efendi. Bu halle edilecek laf mı bu? Boyundan artık günaha girecektin. Madem işi işledin, arınmayı bil. Koskoca dere şırıl şırıl niye akmakta? Cenabetler yarar kul olsun diye.

Varıp çimerek, guslünü tamam eyleyinceye iyi kötü hiçbir şey düşünme. Ağzından hayır şer tek kelime çıkarma. Sağda solda hiçbir şeye dokunma. Mundar edersin. Kimseye rastlayıp selam vermek zorunda kalma, o bilmeden, sen bilerek günaha girersiniz," uyarısıyla derenin yolunu tuttu.

Ayak yordamı, hiç şaşırtmadan onu dere kıyısına götürdü.

Dereye varmadan bir tepenin aşılması gerekiyordu.

Yokuşu hızla çıkmış, sırılsıklam tere batmıştı.

Gecenin koyu karanlığı, derede seyrelmişti.

Akan su, sanki karanlığı yara yara gidiyor, yatağını aydınlatıyordu.

Gözünü bildik sudan ayırmadan ivecen devinilerle göyneğini, çakşırını çıkardı. Avucunda dertop ederek her zamanki taşın üstüne bıraktı. Çırılçıplak kollarını açtı. Gece ayazı, şamar benzeri bedeninde şaklayınce irkildi. Bir an olduğu yerde dikildi. Kollarını kanat eylemişcesine bayırdan aşağı kaydı.

Ayaklarının hızı, tenini kızıştırdı. Bayır bitti. Çayır kelleşti. Su iyice ışıladı.

Bir hayıt kümesinin üstünden atlayarak, boylu boyunca dereye kapaklandı. Soğuk su, buzdan bir yorgan gibi bedenini kuşattı. Nefesi kesildi. Saçından tırnağına ürperdi. Düştüğüne yakın bir hızla doğruldu.

Çenesi takırdıyordu. Titreye titreye ovundu. Çırpa çırpa boy aptesi aldı.

Arındı, yeğneldi, içi rahatladı.

Titreyerek sudan çıktı. Sallandı, silkelendi. Bedeninden bıçak ucu gibi kayan zerreler çayırlara damladı. Eliyle gövdesini sıvazladı. Islaklık nemini bırakıp gitmişti. Elinin serinliğini teninde hissetti. Göğsünü karnını ovdu. Titremesi geçti.

Bakındı!..

Çevre karanlık, doğa ıssızdı!..

Yine de alışkanlık ağır bastı. Elleriyle önünü kapadı.

Ürpertisini taşıyarak bayırı tırmandı. Tıpış tıpış taşın yanına vardı.

Giysisi taşın üstünde onu bekliyordu.

Nemli tenine onları geçirdi. Titreye titreye yamacı tırmandı. Tepeye ulaştığında ısınmıştı. Bir iki soluklandı. Gecenin yeli ciğerlerini şişirdi. Geldiği patikadan camiye yöneldi. Minarenin içi elle tutulacak kadar karanlıktı. Aldırmadı. Alışkın ayakları hiç şaşırmadan merdiveni tırmandı. Şerefeye çıktığında üstüne yıldızlar yağdı.

"Daha erken ama, anca yetişirler," düşüncesiyle elini kulağına attı.

Aney, kulağında şırıldayan bir pınarla uyandı.

Gözlerini açmadan yüreğine akan ezgiyi dinledi.

"İmam bu!.." buluncuyla yastıktan koparmadan başını çevirdi. Yanı boştu!..

"Ne zaman uyandı. Nasıl kalktı da gitti?" sorusuna, "Ben neden sezmedim?" azarını ekledi; "Kütük gibi uyuyup kalmışım," derken yüzü ışıldadı. Yanaklarından sarkan gülümseme, bütün bedenine yayıldı. Alaz oldu sonra, her yanında dolandı.

Teni titreşimlerle gıdıklanırken, yarı mahcup, yarı nazlı gözlerini açtı.

Sabah salâsı bitmişti!..

El yordamıyla şalvarını buldu, giydi. Yorganı üstünden attı. Doğruldu. Yatağa bağdaş kurdu. Sabah salâsının her dizesi arasını alabildiğine uzatırdı. "Uyanığı duyacak. Uyuyan uyanacak. Cemaat yaş-

lı. Devrik ağaç gibi kalkacak. Aptes bozacak aptes düzecek, yola düşecek.

Hepi topu bir avuç ihtiyar!..

Hepsinin de baston niyetine birer kaba âsâsı var.

Mübarekler, herkes uyansın diye taşlara vura vura, toprağı eşe deşe tıngır mıngır sabahı çağırarak camiye varacak.

Tez davranır, salânın ardından hemen ezana geçersem, namazı kaçırırlar. O yüzden her sabah azbiraz erken davranıp salânın ardına bir iki ilahi eklerim.

Sabahın sevabı çoktur!..

Ne denmiş? Akşamın hayrından sabahın şerri yeğdir!..

Neden?

Sabah taze başlangıçtır!.. Akşam ağrılı sızılı yatan yaşlı kişinin, sabah gerine gerine gözünü açması, varlığını bir güne daha taşıması demektir. Bunun şükrü tez varıp namazını eda etmektir. Yoksa cenabı Rabbilâlemine borçlu kalır, yarın ahirette hesabını veremezler. Hesap gününe yakın olmak beter bir şeydir. Kişi bir nice uzak durmak istese, her gün biraz daha yaklaşır. Borcum yok diyebilen, huzura erer," derdi.

Her çağrısı uzun aralı salâ bitti.

Bağdaşını sıkıladı kadın. Yatağa daha bir yerleşerek; "Şimdi ilahilere başlar," sezgisi, çok geçmeden doğrulandı. İmamın yanık sesi, seher sessizliğinin içinde çakan şimşekler gibi içini aydınlattı. Eli yavaş yavaş kalktı. Ucu dağlanan memesinin üstünden kalbini yokladı. Yüreğinin dingin, tekdüze atışları, sırasını şaşırdı. Yüzü kızardı. Karanlıkta görülmedi. Erinçle gülümsedi. Dudaklarına gül kondu sanki. Dilini dudakları arasında gezdirdi. Gülün yaprakları dağıldı. Her yaprak usullacık teninin bir başka dokusunu gıdıkladı. Yaprakların okşadığı yer ilkin ılıdı. Ilım alaza döndü. Alaz dev bir çavlan oldu. Teninden içine aktı. Bedenî akşamın erinciyle kaykıldı.

Gözlerini kapadı. Eli göğsünün üstünde yekindi. İmam ilahiye geçmişti;

"İşbu vücut şehrine, her dem giresim gelir, / İçindeki sultanın yüzün göresim gelir. / İşitirim sözünü, göremezsem yüzünü, / Yüzünü görmekliğe canım veresim gelir / Ol sultan halvetinin yedi hücresi vardır, / Yedisinden içeri cevlan urasım gelir / Her kapıda bir kişi, yüz bin çerisi vardır, / Işk kılıcın kuşanıp cümle kırasım gelir. / Leyli-i Mecnun benem, şeydâ-yı rahman benem, / Leyli yüzün görmeye Mecnun olasım gelir. / Dost oldu bize mihman, bunca yıl bunca zaman,/ Gerçek İsmail'leyin kurban olasım gelir. / Erenlerin nazarı, toprağı güher eyler, / Erenler kademinde toprak olasım gelir / Miskin Yunus'un nefsi dört tabîat içinde, / Işk ile can sırrına pinhan varasım gelir."

Her dizeyi yüreğine yazdı. Her sözcüğün büyüsüyle tutkusu arttı. Olduğu yerde yontulaştı. Az önce boş yatağı sıvazlayan eli göğsündekiyle kilitlendi. Her dizeyi her arada derin soluklarla yineledi.

İlahi bitti. Uykusu açıldı!..

İmam suskun aralarda minarenin şerefesine yansıyan âsâ tıkırtılarını saydı.

Salâyla uyananların mahmurluğunu kazıdığından güvenli, gözlerini karanlığa dikti. Karanlık gitti gitti, dağların doruğunda inceldi.

Yunus'un ilahisi, güneşi uyarmıştı besbelli. Gün mahmurluğunu uzak, yüksek bulutlara silerek şafağa hazırlanıyordu. İlahiyi bitirdi.

Burnunu çekti, boğazını temizledi, sesini ayarladı, sabah ezanına başladı.

"Aziz Allah!.." dedi sesli sesli aney; "Aziz Allah!.. La ilahe illallah!..

Karanlığı yaran gözleri, yatağın boşluğunda gezindi. "Uyumadı mı bu?" sorusu kulaklarında çınladı. "Uyumamış olmalı." Yanıtı içinin içini kıydı. "Uyuduydu," güvencesi kıyılan içini kabarttı; "Besbelli er kalkıp derede çimdi," buluncuyla sevinci kaygıya döndü. "Salâda sesi titrekti. Soğuk suya dalıp çıkınca üşümesin olasız. Bir havlu alsaydı bari. Silinir, kurunur üşümezdi. Yazık!.." üzüncü; "Bir da-

haya hazır edeyim. Yerini göstereyim de, bilsin!.." kararıyla kıkırdadı.

"Sağı solu. vakti saati belli mi ki, hazırlanacaksın? İki namaz arası dam ıssız. yatsı dönüşü çocuklar uyuduysa, horozlanmaz mı erim?

Yakınan taş olur!..

Eskimeyen sevda kimi hoşnut etmez ki?"

O içini susturdu, imam son dizesiyle ezanı!..

Birden damın karanlığı üstüne çöktü. Derin, acımasız bir yalnızlık duygusuyla sarsıldı. Elleri göğsünde kilitlenmiş, gözleri alabildiğine açılmıştı. Sağa sola bakındı. Yan yana uzanmış çocukları derin uykulardaydı!..

Elleri göğsünden çözüldü. Bedeni yontusundan ayrıldı. Bağdaşı bozuldu. Dizi üstüne sıçradı. Küçük birden ters dönmüş, üçü de açılmıştı!..

Uzandı. Küçüğü ağzına kadar dolu bir kâse gibi usullacık kucakladı. Usullacık çevirdi. Uyandırmadan örttü. Uykusu açılmıştı. Yerinden doğruldu.

Kocasıyla paylaştığı yatağı, yorganı okşaya koklaya dürdü. Yüklüğün kanadını gıcırdatmadan açtı. Dürdüklerini üst üste yüklüğe yerleştirdi. Ayaklarının ucunda bir tüy gibi döndü. Sessizce ocağın başına çöndü.

Demir maşayla kül yığınını deşti.

Küle kundaklanmış közler ışıladı. Her biri, yeni açmış bir gonca gibi kızıl pembe gülümsedi. Nar kızılı közlerin üstüne, birkaç ince dal attı. Kızıl karardı, dallar çıtırdadı. Yüzü yayıldı. Kulağının biriyle çıtırtıyı dinledi. Tutuşma gevrekliğine erdikleri kanısıyla maşayı bıraktı. Dört ayak eğildi. Başı uzadı. Dudakları büzüldü. Ağzı körük oluğuna döndü. Derin bir solukla ciğerlerini doldurdu. Köz ışığı şişen avurtlarını kendi rengine buladı. Ciğerlerine dolan havayı, ağzının körüğünde üfledi.

Közler sarı mavi harladı. Alazlar dalları sardı. Çıtırtılar birbirini izleyerek arttı. İlk dal tutuştu. Ocak aydınlandı. Alev ötekileri sardı. Damın içindekiler boyutlarını ele verdi. Alevin üstüne ivecen birkaç odun çattı. Konumunu değiştirmeden birkaç kez daha üfürdü. Baca tüttü. Çoğalan kıvılcımlar çıtırtıları örttü. Odunlar tutuştu.

Yaptığından hoşnut, doğruldu.

Göz kararı tencerenin içindeki suyu ölçtü. Yeterli gördü, kaynamaya bıraktı.

Hızla doğruldu. Yastığın altındaki torbayı çekti. Kendilerininkinin yanına koydu. Kapıya yöneldi. Sövenin yanında nöbetçi gibi dikilen testiyi kavradı. Avluyu aştı. Bir çalı dibinde hacet gördü. Her bir yönü kolaçan etti. Testiyi aldığı yere, aldığı gibi bıraktı. Issızlıktan güvenli, dama girdi. Çuvalların başına geçti.

Önce ikisini birden kucakladı. Kolları yetti. Gücü yetmedi.

"Zorlanır, taşırım" istenci, "dökülür saçılırsa" korkusuna yenildi.

İkisini bir arada götürmekten vazgeçti. Öncelikle ağırını yüklendi.

Oğlanların aniden boşluğa düşen başları, gözlerini açarken kapıya vardı.

Kapı aralığına varanda, torbanın üstünden çevreyi bir kez daha kolaçan etti.

Karanlık ıssız ve sessizdi. "Besbelli yaşlılar, uzağa yakın olma telaşıyla camiye koşmuş, imamın ardında saf tutmuşlar," diye gülümsedi. "Henüz uzak sananlarla sayanlar, uyanmaya üşenmiş... Gerisi geceyi bizim gibi geçirip düş uykularına dalmışlar," düşüncesiyle utangaç utangaç başını salladı. "Elimi uzatsam, ıssızlığı avuçlarım," güveniyle paytak paytak yürüdü, geniş avluya çıktı.

Her adımda, her yöne bakına bakına ahıra girdi.

Torbayı kaldırıp hereğe atar atmaz döndü.

Damdakini de aynı dikkatle ötekinin yanına savurduktan son-

ra, merdivenin başına dikildi. Basamaklarından biri geçen yıl kopmuştu.

Eksiği eliyle yokladı.

"Kaç kez dedim herife!..

Bir gün birimizin ayağı bu boşlukta şaşacak. Tepe taklak düşecek.

İşin yoksa, kırık çıkıkçı ara!.. N'olur adam bi vakit bul da şu basamağı onar!..

Ne fayda!.. Sen söyle, sen dinle!.. El işi oldu mu, dört döner. El vermekle yetinmez. Soyunur, yükün altına girer. Kendi işini savsar da savsar. Eli boşalacak da, aklına gelecek de. evinin viranesini onarıverecek!.. Hani elinden iş gelmese. var bir edene. deyiver. Adamın yok mu derler kişiye. Yok, diyebilir misin. beş vakit bülbüllük eylemekteyken? Diyemezsin!.. Diyemeyende de düşmemeye dikkat edeceksin," diye söylenerek merdivenin eğri dayaklarına yapıştı.

Eksik basamağı ayak yordamıyla aştı. Hereğe tırmanır tırmanmaz oturup uzun uzun soluklandı. Savurttuğu çuvalları aradı. Bakınırken gözü mazgala rastladı. Boşluk kara bir duvar gibiydi. "Dışarısı, içeriden karanlık!.." düşüncesiyle doğruldu. El yordamıyla torbalardan birini buldu. Sürükledi, samanları deşti. Açtığı oyuğa başak basılı torbayı yerleştirdi. Torba gömülüp saman eski gebeşliğine dönünceye elleriyle savurta savurta yığdı. Öteki torbayı yığının üstünde sürükledi. Ters yönde gömdü.

Doğrulduğunda ahırın karanlığı solmuştu.

Alacakaranlığı delen gözleriyle saman yığınında ele verecek bir ipucu aradı!.. Bulamadı. Güveni pekişti. Derin bir oh çekerek herekten indi.

Ahır kapısında bir daha durdu. Kuşkucu gözleri çevreyi yeniden taradı.

Gecenin rengi incelmiş, nöbetçi kulesinin çizgileri kendini enikonu ele vermişti.

Herkes saklama telaşında olduğundan ortalıkta kimse görünmüyordu. Ama yine de o, gizli iş çevirme ikirciminden bir türlü kurtulamıyordu. "Besbelli, herkes aynı," düşüncesi yatışmasına yetmedi. "Aman!.." dedi sonunda; "İnceldiği yerden kopsun!.. Ettiğimiz ayıp, kınanacak bir suçsa, bizi bu hallere düşüren utansın!.. Kişi kendi malının hırsızı olmaya zorlananda, fazlasını nerden, nasıl bulur da işler?"

Sonuca katlanmaya hazır bir güvenle avlu kapısına dikildi.

Gözlerinin deniz feneriyle uzun uzun kulenin her köşesini taradı.

Jandarma uyanmış, silahı omzunda gözü tarlalarda, bir put gibi dikilmişti.

Sesli sesli; "Geçmiş ola!.." kıvancıyla içeri girmek üzere döndü.

Birden ürperdi. Ensesinden saçlarının dibine yürüyen bir göz ılımı her yanını sardı. Yan gözle bir kez daha kuleye baktı. Yanılmamıştı!..

Jandarma yönünü değiştirmiş, bu kez de köyü gözaltına almıştı.

Güveni birden korkuya döndü.

"Sakın ha!.." mırıltısıyla önce kösüldü. Sonra kıvırdığı işaret parmağının dış boğumuyla söveye vurdu; "Tövbe, tövbe ya Rabbim!.. Günahımızı bağışla!.. Sen sen ol, şu uykucunun göz ferini sil. Baksın görmesin, sezsin bilmesin. Ey ulu Rabbilâlemin, himmetinle kalınlaştır, sessizlik delinmesin!..

Baksana nöbetçiye, körolası gözü tarlalarımızı gözetlemekle yetinmiyor. Göğü delen kulesinden, köye dikmiş gözünü alıcı şahin gibi!..

Sabahın seherinde ne gördüyse, uzun uzun başakları saydı. Eksik meksik mi gördü acep? O yüzden mi gözünü üstümüze dikti?

Allah yazdıysa bozsun!..

İster misin hasadın eksildiğini görüversin?

Görsün de, o uyurken çekirge sürüsü gibi tarlalara üşüştüğümüzü anlasın!..

Allahım sen koru!..

Horul horul uyuduğuna bakmaz, ossaat heyheylenir!..

El adamı böyledir. Suçunun ceremesini, bütünüyle bize çektirir gayri!..

Yaralı domuz gibi köyün içine dalar. Tek tek bütün damları arar. Çoluk çocuk, er avrat demez, hepimizi hırpalar. Kaltabanlığının acısını durup da kendisinden çıkaracak değil a!.." kaygısıyla, ayaklarının ucunda, durgun akan bir su gibi dama yöneldi. Bir an eşiksiz eşikte döndü. Avludan gözlerini kaydırıp kuleye bir daha baktı. Nöbetçi yüzünü yeniden tarlalara dönmüştü. Doğa gecenin içinde hiçbir şey olmamış gibi sessiz, dingin ve görkemli sabahı selamlamaya hazırlanıyordu.

Asker, akşam nasıl dikildiyse sanki öyle, gözünü kırpmadan duruyor gibiydi. Uykusu derin olmalı. Olan bitenden habersiz, akşamı sabaha ulama derdindeydi.

"Kimin uykusu hafif ki?" dedi kendi kendine.

"Yattık mı top patlasa kaldırana aşk olsun. O da bizim gibi bir köylü. Belki uzak bir kıyıdan devşirilip buralara yollanmış. İmam; 'Asker ocağı ana kucağı değil. Vatan hizmeti. Onda da devletin fendi,' demez mi her zaman. 'Alır doğuluyu, verir batıya!.. Tutar batılıyı, salar doğuya!.. Şundan ki, herkes ülkenin her yanını bilsin iyi niyeti içinde, bir aksata olanda biri ötekine acıma neyin bilmesin!..

He ya!..

El ele, Türk Kürt'e, Kürt Türk'e niye acısın?

Vur diyende vurur ki, bire kadar kırmacasına. Hep öyle olmamış mı? İnsanoğlu bu dünyaya sevmeye, yaşamaya değil, öçle savaşmaya gelmiş sanki!.. Selçuklu gelmiş, Ermeni demiş, kıymış. Osmanlı gelmiş, Alevi diye kıymış, Cumhuriyet gelmiş, âsi Kürt diye kıymış. El, eli yaban saymasa, bunca kıyım olur mu?

İnsan insana kardeşse, kardeş kardeşi vurur mu?

Vuruyor, yazık!..

Eline silah alan, kendini herkesten üstün sayıyor. Sayıyor ya, öyle olsa da, köylü köylüdür. Kalktı mı durdurana, yattı mı uyandırana aşkolsun!..

Bu da öyle!..

Bütün köy, ebesi bebesiyle ayaklandı. Bağırıp çığıran olmadı ama, haşır huşur tarlalara dalındı. Yel esti. yıldız yağdı. Ay kandilini şavkıttı, tarlalar insanla doldu. Buncağızımın kıçından pireler uçtu!..

Anlaşılan bizim herifin ezan sesi olmasa, gün doğana uyuyacaktı!..

Neyi, nerden anlayacak?

Bizim kaygımız bize yetmekte nasılsa!.."

Derin bir soluk alarak iyice alazlanan ocağın başına çöndü.

Yan gözle, serili yataklarında mışıl mışıl uyuyan çocuklarına baktı.

"Bir o değil ki uyuyan!.." dedi içten içe. "İşte!.. Bizimkiler de hor hor uyumakta. Başlarının altından yastıklarını çektim. Gözleri açılıvermişti. Ben öyle sanmışım!.. Meğer sarsıntıdan açılmış. Ve de belki ben, daha damdan çıkmadan yeniden kapanmışlar.

Haklılar yazık!..

Uyku sersemi koşuştular. Ay yatana gece yarıyı geçti. Anca uyudular. Köylü uykusu derin. Köylü uykusu kalın. Dürttük sıçrattık. Devşirmesi kolay mı?

Yine de aferin!.. Mışıl mışıl uyumaktalar."

Ana yüreği, sarsıp kaldırmaya el vermedi. "Cenderme uyanmadan, ay yatana çok çalıştılar. Yaşları küçük, akılları ziyade!.. Neyin ne olduğunu tez bellediler. Kışın aç kalmamak için, bizimle birlikte debelendiler. Ko uyusunlar!..

Oncacık uyku, bir parmak çocuklara yeter mi?" sorusuyla, tarla dönüşünü anımsadı. Dama girip torbaları yastık eylediklerinde karanlıktı. Çocuklar yataklarına uzanır uzanmaz gözlerini sımsıkı yum-

muş, düzgün soluklar almaya başlamışlardı. İmam yanaştığında, ikircimliydi. Yokladı. Üçü de uyumuşlardı.

Kızın yatağı, hemen yanlarındaydı. Oğlanlarınki az ötede.

Yarı beline kadar doğruldu. Kuşkulu gözleri karanlığı deldi. Her birinin yüzünde ayrı ayrı gezindi. Bir an içinden yoklamayı geçirdi. Uyandırma kaygısıyla çekindi. İmamın kara sakalı, boynunda gerdanında, nasırlı eli mintanının altından teninde dolandı. İçi gıdıklandı, her dokusu yangınlara tutuştu. Şalvarı ayaklarından kaydı. Dertop yorganın dışına fırladı. Çekti imamı üstüne. Sımsıkı yorganı örtündü.

İçinden yatağa uzanmak, yaşadığını bir kez daha yaşamak geçti.

Sabah yaklaşmış olmalı!..

Şafağın saçı ağarmaya, gecenin yüzü aydınlanmaya başlamıştı. Çocuklar neredeyse hep birden uyanır, imam namazı kıldırıp camiden dönerdi.

Arzusunu bastırdı. Ocağın başına geçti.

Ateşi kurcaladı. İsten dışı kararmış tenceredeki berrak su hışırdadı. Ateşin gücü arttı. Hışırtı höpürtüyle yer değiştirdi. Höpürtü köpük köpük kabardı. İçgüdüylü her devini ardından kapıya göz atıyor, her gölgeden nem kapıyordu;

"Beter iş," diye geçirdi aklından.

"Kişi malını çalarken bile içi içine sığmıyor. El malına göz diken nasıl rahat uyuyor, nasıl rahatça yiyip içiyor ki? İmam boşuna; 'İnsanoğlu muamma!.. Elinden bir türlü iyilik gelmiyor da, kötülüğe pek kolay alışıyor!..

Yoksa hırsızla yolsuz, alnı ak, başı dik gezebilir mi?' demiyor.

'Bütün gece içimin içinde bir şeyler kıpırdandı.

Kaygı desem, değil. Talanı kimse görmeden becerdik!.. Korku desem değil. Damımda, çocuklarım, erim yanımda. Her bir şeyim tamamdı. Tamamdı da, neden kirpiğimi kirpiğime kırpamadım?

'Kişi, eksiğini en iyi bilendir,' sözü ne kadar doğruymuş!..

Bu savaşı çıkaran Allahından bulsun!..

Girmediğimiz, girmeyeceğimiz söylendiği halde, bizi malımızın hırsızı eyledi!..

Şevkle sürdüğümüz toprak, türkü çığırarak saçtığımız tohum, yaz bahar gelip de başağa durduğunda bize haram sayılmakta. İşte ikircimin nedeni bu!..

Her bir şeyi, yolu yöntemince düzenlediğimiz halde, içimiz rahat değil.

Mal bizim, ürün bizim, gayrısından kime ne. diyemiyor. yakalanma kaygısıyla her an bir baskın bekliyoruz.

Meğer imam yerden göğe haklıymış!..

'Yoksul, namuslu olduğundan yoksul,' der ya her zaman.

Doğru!..

Sakladığım torbalardaki kendi ürünüm. Öyleyse neden tedirginim?

Yalandan olsa gerek!..

Âleme verir talkını, kendi yutar salkımı misali çocuklara sürekli;

'Yalan demeyin, kem söz etmeyin, harama değmeyin. Haksızlık, yolsuzluk ve hırsızlığa heveslenmeyin. Günah!.. Aykırı düşünüp aykırı davranmayın, suç,' derken, biz gırtlağımıza kadar harama battık.

Tövbe ya Rabbim!..

Açlık şaşırttı!.. Yoksunluk gözümüzü kararttı. Yasağı işledik, haramı afiyetle yedik. Biz cahil ve aciz kullarız. Önü ardı demeden kusur işledik. Sen rahman ve rahimsin. Kusurumuzu bağışla!.."

Tövbe iyi geldi.

İkircimi hafifledi. Eli daha bir rahatladı sanki.

Torbaları taşırken ocak nişindeki güvece attığı bir tutam başağa uzandı;

"Kendi malımızı talan zorumuza gitse de, elimiz mahkûm!.." bağışıyla dikildi. Gerekçesini oluşturmaya girişti.

"İlk yıl boş bulunduk!..

Biz açlığın ne yaman olduğunu bilmiyorduk.

Mareşal öyle buyurdu diye mi? Devlete bağlılıktan, yaban ellerdeki askere acımaktan mı? Herkesle gelen düğün bayram alışkanlığından mı? Serçe yüreğimizin tıpırtısı, zulüm ürküsünden mi? Yoksa ar eylediğimizden mi? Her nedense, onca emekle ürettiğimiz onca ekinin tanesine dokunmadık.

O kış çektiğimiz açlığı, İstiklal Savaşı'nda bile çekmediğimizin tanıkları var. Koca koca insanlar. Hâlâ yaşıyorlar!.. Onların sözü bir yana, bebelere bir kuymaç, bir oğmaç bile yapamamanın çaresiz utancını ben bilirim.

Neden?

Ofisin bağışladığı buğdayın unu, kış yarıya varmadan bitti.

Eskiden de un biterdi. Biter bitmez de, imam sıvanır çemrenirdi. İki namaz arası herekteki buğday çuvallarından birini omuzlar, değirmene seğirtirdi.

Un varsa el ayak uzun. Yap yoğur, kaynat pişir, doyun. Damın içinde oğmacı bulamacı, yufkası eriştesi, bazlama gözlemesi bolalır artar.

Herkesin önce gözü, sonra karnı doyar.

O yıla dek beterin beterini bilmemekteydik ki!..

Yaz bastı, başaklar sarardı, cendermeyle Ofis geldi.

Ekin cenderme gözetiminde biçildi. Harman cenderme gözetiminde savruldu. Arpa buğday, burçak cavdar yığını, cenderme gözetiminde kile kile tartıldı. Cenderme gözetiminde tanesi, samanı çuvallara basıldı. Kişi başına şu kadarı size, sayı başına şu kadarı hayvanların dediler. Gerisini olduğu gibi asker kamyonlarına yüklediler. Ellerimize kuru kâğıtlar tutuşturup gidin ilçeye, ederini, ya Ofis veznesi, ya Ziraat Bankası'ndan alın diyerek çekip gittiler.

Kişi başına hesapladıkları buğday az, iştahımız fazlaymış. Unumuz tez bitti!..

Bir gün, iki gün, üç gün dayandık. Sonunda açlık başımıza vurdu.

Dövünmek para etmiyordu!..

Herkes kendince çözüm aradı. Kimi koştu, hereğe tırmandı. Samana karışmış arpadan gayrı bir şey bulamadı. Kimi konu komşuya sarıldı. Onların hali, ondan berbattı. Sonunda bir döğülcek çorbası için, bir herek samanın arasından tek tek arpa ayıkladıydık!.. Birkaç öğünü öyle atlattık. Ama az, aça dayanmıyor. Tez günde, onun da dibine darı ekildi. El elde baş başta kalakaldık.

Tarlalarımızdan ekin fışkırırken, tencerelerimizde taş mı kaynatacaktık?

Cenderme acımasız!.. Biliyoruz!..

Ne yer, ne içer bunlar, diye düşünmez!..

Onu da biliyoruz!..

Mareşal derin, devşirin, tane bırakman demiş.

Emir demiri keser, onu da biliyoruz.

Eli erse, harman yerinde tane bırakmayacağını da biliyoruz insafsızın!..

Amma velakin, aç itin fırın deldiğini de biliyoruz!..

N'eyleyek?

Onca ürün, yel estikçe baba kalıtı tarlada sallanıp durmaktayken, eli kolu bağlı duracak, ilk kış çektiğimiz açlığa her kış razı olacak değildik a!..

Biz de yolu böyle bulduk. Allah aydan da, uyuyandan da razı olsun!..

Cenderme insaf, bebeler yok bilir mi?

Acıkmaya görsün, ağlaşır da ağlaşır.

O zaman hangi ana babanın canında can kalır?" gerekçesiyle yatıştı.

Avucunu gıdıklayan başakları sıktı. Eli, çatal marsık gibi yatan maşaya uzandı.

Sacayağının altını bir iyice deşti. Su, köz harında ninniyi andıran bir ezgiyle hışırdadı. Yüzeyini kaplayan kabarcıklar birleşti. Gözlerine gökkuşağı doldu.

ÜÇ

Birden merakı kuşkusunu kışkırttı.

Gözü ikide bir avluya kaymaya başladı;

"Gün doğdu doğacak," diye mırıldandı. "Nerde kaldı bu?"

Kaygısı gittikçe arttı. "Hiç bu kadar gecikmezdi. Gün başladı, başlayacak!.."

Yanılmamıştı.

Dışarıda, karanlık ipil ipil incelmiş, ayın benzi solmuş, yıldızlar soğumuştu.

"İki torba yaş başağı dama attık ya!.. Kışı kurtardık belliyor. Şimdi içi rahat!.. Kötüsü gelende, dert başımıza!.. O orada namazında niyazında muti bir kul. Bütün köy tanık ki, her fırsatta caminin orasını burasını onaran sevap sahibi kişi!.. Haliyle, sütten çıkmış tertemiz kaşık. Rabbilâlemine hizmet eylemek varken, ayağıyla gelip sopanın altına yatacak değil!.." dediği an öfkesi içine sinmedi;

"Herife fena yüklendim," azarıyla utanca battı.

"Köy yoksul, köylü yoksul. İmam aylığını zor ödüyor köy sandığı. 'Halim vaktim yerinde olsa, almayacağım,' diyor. Almaz, bilirim. Allahtan başımızı sokacak bir dam, aşımızı pişirecek, giysimizle ekmeğimizi üretecek bir tarla var da, kimseye muhtaç olmadan yaşayıp gidiyoruz. Bunca zamandır yıkılmadan gelen cami onarılsın diye beklese, onca zaman daha bekler. Bu arada cami de medrese gibi yıkılır gider.

Kim neyle, nasıl onarır? Allah korusun, yıkılırsa yıkıntının altında o kalır.

O zaman üç küçük çocukla dökülüp kalanda halim nic'olur?

Bunları o da bilir. Bildiğinden koşunur zavallı!..

Dağ yürümezse, tavşan yürür, buyrulmuş!..

Örene imamı sensin, al sana teslim demiş, yek başına koyuvermişler. Boşlasa, yel üfürüp sel götürecek. İster istemez o koşacak, o el verecek. Canını dişine takıp eksiği gediği neyse giderecek. Ona al, bak diyen de, beş vakit safa duran da domuz gibi bilmekte. Oranın kurtuluşu, yıkıp yeniden yapılmak!..

O da para istermiş!..

Para nerde?

Vaktiyle yaptıranın altını da imanı da çok olmalı. Dökmüş hazinesini, dikmiş minaresini. Besbelli çok bir görklü, çok bir hamiyetli bir adammış. Bu demde herkes el elde, baş başta, altını geç, onca halis niyeti kimde bulursun?

Sana ne? Kimde varsa o yaptırsın, diyemedim. Koşunmasına boyun eğdim.

Buranın yazı ateşten çember, kışı buzdan beter, bilmem mi?

Boranı esmeye dursun!.. Elvan elvan ağaçları kökler de Tuba benzeri kökünü göğe diker!.. Karı bastı mı, damı hanayı gözlerden gizler. İnsanı hayvanı köstebek gibi, karın altında gezer. Bir avuçluk damların bile döverine dayak kâr etmez. Loğu gebe karnı gibi şişer. Döveri bir ayağı eşikte yaşlılar misali kaddini büker. Azbiraz koltuk kovaltılsa, azbiraz gecikilse gümbedenek adamın başına düşer.

Ayazı Azrail soluğunu andırır. Ne duvarda mazgal kepengi, ne kuytuda post bohça bırakır. Her birini kapar kişinin ya başına çalar, ya suratına savurur. Taş duvar içinde, berkitilmiş hanaylarda dahi külhanice dolanır. Karın üstünü savurmakla yetinmez, altına işler. Ortalıkta ne heybe ne torba bırakır!.. Hayali fener gibi, her yanı kevgire dönmüş cami mi dayanacak?

Dayanamaz yıkılır!..

Onca yıldır dimdik ayakta durduğuna göre, yapanı pek bir hünerliymiş.

Yapanın eline sağlık, yaptıranın kesesine bereket!..

Rahman olan Rabbim onların bütün günahlarını sevap yazıp cenneti âlâsına almıştır mutlaka. Doğrusu yoksul damlarından da, varsıl hanaylarından da daha sağlam kurmuşlar. Onca zaman, onca amanı aştığına, onca insanın sevabına ortak olduğuna göre, biri emeğini, biri giderini kısmamış besbelli!..

Bunda eli üstünden kalkmayan imamların katkısı çok olsa gerek!..

Ölene Allahtan rahmet, sağına sağlık selamet olsun!..

Benimki de onlardan biri. Umarım, umduğuna kavuşur!..

Ne zaman onarıma yek başına girişse, o da; 'Yapandan Allah razı olsun!.. Pek bir sağlam yapmış. Bakanlara alkış!.. Onca yıla, onca yele karşın hâlâ, duvarları da, minaresi de dimdik ayaktaysa onların sayesinde,' demekle kalmaz; 'Allah niyete göre sevap, fiile göre günah yazar' âyet-i kerimesini, Bayezid-i Bistami Hazretleri; 'Eğer bir gün imkânım olursa, Muhammed ümmeti zahmetsiz namaz kılsın diye, şu köşeye bir cami yaptırayım dediğin an defterine cami sevabı yazılır. Cenab-ı Mevla gani, rahîm ve rahmandır. Kazara ya da bile isteye camiden bir taş çeker, bir kiremit düşürürsen, verdiğin zararın hesabını verirsin,' diye tefsir buyurur, bilgisini yineler.

Ve her kezinde, iki elini göğe açarak; 'Umar ve dilerim ki, ameli sevap yazılan kullardan oluruz,' duasıyla tamamlar.

Olmaz mı?

Müslümanlar Rahman'ın rahmetine kavuşsun diye, boğaz tokluğuna imamlık eylediği yetmez. Allahın evi köhneyip yıkılmasın diye amelelik eder. O ve öncüllerinin gayretiyle cami ayakta ama, medrese ninemin bebeliğinde göçmüş.

Sürekli bakım olmasa, herhal cami de çoktan ona dönerdi.

Bakımsız bırakmaz sağolsun!..

Bırakamaz, ekmek teknesi bırakılır mı?

Günün ışığına ayınkini katar. Bazen lokma arası vermeden akşam namazını sabahınkine ular. Uğraşır didinir!.. O sayede cami duvarları dimdik kaldı, bizimki günden güne köhnedi, zayıfladı, kamburlaştı. O viraneyi onarma çabasında, kocadı. Ama minare alemsiz olsa da, şerefesi sapasağlam ayakta!..

Hak Teâla vetekaddes hazretleri muhafaza buyursun!..

Yel her zamankinden güçlü üfürse, tavanı ya uçacak, ya üstlerine düşecek. Yaşlıların hepsi her zaman olmasa da, o beş vakit orada. Besbelli Rabbim de evini esirgemekte. Ama desteksiz olmaz. El el verene, can tenden gidermiş. Oncağızım her bir deliği yamamaya, her bir kovuğu tıkamaya koşmasın da, n'etsin?

Hem kişiye, hem kamuya, hem âlemlerin Rabbine karşı ora ondan soruluyor. Dahası, herkeslerden önce varıp herkeslerden sonra çıkmaya koşulu!..

Kötüsü en çok ona, ondan ötürü de bize zararlı.

Rabbim kazadan beladan koruya!..

Bu köyün adamları alıkıran baş kesen, karıları kovculukta buluta nem verendir. Elleriyle dillerini zincir tutmaz, tahra kesmez. Öğüt azar kâr etmez. Ayıp günah, hayır sevap bilmezler. Fırsatın ele geldiği her an, her bir kepazeliği işlerler. Azap çekenin acısıyla eğlenip artıranı mı ararsın? Aç karşısında bal börek çanağını yalayanı mı? Susuz annacında testi kırıp çulsuz önünde kadife giyeni mi istersin?

Ürüdü diye itini, ayak sürüdü diye atını, çürüdü diye avradını dayaktan öldüreni de vardır. Komşusunun malını çalan, hısımının damını, hasmının harmanını yakan da bulunur. Kantarda eksik tartan, yardımda hile yapan, yoksuldan lokma çalan da çoktur. Her bir eksiği sevabına tamamlayanı da!.. Köy köy değil, ahir zaman dünyası.

Lakin her ömrün de, her zulmün de sonu var!..

En bir azgını dahi, azbiraz köhnedi de, gözünü sevdiğim Azrail aleyhisselamın, soluğunu ensesinde duydu mu? Cehennem önlerinde belirir, cennet akıllarına gelir. Gelende n'ola? Her biri ahret telaşına garkolur.

Eli, dili, beli tutulur. Haşâ huzurdan bir anda melek kesilir!..

Kimi hacca gider, Kâbe tavafıyla arınır. Kimi umreye varır, tövbeye durur. Vakti zamanında yardım, destek bir yana, önünden geçmediği camiden çıkmaz olur. Gayrı o zalim gider. Allahın ipine sarılmış muti bir mümin gelir.

Aklınca bir anda zemzem suyuyla yunur yıkanır, pirû pâk olur!..

Allahın rahmeti de merhameti de pek boldur!..

Bakarsın dualarını kabuleyler, geçmişini bağışlar. Dünü yarınıyla yarar kul sayar. Saymasa da Münkir'le Nekir günah kefesinin sevap kesesinden ağır olduğunu söyleyene o kendini pirüpâk, alnı ak sayar.

Gayrı yüceler yücesi, kimse bilmez nicesi Rabbimi mi kandırır, bizi mi, kendini mi? Bilinmez!.. Ama köyün başından bir zorba eksilir.

Ömrü kabir eşiğine gelmiş bütün fâniler, özürlüsü yatalağı dışında yaz kış, soğuk sıcak demeden, beş vakit herifimin ardında namaza durur.

Hadi onların çoğu, ununu çoktan elemiş, eleğini duvara asmıştır.

Pek çoğu ettiklerinin günahını, mazluma zulmünün cezasını, kırdığı kalplerin vebalini unutmuştur. Her bir şeyi bir bir anımsayan köylünün gözü önünde, sanki o değilmiş gibi, âhir ömürlerinin gayretine düşmüş piri fânilerdir.

Benimki öyle mi?" dediği an, teni ılıdı, ilikleri ısındı, kemikleri harladı, yüreği kaynadı.

Damarlarına şorlayan kan lava kesti dolandı. Yanakları gonca pembeliğine, dudakları kor kızıllığına büründü. Gözleri kaydı. Tük-

rüğü ağzının içine yapıştı. Kolları kendiliğinden kavuştu. Sanki imam yanındaydı, katı kollarıyla onu sarmıştı. İçinin içi gıdıklandı. Hıçkırık gibi; "Hamdolsun!.. Dipdiri, sapasağlam, taşı sıksa suyunu çıkarıyor, diye mırıldandı. "Şimdi orda o köhnelere cennet kılavuzluğu edeceğine, burada olsa!.. Hazır çocuklar da derin uykuda. Oluverse de, cennete bilece yolculuk eylesek olma mı?" düşüncesi yarım, umudu kursağında kaldı!..

Onuna giren kızı ağzında keskin bir çığlık, gözlerinde büyüyen bir dehşetle yatağında doğruluverdi. Kendi sesinden ürken bir şaşkınlıkla bir anasına, bir çevresine baktı. Oğlanların mışıl mışıl uyuduğunu görünce gözlerini oğuşturarak;

— Ana, dedi kısık bir sesle. — Ana bişey yok değil mi?

— Ne olacaktı ki?

— Cenderme!..

— N'olmuş cendermeye?

— Hepimizi köy meydanına toplamış, ellerimizi ellerimize, ayaklarımızı ayaklarımıza zincirlemişti. Bir elinde silahı, ötekinde sırımdan bir kamçı, sırtımızda şaklata şaklata karakola götürüyordu.

Yerinden hızla kalktı. Hâlâ korkulu gözlerini oğuşturan kızını kucakladı. İki koluyla sarmalayarak kundakladı. Saçlarını okşayarak;

— Yok kınalı kuzum, dedi bir ninni gibi. — Yok Allahıma bin şükür, öyle bişey yok!..

— Ama ben gördüm. Bacaklarım hâlâ ateş gibi yanıyor.

— Yok!.. Olamaz!.. Cenderme kulesinde uyku sersemi, dikilmekte. Üç adım at da kuleye bak. Kendi gözünle gör ki, inanasın.

Kızı kollarını gövdesine dolamış, bir bebek gibi başını göğsüne gömmüştü. Çenesini tuttu. Zorlayarak kapı boşluğuna çevirdi;

— Bak buradan bile görünüyor. Bişeyin farkında değil.

— Gece derdiğimizi de sırtımıza yüklemişti!..

— Oho!.. Onlar çoktan buldu yerini. Sen karabasan gördün besbelli.

— Gördüm, dedi. — Çok korktum!.. Az daha yatağı ıslatacaktım.

— Korkma, bişey yok!..

— Ama tüm köyü bir zincire dizmişti. Bir elinde ateşe hazır tüfengi, diğerinde sırımdan bir kamçı, sırtımızda şaklata şaklata sürüyordu hepimizi!..

— Yok gülüm, diye sıktı kollarını. Bak hepimiz burdayız. Cenderme de yerinde.

— Babo yok!.. Onu mu sürmekte?

— A'a!.. Sağ esen camide.

— Essah mı?

— Essah!..

— İyi öyleyse!..

Gün, dağdan ovaya ipil ipil yayılmakta.

Sabah namazı gün doğmadan biter, imam çorbanın başına çökerdi.

Bugün güneş mızrak boyunu aştı, o yok!..

Kızı hâlâ düşün etkisindeydi. Dışarı çıkmaktan korktuğu besbelli!.. Dizinin dibinde büzülmüş kalmış, gözlerini oğuşturuyor, sessiz sessiz hıçkırıyordu.

Birden içine bir kuşku saplandı. "Kızın düşü gerçek m'ola?

A'a!.." diye mırıldandı hemen ardından; "Olamaz!.."

— Oldu aney, dedi kızı, kalçasını oğuşturarak. — Oldu, gerçek.

— Sabahtan beri avludaydım. Cendermeyi her bir şeyden habersiz nöbet tutarken, aha bu gözlerimle gördüm, diye parmaklarıyla gösterdi.

— İyi de, babo nerde?

Birden damın boşluğu büyüdü. Birden tavan üstüne yıkıldı. İmam gecikmişti.

— Niye hâlâ gelmedi? sorusuyla eli yüreğine gitti.

Uzun uzun avluya baktı. Alacakaranlıkta bıraktığı gibiydi.

— Gine camide bir iş buldu herhal, dedi burkulan yüreğini de yatıştırma çabasıyla. — Bir yerine bişey olduysa, gün ışır ışımaz görmüştür. Gayrı ağzına lokma girmez, aklına siz ben merak ederiz gelmez. Hemen çemrenir onarmaya girişir. Herhal gine öyle olmalı. Kışlığı düzdü, içi rahat ya!.. Şunu edivereyim demiştir," düşüncesiyle kaygısı yatışır yatışmaz: "Nedir bu adamcağızın o yıkıntıdan çektiği?" diye sürdürdü;

"Gepgenç adam!.. Evleneli dün bir, bugün iki!..

Kardeşlerinin büyüğü yedi, küçüğü dört yaşında. Sen onuna yeni girdin. Eli o örenin üstünden kalkmadı!.. Tek başına taş duvar berkitmek, göğe merdiven dayamış tavan aktarmak kolay mı? Kırıp yontarken bişey olmaz diyelim. Allah muhafaza, ya kaldırıp örerken, biyeri incinse, aktarıp dönderirken ayağı kayıverse, yazık olmaz mı?

Sen koru ya Rabbim!.."

Duasıyla ürküsü kendine döndü; "Ona bir şey olursa ben neylerim?

Dul başımda üç çocukla kime varır, kimden yardım dilerim?

Ben boyun büksem, Allah rızası için kim bana kol kanat gerebilir?

Bir hayır sahibi çıksa da gerse, köylünün dili nasıl tutulur?

Ne o kişizâde rahat eyler, ne bana nefes aldırırlar.

Hayz ve nifastan nasipsiz kocakarıların dili çözülür de ağızlarından bir karış dışarı fırlar. Hem oncağıza hem bana olmadık suçu kondururlar. Akıllarından geçip de yürekleri elvermediğinden işleyemedikleri bir nice günah varsa üstümüze sıvarlar.

Sonunda ya onun feyli bozulur, ya benim utancım dayanılmaz bir hale gelir.

Ortada iyilikten gayrı fol da yumurta da yokken o hayrına pişman olur. Ben derdime yana yana, iki düşman olur çıkarız.

Yetmez acımasızlara!..

Her bir şeyden el ayak çekip beş vakit namaza dursam iman-

sızlığıma ant içerler. Elimde tespih, dilimde Allah kelamı, gecemi gündüzüme katsam, her şeyi olmadan bilen yüce Rabbim'i kandırdığımı söylerler. Ben bağrıma taş bastıkça, onlar on parmaklarında on kara, üstüme çalmaya uğraşırlar.

Kişi gençse, diriyse... Bir de erken dul kaldıysa, her avradın düşmanıdır. Ağzıyla kuş tutsa, hakkındaki iftira dinmez.

Kendileri ikiyüzlü ya!..

Bir açа bir lokma ekmek, bir susuza bir yudum su versem, niyetimi şeytanlığa yorarlar. Adım atsam fısıldaşır, içime kapansam göz süzüşürler. N'etsem n'eylesem dilleri uzar. Her biri canımı yakacak taş, onurumu zedeleyecek lafta yarışırlar!..

Gül gibi Fato boşa mı kaçtı köyden?

Ben dahi, yarım yamalak da olsa onlara katılmadım; 'Ateş olmasa, duman olur mu?' demedim mi bir gece?

Sağolsun!..

Daha lafım tükenmeden eliyle ağzımı kapatarak ne dediydi imam?

'Kur'an'ı azimüşşan buyurur ki; Gıybet kötü!.. Bu gibi durumlarda, gözünle görüp kulağınla işitmen yetmez. Rabbilâlemin; arasından ip geçir, geçmezse tanıklık et, buyuruyor. Sen başkasının ağzıyla hem kendin günaha giriyor, hem beni sokmaya uğraşıyorsun!.. Tövbe, tövbe!.. Gördün, duydun, buldun mu bişey?'

Yoo!..

Ne gördüm, ne duydum, ne buldum!..

Herkesin gördüğü, duyduğu, bildiği, neyse o!..

Fukaranın eri damda, eşeği, katırı jandarmada tutsak.

Halil ağa değirmene varıp buğday öğütecekmiş. Varsa, seninkini de alayım, demiş. Varmış!.. Kalan buğday torbasını yüklenip uzattı zavallım!.. O da, dengine taş bağlayacağına eşeğine sarıp değirmene yollandı. Buğdayı öğütüp ununu eve getirdi!.. Görülen duyulan, hepi topu bu!.. Bir yaşlı adam, bir garip kadına yardım ey-

leyip sevaba girdi. Allah razı olsun, diye dua etmek gerekirken köy kovcularının kopasıca dillerine rahmet yağdı. Tövbe, tövbe!..

Hiç kimse hiçbişey görmemişken onlar, niyetlerinde nice ufunet varsa ortalığa yığdı. İnsan aklı yarım. Onun da bi yarısı gerçeğe ulanıyorsa. öteki yalana kanıyor!..

Onca yaşlı başlı kişi ağız birliği edince insanın içi çürümesin, mümkün mü?

Çürüyor!..

Büyüklerin dediğine uymak töre, inanmak koşul!..

Allahtan çenem durmadı da, imama deyiverdim.

Höst, yanıtıyla aklını başıma devşirmekle yetinmedi, Allah ondan razı olsun!.. İlk namazın ardından kürsüye çıkıp köylünün de sarkan dilini gırtlağına tıktı.

Ama Fato'nun kırılan kalbi, incinen onuru onmadı.

Anlaşılan kovcuların kovuyla, imamın öğüdünü doluya koydu almadı, boşa koydu dolmadı. Düşündü taşındı. Herifi tuz ekmek parasına kaçağa soyunmuş. Elini kolunu sallayarak varmış yaban ile. Satacağını satmış, alacağını almış, dingin rahat dönmekteymiş. Tam sınırı geçerken gümrük muhafaza çavuşunun uyanacağı tutmuş. Mavzer namlusu ensesine batanda Miho'nun elinden ne gelir?

Yükü katırı koyup elini kaldırmış, o önde asker arkada, damı boylamış!..

Fato kız, memede bebesiyle el elde, baş başta kalakaldı!..

Aneyi babeyi olaydı sığınağı, korunağı olurdu. Yoktu!..

Aldı bebesini sırtına. Çekti çarığını ayağına. Kış kıyamet, tipi boran demedi, çıktı gitti bu köyden. Oncağızım nerde, n'işlemektedir? Öldü mü, birlere vardı mı, bilen yok!.. Lakin kovcuların fesatlığı büsbütün azdı. Bir günahı olmasa, çeker gider mi? sorusu davul çaldı da köy içinde dolaştı. O münafıkların hiçbirine hiçbir şey olmadı da, gene ne olduysa Fato'yla bebesine oldu.

Yazık, bir el veremedik!.."

— Neden veremediniz ana?

— Herhal kovdan korktuk telli kızım!.. Ben yardım eylesem kuma alıyor derler. Babo el verse, imamın niyeti bozuk. Buldu tazeyi, dolanıyor fiskosundan ürktük.

— Ben korkmam ana!..

— Korkma kızım. Babey der ki, muhtaca yardımın sevabı, her bir günahı karşılar. Ben edemedim, sen korkma da, böyle bir muhtaçlık olanda bir el veriver.

— Veririm ana. Tasalanma!..

Meto uyanmış, yattığı yerden gözü kapalı onları dinliyordu. Birden doğruldu;

— Sen neden korktun?

— N'eyleyim, benim de erimden gayrı dayanacak kimsem yok!.. Aney babom, imama nikâhlandığımın yılına, rahmeti Rahman'a kavuştular!.. Ağam bacım da yok!..O gün, bugün o bana, ben ona sarıldım. Tarlayla damın üstüne köy sandığının imam aylığı da binince, namerde muhtaç olmadan geçinip gitmekteyiz çok şükür!..

— Fato teyze vardı ya!..

— Vardı!.. Şimdi yok.

— Ya, yok!..

— Olsa ne? Bir sığıntı, sığındığında nice barınır?

— Biz sığıntı mıyız aney?

— A'a, koyup gidenden Allah bin kere razı olsun!.. Başımızı sokacak damımız, aşımızı pişirecek tarlamız, sütümüzü sağacak keçimiz, kümes dolusu tavuğumuz var!.. Şu harp yıllarında sıkıldığımıza bakma. Allah eksikliğini göstermesin, şehirlerde bunların birini bile bulamayanlar varmış.

— İnsan aşsız ekmeksiz yaşar mı ana?

— Aşsız ekmeksiz yaşanır mı kız? diye dürttü bacısını Meto. — Yiyip içmezse, Hazreti Süleyman olsa ölürmüş insan, babo öyle dedi!..

— Babo doğru demiş!..

— Ölür mü gerçekten?

— Ölür ya!..

— Biz ölmeyelim ana!.. Ben çok korkuyorum, diye yeniden hıçkırmaya başladı kızı.

Bir eliyle cılız gövdesini sıkarken, bir eliyle saçlarını okşaya okşaya. — Korkma kızım, dedi. — Babo var, ağaların var!.. Ondan öte ben varım. Aç açık kalmayız. Başımızı sokacak yerden yoksun değiliz. Kadın başıma olsam da, sizin yardımınızla tarlayı ekebilirsek, aç da kalmayız. Karnımız tok, sırtımız pek ömrümüzü tamam eyleriz!..

— Bir başına zor he mi?

— Zor!.. Cenabı mevlam herkesleri korusun. Çok bir zor!..

— Oh, aney aney, diye daha bir sarıldı kız.

— Korkutma şunu be aney!.. Zaten yüreksizin biri!..

— Hiç bile değil!..

— Agama soralım, diye abisini dürttü Meto!.. — Kalk ula, kalk da aneye sen de. Dün, saklambaç oynarken ine girmekten korktu mu, korkmadı mı?

— Siz inlerde, mağaralarda mı oyun oynuyorsunuz? Aferin kızıma. İyi saatte olsunlara uğramamak için, girmemiş. Siz de girmeyin, çarpılır marpılırsınız da Allah korusun. Ağzınız, burnunuz yılıkır.

— Gördün mü deli kopuk? Aganı boşa kaldırdın. Biz yalnız kalmayız değil mi aney?

— Kalmayız inşallah!.. Yalnızlık kötü yavrularım. Kişinin yatağı gibi yüreği de boşalır. Midesinin boşluğunu kimselere belli etmese de, eli ayağı tutulur. Kaygılanmayın!.. Babo sağ esen!.. Benim de elim ayağım tutmakta, hamdü senalar olsun!.. Gücüm kuvvetim de yerinde!.. Yatakla yürek boşluğunu dolduramasak da, bi evlek yer eker, bi lokma yiyerek midemizi kandırırız.

Sözleriyle birlikte içi acıdı. "Fato bir bebeyle kimsenin ağzını büzemedi. Ben üç küçücük çocukla kimi nasıl kandırırım ki? Allah etmesin, dökülür kalırız."

Kaygısı hançer oldu yüreğine saplandı.

Bedeni yaylandı. Kızı kucağında kaykıldı!..

Uyanmaya gözlerini oğuşturan oğullarına baktı. Yüreğindeki hançer burkuldu. Üzüncüyle birlikte dehşeti büyüdükçe büyüdü. Ana kucağına iyice yayılan kızının solukları düzeldi. Daha bir sarılarak;

— Babo gelir he mi?

— Gelir elbet!.. Nerdeyse gelir.

— Ana de o'na, diye atıldı Meto. — De ki, tez gele.

— İşi mişi vardır. Ondan gecikmiştir.

— Namazı kıldırdıysa, ne işi ola? sorusuyla lafa karıştı büyük oğlan.

— Olma mı? Caminin minaresi eğri, duvarları çürük. Döveri çatlak, kiremitleri kırık!.. Yüce Rabbim korumasa, çoktan yerle yeksân olacak!..

— Demek Allah koruyor.

— Korur elbet!.. Orası, O'nun evi!.. Kim evini yıkıma bırakır ki? Yücelerden yücesi, kimse bilmez nicesi Allahu teala bıraksın!..

— He ya!.. onayı üçünün ağzından birlikte çıktı.

— Bırakmaz, asla örene bırakmaz!.. diye tamamladı kız.

— Bırakmaz ya, yeli seli, tipisi boranı da O'nun!.. Bakarsın, şeytanı lainin isyanı taşmış, ona öfkelenir. Rabbim öfkesinden korusun!.. Öfkelendi mi, şimşek ve yıldırımlarıyla âsiyi cezalandırmak ister... Bakarsın o kulluğu bilir, insanoğlu azar. Farzı sünneti unutur, günahlara batar. Bu da Rabbilâlemini gücendirir. Kudretini gösterip kendini hatırlatmayı diler!.. Tövbe ya Rabbim!.. Şeytan şeytanlığından, kul günahtan geçer mi?

Üç çocuk, gözleri fincan fincan, analarına sokuldular;

— Geçer mi? sorusu aynı anda dudaklarından fışkırdı.

— Bilip bilmeden geçer. Aldığımız her nefesin, onun mülkünden çaldığımız bir soluk olduğunu unutuverir!.. O zaman rahîm ve rah-

man olan âlemlerin Rabbinin gücüne gider de, şöyle öç ve azametine yaraşır bir şiddetlisini salıverirse!.. Salt o yıkıntıyı değil, Çençenoğlu'nun taş konağı bile toza, suya bulanıverir!..

— Aboov!.. dedi hemen kız. — O şiddete ören nasıl dayansın? Babo ne etsin?

Hiç!.. Ardında namaza duran müminlerle birlikte, enkaz altında kalır!..

— Önleseydin aney!..

— Nasıl?

— Deseydin, etme!..

— Demedim mi?

— Dedin mi?

— Dedim. Kaç kez, o yıkıntıyı onaracağım diye helak olmak sana mı kaldı? dedim!..

— Dinlemedi ha?

— Dinledi!..

— Eee?!..

— Her kezinde de; "Âlemlerin Rabbi, Kur'an-ı keriminde; 'Fikre göre sevap, fiile göre günah yazacağını' buyurur. Daha biz düşünmeden fikrimizi bilen, kara taş üstünde yürüyen kara karıncayı gören, ol dediği olan, öl dediği ölen ulular ulusuna halimiz açık!.. Hacca gidemez, zekât bir yana fitre bile veremeyiz. Biliyor ki, farzımız eksik!.. Hamdü senalar olsun, sağ eseniz. Elimiz ayağımız tutar, gücümüz kuvvetimiz de yerinde. Öğreten nur içinde yatsın, elimizden de azbiraz iş gelmekte. O'nun evini onarma gayretinde başımıza bir iş gelse, şehit oluruz fena mı?" dedi çıktı.

— Cami yıkıntısının altında kalan şehit mi olur aney? sorusu Meto'dan geldi.

Kızını saran kolunu uzattı. Meto'yu okşaya okşaya bağrına basarak;

— Allah görünür kazaya mertebe verir mi hey oğul? Akıl var, yakın var!..

— Vermez mi? diye sürtündü büyük oğlan;

— Vermez ya!.. Allahım sen encamını hayreyle!.. Hürp diye gitse ne mutlu. Öte berisi kırılır yarılır da yatalak olursa vay ki vay!..

— Biz varız aney!.. Biz ona bakarız, dedi kız.

— Bakmaya bakarız da, neyle nasıl?

— Bakamaz mıyız? kaygısıyla gözleri doldu Meto'nun;

— Başa gelen çekilir yavrularım!.. Ama, muhtar pek acımasız. İhtiyar heyeti çok pinti. Ona bişey olur olmaz, köy sandığı aylığı keser. Neyi, neyle, nasıl alırız? Ne yer, ne içeriz? Sen bizi de, onu da her türlü kaza ve beladan koru ya Rabbim, duasıyla çocuklarını saran kollarını çözdü.

Üçünü de yan yana yataklarına uzatarak ocağın başına geçti.

Su fokurdamaktaydı.

Dolunay ganimetinden kopardığı bir avuç başağı, avucunun içinde ufaladı.

Çenekleri neredeyse tek tek tencereye attı. Kaynak su, anında taneleri yuttu. Yüzeyi höpürdedi. Kabarcıkları alaz kızılında köpüklendi. Hemen içine bir tutam tuz attı. Sukabağına doldurduğu sütü kaynayan suya kattı. İvecen tahta kaşığı kaptı. Karıştıra karıştıra bir iyice yoğunlaştırdı. Çorba hazırdı.

DÖRT

Ocağın başından kalktı.

Elinde süt bakracı, kaygısız çekincesiz, ahıra girdi.

Keçi onu görünce belli belirsiz eşindi. Bağdan kurtulma umuduyla meledi. "Ah Memeti!.." dedi keçinin başını okşarken; "Kaç nesil, kaç göbek, kaç batın geçti. Siz hâlâ bağlanmaya alışamadınız!.. Gözünüz hâlâ yabanda!.. Bağsızlık böylesine önemli mi? Karda kışta, aç açık n'eyleyeceksin kırda?

Sıcacık bir damdasın. Yediğin önünde, yemediğin ardında!..

Kış ayazı, yaz sıcağından korunmaktasın. Gine de gözün dışarıda. Pundunu bulsan dağlara vuracaksın.

N'eyleyek?

Şu yeryüzünde savaş olmasa!.. Her gelen kümeste tek tavuk kalmayıncaya hayvanlarımızı kırmasa, atan avlanır, damlara tutsak eylenir miydiniz?

İmam her daim; 'Canlı yerinde gerek. Kaç göbek sonra bile yabanı özlemesi doğal!..' der ve bunu her kezinde; 'Bülbülü altın kafese komuşlar, ille vatanım diye şakır,' sözleriyle bağlar, sen duymadın, bilmezsin.

Vatan, her canlının azade, başına buyruk yaşadığı yer olsa gerek!..

Kuşa gökyüzü, balığa su, yabana dağ bayır, insana yurdu.

Ama dünya hali böyle!.. Tutsaklık!..

Kimi tutkunun, kimi korkunun, kimi de senin gibi ipin tutsağı.

Yazık, gücü gücü yetene!..

Atan bir yaban keçisiydi. Dağ bayırda ot bol, açlığı bilmezdi diyelim!..

Keçi dayanıklı, keçi inat, keçi yamandır. Dağ bayır, kaya batak ayırmaz geçer. Çalı mazı, kamış sazı ayırmaz, yer. Hadi, yabanda otun en bir yeşili, suyun en bir temizi vardır. Seçer yer, sunar içer, gönlünce gezer. Aç susuz mu kalırmış demen haklıdır. Kalmaz diyelim!.. Karı kışı, yeli boranı var. Üşümez mi?

Hemen bu insanoğlunun dehşeti, deme!..

Biz de atan gibi, özlemin gibiydik!..

Sürer eker, biçer döver, günümüzü gün eylerdik!..

Zaman yaman, zaman kötü Memeti!..

Sayesinde açlığı da, yoklukla yoksunluğu da öğrendik. Bil ki eski yeni, yakın uzak savaş davulları vurdu, şenlik şölen asker derildi mi, her bir şeyimiz tamam olsa, erimiz oğlumuz eksilir. Tarla sürülmez, tohum saçılmaz, harman savrulmaz olur. Yoklukla yoksunluk tepemize dikilir. Bıldır kalandan un ekmek eylesek, yılına kıtlık başlar. Hayvan haşat da elden çıktı mı, açlık kapıyı çalar.

Eskiler, ne zaman eskiyi anlatsalar ağızlarını; 'Büyük Savaş, yok padişah fermanı, yok din gayreti, yok cins kavgası nedeniyle, kıya kıya insanları tüketmekle kalmadı. Ağılda etlik, ahırda koşumluk, Kümeste tavuk dahi bırakmadıydı,' diye kıtlık umarsızlığına kapı açarlar.

Ve merakımızı çoğaltarak; 'Rasim emmi olmasaydı... Çevikliği, gözü karalığı, inadına eklenmeseydi, köy keçiyi görmezdi ya,' diye bağlarlar.

Doğru söylerler!..

Yoksa biz seni nasıl edineceğiz? Sen şu dam altını nerde bulacak, yabanda avcıya hedef olmasan, kurda kuşa yem olacaktın.

Bak burada rahatın iyi!..

Arpan kıt, samanın bol!.. Oğlanlar kaçınmaz, imam üşenmezse, arada çimene de çıkmaktasın. Halin bizden hallice!.. Yat kalk, geviş getir, mevlana dua eyle!..

Memeti söylenenleri anlamış gibi başını salladı.

* * *

Başı boşluğa düştü. Gözleri kendiliğinden açıldı.

Kolunu yastık eyledi. Sağa döndü, sola döndü, bir daha uyuyamadı.

Esneye gerine kalktı. Anasının bakracı kapıp gittiğini gördü. Yataktan sıyrıldı, ardına düştü. O gitti, o izledi. O ahıra girdi, Meto kapı eşiğinde durdu.

Gözlerini ova ova, söveye yaslandı.

Anası bakraç elinde, Memeti'nin başına dikilmişti.

Boş eli çenesinden sarkan küpelerini, düşük kulaklarını, boynuzsuz başını okşuyor... Karanlığa kıpırdanan dudakları bir şeyler mırıldanıyordu. Denileni duymak için eğildi. Az daha düşüyordu. Kendini söveye vurdu. Hışırtısı kulaklarında davul çaldı. Sessizce dikildi. Söyleneni anlamak için dikkat kesildi.

Kulağına çarpan dua içinde yankılandı.

Keçi başını salladı. Meto sivtindi.

Düşündü, arandı, kaşındı, tek dua bilmiyordu.

"Keçi dua edecekse, ben neden bilmiyorum," düşüncesi karabasana dönmek üzereydi ki, anasının mırıltısı düşüncelerini bastırdı; "Oturduğun yerde oturmaklığa senin de aklın yattı öyle ya!..

Aferin!.."

Keçinin gevrek melemesi kulaklarında titreşti.

Meto dudaklarını dişlerinin arasına kıstırarak kıkırdadı. "Bunlar birbirlerinin dilinden anlıyor," derken irkildi. Tutamadığı kahkahaları bastırmak için eliyle ağzını kapattı. Kendini avluya attı. Anasının Memeti'yi azarladığı gün gözünde canlanmıştı.

"O gün nedense, keçinin keçi inadı tutmuş, duruverip sağdırmamıştı.

Aney tez kızmaz ama, bir derdi mi vardı, işi mi aceleydi nedense öfkelendi?

Keçi tepiniyor, anam bir türlü memesine yapışıp sağamıyordu. Sonunda tepesi attı; "Sen ne biçim keçisin, memen bıcılgan olsun da gör," diye itekledi mi, tekmeledi mi? Karanlıkta göremedi.

Gördüğü, öfkeyle onu sağmaktan vazgeçtiğiydi.

Duvara dayalı çamaşır teknesini, kapının ağzına, su küpünün yanına yatırdı. O devinir devinmez Meto sinmişti. Gizlendiği yerden anasının devinilerini izledi. Yere çaldığı bakracı aldı. Dama girdi. Ocakta kaynayan suyu bakraca boşalttı. Kucaklayıp getirdiği kirli çamaşırları tekneye attı. Kaynak suyla ıslattı. Doğruldu. Suyu ılıştırmak için elinde su kabağıyla eğildiği an, neye uğradığını şaşırdı. Yaramaz Memeti besbelli o anı beklemişti. İpi, arada açık havaya da çıksın diye her daim uzun tutulurdu.

Ahırdan sapan taşı gibi fırladı. Kadının kabasına bir tos vurdu ki, ne tos!.. Aney, önce küpe doğru uzadı. Sukabağı elinden kaydı. Açılan kolları tutunacak yer aradı. Hiçbir şey bulamadı. "Aaay!.." diye bir çığlık atarak boylu boyunca çamaşır teknesine kapaklandı. Hışımla kalktığında haşlanmış, sırılsıklamdı. Allahtan kaynak su, ordan bakraca, bakraçtan tekneye aktarılırken ılımıştı.

Teknenin içinden çığlık çığlığa, ıslak bir öfke yumağı gibi kalktı.

Meto; "Bu şimdi bu keçiyi keser," diye mırıldandı;

"Keser de, hem varın şunu güdün, dırdırından kurtuluruz. Hem bir güzel püryan yiyip kursağımıza bayram eyletiriz!.." sevincine kapıldı.

Yanıldı!..

O ıpıslak cırp diye sudan kalkan... Hınçla ahıra dalan... Kurunup silinmeden, keçinin başına dikilen kadın, orda birden değişti!.. Sanki onu suya banan o değildi. Kabasına melek kanadı değmiş de, cennet bahçesine savrulmuş gibi hoşnut, keçiyi tepesinden kuyruğuna okşamaya durdu.

Bir de üstelik; "Kız sen ne kindar, ne kurnaz bir yaratıkmışsın? Pundumu iyi buldun. Az daha beni boğacaktın," demez mi? Meto'nun püryan düşü, ossaat şerre yorulan bir düş gibi uçtu gitti.İş o kadarla kalsa bir daha!..

Tosu yiyen, en azından azarlayacağına; "Hiç bişeyi unutmaz, yemlendiğin eli bağışlamaz mısın? Hadi ben, sana kötü davrandım, bu tosu hak ettim diyelim!.. Öyle kıyasıya, öyle şiddetli vurulur mu? Hay bin kunduz. Şuncacık acıman yok mu? Tüh sana, yaban keçisi," demez mi, keçiyi boğası geldi.

Tam bir hışımla ahıra dalıp var gücüyle tekmeyi basacağı an, anası yeniden söylenmeye başlamaz mı?

Dayanamadı. Badi badi ahıra girdi. Anasının yanına dikildi;

— Aney, bu sana tostu, dedi öfke karışmış düş kırıklığından çatlayan sesiyle. — Kızıp döveceğine seviyorsun? Huy edinirse görürsün.

— Bak oğul, dedi ıslağını silkeleyerek anası.

Küpün yanındaki tokmağa oturttuktan sonra, kulağını aç da dinle, diye gülümsedi Meto'nun iştahla açılan gözlerine.

— Eskiler pek güzel anlatır, biz bebeler de gerçekten bir değişik masal sanırdık. Meğer o masum çağımızda açlığı, yokluğu, yoksunluğu bilmiyormuşuz!.. Ortalıkta savaş lafı dolanınca öğrendik. Hem kıtlıkta yokluğu değil, varlık içinde darlığı bildik. Kendinden pay biç, neler etmekte, nelere katlanmaktayız.

Meto bir türlü kavrayamadığı sözcükleri yorumlamaya uğraşmadı. Tıpkı bir masal dinler gibi, gözlerini anasının gözlerine dikerek bekledi.

Kadın elini avucunun içinde yoğurarak;

— Ve sürüp ektiğimiz, koşup baktığımız tarlamızdan kendi buğdayımızı çaldık, diye başladıktan sonra, Meto'yu kucakladı, tokmağa kendi oturdu. Oğlunu yüzü yüzüne dönük kucağına yerleştirdi. Meto ata binmiş gibi bacaklarını sallarken;

— Kişi kendi günahına tutsak olurmuş oğlum, diye sarstı onu. Dikkatini yeniden yüzünde toplayınca. — Sevabına da olur. Amma velakin, kendi ipiyle kendini bağlar mı? Bu hayvan bi bağdan yakınıyor. Biz kendimizi kaç bağla bağladık haberi yok ki!.. O otu önünde, yemi ardındayken dayanamıyor, biz kaç boyunduruğa koşulduk bilir mi? Onun hevesi, kaçıp kurtulmak. Biz kimden nereye kaçacağız? Toprak bizim, dam bizim. Ölüm dirim, bu vatan bizim. Umut ve dua etmekten öte neye erer ki elim, demiş vakti zamanında biri. Pek de güzel söylemiş!.. Besbelli bizim bu günümüzü bilip söylemiş.

— Bu günümüz çok mu kötü aney?

Birden oğlunu ürküttüğünün ayrımına vardı. Sözleri kulaklarında yankılandı. Kendi sözlerine şaşırdı. "Bir parmak çocuğa, imamın ağzıyla konuştum," demesine karşın ezberini sürdürdü;

— İyi değil yavrum!.. Yeterince iyi değil!..

— Kötüsü ne?

— Zorunluluk diye bile bile, işlediğimiz günah. Ovanın dört bir yanına, göğe direk gibi dikilen kuleler. Gece gündüz nöbet tutan askerler. İçinde debelendiğimiz yılgınlık. Kurtulmak açlığımıza karşın, hiçbir şey yapamama aczimiz!..

— Ben acıktım aney!.. Aç mı kalacağız?

— Savaş sürerse kaldık belle!..

— Memeti'yi mi kesip yiyeceğiz? Ben istemem!.. Aç susuz kalsam da istemem!..

— Memeti talihli, ot yer. Ot bol. Kır ot dolu. Çayır çimen diz boyu. Sayenizde gider turfandasını tadar. Sayemizde, arpası az olsa da karışık samana sunar.

— Sayende otu, biz de yememekte miyiz?

— Yeriz!.. Hem de o kadar sık yeriz ki, ot yemekten büyükbaşa mı, yoksa küçükbaşa mı döndük belirsiz.

— Olsun sen kavurunca tatlı oluyor. Gine et.

— Ederim, etmem mi?

— Et eline sağlık! Et de, de bana hele!.. Onun ettiğinden azını edende bize şamarı basmaktayken, bu uğursuz keçiyi neden okşamaktasın?

— Dün yaylakta aşku sevdaya düşmüş, de ondan.

— O ney?

— Aşku sevda anlatılmaz ki!..

— Ya n'eylenir?

— Yaşanır.

— Yaşanırsa, insan yaşar. Keçi nasıl yaşarmış?

— Keçi koyun, tilki kurt, hayvan insan, bedeninde bir yürek taşıyan her varlık yaşar.

— Yaşarsa, yaşar!.. Dellenmek mi lazım?

— He, dellenir âşık, olduğundan başkası olur. Değişir, kendince güzelleşir.

— Başkasına çirkinleşir he mi?

— Engelleyene evet!.. Aşku sevda zordur Meto!.. Olması bir derttir. Taşıması ayrı bir dert. Kavuşmak mümkün mü, olasız mı bambaşka bir dert. Ancak başına gelen bilir.

— Bilirse, kurtulmayı, sağalmayı da bilir.

— Bu o kadar kolay değil!..

— Kolay helbet!.. Kısarsın keçinin ipini, defolur gider yabana. Ot derdi, can telaşından aşku sevdayı da, güven ve erinci de burada unutur.

— Bak hele Meto'ya, neler neler bilmekte, neler neler demekte!.. Eh, daha diyecek kadar küçük.Ve lakin benim oğlum, sen sen ol, aşku sevda dendi mi, orada dur!..

— Hiç bile durmam. Bu senin dediğin her neyse günah!..

— De sus densiz!.. Sevda sevapların en bir büyüğüdür. Sevabın büyüğünün günah olduğu nerde görülmüş?

— Sevap olduğu essah mı?

— Essah!..

— Camide günah diyen de var.

— Vardır kimbilir.

— Sevapsa, nasıl günah denir?

— Denir oğul, denir!.. Çünkü sevda, gövdesinde bir tutam et yerine mangal gibi yürek taşıyan babayiğitlerin harcıdır. O yüzden yaşamayan, bilmeyen, tanımayan, yoksunu günah sayarken, bilene ne mutlu.

— Kişiyi boyunca günaha sokan delilik diyen de var.

— Olabilir!.. Çünkü sevda, tutulanı dellendirir... Öyle dellendirir ki, kişiyi kendinden alır, Mecnun'a Leyla, Ferhat'a Şirin eyler. Bu yüzden anlatılamaz dedim. Sade aklını alıp gitmez başından, elini ayağını da yele gelmiş saman misali savurtur. Her biri ayrı yerde, ayrı şenlik düzdüğünden, asla yerinde bulamaz. Hatta belki aramaz dahi!..

— Aboov!.. Beter bişey. Ben istemem!..

— Al bi daha Meto!.. Sevda dediğin, isteğe karara bağlı değildir. Gönül bu, bazen ot yer bazen bok, denilmiştir. Sevda hangisi olsa yenir. Çünkü akıl değil, gönül işidir. Yeri, zamanı rastladı, yürek yüreğe çatıldı mı, direnç boşuna. İpi bağrına dolanır, oku yüreğe saplanır, tutku tutkuya bağlanır.

— Bilmiş, yaşamış gibisin aney!..

— Yaşadım da bildim ya!..

— Sende mi aşku sevdaya düştün aney?

— Düşmem mi? Sen aneyi kocakarı saymaktasın. Oysa bir zamanlar ben de, saçı telli, dudu dilli, eli kınalı, beli kemerli, yanağı gamzeli bir goncaydım hay Meto!..

— Sen şimdi de güzelsin aney. Benim aneyimsin.

— Sağol oğlum, ağzına arı boku dolsun.

— İstemez. Senin ettiğin gibisi yok!.. Eee, sonra?

— Neyin sonrası?

— Goncayken olanı anlatmadın.

— Senden de bişey gizlenmiyor!..

— Anlat öyleyse!..

— Babo askerden yeni gelmişti. Ben goncaysam, o bülbülü şeyda idi. Askerde hem okuma yazma, hemi de Türkçe öğrenmiş, dağ gibi bir babayiğitti. Sesi de bir pınar gibi gür, bir bülbülünki kadar yanıktı.

— Şimdi de öyle!..

— He, öyle!.. Şimdi şahadetname şart!.. O zaman okuryazar oldu, bir de azbuçuk Türkçe bildi mi kişi, ayağına gelirdi işi. Gelmiş!.. Askerden sülüsüyle teskeresi elinde ilçeye inmiş. Sülüsü verecek, teskeresini kayda geçirtecekmiş. Ne bilsin!.. Meğer şube tembihliymiş. Okuryazarları ayıklamış, müftüye yollamışlar. O bakmış, dili duaya yatkın, köyüne imam olur musun, demiş. Olma mı? Oluru alınca bu kez de, sınav şart, buyurmuş. Var köyüne, Kur'anı kerimi ezberle. Gel, hatim duanı edelim. Hafız olanda seni sınava çekelim. Kıraatin yeterli, tecvitin düzgünse, hemen ataman yapılır, o ay mayişe geçer, devlet memuru sayılırsın buyurmuş!..

— Hafızlık iyi mi aney?

— Olma mı? Çok bir iyi!.. Bak baboya, hem dünya halini kurtarmış, hem ahret demini.

— Ben de hafız olur muyum?

— Kur'anı kerîmi beller, duan da edilirse niye olmayasın?

— Olurum he mi? Olurum ya!.. Nasıl belleyeceğim?

— Duayı benimle geçersin, okumayı babo öğretir, tez zamanda bellersin.

— Yaşasın!.. Hafız olacağım.

— Hele dur deli fişek, oldum demekle olmuyor.

— Ya nasıl oluyor?

— Babo gibi, çalışarak.

— O çok mu çalıştı?

— He ya!.. Hatim indirdi, namaz dualarını, mevlûtu ezberle-

di. Cenaze namazı kıldırdı. Ölüye talkın verdi. O zaman sesi şimdikinden gür ve yanıktı. Dağ bayır, çimen çayır, soğuk sıcak mevlam kayır demeden okudu. O yanık yanık söyledi mi, kulağımdan giren ses değil, körüğün üflediği yel oldu. Yel ağzımdan girdi, su oldu yutağımdan aktı. Ok oldu yüreğime batti. Kan oldu tenime yayıldı. Ne utanç kodu bende, ne akıl. Her biri bir bilinmeze savuştu. O ben oldu, ben o oldum anında. Yandım tutuştum oğlum, vuruldum düştüm!.. Ve elimi kolumda, ayağımı bileğimde bulamadım.

— Babo n'etti? Bildi mi?

— Bilme mi? Dağ yamacında, dam eyvanında, çoğun da minarenin şerefesinde yanık yanık höykürdüğünde, şuncacık yüreği taşıyamadığımı bilme mi?

— Aboov!.. Zor bir iş!..

— Zor!.. O höykürdü. Benim yüreğim hopladı. Çıkarıp dağlara taşlara vurasım geldi. Ne gece, ne gündüz durasım geldi. Sonunda dengi dengine geldi. Aneyi babosu istemeye geldi. Aney babo halime acıdı, olur verdi. Sevda emelime kavuştu!..

— Bu keçi de bunu böyle, anlattığın gibi bilir mi?

— Bilme mi? Gördün, diye nemli mintanını gösterdi. — Aksinin, huysuzun teki. Bilmese dün yaylakta Hapo dayının tekesine duruverir mi?

— Ne? Tekeye mi duruvermiş? Hay kaltak!.. Namusumuz iki paralık oldu!..

— Hiç bile bişey olmadı. Sevda hayvanda haşatta, erde avratta bir!.. Canlı vuslat için canını verir. İçi kaynamasa, duruverir mi? Pek iyi etmiş.

— İyi mi etmiş?

— He ya!.. Hapo'nun tekesi ayran gönüllüdür, tekinsizdir. Lakin çok bir bereketlidir. Dölü çok meyve verir. Gayrı bereketi yedi mi doğurtur, dokuz mu? Abrilde belli olur.

— Yedi, dokuz oğlağı beslemek kolay mı aney?

— Allahu teala, yarattığının rızkını, yaratmadan kırk yıl önce ayırırmış.

— Allahu teala, savaş neyin bilmiyor demek ki!..

— Tövbe de!.. Bilme mi? O kara taş üstünde yürüyen kara karıncayı görür. Kişiye gözünün akından karasına daha yakındır. Niyetini de, fiilini de olmadan bilir.

— Bilse, kırk yıl önceden yarattığı rızkı kısar mı?

— Tövbe tövbe, kısan o değil ki!.. Biz, insanoğlu.

— Savaşı biz mi çıkardık?

— He ya!.. Aşırı istek olmasa çekişme, zulüm gayreti olmasa kavga mı olur? Kavga kalksa, savaş gereksiz.

— Savaş kavga mı ancy?

— Kavga ya!.. Devletin devletle, milletin milletle kavgası.

— Aboov!.. Büyük hengâme!..

— Ya!.. İnsan yetinmeyi bilse, geçinir gider. Bizim gibi!.. Şu hayvancıklar gibi!.. Allah nazardan saklasın, sütü bol!.. Doğuranda hem yavrularına, hem bize yeter.

— Ama zinayı örter mi?

— Örter!.. Hiç kimse hiçbir laf diyemez. İlkyaza oğlaklar da meledi mi, ondan kıymetlisi olmaz. Piliçlerden biri yerine onlardan birini hakladık mı, adak kurban düşünmeyiz.

— Bak şimdi!.. Namusumuz lekelenmiş. Herkesin gözü önünde zina eylemiş. Agamın yerine ben olacaktım ki, her iki mundarı da bir güzel tepeleyeyim!..

— Sakın ha!.. Sakın öyle bir şeye kalkışma. Hayvan hayvanken sevdayı bilmiş. Sen insanken bilmezsen, zulüm olur.

— Babo, zinaya zulüm helal demedi mi geçende?

— Sevdaya demez, diyemez. O bize yararlı. Nimet kaynağımız. Hayvancağızın bize verdiği aldığından fazla!.. Yağ peynir, yoğurt kuymaç sütü ondan. Tuz kayadan, su pınardan!.. Evde yeterince un, başımızda sapasağlam dam, cenabı Allahın lûtfu!.. Dilde duamız, gönülde beş vakit namazla niyazımız var ise, gül gibi yaşar gideriz.

— Yetersizse neyleriz?

— Canlı aç, açık değilse daha ne ister? Benden sana öğüt oğul. Sakın durumunu azımsayıp dahasını isteme!.. Bak hamdolsun yerimiz geniş, yemimiz bol olmasa da yok değil. Beteri var unutma, dedikten sonra başını keçiden yana çevirdi. — Sen de Memeti!.. Sen de haline şükret!.. Devletin askeri çok, hayvanı az besbelli!.. Ekini nerdeyse sayıyla bıraksa da, samanı esirgememekte!.. Sen bizden daha iyisin anlayacağın, dedikten sonra Meto'yu kucağından indirdi.

Yerinden kalktı, keçiyi öpüp koklamaya başladı.

O keçinin uzun kulaklarını ovar, kuyruğunu pışpışlarken Memeti söylenenleri anlamış gibi başını baldırına sürttü.

Cin, Meto'nun tepesine çıktı. Keçiyi tekmelememek için avluya fırladı.

Aney, başını iki yana sallayarak yaklaştı. Bakracı usulca keçinin altına sürdü. Islaklığına aldırmadan; "Anam, keçi tekin değildir derdi de inanmazdım. Değilmiş," diyerek yanına çöndü. "Koyunun gözünü seveyim. Sağarken de, keserken de duruverir. Keçi inat, keçi haşarı!.. Hele bunun gibi yaban soyu, eşkıyadan beter. Vermezse bir damla süt alamazsın. Azbiraz hot zot etsen, katır gibi tepinir. Ne bakraç kalır yerinde, ne bir damla içinde. Keçiden yararlanacaksan, gönlü olacak. Oğlağı yok, çepişi yok emecek. Amma velakin, küser de kıskanırsa memesi bıcılgan olur, damlasını esirger," diye düşündüğü an, Memeti kuyruğunu titretti.

Hemen sağmayı bıraktı. Memeti'yi yeniden okşadı.

Hayvan yatışıverdi. Kuyruğunun titreşimi durdu. Sırtının kabartısı indi. Kendini bırakınca bakraç yarıdan fazla doldu. Bakracı erişemeyeceği bir yere koyarak keçinin yüzünü gözünü öptü. Önüne bir kürek saman koydu; "Şimdilik bununla yetin. Hele döğülcek çorbasını içsin, oğlan seni çimene çıkarır. Bol bol taze ot yersin," sözleriyle bakracı kaptı. Ahırdan çıktı. Yine salına salına dama döndü.

* * *

Kız sofrayı derdi, bulaşıkları yıkamaya, büyük oğlan keçiyi suvarmaya gitti. İmam hâlâ gelmemişti. Arayan gözlerle bir süre avluya baktı. Kimseyi göremeyince umudu kesti. Damın içinde yapacak iş ararken, küçük oğlunun oturduğu yerde, öne arkaya sallandığını gördü. Eliyle dizinin dibini işaret ederek;

— Gel hele Meto, diye çağrıladı. — Otur hele şöyle. Bıyığın bitmedi ama, yaşın yetti. Allahı kitabı, duayı niyazı öğrenme vakti gelmiştir. Babo yarın öte gün agan gibi seni de sınava çeker. Utançlı olmamaya bir iki dua bellemeli... Onlarla amel eylemelisin.

— Olur ana, belleyek de eyleyek!..

— Hele bi besmele çek bakak!..

— Besmele?

— Bismilla...

— He, o mu? Bismillaramaniram.

— O olmaya o da, eyle deel.

— Ya nasıl?

— Besmele dendi mi, doğru düzgün deyecen.

— Neçe?

— İlkin eüzi çekecen. Ardından besmeleyi düzgün deyecen.

— Öğret, derim!..

— Eüzibillahi şeytaniracim, Bismillahirrahmanirrahim.

— Eüzi... Eüzi... Ney?

— Eüzibillahi...

— Eüzibillahi...

— Şeytanirracim...

— Şeytanir, Şeytanir, hah Şeytanirracim.

— He!..

— Bismillahiramanirahim.

— Manirahim değil, manirrahim.

— Bismillahirrahmanirrahim, dedi başını sallaya sallaya.

Kapının sövesine yaslanmış onları dinleyen imam alkışlayarak içeri girdi;

— Efferim ula Meto!.. Yatırdın ağzını besmeleye. Efferim!..

— Geldin mi? telaşıyla yekindi aney. — Sofrayı derdiydik, ama çorba hazır, buyur!.. diye yerinden fırladı.

Hemen kızının dürdüğü sofrayı yaydı. Senidi üstüne koydu. Tencerede kaynayanı savurta savurta eline ilk gelen çanağa doldurdu. Ekmek bohçasını açtı. Kırdığı yarım bazlamayla sofra bezini üstüne çekip bağdaş kuran imamın önüne koydu. Adam gözlerinde parlayan iştahla kaşığa uzanırken;

— Meto'nun ağzından besmeleyi tam duydum ya, karnım doydu. Ağzına eline sağlık, alkışıyla, ekmeğini bana bana bir süre yedikten sonra. — Birkaç lokma atıştırayım da, tarlaya varayım, der demez;

— Varsan ne hay efendi. Ürün senin mi?

— Askerinse benim sayılır. Harp uzadı. Mareşal deppoylar dolu duracak buyurmuş. Rasim emmi az mı anlattı. Yemen çöllerinde kendi çarıklarını kaynatıp yemişler. Bunca köylü üretmekteyken, asker aç kalsın yazılı mı?

— Değil!.. Mareşal askerini aç komuyor ama, üretenin de karnı doymalı he mi?

— Orası da var ya!..

— Var!.. Var da, o var kaç yıldır bizi, kendi malımızın hırsızı etti!..

Söz ağzından çıkar çıkmaz ikircimlendi!..

Karı koca aynı anda açık kapıdan görünen nöbet kulesine baktı.

Nöbetçi kulenin içinde sessiz, dingin döne döne tarlaları gözetliyordu. İkisinin de şişen göğsü aynı anda indi. Derin birer soluk saldılar.

Meto, alkışın hevesiyle, besmeleyi yineledi. Bu kez hiç aksamadan, anasının bellettiği gibi söylemişti. Bir an göz göze onu dinlediler. Besmeleyi noksansız çekince, hoşnutlukla başlarını salladılar.

İmam gülümsemesini kırçıl sakallarına yaya yaya kaykıldı;

— Birden aklıma geldi. Nevale emin yerde mi?

— He!.. Tasalanma!..

— İyi!.. Hiçbi işe yaramasa tarlaya gidişim, cendermeye her şeyin yolunda olduğunu göstermeye yarar, diye sofradan kalktı. Anası başını sallaya sallaya;

— Mübarek adam, bi tas çorbayı tüketmemenin bahanesini yine buldu. Yazık!.. Sanki insan değil melek. Allaha zikirle doyuyor. Önüne konulanı doğru düzgün yemez. İki lokmasının birine ortak arar. Mis gibi ayrandan üç yudum içse kanar. Ömrü bi lokma, bi hırkaya razı olmakla geçti. Her zaman herkesten az yedi. Üstüne varsan, "Hazreti Davut bir hurmayla günü geçirirmiş," diye kanıt getirir. "Madem koskoca peygamberin bir gününe bir hurma yetmekte, bir çanak aş bize çok gelir. Derler ki, Baba Haydar Üryan'la eşi bir çanak aşla, bir orduyu doyurmuş da, daha aç var mı diye çığırtkan çıkarmış!.." der çıkar. Çıkar ya, salavatla andıklarının biri peygamber, biri evliya!.. Sen bir garip imamsın. Onlara özenmek neyine? İşte böyle diye diye kurur gidersin, yakınmasıyla uzun uzun ardından baktı.

Bacısı yıkadığı bulaşıkla dönerken, agası keçiyi yaymaya gitti.

Anası elinden tutarak avluya çıkardı.

* * *

Babasıyla ağası bıldır ormana girmişlerdi.

Oradan ölü bir çam sürükleyip avluya, uzatmışlardı.

Babasının eli değdiğinde kütüğü yaracak, kışlık odun edecekti.

Anası baktı ki, imam bir türlü vakit bulamıyor, sedir diye kullandı. Avluya çıkar çıkmaz, tomruğun üstüne oturdu. Meto'ya karşısında yer açtı;

— Hele gel otur, dedi. — Hem besmeleyi pekiştirelim, hem Rabbiyesir'i meşk edelim. Onun üstüne İhlas'la Fatiha'yı da belledin mi, namazı töperlersin.

— Ben büyüdüm aney!.. Töperlerim!.. sevinciyle koştu. Gözleri anasının ağzında, ata biner gibi, tomruğa oturdu.

Kadın bunu bekliyordu.

Elini eline aldı. Avucunun sıcaklığını aktara aktara; "Rabbiyesir," diye başladı.

O söyledi, Meto her sözcükte yeni bir dünya keşfetmenin kıvancıyla dinledi. O susar susmaz, sanki biraz daha büyüyerek aynını yineledi.

O "vela tuasir," yerine; "Vela tiasir, dedi, Meto öyle söyledi.

Her âyet üçüncü kezde ağzından su gibi akmaya başladı.

Anası; "Rabbitemmim bilhayr"ı, "bir hayır" biçiminde tamamlıyordu ki, tarladan tez dönen babo, kapısalık boşluğunda belirdi. Kolları şeritli jandarma onbaşısı, bir gölge gibi onu izledi. Ana eğitimi, oğul ezberi unuttu.

Suspus donup kaldılar.

İmamın gülen yüzüne karşın, ikisi de korku zindanına kelepçelendi.

İkisinin de içinden, aynı anda, bastırılması olasız bir; "Eyvah basıldık," fışkırdı.

Ürkü ellerini ayaklarına dolaştırdı. Bakışları birbirinden koptu, şaşkın şaşkın yan yana birer minare gibi dikilenlerin çevresinde dolaştı. Ana; "Uyur gibi yaptı bu fentbaz. Oğlancığımın çapaklı gözüne hafsiz göründü. Bu oyunuyla bütün köyü aldattı!.." kaygısını büyüttükçe içi kükreyen bir yanardağı andırırken, dışı buz kesti. Dikilenlerin çevresinden bir yanıt alamayan gözleri, ivecen soru çengellerine asılarak oğlunun gözlerine dikildi.

Meto gördüğünden de, ettiğinden de güvenli, başını dikti. Gözlerindeki ışıltı bir anda alaz alaz; "Uyuyordu," diye yemin kasem eyledi.

Ama ne kendi inandı yeminine, ne anasını inandırabildi!..

Allahtan babo, uzatmadı. Derin korkularının üstüne;

— Siz yarım kalanı sürdürün!.. Vakti gelmiş besbelli!.. Zihni de vaktine uygun açıksa, duaları tez beller, diye gülümseyerek Me-

to'nun başını okşadı. Jandarma hemen onu izledi. Az önce ana oğul gözünde bir ulu minare gibi duran komutan, bu deviniyle birden küçüldü. Babo benzeri insan boyutuna sıkıştı. Ve uzanan eli aynı sevecenlikle Meto'nun başından çekildiği an ürküleri yatıştı.

— Maşallah pek bir açık, dedi rahatlayan aney. — Bir, iki desem, üçüncüye o benden önce okuyuveriyor. Akşama bir iyice pişirir. Bir de sen sınasan?

— Olur!.. Sınarız, dedi hevesle. Sonra lafı jandarmadan aktarıyormuşçasına başını soldan sağa döndürerek. — Biz şimdi, komutanla camiye kadar varıp bitişiğindeki yıkık medreseye bakacağız, der demez kadın yerinde dikildi.

— Medreseye mi? sorusu bir an avluyu doldurdu. Babası;

— He!..

— N'edecekmiş o viraneyi?

— İsmet Paşa efendimiz, memleketimde cahil bir kimse kalmayacak, diye buyurmuş. Ee, koskoca padişah!.. O buyuranda herkesler koşuşmaya başlamış. Bizim köyde de bir mektep açılacakmış. Ama yeni bina yapılması uzun iş olduğundan, o yapılıncaya eğitmenle çocukların barınacağı bir yer arıyor. Benim aklıma orası geldi. Gidip bir bakacağız. Harala gürele bir onarımla işe yararsa, tekmil vereceğiz, diyerek döndü.

İzleyen jandarmayla camiye yöneldi.

BEŞ

Anası kalktı.

Gölgeleri yitmeden avludan çıktı.

Söylenenleri kendi içinde yineleye yineleye uzun uzun arkalarından baktıktan sonra, söylene söylene oturdu.

Meto yeni bir duaya başladı sanarak kulak kesildi;

— Gine başına iş çıkardı, diyordu. Bu herif hiç rahat etmeyecek mi? yakınmasını duyar duymaz, at niyetine tünediği tomruktan indi.

Elleri belinde, apışı ayrık anasının karşısına dikildi. Gövdesini sallaya sallaya;

— Aney, mektep ne?

— Mektep... Mektep... Çok bir önemli şey olacak. Önemli ya!.. Hani görgüsüz bilmez, anlamaz, o yüzden de bir türlü aymaz kişilere, sen mektep medrese görmedin mi, denir a!.. Herhal bilgi olmalı. Babo mektep medrese dedi. Kimse cahil kalmasın, dedi. Cendermenin barınak aradığını, viran medreseye bakacaklarını dedi ya!..

— He, dedi!..

— Mektep de, işte öyle medrese gibi bişey olmalı!..

— Medresede n'ola?

— Senin gibi bebeler okuya!..

— Okumak iyi he mi?

— Çok bir iyi helbet!..

— Nesi iyi?

— Kişi okuyanda, dinini diyanetini öğrenir. Allah-u tealayı, peygamberimiz efendimiz sallallahu vesellemi bilir. Farzdan sünnetten, haramdan vacipten haberi olur. Her bir vecibeyi buyrulana uygun yerine getirir. Herkeslerin özendiği büyük adam olur.

— Babo büyük adam mı?

— Herkes arkasında saf tuttuğuna göre!..

— Cenderme?

— Hepimizi korkuttuğuna göre, o da!..

— Büyük adam korkutur mu?

— Sevdireni de vardır ama, çoğu korkutur.

— Ben kimseden korkmam!..

— Okur, öğrenir, bilirsen korkmazsın.

— O zaman benden korkarlar he mi?

— He!..

— Cenderme gibi mi?

— He!..

— Allah da korkutuyor ama!..

— Haşa, sümme haşa!.. Allah kendini tanımayana korkunçtur. Kalbinde niyaz, dilinde düvaz olanı niye korkutsun? Korkutsa, onca ermişe hak âşığı denir mi?

— Âşık olan korkmaz mı?

— A'a!.. Sever!..

— Öyleyse ben de hak âşıkı olurum.

— Ol gözünü sevdiğimin oğul!.. Ol da, bize cenneti âlâda köşkler kazandır.

— Olur ana!..

— Yaşşa benim aslan oğlum!.. Allah senden razı olsun!..

— Allah herkesten razı olur mu?

— A'a!.. Emeli temiz, ameli temiz olandan razı olur.

— Babo gibi, senin gibi mi?

— He!.. Bizimki temiz. Cenabı Rabbilâlemini gücendirecek, hiçbir günah işlememeye çalışıyok. Amma, bizim aklımız bize göre!.. Bizce içimiz dışımız bir. Yüce Rabbimin, neden güceneceğini, neyi günah yazacağını ondan gayrısı bilemez ki!.. Bir bakarsın bizim sevap sanarak ha bire ettiğimiz, Rahmeti Rahmanın gücüne gitmiş. Günah yazılmakta ki, tövbe!.. Yüce Rabbim olduğumuz yerden ırak eylesin. Bir bakarsın, biz pek bir günah sayıp kaçınmışız, o işlenmesini istemiştir, tövbe günaha batmışız. Bağışı bol Allah, acır da bu kullarım bilemedi diye günahımızı silerse, öte dünyada işimiz iş, dişimiz gümüş!.. Babonun dediği altından ırmaklar akan cenneti âlâda yaşar gideriz.

— Cennetin ırmakları altın mı?

— He ya!.. Kişi dalanda altına bulanır.

— Abov, ölen altın mı olmakta?

— Sevabı Allahın hoşuna gittiyse!..

— Gitmediyse?

— Zebaniler tuttukları gibi atarlar kaynayan kazana. Altından ırmakların aktığı cennet, kızıl kordan bir ırmağa dönüşür. Nârı cehennem dedikleri budur. Günahkârın her bir yanını sarar. Altın erir o ateşte, gümüş erir, demir dayanamaz erir de, tövbesi kabul olmayanın kemikleri erimez.

— Neden? Kemik demirden katı mı?

— A'a!.. Erirse yanar biter, tükenir de azaptan kurtulur. Erimez ki, sızısı sonsuza dek sürsün. Sen yanık sızısını bilir misin? diye ürperdi.

— He!.. Hani elim yandıydı da, böğürdüydüm. Kişinin canı çok yanıyo be!.. Sızıdan kıvranmasın, böğürmesin olasız.

— Bu beteri zihni açık oğlum, çok bir beteri!..

Sanki acısı yenilendi Meto'nun.

Anasının ürpertisine onunki eklendi. Büyüdü, büyüdü korku. Koca bir yangına dönüştü. Her yanını ter bastı. Dehşet fincanlarına dönen gözlerini belerte belerte bir koşu anasına sığındı.

— Aney ben ölmek istemiyom!..

— Kimse istemez. Ne ki, az yaşa çok yaşa, âkibet gelir başa denilmiş.

— O ney ki?

— Herkes bir kez ölecek demek.

— Cenderme de ölür mü?

— Ölür!..

— Ondan büyüğü, hah padişah!..

— O da ölür.

— İsmet Paşa?

— Âdemoğluysa, mutlaka ölür. Ot ölür, kök ölür, az ölür çok ölür.

— Mareşal!..

— Dedim ya, ölüm bir kez herkesin başına gelir.

— Benimkine gelmesin, istemem.

— İsteğe, sıraya göre değil ki oğul!.. Varlıkla yokluk nasıl Allahu tealanın ol'la öl'üne bağlıysa, ölümle dirim de öyle!.. Rabbimin, biç buyruğuna uyan Ezrail'in tırpanına bağlı. Yüce Tanrım, kökü göklerde, dalları cenneti âlâdaki Tuba ağacında yanıp duran mumunu söndürmeye görsün. Ezrail ossaat ümüğüne çöker, salavat getirmene izin vermeden, kuşça canını alır gider.

— O kim?

— Yüce Rabbimin ölüm meleği!..

— İnsanları o mu öldürüyor?

— He ya!..

— Ben onu öldürürsem? Ölüm kalkar mı yeryüzünden.

— Hay Deli Dumrul!.. Allahın meleği öldürülür mü?

— Deli Dumrul kim?

— O da senin gibi yandım akıllının biri. Rabbim esirgeye, Azrail'e meydan okumuş da, başına gelmedik kalmamış.

— Ne gelmiş ki başına?

— Pişmiş tavuğun başına gelmeyen, gelmiş.

— Anlatsana!..

— Babo pek güzel anlatır. Keyifli olduğu bir dem hatırlat da anlattıralım.

— Ben bekleyemem. Sen anlat, ölüm kötü mü?

— İmânı gönlünde, duası dilindeyken gidebilene ne mutlu!..

— O nasıl olacak?

— Duayı usulü öğreneceksin. Gün gece Kur'an-ı azimüşşânın farzı, peygamberimiz efendimizin sünneti, din ulularının vacibi üzre amel, her bir kaza ve belaya karşı yüce Rabbiye sığınıp kendini ona emanet eyleyeceksin!.. Allahın kelamı dilinden, sevdası gönlünden eksilmeyecek. Her daim zikredecek, her daim şükredeceksin.

— Ederim, kolay!..

— Öyleyse kalbini temiz tut. Haramdan kaçın, günahtan uzak dur.

— Olur.

Bir süre gözleri yerde, biri dediğini, biri duyduğunu düşündü.

Sözcükleri iyi çiğnenmiş lokmalar benzeri özümseyince Meto;

— İsmet Paşa cendermeden büyük mü? diye bir kez daha sordu.

— Görmedim. Bilmem ama, cendermeyi koşturduğuna göre büyük olmalı.

— Aboov!.. O dediyse, herkes okuyacak demek ki!..

— He!.. Okuyacak.

— Senin gibi, babo gibi mi okuyacak?

— He!.. Madem cahil kalmayacak, demiş. Benim gibiler de, senin gibiler de okuyacak.

— Ben daha bir Rabbiyesir'i beceremiyorum. Her bir şeyi okuyamam ki!..

— Öğrenirsen okursun. Öğrenen okur.

— Okumak iyi bir şey mi?

— İsmet Paşa efendimiz istediğine göre, iyi bişey!..

— İsmet Paşa efendimiz, hasadı da istiyor. O iyi mi?

— İyi ki, istiyor.

— Madem iyi, biz neden başak yoluyoruz gizli gizli?

— Kışın aç kalmayalım diye!..

— Büyük adam hem korkutuyor, hem aç mı bırakıyor?

— Gine başladın ahret suallerine!.. O kadarına bizim aklımız ermez. Büyüğün sözü de işi de, herkesin iyiliği içindir. Sen ezberini tamamla da, babana mahcup olmayalım.

— Rabbiyesir velati asir, Rabbitemmim bir hayır.

— İyi!.. Olmuş. Akşamacek yinele. İyice pişir ki, baban beğene.

— Olur!.. Olur da, mektebe ben de gider miyim?

— Alırlarsa helbet gidersin.

— Almazlar mı?

— Bilir miyim? Bakarsın pek küçük, derler. Biraz daha büyüsün. Bakarsın ezberini sınar, zihin açıklığını beğenir, alırlar. Sen duayı bir iyice sıkıla. Hele mektep köye bir gelsin!.. Nedir, ne değil, anlayıp dinleyelim.

— Alırlarsa beni yolla emi ana!..

— Yollamam mı?

— Babo olmaz derse!..

— Demez!..

— Essah demez mi?

— Demez!..

— Neden demez?

— Okumak iyidir ondan.

— Ya burası köy yeri, okuyup n'olacak derse?

— Demez dedim ya!..

— Sen nerden biliyorsun?

— İsmet Paşa efendimiz, herkes okuyacak diye buyurmuş, ordan!..

— O deyende herkes okur mu?

— Okuma mı? Koskoca İsmet Paşa efendimizin buyruğuna karşı mı durulabilirmiş?

— Bu büyük İsmet Paşa efendimiz neci oluyor aney?

— Bugüne bugün hepimizin başı, padişahımız efendimiz!..

— Aboov!.. Padişahımız efendimiz herkes okuyacak mı buyurmuş?

— He ya!.. Onun buyruğu ne demek bilir misin? Haşa huzurdan Rabbilâlemin celle celalehunun âyet-i kerimesi gibi bir şey demek.

— Öyleyse herkes uyar.

— Uymayan cayır cayır yanar alimallah!..

— Desene herkesler okuyacak?!.

— O buyurduysa, okuyacak.

— Madem buyurmuş, ben de okurum he mi?

— Emir, demiri keser. Okula alırlarsa okursun helbet!..

— Almazlar mı?

— Daha pek küçüksün, büyüyende gelsin derler.

— Ya o zaman da, daha küçüğüm diye babo yollamazsa?!.

— Madem efendimiz buyurmuş, o yollamazsa, cenderme alır gider.

— Yok!.. Beni cendermeye verme. O beni döver.

— Niye dövsün? Tutar elinden mektebe katar.

— İyi o zaman, der demez rahatı kaçtı. Anasının yanına yeniden oturdu. Elini eline aldı. Gözlerini gözlerine dikti.

— Ya babo, cendermeye ettiğimiz gibi oyun ederse?

— Etmez!.. Kendinden bilir. Okumak iyi!..

— İyi ha!.. İyiyse etmez. Yaşasın!.. sevinciyle yerinden fırladı. Ezberini pekiştirmek isteğiyle daireler çizmeye başlarken, viran medrese gözlerinde canlandı.

Damının yarıdan fazlası yoktu. Döveri kar ve yağmur basıncıyla eğrilmiş, tavan tahtalarının zıvanaları kopmuştu. Eğrilen döver, ra-

bitasından kurtulan tahtaları, üstündeki kiremitleri akıtmıştı. Kırılan kırılmış, yarılan yarılmış, günahtan korkan eller hiçbirine dokunmamıştı. Dokunan da, kiremitleri avluya, tahtaları yarım tavanın altına istiflemiş, saklambaç oynayan çocuklara zor bulunur inler oluşturmuştu.

Duvarlarının çoğu ya bel vermiş, ya yıkıktı. Babasının bir gün hücre tanımıyla gösterdiği odaların çoğu ören arasında yitmiş inlere benziyordu. Tek başına hiçbiri duasız önünden geçmiyordu. Ama kalabalık oyunlarda, ya birbirlerini gözeterek, ya yarış hevesiyle o inlere girmişler, emekleyerek çıktıklarında hemen hepsinin üstü başı toz toprağa bulanmıştı.

Duaları kolay ezberlemesi anasının hevesini artırmıştı.

"Tez zamanda hatim de indirirsin," diye, bildiği nice dua varsa aktarmış, o da bir kurutma kâğıdı gibi hepsini ezberlemişti. Bu yüzden anasının gözdesiydi. O yüzden ağasıyla bacısı toz toprak yüzünden dayak yerken, o azar işitmekle kalırdı. İkisinin de küçüğüydü. Onu koruyup kollayacakları yerde, ine kovuğa sokmuş, toz toprak içinde kalmasına neden olmuşlardı. Zavallılar, onları oraya onun sürüklediğine ne kadar yemin etseler, geçersizdi. Sonunda dayanamaz; "Doğru ana, ben gittim, almaya geldiler," deyince dayak birden susardı. İşittiği azarsa; "Bir daha sakın oraya gitme. İyi saatte olsunlar çarpar da, bir yerin yamulur"dan ibaret kalırdı.

Oyuna daldıkları an, analarının tembihi unutulur, en gizli ve gizemli saklanma yeri, heveslerini kışkırtırdı. Ebe sayarken dayanamaz, usullacık oraya dalıverirlerdi. Bu sayede bütün viraneliklerı, bütün inleri, bütün kuytuları avucunun içi gibi biliyordu. Saklanırken ya da ebe durduğunda az mı girip çıkmış, her karışında deli dana benzeri az mı koşturmuştu!..

Sanki gidenlerin yanındaydı. Yıkık medrese bütün gizemiyle gözlerinin önünde şavkıyor, babasıyla jandarmayı ebe tutup o inden bu ine saklanarak eğleniyordu. Tavan ya da duvarı yıkık hücreler gü-

neşin altında ne kişi ne de giz saklıyordu. Gün bütün aydınlığıyla içine doluyor, saklananı bir bakışta ele veriyordu. Bu yüzden hiç kimse oralara saklanmıyordu. Ve bu yüzden hiçbir ebe oralara bakma gereği duymazdı. Buna dayanarak ebeleri az mı şaşırtmıştı!.. Neylesin, büyüklerin hızına erişemeyen aklını kullanarak onları geçecek. Yoksa onlar oynar, bu seyreyler.

Artık İhlas'ı da Rabbiyesir'in üstüne katmış, Fatiha'yı yarılamıştı.

Babası ağaç yaşken eğilir inancındaydı.

Neredeyse yürüyebildiğinden beri ağasını önüne katıyor, onun elinden tutuyor, aptesi namazı, erkânı niyazı öğrensinler diye, camiye götürüyordu.

Caminin avlusunda, haznesiyle yalağı hep dolu, musluğu gece gündüz akan, kaynağını kimsenin bilmediği, merak da etmediği bir çeşme vardı. Suyu yazın soğuk, kışın ılıktı. Bütün köy suyunu oradan alır, yine de taşanı derince bir arkı doldururdu.

Onun önünde dikilince oyun başlardı. Kollarını paçalarını sıvar, imamı gözleye öyküne aptes alırlardı. Dirsekleriyle, ayaklarından damlayan suyu son cemaat yerinin hasırlarına sepeleyerek, camiye girerlerdi. Yavuz Sultan Selim Han'ın Çaldıran seferi dönüşünde armağan ettiği, yıprak Isfahan halısı, anında ayaklarının nemini emer, kolları yenlerinde yiterdi.

İmam, ezan için minareye çıkarken onları, ak sakallı, ak saçlı, eli âsâlı kambur ve sarsak dedelerin safına katardı. Yaşlıların sevecen bakışları altında yan yana diz çöker, başlarını omuzlarına devirerek sessizce babalarının tekdüze ama yanık yanık okuduğu ezanı dinlerlerdi. Kaç kez götürüldüyse gördüğü aynıydı. İmam, minareden ağır ağır iner, son yaşlının da gelip safa girmesini beklerdi.

Cemaati tamamlanır tamamlanmaz yekinir, dikilir, eli kulağında Kamet salâsını verdikten sonra devinirdi. Ayaklarının ucuna basa basa Artuklu oyması minberin kıyısından kayar gibi mihraba geçerdi. Onun elleri kulak memelerine değmeden, yaşlıların kamburu dü-

zelir, tekbire hazırlanırlardı. Meto'nun da agasının da gözleri dört döner, iki yanlarındaki yaşlıların, namaz kılışlarına saplanırdı. Kimi secdeye varırken boş torba misali yığılır, kimi önce dizlerini kavrar, sonra dört ayak yamrı yumru yere kapanırdı. Ama kıyamda, hepsinin hali içler acısıydı. Her biri, tek başına değirmen taşı yüklenmiş gibi zorlanır, çatırdayan kemiklerini zorla birleştirerek sarsak sarsak dikilirlerdi. Sıtko'yla Meto, gülmemek için kendilerini zor tutarlardı.

Ama bazen bazıları, dengesini yine de sağlayamaz, ya oturur kalır... Ya da dirseği, olmadı eliyle agası, veya onun omzuna basarak kalkardı. O an ne kadar uğraşırlarsa uğraşsınlar, kahkahalarını yutsalar da, kıkırtılarına engel olamazlardı. Babonun sesi yükselip sertleşince korku neşeyi bastırır, kıkırtı kesilirdi. O zamanlar agası namaz biter bitmez savuşur, Meto azarı göze alır, camide kalırdı. Çünkü onu namazdan çok, baboyla yaşlıların namaz sonrası söyleşileri çekerdi.

Din ululanının menkıbeleriyle, her türlü hurafeyi o söyleşilerde öğrenmişti.

O zamanlardan birinde, söz caminin onarımıyla, medrese yıkıntısının haline gelmişti. Yaşlıların sustuğu anı kolladı. Dudakların kıpırtısı diner dinmez, çocuk pervasızlığıyla camiyle medreseyi kimin ne zaman yaptırdığını, sordu.

Hepsi birden kösüldü. Hepsi, soruyu birbirinin yüzüne aktardı.

Köyde kimsenin bilmediği ortaya çıktı!..

Sonunda gözler, dedelerin en yaşlısı Selo Aga'nın ak sakallarında birleşti.

İhtiyar oturduğu yerde ilkin yayıldı sonra kaykıldı. Meraklı bakışlardan hoşnut, uzun uzun sakallarını sıvazladı. Sözü parmaklarının arasındaymışçasına bir süre boş eline baktı. Sonra yanı başında simyacı kepçesi gibi uzanan âsâsını kavradı. Ucunu yere basarak kasıldı. Çok önemli bir giz aktaracakmış gibi hafifçe büküldü; "Atamın atası zamanında da bu şimdiki gibiymiş," demekle yetindi.

Düş kırıklığı uzun sürmedi. Varsayımlar peşpeşe dizelendi. Kimi; "Yüz yıldan artık olsa gerek," dedi. Kimi; "Selo aga seksenin üstünde, atası rahmetli nerdeyse yüzü aşmıştı. Onun atası da dersen, aboov," diye daha gerilere gitti. Kimi parmak hesabına kalkıştı, tutturamadı. Sonunda; "Ben diyeyim üç, sen de beş yüzyıl," diyerek yanıtı zamana bağladılar.

"Yüz yıl n'ola?" sorusuna bir yanıt bulamadı. Soramadı da!..

Kendi kendine; "Çok olmalı!.. Selo dedenin atasının atası zamanında bile varmışsa, yapanı kim nereden bilecek? Ya Âdem ya Nuh ya da Hızır Aleyhisselam yapmış olmalı," yanıtıyla uzatmadı. "Kim yapmışsa yapmış, dokunulmaz, incitilmez, bir kıymığı haram, kutsal ve bize yasak bir yer!..

Salt bize mi? Değil!..

Molozda yeşeren taptaze, yemyeşil ot boyumu, hatta ağamla bacımın boyunu aştığında bile bir tutam yolanı görmedim. Oyunda her bir yerini dolaştım. Tepelerdeki kaya kovuklarını keçi ağılına benzeten köylü, nedense o dam altından sakınır. Aney hep, 'Bir kişinin dahi hayvan haşat bağladığını duymadım. Bağlamak şöyle dursun bir kaçıp giren olsa, ivecen haydanmasının, hikmeti bu olsa gerek.

Şu kısa ömrümde, onca kişi ev kurdu. Onca ağıl, ahır yapıldı. Çok örenden, pek çok şey söküldü. Hiç kimse oranın bir tek tuğla, taş, tahta ya da kiremidine dokunmadı. Besbelli, köylünün hiçbir işine yaramadığından, hiçbir kimse de, hiçbir zaman onarmaya davranmadı. Eli caminin üstünden kalkmayan babo bile!..' demekte mi?"

"Bina insansız, örendir," demişti bir sorduğunda babası.

Ören nedir? diye üsteleyemedi o zaman.

"Herhalde, aneyin gözünden her ıradığımda, yek başıma dolandığım, duvarları kaykılmış, yarım tavanıyla, camiye yaslanmasa çoktan höyük olacak o viranedir!.."

Gözden ırak kaldıkları her an, orada az mı saklambaç oynamışlardı.

Yamuk yıkık duvarı aştın mı, ötesi sinmek için bulunmaz bir yer. Aney istediği kadar 'Cin peri vardır. Çarparsa oranız buranız yamulur,' desin. Dinleyen kim? Bacım bile kız başıyla, köstebek gibi moloz yığınlarının arasında kaybolur. Ören büyüklere tekin değil. Bizim için sinecek en güvenli yer.

Ora viran ama onun yanında cami, bildim bileli yeni gibi.

Yağmur kar yağdı da evin damı aktı, poyraz boran esti de mazgalın kepengi çarptı mı, aneyin seyrine doyum olmaz. Kap koşturduğu her damla, yüreğini oynatan her çarpıntı açar ağzını, yumar gözünü gayrı;

'Herif evimde eksik gedik var mı diye hiç düşünmez,' diye başladı mı bir yol, ardı gelir. Söylendikçe sesi yükselir, sözü artar;

'Dam mı akıyor, kepenk mi çarpıyor aldırmaz!..

Ama camisine, gözü gibi bakıyor. İmam değil, kayyım sanki!..

Tavanda bir kiremit çatlasa, düşer şaşar mıyım demez. Merdiven dayar, çıkıp üstüne tüner. Yalnız çatlağı değiştirmekle kalmaz, dur duraksız bütün kiremidi aktarır. Onu o kartal yuvasında debelenirken gören, kırk yıllık tavancı sanır. Diyelim döveri, dayağı azıcık eğrildi. Baltayı kaptığı gibi ormana girer. Ölü diri demeden en düzgün dişbudağı seçer. Dişbudak zor ağaç, katı ağaç!.. Taş olsa gayretini kesemez. Kan ter içinde yıkar. Aç susuz, ıkına sıkına, çeke yuvarlaya çeşme yanına sürür. Sıpalara yerleştirdiği ağacı, gündüz gün, gece çıra ışığında hızar eyler.

Kabuğunu soyar, tomruk... Budağını ayıklar, kalas. Keser biçer ya mermer benzeri sütun eyler, ya silinmiş tahta eğrilenin yerine yerleştirir.

Neymiş efendim?

Emrem Yunus, Taptuk'un tapısına, odunun eğrisi giremez diye, kırk yıl düzgün odun taşımışmış!.. O Emren Yunus hey şaşkın!..

Erenler ereni, evliyalar serveri, Allahın sevgili kullarından biri!..

Sen kim, Emrem Yunus kim? Yarışacaksan dengini bulsana!..

A'a!.. Cami ele yarar, ev kendisiyle bize. Dur hele diye diye, kevgire dönen dam, bir gün üstümüze yıkılacak, habersiz!.. Her bir yerinden su damlıyor. Bebesi balası ıslanıyor. Gam mı? Kaç yaz, kaç kez; 'Behey herif, azbiraz zahmet eyle. Bir tutam saman, bir avuç tuzu, üç kürek toprağa kat da şu damı bir loğla,' dedim.

Kim dinler!..

Varsa yoksa cami.

Damında gezmekten, camını silmekten, döveri dayağıyla uğraşmaktan başını alabilse belki söze gelecek. Alamıyor mu, almıyor mu, ona da aklım ermiyor ya!..

İmam dirinin önderi, ölünün rehberi. İşi zor, sorumluluğu ağır, anladık!..

Kaç köyün cumasını kıldığı tek mescit ona emanet, onu da anladık!..

Beş vakit cemaatin önünde imam, cumada hatip, Ramazanda vaiz mi, duvarcı, damcı, amele misin? Bir de onu anlayabilsek!..

Şu kütük berenari düzeltilip dövere destek olmak için kaç yıldır bekliyor. Dam kevgire, ev örene döndü. İçindeki biziz ya!.. Daha kaç yıl bekleyecek kimbilir?

Oysa cami duvarının biri belli belirsiz kaykılsa; 'Mü'minlere ziyan gelirmiş.'

Gayrı gözüne uyku, ağzına lokma girmez!..

Çemrenir sıvanır, kendi damına dökeceği toprakla sıva karar.

Bir yerinden bir taş düşse, teninden et çekilir. Varır dere boyuna ıslana kuruya taş seçer. Oflaya puflaya taş çeker. Horasan karmak için kümeste fol bırakmaz. Bir çırpıda kum bulur, çukur kazar kireç söndürür. Baktı yek başına olmuyor, minareye tırmandığı gibi avaz avaz köylüyü imeceye çağrılar.

Vakitsiz selâ, kimin kimi öldü acep diye insanların yüreğini oynatır.

Herkes telaş ve kaygıyla camiye üşüşür. Yetişenle eksiği tamamlar.

Biz su içinde boğulsak, ayazda boranda donsak haberi olmaz.

Ama kışın ayazı, yazın sıcağı camisinin kirecini kabartıp akını karartsa, halaya girmiş güvey gibi dönenir. Malayı küreği kapar sıvasını onarır. Boyasını badanasını yeniler. Her bir eksiğini tamamlamak için, hem kendi helak olur, hem bizi helak eyler.

Azbiraz çemkirmeye kalksam; 'Ora Allahın evi. Bakımı her kula ödev,' der çıkar. Sanki insanlar bilmiyor, gidip orasını burasını hırpalıyor. İt bile eceli gelmeden cami duvarına sığmez. İtin bildiğini kul bilmesin yazılı mı? Değil!..

Allah, kendi evini korumaktan aciz mi? Tövbe, hiç değil!..

Değil ya, laftan anlayana değil!.." diye babasına ilenirdi.

Anası haklıydı!..

İnsanların kutsala saygısı şaşılacak kadar büyüktü.

Korkudan mı, sevgiden mi büyük, bilemiyor. "Saygı büyük, ben daha küçüğüm. Rabbiyesir'i bile ezberleyemedim. Onu nerden bileceğim. Bildiğim, herkes yanından geçerken salavat getiriyor.

Ben, kaçıp kovalarken ürke çekine de olsa kaç kez damına çıktım. Saklambaç oynarken, ebe göremez diye kaç kez inine girdim. Ama ne cami, ne yanına yaslanan viran medrese bana, ne de ben onlara tırnak ucu kadar zarar verdik. Oysa daha pek küçüğüz. Bir yaramazlık etsek, bir suç işlesek büyüklerimiz hemen; 'Masumun ziyanı, Allahutealanın rahmeti,' diye bağışlamaktalar.

Ama oynarken, orasında burasında gezinsek... Kemerinden kümbetinden atlasak, tonozuna molozuna sinsek de, ayağımız eşiğinden geçende, hoyratlığımız hayratlığa döner. En bir haşarımız Cebrail Aleyhisselam misali bir melek olur çıkar. Sanki aştığımız eşik, sırtımıza kanat takar. Bedenimiz hafifler, adımlarımız yumuşar, ellerimiz gevşer, bedenimiz değdiği yere gül saçar. Koşuyorsak ayak ucunda koşarız. Siniyorsak tabanımızın üstünde sineriz. Kaçıyor, kova-

lıyorsak, çırpılan kanatlarla kaçar kovalarız. Ne biz bir tozuna değeriz, ne onların bir tozu üstümüze bulaşır.

Yine de zaman her bir şeyi eskitirmiş!..

Eskiyor ki, babo çırpınıyor. İşi, ödevi, o da işliyor.

Anam neden ilenir, anlamadım!..

İşini yapan, ödevini gözeten alkışlanmaz mı?" sorusuna karşın, o demlerin her bir sözcüğü sanki o an söyleniyor gibi bir kez daha kulaklarında çınladı.

Belleği çok güçlüydü.

İşittiği her laf, uzun kısa, Türkçe, Kürtçe, Arapça, Farsça her tümce, ağızdan çıkmaya görsün. O an, ya bir altın çivi olur, belleğine çakılır. Ya bir ipe dizilir, beyninin sandıklarına çöreklenir. Ya da yeri geldiğinde fışkırmak üzere aklının gerisinde minik bir gölet gibi demini beklerdi.

Anası gidenlerin ardından uzun uzun baktı.

Dudakları birbirine yapışıktı. Aralarından ses sızmasa da, belleğinin kapıları kendiliğinden açılmıştı. Çöreklenen çözüldü. Çakılan sökülmeye başladı. Gölette bekleyen fokurdadı. Beyninin içinde uğuldayan sözcükler, taze bir pınar gibi fışkırdı. Aklının ipine tespih taneleri gibi dizildi. Tespih tamamlanıp imamesini düğümlemek için suskun oturan anasına baktığı an, baboyla jandarma, yan yana avluya daldı.

Ağızları kulaklarına varıyordu. Besbelli medreseyi işe yarar görmüşlerdi.

Adımları avluya değer değmez anası, oturduğu kütükten fırladı.

Bir koşu dama daldı. Memeti'nin kısıtlı sütünden yaydığı bir koca tas ayranı koşturdu. Gözü yerde, hafifçe eğildiğinden sırtı kambur, tası iki eliyle kavrayarak sundu. Jandarma susamış olmalı. Tası kaptı. Başına dikerek, lıkır lıkır içmeye durdu;

— Komutan diyor ki, diye söze başladı imam. — Hem örtülü, hem geniş olduğundan cami duvarına yaslanan hücre, az bir ona-

rımla işe yararmış. Devlet tez zamanda yepyeni bir mektep yapacakmış. Ama Cılavuz'dan yollanan eğitmen yoldaymış. Gelir gelmez hem eğitime, hem mektebin inşaatına kendisi başlayacakmış. Elde hazır bir barınak varken, vakit kaybetmek yerine, yol almak herkes için daha iyi!.. Muhtara varalım da, imece koysun. Viraneyi elbirliğiyle onarıp yarar kılalım.

Taş dikildi, ayran bitti. Onbaşının susuzluğu yitti.

Babasıyla jandarma, anında muhtarı aramaya gitti.

Anası konuğu aç acına yollamamak için kümese girdi.

Follukta yeterince yumurta vardı. Ama koskoca jandarma onbaşısına salt yumurta yedirmekten utandı. Piliçlerden birini kovalamaya başladı.

Ona eğlence çıkmıştı.

Ezberi unuttu. Anasına yardım görünüşünde pilici kışlıyor. Onun; "Hele varo, hele zapto," diye söylene söylene koşturmalarına kıkır kıkır gülüyordu.

Oyunun ayırdına varan anası kolundan tuttuğu gibi savurttu. Yeniden kütüğe oturttuktan sonra;

— Oyun bitti!.. Rabbiyesir'i bitamam ezberlemeden burdan kalkmak yok!.. uyarısıyla döndü. Hızla yeniden avlu kapısalığına varan pilicin ardından koştu.

Foyası meydana çıkmıştı.

Kıvancı yarım kalmış, üstelik azarlanmıştı. Suratı asıldı. İster istemez oturdu.

ALTI

Toprak kavrulmuş, başaklar kurumuş, harman vakti gelmişti.

İmam bu sabah ezanı erken okudu. Herkes niye olduğunu bildiğinden köyün erkekleri, bayram sabahlarında olduğu gibi camiye toplandı. Yalnız onlarda, giyinir kuşanır, hatta berbere hamama gideni olurdu. Bu kez salâyı duyan, yataktan fırlamış, camiye koşmuştu. Gün açar açmaz imeceyle tarlalara girilecekti.

İmece köy olmanın olmazsa, olmazıydı!..

Savaş bu eski geleneğe yenilerini eklemişti.

Her hasat zamanındaki gibi, yine ekin jandarma gözetiminde biçilecek, harman Ofis memurunun denetiminde savrulacaktı.

İmece bunun içindi.

O kesindi. Askerlik gibi vatan hizmeti!.. Mareşal öyle buyurmuş.

O, o kadar koymuyordu. Vatandaşa vatan hizmeti koyar mı?

Zorlarına giden, hangi tarladan başlayıp hangisinden sürdürüleceğine Ofis memurunun karar vermesiydi. Onlar bu tarlalara doğmuşlardı. Bütün ömürleri onları ekip biçmekle geçmişti. Huyunu suyunu, havasını damarını el ne bilir? Hangi tarlanın biçim zamanı, hangisi için erken niye bir yaban karar veriyor? Gözleri kör, bilgileri eksik mi? Devlete söz geçirmek olasız!.. Bir kez böyle olacak dedi mi, öyle olacak. Madem o onlardan iyi bilmekte, tarlaları sıraya koysun da, biçilsin bakalım!..

Zaten o sabahın salâsı bu sıralama için erken okunmuştu.

Camiden çıktıklarında Ofis memuru, köye en uzak tarlayı işaret etti. Damlara dağıldılar. Orağını kapan, yola düştü.

Jandarmalarla memur, en sona kalmışlardı.

Bütün köyün katılıp katılmadığını denetleyecek imeceyi, kutsal vatan hizmetini savsayanları karakola çekecekti.

Karakola çekilenin vay haline!..

Anasından emdiği süt burnundan gelecek demekti bu!..

Yoksa ürün, bir tamam biçilmez, bir tamam savrulup teslim edilmezdi. Çünkü köylü, tilkiden kurnaz, kurttan yırtıcı, yılandan sinsiydi. Azbiraz gözlerini yumsalar, açtıklarında tek tutam buğday, bir tane arpa bulamazlardı. Kaşla göz arasında biçer, bulunmaz yerlere saklayıverirlerdi.

İyisi her daim başlarında bulunmak, sürekli gözünü açık tutmaktı.

Ofis onca ürünü bedava almıyordu. Götürüp tartıyor, değeri neyse kuruşuna kadar avuçlarına sayıyordu. Ama köylüye yaranmak mümkün değildi.

İmam da herkes gibi orağını boynuna astı. Aney ivecen kümesin kapağını açtı. Memeti'nin önüne saman yığdı. Nacağını kavradı. Akşamdan hazırlıklıydı. Azık çıkınını kızın koluna, su kırbasını büyük oğlana yükledi. Büyükleri önüne katıp küçüğün elinden tuttu. Bir koşu imamın ardından yettiler. Yolu neredeyse yarılamışken nefes nefese yakaladılar. Soluklanmak için duraladıklarında büyük oğlan;

— Onca emeğin ürününü, bi temam teslim eylemek gücüme gidiyor, diye söylendi.

— Keşke daha yolsaydık, diye atıldı kız. — O zaman bu kadar gücümüze gitmezdi.

— Olmaz!.. kesinliğiyle atıldı imam. — Sakın ha!..

— Neden? sorusu Meto'nun ağzından kendiliğinden döküldü.

— Allah muhafaza!.. Bir aksilik olur da, fark edilirse, başımıza olmadık iş açılır.

— Ürün bizim değil mi? diye atıldı büyük oğlan. — Ne iş açılabilirmiş ki?

Babo orağın boynunu çizmesine aldırmadan sapını bırakıp kollarını açtı;

— Hele şöyle yanımda yürüyün de ne işler açılacağını anlatayım, diye yanaşmalarını bekledikten sonra. — Rasim emmiyi bilirsiniz he mi?

Köyün en bir büyük gazisini bilmezler mi?

Çanakkale'den Kutülamare'ye, Kanal'dan Kurtuluş Savaşı'na kaç kez ölüp ölüp dirilen, göğsü İstiklal madalyalı, Rasim emmi masalını köyde bilmeyen var mı?

Bir adım geriden gelen aneyle birlikte hepsi bellek ışığında baş salladı.

İmam, her işi kendince Allah rızası için işlerdi.

Önemli bir şey yaptı da, üstlenmeyecekse hemen en yakınındakine yıkıverirdi.

Yine öyle oldu. Sözü;

— Benden iyisini aney bilmekte, diye karısına aktarıverdi. — Kulağınızı açın da, Rasim emmi cendermeden nasıl dönmüştü güzelce dinleyin. Hem sorunuzun yanıtını alır, hem de belki kulağınıza küpe edinirsiniz.

Çocuklar hemen duraklayarak, analarının hizasına geldiler.

Gözlerinde ipil ipil soru çengelleriyle başlarını ağzına çevirdiler.

— Büyükler doğru buyurmuş, diye başladı kadın. — Allah onlardan razı olsun!.. Her dem "Anadolu'nun derdi, yoksulun çilesi bitmez" derler. Hep de haklı çıkarlar. Rasim emmi, hem büyük bir gazi, hem bu köyün iyilik timsaliydi. Memur az ayırdı diye, kendi tarlasından, kendi emeğiyle yetiştirdiği buğdaydan, gizlice bir şinik kadar alayım da, verdiğine ekleyeyim, demiş.

Her zaman kızların saçlısı, kazların butlusunu gözetlemekten baygın düşen soykanın, o bir avuç buğdayı göreceği tutmuş.

Görür görmez berhayı bastı.

Berhayını duyar duymaz cendermeler seğirtti.

Dağ gibi adamı, bebe gibi kundaklayıp kıskıvrak bağladılar.

İki yanına iki süngülü geçti. Biri arkalarına düştü. Onların arasında, elleri kelepçeli rap rap, sapasağlam götürdüler.

Karakolda besbelli imanları kararmış. Göğsü madalyalı adama Allah yarattı demeden girişmişler. Kaç kişi her neyleyse öyle dövmüşler, öyle dövmüşler ki, o dağ gibi adam bir kucak kan yumağına dönmüş. Anlaşılan öldü sanmışlar. Getirip bir boş çuval gibi köy meydanına atıverdiler.

Çocukların gözleri fincan fincan açıldı. Tükrükleri kurudu, damaklarına yapıştı. Sansar görmüş tavuklar gibi donup kaldılar.

Aney öne doğru bir adım attı.

Onlara bir fersah uzaklaşmış gibi geldi.

Bir koşu onu geçtiler. Yeniden babalarının hizasına sokuldular.

Korku sessizliğinde atılan birkaç adımın ardından Meto;

— Rasim emminin sakallarını bölen yara izi ordan mı?

— A'a!.. dedi hemen imam. — O savaşlardan.

— Ayağının aksaması?

— O da ettiği pek büyük bir iyiliğin hatırası.

— İyilikten sakamet doğar mı?

— Bazen doğuyor işte!..

— Nasıl doğuyor?

İmam adımlarını biraz kıstı. Çocukların hızı kesildi. Patikanın izin verdiği kadar açılarak babalarının yüzüne baktılar. Merakları kara sakallarının arasındaki keskin dudaklarına yapışınca, adımlarını küçülttü. Çocukları gözleri ağzında yürürken;

— Siz iyi zamana geldiniz, sözüyle, vaaz alışkanlığı canlandı. Başını sallaya sallaya. — Ahırlarda öküz, ağılda keçi, kümeste tavuğun bolluğuna doğdunuz. Tarlalarımız ekimli, biçimli. Ürün hem askeriyeye, hem bize yetecek kadar verimli. Kıtlık yokluk neyin gör-

mediniz. Oysa, diye boş elinin işaret parmağıyla büyük oğlunu gösterdi. — Ben senin kadarken Büyük Harp yeni bittiydi. Her harpte olduğu gibi o da köyde, ne ekmeklik bir dane, ne bineklik, ne süreklik ne yemeklik hayvan bırakmıştı.

Ardından İstiklal Harbi geldi.

Adı üstünde o da harp!.. Her harp gibi kıyım ve kırım.

Küpte kilerde, torbada sepette, teknede senitte kalanı da o kazıdı.

Kurtuluş sancağı dikilende, koca köyde büyükbaş, küçükbaş bir yana, bir tek tavuk kalmamıştı. O günlerde de, şimdi de ağlayan bebenin ağzına tülbende sarılmış lokum yoksa, bir kıdım pelte parçası tıkılır. Ağzı tatlanan bala, sesini keser. Anası da sütü birikene hem memesini kurtarır, hem iş görür.

Cenabı Allah yarattığı kulun rızkını kırk yıl önceden hazırlar!..

Ama o öylesine kıtlık demiydi ki, yüce Rabbimin hazırladığı rızk Karun hazinesi gibi dağların altına gömülmüştü.

Allah sizi inandırsın, bebeler ana sütünün eksiğini lokumlu, pelteli emzik bir yana yumurta akıyla bile gideremiyor. Aneyleriyle babolar bulabilirse, yaban arılarının mumlu balı, bulamazsa ıslak yufka kırıntısının suyuyla tamamlıyordular.

Çift sürecek hayvan yoktu.

Gençler de harbe gitmiş, gelmemişti.

Kadın erkek, yaşlı başlı insanlar pulluklara kendileri koşuldu.

İnsanın gücü ne ki, ıkına sıkına sürüklediği pulluk toprağı ne kadar yara?

Bir evlek yerin, torba dibinden ayıklanan tohumdan çıkardığı kimi doyura?

Ama insanoğlu, bu dünyaya gözünü açtığı anda, Cenabı Rabbilâleminin ana rahmine düşmeden kırk yıl önce verdiği rızkı aramaya koşulu, deyip nefeslendiği an, yolun yarısını aşmışlardı.

Ne oğlan sırtındaki kırbadan, ne kız kolundaki azık çıkınından ne de Meto yorgunluktan yakındı. Hepsinin gözleri korkulu masal dinleyen çocuklarınki gibi ürkü ve hayretle açıldı. Fışkıran yılgı, ötekilerin meraklı bakışlarıyla birleşti.

Sekiz çift göz, imamın dudaklarına kilitlendi.

O da, merakı derinleştirme kıvancıyla adımlarını ağzıyla aynı anda açtı;

— İşte o yokluk demlerinde imdada yine Rasim emmi yetişti!.. Bir kış sabahı hazırlık görüp kepeneğini giymiş. Bir gölge gibi köyden çıkmış.

Dağ tepe, koru orman dolanmış.

Kapan kurmuş, tuzak hazırlamış.

İki gün iki gece boyunca pusuya yatmış.

Hiçbir umar bulamayınca eli hamur, karnı aç kalkmış. Yeniden dağ bayır, tepe çayır dolanmaya başlamış.

İşaret parmağıyla uzaktaki yüce dağı gösterdi.

— Sonunda şu dağın tepesine yakın, bir kayanın dibinde kar üstüne saçılmış kızılcık çekirdeklerine benzer keçi tersine rastlamış. Gözlerine inanamamış. Başlamış bir belirsiz yöne doğru nerdeyse tane tane ilerleyen izi, izlemeye.

Az gitmiş, uz gitmiş. Dere tepe düz gitmiş!..

Diz boyu kara bata çıka bir koca tümseğin üstüne varmış. Varır varmaz da izlediği bokun sahibi dağ keçisinin taze ayak izini bulmuş.

Rasim emmi gibi bir avcı, iz bulur da, durur mu?

Hemen peşine düşmüş.

İz gitmiş, o gitmiş. İz gitmiş o gitmiş. Gözünü izden ayırmadan var varanın, sür sürenin giderken, önünü bir tümsek kesmiş. İzci dursa da, Rasim emmi durur mu? O kar içinde sıçramış. Niyeti tümseği aşmakmış. Karın hızını keseceğini, tümseğin düz olmayabileceğini hiç hesaba katmamış. Yeterince yükselemeyince ayağı tümseğin üstündeki taşa takılmış. Havada bir takla atarak tümsekten yuvarlanmış, dediği an kıkırdamaya başlayan çocuklarını süzdü. Bir

süre neşelerini içlerine sindirsinler diye sustu. Kıkırtıların yerini merak alır almaz; "Yuvarlanmış kaymış, kaymış yuvarlanmış," diye yeniden başladı; "Sonunda, yüzüstü bir düzlüğe kapaklanmış.

Kalkacağı an sağ bacağının üstünde büyük bir ağırlık hissetmiş. Ne olup bittiğini anlamadan, ayağından başına dayanılmaz bir sızı ağmış.

Kar mı gevşemiş, düşme sırasında taşı o mu oynatmış bilinmez!..

Kocaman bir kaya parçası töperlenip uyluğunun ortasına kurulmuş.

Acıyla ayağını çekmiş, sızıdan öleyazmış!.. Dili dişlerinin arasında canı yansa da sessiz bir yavaşlıkla taşı üstünden atmış.

— Kişi canı yanınca bağırmaz mı? diye sormadan duramadı Meto.

— Sen sen ol, bir bayır düzlüğünde kar varken ses etme!..

— Neden?

— Allah korusun ses karı titretir. Çığ düşer. Kar yığınının altında kalırsın. Yazın karın erimesine dayanacak kadar derindeysen, ölünü bir bulan olabilir. Yok azbiraz yüze yakınsan kurda kuşa yem olursun da, kemiklerin bile bulunmaz da ondan.

— Tövbe tövbe, Rabbim kazadan beladan sakınsın, dedi aney.

İmamın yanık "Amin"i, çocukların gürültülü aminine karıştı. Korkulu suskuyu yara yara sürdürdü.

— O zaman çarığının içinde ayak parmaklarını oynatmış. Hepsi isteğine uymuş. Yan dönünce kan sızdığını görmüş. Eğilip bakmış. Ayağı sağlammış ama, uyluk kasları ezilmiş, kaval kemiği bir iyice zedelenmişmiş.

Babo sanki ayağı taş altında kalan kendisiymiş gibi öykününce;

— Aboov, diye çırpındı Meto. — Yığılıp kalmıştır yazık!..

— A'a!.. Kaç harp görmüş adam, yara bereden yılar mı? Yarayı şalvarının paçasıyla silip dolağıyla sardığı gibi, yekinmiş kalkmış. Keçi gibi dört ayak yukarı tırmanmış. Hiçbir şey olmamış gibi, yürü-

mek istemiş. Yaralı ayak izin vermemiş. Dursa donmaktan korkmuş. Bedenini yaralı ayağa daha az yüklemiş. Sızı dayanılmaz ölçüde rahatsız etmemiş. Aksayan ayağının dikkatiyle ilerlemiş. Düştüğü yerde izi tekrar önüne almış. İz gitmiş o gitmiş. Bir yerden sonra izler daha bir belirginleşmiş. "Buğu buğu dumanı tütüyordu mübarek bokun. Dokunsam elimi yakacaktı," demiş, hepimizi güldürmüştü, sağolası!.. Bugün gibi gözümün önünde, hiç unutmam!..

Çocuklarının hayran bakışlarını içten içe alkışladı.

Yolun yarıdan fazlası çoktan tükenmiş, tarlalara yaklaşmışlardı.

Her birinin gözünde balkıyan kıvılcımlar kanıttı. Anlatılan her birinin gönlüne taze bir masal tadında akmıştı. Susarsa, sızlanma fırsatı vereceğini tez kavradı.

Diliyle dudaklarını ıslatarak, sürdürdü;

— Ama ondan sonra tedbiri elden bırakmamış. Kayıp düşmeye karşı, evden çıkarken beline doladığı ipin bir ucunu kement eylemiş. Kayadan çalıya bağlana tutuna, keçi izinin tükendiği yere ulaşmış. Hiç unutmam öyle bir; "Avı tutma hevesiyle yankeş yankeş bacağımı sürüklemekteyken iz tükeniverdi," deyişi vardı ki, biz de onunla aynı zamanda; "Olduğum yerde şallak mallak dikildim kaldım. Bahtsızlığıma söverek dertli dertli soluklandım," demekten kendimizi alamadık. Hayretler içinde, içi burula burkula bir taş duvar gibi yükselen yara, bir yitiveren son ize bakar. Mübarek hayvan gitmiş gitmiş, oraya geldiği an sanki birden göğe çekilmiştir. Anlatırken hâlâ aynı helecanı yaşıyordu. İnsanın bulduğunu zannettiği an bulduğunu yitirmesi pek bir fenadır. Ona ne kadar fena ise, biz de beter olmuştuk, sözü hepsini derin derin soluttu. — Biz de onun kadar kösüldük ya, hepimiz pek bir büyük merakla sonrasını beklediğimizden çok fazla uzatmadıydı. Çünkü bütün köy bilirdi ki, Rasim emmi bir işin ardına düştü mü, gayrı onu tamamlamadan durmaz ömrü uzun olası!..

Durmamış!..

O, "Şimdi ben ne halt edeceğim," diye düşünceye dalmış. Biz; "Nasıl olur da böyle bir şey olur?" diye koyu koyu düşünmekteyiz. Öyle ya!.. Ona benzer durumla kim karşılaşsa, ne yapacağını bilemeden derin düşünceye dalar. Oraya kadar ne dur durak bilmiş, ne bir engel tanımış!.. Ne kar dinlemiş ne buz. Ne boran hızını kesmiş, ne tipiden yılmış. Ne yamaçta yakınmış, ne yokuştan sakınmış. Düşmüş kalkmış. Yuvarlanmış toparlanmış. Kaydığında ayağı sakatlanmış, Çalı diken, sarkıt dikite çarpmış. Ora burası çizilmiş, eli yüzü dalanmış, bir ayağı sakatlanmış, tık demeyiş. Dağ soğuğu, kepeneğinden taşan burnunu, dudaklarını, dondurmuş, ova avka ısıtmış.

İz gitmiş, o gitmiş. Tam ereğine erişecekken eli hamur karnı aç kalakalmış.

Yeniden yitiveren izin izini aramaktayken göğün dibi delinmiş.

Allahın rahmeti kara bulutlardan öyle bir dökülmekteymiş ki, orada az daha öyle dikilse ya suda boğulacak, ya sele kapılacakmış.

İster istemez sığınacak bir yer aramış, sözleriyle ona öykündü;

Sağa bakmış dibi görünmez uçurum.

Sola bakmış göğe duvar dayamış bir yar.

Cenabı Allahın rahmeti de, merhameti de pek boldur!..

Derler ya, kul sıkışanda Hızır yetişir!.. Hikmetinden sual olmaz Allahı tealanın mübarek kulu Hızır Aleyhisselam da ossaat yetişmiş!..

Islak sıçan misali şaşkın kaçacak delik aramaktayken, önündeki dev anasına benzer kayanın alt yanında kılıcına girebileceği bir yarık görmüş. Sevinçle yanaşıp bakmış. Yarık kocaman bir kovuğa açılmaktaymış.

İvecen yarıktan süzülmüş.

Yarıktan kovuğa geçmek üzereyken ne görse beğenirsiniz? sorusunun ardından başını çevirdi. Bütün dikkatiyle çocukların gözlerine baktı. Gözbebeklerinde şavkıyan yıldızlardan, söyleyeceğini varsaydıklarını anladı.

Gevrek gevrek güldükten sonra, iyice yaklaşan tarlaya doğru yürürken;

— Görür görmez, izin neden tükeniverdiğini anlamış, dedi sormalarını dilerce;

— Nedenmiş, diye sırnaştı kız hepsinden önce.

Eliyle meraklı meraklı bakan kızının saçlarını okşayarak;

— Unutmayın!.. diye başladı. — Keçi en bir yetkin gökbilimcidir. Havanın bozacağını kuyruğuyla sezer. Yine sezmiş ve çok önceden belki karnını bile doyurmadan inine savuşmuş olmalı. Rasim emmi; "Çok korunaklı bir yer bulmuş," dediydi. Kimbilir belki orda doğmuş, yuva ona atalarından kalmıştır. Dediğine göre, o içerdeyken yarığa kurt ya da pars girse, içeri sağ geçemezmiş. İki taşın arasına sıkışan hayvan, bir de o boynuzlarla dövülünce neyleyebilir? Ayı, domuz gibi iri hayvanlar zaten geçmeye niyetlenmez. Niyetlense başı geçse gövdesi geçmez. Tosu yedikçe niyetini de, kısmetini de unutur. "Tipi öyle bastırmasa, can havliyle süzülmesem... Ve bir de gebe dalgınlığı mı, baygınlığında mı neyin olmasa, ben girebilir miydim, bilmiyorum," demişti. Demek ki cenabı Rabbilâlemin, kulunun kısmetini ayağına getirmese, ayağını kısmete götürmekte. Yine öyle eylemiş, n'eylerse güzel eyleyen Rabbim. Aslolan O'ndan umut kesmemek!.. İşte örnek capcanlı ortada; nerden nereye izini sürdüğü yaban keçisini elden ayaktan düşürüp teslim eylemiş. O da azimli ve gayretli adammış. İz süre süre kısmetinin inine varmış.

Hayvan sanki ondan habersiz gibi, kovuğun dibine yarı baygın yayılmış belli belirsiz geviş getirmekteymiş. Onu o halde görünce dünyalar onun olmuş!..

Bu kez kız hepsinden önce davrandı;

— Biz bunca kişi evcil Memeti'yle baş edemiyoruz. O yek başına, çekinmeden yaban keçisinin inine nasıl girmiş?

— Can havli, dikkati siler yavrularım!.. Yağmurdan kaçan do-

luya tutulur denilmemiş mi? Denilmiş. İne sığınmadan içindekini görmemiş ki!.. Hem görse ne, dağ başında borana tutulmuş insan, daha büyük tehlike bilir mi? Üstelik Rasim emmi çok savaş görmüş, çok yiğitlik göstermiş bir ulu gazidir. Gayrı avcılığının deneyimi mi, keşif kollarında geçen onca yılın birikimi mi? Her neyse bilgi işine yaramış. Keçi dipte, o yarığın kıyısında birbirlerine bakmışlar. Hayvanın yekinip kaçacağını o bakıştan anlamış. Hemen taşlarla kovuğun ağzını bir sağlamca kapatmış.

"Göz gözü görmez karanlıkta hayvancık kendini ordan oraya atmaya başlamış. Körlemesine denk getirir de süserse bir yerini kırar. Yarık da tıkalı!.. İkisi de kovukta ölür kalırlar diye, yarığa yakın sinmiş.

Epey bir zaman sonunda o duvardan bu duvara çarpan keçi yorulmuş mu? Ulular ulusu cenabı hak dermanını mı kesmiş? Yoksa kendini yaralamış da baygın mı düşmüş? Bilememiş!.. Hayvanın hırıltısından halsiz kaldığını anlamış. Anlar anlamaz körlemesine bakınmış. Birden kovuğun içinin neredeyse aydınlandığını sanmış. Gözlerinin karanlığa alıştığının farkına o zaman varmış!..

Bakmış hayvandan ses soluk çıkmıyor. Öldü diye ödü yarılmış!..

Safi kulak kesilip uzun uzun sessizliği dinlemiş. Nefes aldığını tez ayırmış. Hemen devinmiş. Sessizce ölü gibi yatan hayvana yanaşmış. Bir yerine dokunmadan nefesini tutarak bir süre başında beklemiş.

Hayvan besbelli bitkin düşmüş.

Hiç kıpırdamadan yanlamasına yatıyor. Belli belirsiz soluk alıp veriyormuş.

Usulca elini uzatmış. Kuyruğu parmaklarını gıdıklayınca biraz öteye uzanmış. Hayvanın karnına eli deyince, şişlikten pirelenmiş. "Marazlı birine mi çattık?" diye üzülürken gebelik aklına gelmiş. "Sevinçten havalara uçtum. Az daha ellerimi oğuşturacaktım. Zaman yitirmekten, dinginleşip güçlenmesinden korktum!.." sözleri onun.

Gecikmeden eli beline gitmiş. Kemendini kavradığı gibi, hayvanın demir yaylar benzeri boynuzlarından geçirip iyice sıkılamış.

Yaptığını denetleyince içi rahat başından kuyruğuna sıvazlamış. Elinin sezgisi sevincini katmerlemiş!.. Varsayımı doğru, keçi gerçekten gebeymiş. İlkin belini yoklamış. Dolandığı ipin bir ucu beline, kemendi boynuzların dibine sıkıca bağlıymış.

İçi rahat, bir kez daha okşamış. Hayvan bana mısın dememiş.

Döne döne ipi uzatmış. Yarığa sıkıştırdığı taşları tek tek çıkarmış. Gün ışığı karanlığın üstüne şorlamış. Aydınlık hayvanı canlandırmış. Ama nice uğraşırsa uğraşsın, kementten kurtulamamış.

O uğraş, saatler sürmüş olmalı.

Kovuğa girer girmez yarığın yanına çadır gibi diktiği kepeneğini bir iyice kurutmuş. İpi dolandırmadan içine girip dışarıyı gözetlemiş. Tipi öfkesini boşaltmanın yeğniliğiyle çekip gitmiş. Günışığı karda çoğala çoğala gözlerini kamaştırmış.

Bir destur çekerek yarıktan süzülmüş.

İp gerilince keçi, yüküne karşın yaydan çıkmış bir ok gibi fırlamış. Aklınca bunu bekliyormuş. Ama hayvanın hızıyla gücü, boylu boyunca kapaklanmasına neden olmuş. Bir süre kepeneğini kızak edinip sürüklenmiş. Ama ip sağlam, tutunacak bir çalı bulan Rasim emmi hayvandan güçlü olduğundan bu kez sırtüstü kapaklanarak boşuna debelenen keçi olmuş.

Sonunda biri diğerine üst gelemeyeceğini ikisi de anlamış.

Bazen o keçiyi sürüklemiş, bazen keçi onu.

Cebelleşe cebelleşe dağın tepesinden, köye gelmişler.

Allah rızkını artıracağı kulunun işini kolaylarmış.

Ona da, bize de acımış olmalı, kolaylamış!..

Tutup getirdiği keçi, haftasına yavrulamış.

Köy bayram etmiş!..

Ne var ki, ardı ardına dünyaya gelen üç oğlağın biri bile teke değilmiş!..

Yine de köy lohusanın başına toplanmış. Bağışından ötürü cenabı hakka şükredip Rasim emminin ömrüne bereket dilemiş.

Her oğlağı sevip okşayarak, öpüp koklayarak bir kez daha inceledikten sonra, düş kırıklığı içinde umutsuz dağılmışlar.

Ama insanoğlu sağ esen, ayağı basmakta, eli tutmaktaysa, umut tükenmez!..

Oğlaklar analarının memesi, anaları gövdelerini yalamak için çekişirken onlar birbirlerine bakmışlar. Hep birden, aynı anda; "Oğlaklar pek küçük. Hele beslenip semiz birer keçi olsun. Kızışma çağı gelsin. Nerden olsa bir teke bulur, hepsini birden aşırtırız," güveniyle kaygılarını yatıştırmışlar.

İçleri rahat o demi beklemeye başlamışlar.

Nasılsa dört keçiyi beslemenin zoru da derdi de yok!..

Köy yıllardır oğul vermiş kovana dönmüş.

Erler savaşta eksilmiş. Ahırda ağılda, hayvan tükenmiş. Tarlalar ekilmeden nadasa kalmış. Yaylaklar biçip yığanla, yolup yiyenden yoksun ota kesmiş.

Ne yana baksan çiçeklenmiş yonca, içinde zor gezilir çayır çimen.

Çapa kürek, yalap şap ekilebilmiş evleklerden artan birkaç avuç arpa da var. Baharda yazda taze ot yerler. Yaz ortası yemediklerini biçer, kurutur, balya eyleriz. Her damda yiyecek birini beklemekten yozmuş arpaları birleştirir Rasim emminin hereğine katarız. Kış bahara ulanır. Oğlaklar yılı dolmadan birer anaç keçi olur çıkar, diye avunmuşlar.

Ben yetişmedim ama, erişenlerden duydum.

O günden başlayarak o oğlaklar, köyün kıymetlisi olmuş.

Yedikleri önlerine konmuş.

Yemedikleri mundar oldu diye atılmış.

Kar boran bastırana köyün balaları sırayla her sabah oğlakları önlerine katmış. Otun tazesini yedirip derenin gözesinden suvarmışlar.

Kara kış yetmeden iyi beslenen oğlaklar analarına benzer iri birer keçi olmuş.

Rasim emmi bizim köyde tekmiş. Ama yöre köylerinde onun gibiler çokmuş. Belki onlardan biri de bir teke avlamıştır diye köy kent, yayla mezra dolanıp önlerine gelenden sormuş soruşturmuşlar.

Sonunda dağ ardı uzak köylerden birinde, birinin bir yaban tekesi yakaladığını öğrenmişler. Keçiler önünde yola çıkan Rasim emmiye muhtarla köy kurulu katılmış. Her biri semizlemiş, kızışmış bir keçiyi süre yaya, o köye varmışlar.

Varır varmaz da bayılıp düşeyazmışlar!..

Büyük oğlan;

— N'olmuş ki? merakıyla birkaç adım öne geçip babasına baktı.

Soran bakışlar gözüne saplanınca, yeniden diliyle dudaklarını yaladı imam;

— Her bir yere kıran girdiğinden adamcağız, onca arayışına karşın bir dişi bulamamış. Koyunun koçu, keçinin tekesi kürek kürek yem, yaba dirgen saman yer de, bir damla süt vermez. Süt yoksa ekmeğe katık sade ot. Neylesin adamcağız? Bir koca yıl, avara kasnak beslemekten usanmış. Üstelik ekmek elden, su gölden rahatı bulan teke, bir iyice azmış. Koskoca ahıra sığmaz, ipinin yettiği yere kadar tosa tosa ahıra kimseyi sokmaz olmuş. Önceki akşam yemlemeye giren karısını süsüp yaralayınca, sabır taşı çatlamış. "Süt de, çoğalma umudu da yok, bari şu yabanı keseyim de, hem cezasını bulsun, hem köye şölen olsun. Bunca yıldır ete hasret insanların kursağına birkaç lokma girsin," diye düşünmüş.

Bunlar yel yepelek, yelken kürek o sabah köye varmışlar.

Bir de bakmışlar ki adam, teke daha az acı çeksin diye bıçağını bilemekte!..

Hemen önüne geçmişler.

Dilerse aşırttıktan sonra, döllenmiş dişilerden biriyle değişmeyi...

İsterse doğan oğlaklardan bir dişi, bir teke getirmeyi.. olmazsa biçtiği bedeli ödeme karşılığında tekeye alıcı olmuşlar.

Adam hiç uzatmamış.

Bir tekeye karşılık iki oğlağa hemen olur, demiş.

Köylü püryan hayali görmekteyken, tekeyi boynuzlarından sıkıca bağlayıp iki kişi iki yanından sıkıca tutmuş. Dişileri önüne katarak hem otlata otlata.. hem arada bir ipini gevşeterek aşırta aşırta, oradan buraya gelmişler.

Teke azgın, keçiler kızışmış olduğundan yol boyunda işi bitirmişler!..

Baharına keçilerin kimi ikiz, kimi üçüz yavrulamış. Verilen söz üzre, bir tekeyle, bir dişi dağ tekesinin sahibine yollanmış. Gerisinin her biri bir evin ahırına bağlanmış.

İşte bizim Memeti onlardan birinin yavrusu.

Keçi tez ürüyor. Yılına bayağı sürü tutulmuş.

Ne var ki ben sizin kadarken, daha her haneye bir keçi verilememişti.

Verilemediğinden tarlalarla patikaların kıyılarındaki çimenler diz boyunu aştığı halde, kış samanı diye saklanıyor, çobanlık sırası gelen sürüyü, ovaya sürmüyor, sabahtan akşama dağ bayır dolaştırıyordu. Oysa nadasa ayrılmış evleklerle, yol kıyılarını yeşil halılarla donatan otların benzi sarardı sararacaktı.

Sonunda otlara baka baka iç çekmekten usanıldı!..

Dernek kurup kışlık saman olsun diye, tıpkı şimdiki gibi ot biçmeye imece konuldu. O zaman ekip biçmekten yoksunduk. Şimdi ürün bol!.. Ama Ofis samanı da aldığından, Allah razı olsun, jandarma ses çıkarmıyor.

— Madem ses çıkarmıyor, kepir tepeleri dolanacağımıza, hayvanları sürsek ya!.. dedi büyük oğlan.

— Olmaz, dedi hemen imam. — Keçi söz dinlemez, yaramaz-

dır. Ürüne ziyan verir. Bunu onlar da bilir. Köylünün nacak orak ot biçmesine çaresiz göz yumarlar, dediği an tarlaların kıyısına geldiler. Kız azığı, büyük oğlan kırbayı yere koydu. Bütün köy kıyı çitlerini aşmış, oraklı erlerle, nacaklı kadınlar uzun bir saf halinde dikilmiş, Ofis görevlisinin işaretini bekliyorlardı. Birden hepsinin başı, kıvrım kıvrım uzanan yolun ucunda, gittikçe büyüyen, daha bir belirginleşen kımıltıya çevrildi.

Kımıltı geldikçe belirginleşti!..

Ve koltuk altında dürülmüş hurcu, elinde tahta çantası, alnının terine batmış saçları, ay benzeri yüzü, çelik mavisi gözleriyle gencecik bir kız oldu. Ve her adımda köylünün şaşkın bakışlarına doldu. Birer adım gerileyip gittikçe yaklaşanı tepeden tırnağa süzmek zorunda kaldılar.

Ve hepsi aynı anda, bir ağızdan; "Ula avrat bu!.." çığlığını bastılar.

Çığlıkları büyüdü. Köy meydana yığıldı. Bütün gözler aynı büyünün gizeminde birleşti. İlçe yönünden bir başına bir yabancı "avrat" geliyordu.

Çığlıkları o da duydu. Ama ne bir tepki verdi, ne durdu. Adımlarının temposunu hiç değiştirmeden ilerledi, ilerledi köy meydanında durdu.

O ana dek hiç görmedikleri ilginç yaratığın hayretiyle çevresini saranların gözlerinde hayret şimşekleri çaktırarak, su gibi bir sesle duraksamadan;

— Ben eğitmenim. Cılavuz Köy Enstitüsü'nden yeni mezun oldum. İlçe eğitim müdürü, kasaba okullarından birine vermek istedi. Ben köy diledim. İlçenin hiçbir köyünde okul bir yana, okula dönüşebilecek bir bina yokmuş. Müdür beyin dediğine göre, yalnız burada eski bir medrese kalıntısı varmış. O da ancak zahmetli bir onarımla eğitime başlayabilirmiş... Ben medresesi varmışsa, insanları aydınlıktır diye düşünürken o; "Sizin çok yardımsever, ileri fikirli, ay-

dınlık insanlar olduğunuzu... Muhtarınızın geçen Cumhuriyet Bayramında çocuklarınızı okutma isteğinizi ilettiğini... Ama elde okul yapmaya ödenek, yer bulunsa eğitmen olmadığından karşılayamadığını... Yerin varlığını ondan öğrendiğini... Jandarmanın azbiraz yardımla kısa sürede kullanılır hale geleceğini bildirdiğini," söyleyince, ben burayı istedim. Hazır gönüllüyü bulunca pek sevindi. Hemen atamamı yaptı. Hepinize merhaba!.. diyerek nerdeyse küçük dillerini yutacak hale gelenleri selama zorladı.

YEDİ

Köy çalkalanıyordu.

Köy odasından camiye, camiden evlere yayılan habere göre, Almanya bir kez daha yenilmiş. İkinci Paylaşım Savaşı, sona ermiş!.. Ve onlar için, daha da önemlisi, Ofis son kez ürün derecek, jandarma köylerden çekilecekmiş, muştusuydu.

Meto'nun aklı ereli ilk kez ekin, tarladan tarlaya türkülerle biçildi.

Harmanlar ilk kez davul zurna eşliğinde halaylar, barlarla savruldu.

Ve ürün ilk kez, homurdanıp savsamadan, döküp saçmadan çuvallara basıldı. İlk kez kıyıya çekilip öfkeyle seyredileceğine, tartılmasına yardım eylendi. Ve türküler kesilmeden, tartılan çuvallar ilk kez, imeceyle elden ele arabalara yüklendi.

Ofis görevlisi tartıyı ilk kez düzgün tuttu. Jandarma, çuvalları ilk kez tek tek saymadı. Ekinini yükleyen Ofis'in makbuzunu, ilk kez sessizce hiç yadsımasız, hiç yakınmasız aldı. O kâğıt parçasını ne yapacaklarını çoktan öğrenmişlerdi.

İlçede Ziraat Bankası, bucakta Tarım Kredi Kooperatifi'ne veren parasını alırdı.

Sonunda yüklü arabalara binen memurla jandarmalar çekilip gittiler.

Nöbet kulesi tarlaların ortasına dikilmiş devasa bir korku anıtı gibiydi.

Omzunda silahıyla gezinen jandarmadan yoksun kalınca, ısısızlaşıvermişti. Ama köylülerin de, çocukların da gözünde acımasız savaşın kalıntısı çürük iskeletti.

Uzun süre ona bakmaktan çekindiler. İlk sokulan çocuklar oldu.

İmam; "Allah ondan razı olsun, Mareşalın askeri pek de kıymetli canım!.. Şu kuleye baksanıza, nöbet dahi yataktan rahat yahu!.." demekte haklıydı.

Kule sağlam dört uzun tomruğun üzerinde bulutlara değiyordu. Hasır ve ot yatakla yumuşatılan kereveti, tavan direklerine diz boyu yekpare kalasla bağlanmıştı. Dik tavanı tahtayla kaplanmış, kiremitle örtülmüştü.

Üstüne tüneyen kör olsa, önü asla kesilmediğinden, dört yönü dağdan dağa gözetler, içine sinen deve olsa, duvarları ardında kimseler göremezdi. Giderken, ivecenlikten mi, yeniden gelme hevesinden mi, nedense merdiveni sökmemişlerdi. Oyun korkuyu yenince, çocukların dadanması gecikmedi.

Meto akranlarının öncülerindendi.

Ezberlediği duaları üfleye püsküre korkuyu kovduğuna inandı. Ebe saymaya başlar başlamaz, kuleye koştu. Kollarını bacaklarına yardımcı verdi. Sayma bitmeden merdiveni tırmandı. Ot yatağa uzandı.

Anasının elinden kurtulduğu andan beri oynuyordu. Yorulmuş olmalı, kendini zorlamasa uyuyup kalacaktı. Gözlerini oğuşturdu. Ezberindeki üç duayı yinelemeye girişti. Uykuyu yenince, daha bir büzüldü. İki kalas arasında bulduğu ince bir çizgiden köy görünüyordu. "Vay be!.." dedi yarıktan bakarken. "Biz uyudu sanırken uyanıklar buradan gözlüyor olmalılar. Yoksa Rasim emmi gibi bir avcı, yakalanır mıydı? İyi ki ben gördüğümde gerçekten uyuyormuş. Şükür sana Rabbim," dedi ellerini babası gibi açıp göğe doğru üflerken. Birden Seco'yu gördü.

Seco, kan ter içinde, o güne değin gizlendikleri bütün in, ko-

vuk, köşe bucak koşuyor. Bazen bağıra çağıra, bazen sessiz sedasız denetlediği her yerden eli boş dönüyordu. "Kırk yıl düşünse burda olduğum aklına gelmez," diye kıh kıh güldü. Ama gizini ele verme telaşı, anında kahkahalarını yuttu. Birden alayın yerini kaygı aldı. "Ya merdiven başında görürse? Ben inene köyü iki kez dolanır. Boyumdan yüksek yere çıktım. İnmeyi düşünemedim. Ama ben ağaca da çıktım kaç kez!.. Hem de şu, Keltepe'ye tek başına kurulmuş ulu ladine çıktım. Kulacım gövdesine yetmez. Kabuğu dizlerimi tutmaz. Zıyındım anasını satayım. Çıktığım gibi indim. Madem buraya da zor zahmet çıktın!.. Zıyınıp ineceğim çaresiz. Yoksa ebelenirim ki, bütün köy güler gayrı. 'Meto cendermeye özenmiş. Onun kimin kuleye tırmanmış. Amma velakin, inmenin yolunu bulamamış,' diye gülerler. Haklılar, babo her beceriksizlikte; 'şu insanoğlu garip mi garip!.. Bir yere çıkmadan, nasıl ineceğini bir düşünse, kıçından yüksek kabağa osurmaz. Ama düşünmediğinden her kezinde ayaklarını kurtarsa, başıyla baldırını perişan eyler,' demez mi?

Az önce kıh kıh Seco'ya güler misin Meto gavatı? Köylü sana gülende pek mi hoşnut kalacaksın? Çıkarken oh kekâ!.. Koluna asıldın, ayağına tepindin çıktın. Bura minareden ziyade. Merdivenin basamakları cendermeye göre. Kurt ayı çıkamasın diye aralı mı aralı. Maymun gibi sallanman gerek. Tutturabilirsen!.. Tutturamadın mı, babonun dediği. Ya başın yarılacak, ya kıçın ezilecek. Tüh!..

Çıkarken ne iyiydi!..

Çıkıp sindiğinde, değil Seco, köyü cenderme bassa beni bulamaz diyordun, he mi? Şimdi bulsa da, ebe olsam dememekte misin? Hadi git!.. Onu desen, kalkıp ıslık çalması zor mu? Görünür, yardım yamak inerek, sobelenirsin bir güzel. Yoksa!..

Yoksa bekleyeceksin aga!..

Bekleyeceksin ki, Seco aramaktan bıka!.."

Çok geçmedi. Seco kendince bildiği her yere baktıktan sonra Meto'yu bulma umudunu yitirdi. Viran medrese, cami ve minare şe-

refesi merdiveniyle, kapısının arkasına bir kez daha baktıktan sonra, bacaklarını ayırarak meydanın ortasına dikildi. Ellerini sese boru yaparak; "Hele Meto pes!.. Çık, vallah sobelemeyeceğim," diye ant verdi. Meto yine de önlemi elden bırakmadı.

Seco camiye girince bir koşu tırmandığı merdivenden kayarak indi. Kalçalarıyla bacaklarının çizilmesine, kemiklerinin sızlamasına aldırmadan hızla köy meydanını geçerek, sobeledi. Seco onu ebe yerinde görünce gözlerine inanamayan bir şaşkınlıkla uzun uzun süzdükten sonra öfkeyle;

— Sağır mısın nesin? dedi. — Deminden beri pes diye anırıyorum. Duymadın mı?

— Duydum, duymam mı?

— Niye ses vermedin?

— Vereyim de, yerim bilinsin he mi?

— Bilinse n'ola?

— Olmaz!..

— İyi, deme!..

— Demem!..

Epeyce bir zaman demedi. Ne var ki, çocuklar sırayla ebe durup sobelenince, aralarında anlaştılar. Yeni oyunda izine düştüler. Yerini saptar saptamaz, ebe durana bildirdiler. Ancak o, merdivenden çıkıp Meto'yu basmayı göze alamadı. Yeni ebe, kulenin altına gelip görmüş gibi bağırdı. Meto yekine yekine merdivenden zıyınıncaya alkışlar arasında sobeledi. Foyası meydana çıkınca kuleye ilgisini yitirdi. Ama ötekiler de uzun süre nöbet kulesine tırmanmaya cesaret edemediler.

Oyun ve çocuk!..

Korku coşkuyu ne kadar durdurabilir?

Sonunda en pısırıkları bile kuleye tırmanıp gizlendi.

Zaten merdiven basamaklarının çoğu hoplayıp saklanma, zıplayıp sobeleme çabasından kırıldı. Bu bir süre büyüklerin işine ya-

radı. Bir iki basamak daha kırılınca kule, iki sırığın yaslandığı hayalete döndüğünden oyun dışı kaldı.

* * *

Eğitmen eski köye yeni âdetti!..

Her evde ilkin ananın işine, sonra babanın kesesine yardımcı görülen bir kızdı. Tam iyi bir başlık parasına evlendirilecek yaştaydı. Köylü gibiydi ama, köylüye hiç benzemiyordu. Gizemi, anlattığı kadarıyla biliniyordu. Buraya pek yakın olmayan bir kasabadanmış. Babası o küçükken ölmüş. Anası dokumacıymış. Kimseye muhtaç olmadan kızını büyütmüş. İkisinin barınacağı bir yer bulur bulmaz yanına gelecekmiş. Kasabasında ilkokulu bitirmiş. Öğretmeninin anasına baskısı, eğitim müdürlüğünde desteği sayesinde köy enstitüsüne yazılmış. Orada erkek arkadaşlarıyla her işte yarışarak eğitmen çıkmış, atanmasını köye istemişti.

O parça bölük anlattıkça, ağızları açık dinliyor, sonra da birbirlerine bakmaktan sakınarak; "Köye cumhuriyet geldi," diye düşünüyorlardı.

Haklıydılar!..

O gencecik eğitmen kız köydeki pek çok erkekten daha becerikliydi.

Malayı tuttuğunda usta bir duvarcı, testereyi kaptığında yılların marangozu, bele çapaya dokunduğunda deneyimli bir tarımcı olup çıkıyordu.

Ve bu nedenle her davranışıyla her kezinde hepsini şaşırtıyordu.

İmam, kızından az büyük eğitmeni geldiği gün sahiplenmişti.

O neye kalkışırsa, işi gücü bırakıp yardımına koşuyordu.

Kısa sürede medrese semahanesini damı akmaz, kapılı pencereli, duvarında tahtası ve Atatürk'ün kalpaklı resmi asılı, geniş bir dersaneye çevirdiler. İmamı gören köylü imeceye koştu. Kimi ağaç kesti, tomruk indirdi. Kimi budadı soydu, tomruk eyledi. Kimi hızarladı kalas, lata, tahta biçti. Kimi biçileni eğitmenin yaptığına ben-

zetti. Tahtalar çatıldı, sıralar çakıldı. Tahtalar rendelendi, silindi, cilalandı, parladı. Dersane tam donanımlı bir sınıf gibi sımsıcak gülümsedi.

Her işe herkesin eli değdiğinden okul gözlerinde cumhuriyetle bütünleşti.

Bin yılların Eshabı Kehf uykusu depreme tutulmuştu. Sarsılan, dökülen, parçalanan şeylerin başında değişmezlik inancı geliyordu. Olacak şey değildi!..

Bir yanda gencecik bir kızın kamaştırdığı gözler, bir yanda herkesin emeğiyle kurulan okul vardı. İster istemez hemen herkesin hevesi kabarmıştı.

Özellikle kızlar, evlilik düşlerini okuma isteğine yormaya başlamışlardı.

Örnek önlerindeydi!..

Köy bir kızın, benim diyen ustaya taş çıkartan girişimlerine bakakalıyordu.

Yüksünüp çekinmeden er işi bilinen her hünere dalıyor, her birini de eksiksiz, er becerisinde bitiriyordu. Ulaşılan her sonuç er avrat ayırımının üstüne bir tokmak gibi indikçe kadınlar alkışı, erkekler kıskançlıklarını esirgemeden sergiliyordu.

Eğitmen kız, hiçbir şeyin ayırdında değilmişçesine çalışıyor, gözlerdeki şaşkın ışıltılara asılan soru çengellerine gülümseyerek; "Bize enstitüde, sadece eğitmenliği değil, yaşamın her alanında iş görmeyi bellettiler," yanıtıyla yetiniyordu.

Böyle bir şey olabilir mi, şaşkınlığı büsbütün artarken o yumuşacık; "Bakmayın kız başıma, elimden her iş gelir. Umarım, çocuklara da aynı beceriyi aktarabilir, ülke kalkınmasına karınca kararınca katkıda bulunabilirim," deyip çıkmıştı.

"Köy ülke," diye tamamladı o zaman, onu imam.

"Köy kalkınınca, ülke kalkınır."

Eğitmen başı gövdesiyle;

— Öğretmenlerimiz de derse aynen bu sözlerle başlarlardı, diye imamı doğruladıktan sonra, yenilenen binayı kucaklar gibi. — Sayenizde, okulumuz hazır. Yaşı yetenle isteklileri de kaydettik mi, eğitime başlayabiliriz, dedi.

— Bizim harcımız n'olacak? sorusu muhtardan geldi. Eğitmen;

— Hiçbir şey!.. deyince köylü, neredeyse bir ağızdan;

— O nasıl olacak o? mırıltısından kendini alamadı;

— Defter, kalem ve kitabı devlet verecek. Sayı belli olur olmaz, inip ilçeden alacağım. Kıyafet zorunlu ama, bu yıl dersler azbiraz geç başlayacağından önemli değil.

Yapının imecesi dışında bir yük yoktu. Akçalı bir zorunluluk yoktu. Hatta asker gibi bir örnek giyinme gereksinimi yoktu. "Bu eğitmen kız çok yamandı vesselam!.."

Her bir şeyi bunca kolayladığına göre, her biri yetişkin çocuğunu okuturdu. Hem belki onlar da enstitüye gider, eğitmen çıkarlardı.

Köyün bağrına ateş düştü.

Çocuklar, düşlerinin gemini salıverdiler. Özellikle de kızlar eğitmene özenerek kostak kostak yürümeye başladılar. İş buyuran analar, "Babo beni kaydettirecek değil mi?" koşuluyla karşılaşır oldular.

Analar babalara bir şey demediler. Ama onlar her sözü duydu.

Eski köye yeni âdet, keçeleşmiş kafaların kazanlarında fokurdamaya durdu.

O konuşmayla, okul açılışına çok az kaldığını gören imam, kalabalıktan koptu.

Pürtelaş camiye girdi. İçerde kimse yoktu. Yine de sağa sola gören var mı kaygısıyla bakınarak minberin üst basamağına çıktı. Caminin yapılışı zamanından kaldığı sanılan elyazması Mushaf'a doğru tırmandı. Hiçbir zaman, hiç kimsenin dokunmadığı kitabın, altın bezekli deri cildini açtı. Ofis memurundan alır almaz yine böyle gizlice kapakla ebru astar arasına sıkıştırdığı buğday makbuzunu çıkardı.

Okuma yazmayı askerde öğrenmişti. Mırıldana heceleye adı, soyadını okudu. Uzun uzun rakamları inceledi. Kafadan yaptığı hesapta şaşırınca, parmaklarını da katarak yeniden hesapladı. Dilediği sonucu almanın kıvancıyla başını dikti;

"Üstüne mayişi de katarsam, düğünü kurarım," kararına vardı.

Gece yatağında kıpır kıpır dönerek hesabının sağlamasını yaptı.

Doğruydu!..

Sabahı zor etti. Şafak karanlığına kalktı. Sabah ezanını ilahilerle bezeyerek okudu. Köy uyandı. Ağrılı sancılı yaşlılar, öksüre hırlaya namaza koştular. Meto, kulağından su gibi akan Yunus ilahisinin son sözcüğünde uyandı. Çişini yolda yaptı. Yüzüne su sürmeden camiye daldı. Bir elin parmakları kadar yaşlının arasına sıkıştı.

İşgüzarlığı yaşlıları hoşnut etmişti!..

Her biri elini uzattı, başını okşadı!..

Kayan takkelerini düzelte düzelte namaza durdular.

İmam, tespih duasını Hacı Selo'nun karşısına çökerek yaptı. Babası, doğan oğlunu, ünlü bahadır Selahaddin Eyyubi özenciyle adlandırmıştı. Selo, adını aldığı kişi gibi bir cihangir olamamıştı. Ama Birinci Paylaşım Savaşında, Yemen'de askerlik yaptığından hacılığa yakıştırılmıştı. Dua biter bitmez, cemaatin duyacağı bir sesle;

— Benim kasabada az işim var, dedi çabucak. — Öğleyle ikindide imam sensin!..

Bir anda bütün bakışlar ikisinin üstünde düğümlendi. Bu ani angaryadan pek hoşlanmasa da, yüksünme fırsatı bulamayan Hacı Selo, ancak;

— Elden geleni işlerim de, ayaklarım beni boşadı. Minareye çıkamam, diyebildi.

— O zaman Meto'nun müezzinliğine razı olacaksın!..

— Ezanı biliyorsa, dediği an Meto atıldı;

— Biliyorum!.. Okurum!..

— Allah kusurumu bağışlasın, tamam öyleyse.

— İkinizin de vebali benim, tasalanmayın.

— Rabbim hatasız kazasız tamamlamayı nasibetsin. Amin!.. dedi Selo.

Hemen amine katıldı Meto.

İmam oğlunun elinden tuttuğu gibi dama yöneldi.

Meto yarı yolda elini kurtardı.

"Müezzin oldum," cakasıyla meydanda kaynaşan akranlarının arasına karıştı. Aklı coşkuyla oyuna katıldı. Ama midesi sofraya çağrılmayı bekliyordu.

Çok geçmez anasının sesini duyardı!..

Bekledi, bekledi, ses gelmedi!..

İmam pek bir ivecendi.

Kurulu sofraya oturmadan kapıya dikildi;

— Hazırlan!.. Kasabaya ineceğiz, deyince aney başına bir şey düşmüş gibi şarsıldı. Şaşkın şaşkın imamın suratına baktı. Sonra birden kavramış gibi;

— Bayram değil, seyran değil, kasabada neyleyeceğiz? sorusuyla toparlandı.

— Eğitmen oğlanları mektebe yazacak. Azbiraz daha gecikir, sünneti şu aradan çıkarmazsak bahara kalır. Tez gidip harç görelim, diyorum.

— İyi, hemen hazırlanırım, diye ocağın başından kalktı. Tuğrasını düzeltti. Dallı güllü üçeteğinin üstüne kara çarşafını geçirdi. Yaşınağını burnunun altından dolaştırarak boynunda bağladı. Çabucak imamın yanında bitti.

Gün uğrun uğrun ışığa belenirken yola düştüler.

Çağrı bekleyen Meto'nun kursağı onları öyle görünce guruldamaya başladı. Önce arkalarından birkaç adım attı. Sonra dayanamayıp eve yöneldi. Bacısı sofranın başında elinde tahta kaşık donmuş kalmıştı. Akası Memeti'yi önüne katmış, azığını âsâsına takmış, çoktan yaylağın yolunu tutmuştu. Meto'yu görünce hafifçe kıpırdandı. İki kardeş karşılıklı oturdukları an Meto;

— Aney babo öyle yeldir yeldir nereye gitti? sorusuyla bacısını dürttü.

— Kasabaya!..

— Ben de giderdim!..

— Gideydin, götürürlerdi. Hadi otur da karnını doyur.

Mızıldanmaya hazırlanırken açlığı homurdandı. Ses çıkarmadan kaşığı kaptı.

* *

Kasabadan kucakları dolu döndüklerinde, gün dağ ardında yitmek üzereydi.

Aldıklarını dama yığar yığmaz, camiye koştu imam.

Yarı yolda kulağından yüreğine akan çocuk sesinin çavlanıyla durakladı.

Meto, müminlerin içine işlete işlete akşam ezanını okuyordu;

"Tanrı uludur, Tanrı uludur, / Tanrı uludur, Tanrı uludur, / Şüphesiz bilirim, bildiririm: Tanrı'dan başka yoktur tapacak, / Şüphesiz bilirim, bildiririm: Tanrı'dan başka yoktur tapacak, / Şüphesiz bilirim, bildiririm: Tanrı'nın elçisidir Muhammed, / Şüphesiz bilirim, bildiririm: Tanrı'nın elçisidir Muhammed, / Haydin namaza, haydin namaza, / Haydin felaha, haydin felaha, / Tanrı uludur, Tanrı uludur, / Tanrı'dan başka yoktur tapacak."

"İyi bellemiş," dedi övünçle. "Zihni açık. Tez kapıyor. Maşaallah usulü, makamı da iyi. Böyle giderse, Ramazanda yakın köylere cere çıkar. Harçlığını kurtarır," derken ayırdına varmadan onunla yineledikten sonra; "Eferim, yüzümü eğri etmeyecek!.." güveninin gülümsemesiyle cami çeşmesine yanaştı.

Gece gündüz kesintisiz soğuk ve berrak akan maslaktan aptesini tazeledi.

Hacı Selo onu görür görmez, mihraptan ayrıldı. Kendini üç beş kişilik safa attı.

Meto minareden indi. Babası mihraptaydı. Her köylünün, her

kasaba dönüşü şenlikti. Bu kez anaları da gittiğine göre, kimbilir neler yüklenip geldiler!..

"Lokum da almışlar mıdır?"

Ağzı sulandı. Diliyle damağı arasında lokum ezer gibi suratını buruşturdu. Bir an; "Sıvışsam mı?" şimşeği aklında çaktı. Sonra caminin tenhalığını fark ederek vazgeçti. Az daha kameti şaşıracaktı. Kan ter içinde tamamladı. İvecen safa girdi. Akşam namazının ezanı hızlı, namazı kısaydı. Farzı sünneti çabucak kıldılar.

Tespih duasını kısa kesen imam, oğlunun elinden tuttu.

Kasıla kasıla dama girdiklerinde, aney kasabadan alınanları boh-çalıyordu.

Neyin ne olduğunu anlayamadı. Ak keten topunun yanında yaldız işlemeli iki takke vardı. Şaşkın şaşkın bakarken neye uğradığını bilemedi. Anası takkenin birini başına geçiriverdi. O gerildi baktı. Bu eliyle başını yokladı. Takkenin sırmaları oğulun parmaklarını, ananın gözlerini gıdıkladı; "Maşaallah padişah kimin, şehzade kimin oldu," sevinci dolunay gibi suratına yayıldı. Meto bir süre anasının hoşnut gözlerine baktı. Birden başlığı çıkarıp yeniden taktı.

— Yakıştı, dedi imam. — Sırmalı ibrişimden mintanı da giydi mi, gören veliaht sanır.

— Ben oğullarımı hiçbir veliahta değişmem.

— Kuzguna yavrusu şahin!.. Evladını kim neyle değişir ki?

— Onlar okuyacak. Öğrenip bilecekler. Büyük adam olacaklar.

— Çocukların aklına tehlikeli şeyler koyma kadın.

— Büyük adam olmak tehlikeli mi babo? sorusuyla dikildi Meto.

— He ya!.. Çok bir tehlikeli!.. Üstelik asıl tehlike büyüyene. Nemize gerek!.. Azbiraz okuyup yazın, benim gibi. Dini diyaneti öğrenin benden artık. İmam olun, hatip olun, bencileyin imam olun. Dahası olursanız, âlim olun, müftü olun.

— İyi ya, benim dediğim de o, diye atıldı aney.

— Bize fazlası bol gelir!..

— Neden?

— Fazlasına erişmek zor da ondan!..

— Zoru neymiş?

— Şu!.. Ötesi, ötesini okumayı gerektirir.

— Okula gideceğiz ya!..

— Gideceksiniz. Belki başaracaksınız da!..

— Daha ne?

— Dahasına burdaki yetmez. Üç yılda kişi, olsa olsa dudaklarını kıpırdatmadan, sesli sesli hecelemeden okumayı beller.

— Senin gibi mi?

— He!.. diye atıldı aney. — Onun Kur'an'ı azimüşşanla, gazete okuması gibi.

— Onun sebebi ne?

— İkisini de sonradan öğrendim. Ama birini sık, birini seyrek okuyunca öyle oluyor.

— Çok okuruz biz de!..

— İyi!.. Okuma hızlanır. Yazmayı neyleyeceksiniz? Ona bilgi gerekir. Bilgi ötesinde. Onun için de, ilkin kasaba mektebinde beş yıl tamamlanacak. Sonra ile varıp orta mektebi bitirmek gerek. Üstüne üç yıl da orda okunacak.

— Maşallah, Rabbim nazardan saklasın, oğullarımız akıllı. Hele Meto!.. Ağızdan çıkan her sözü anında akıl defterine yazıyor, bir daha silmiyor. Büyüğü öteye geçemese de, onun yürüyüp gideceğine kuşkum yok.

— Ne var ki, il kalabalık, geniş, pahalı, tehlikeli!..

— Köyden büyük olsa da tehlikesi neymiş?

— Çok!.. Orda kimimiz kimsemiz de yok. Üstelik masraflı, can mı dayanır?

— Geçen gün eğitmen, çalışkan çocukları devlet okutuyor, diyordu.

— Çalışkan olmaya çalışkan. Ortayı bir tamam bitirdi diyelim. Daha büyük mektepler nedir, nerdedir kimbilir? Bilinmeyen uzak, uzak gurbet!.. Onca yıl gurbette kalan, aneyi baboyu unutur. Kardeşlerinin siması gözünden silinir. Harçlığı yetmez, masrafı tükenmez. Etimiz ne budumuz ne? Oysa biraz gayretle hatim indirir, hafız olurlarsa, geleceği kurtarırlar. Meto'nun sesi pek yanık. Ramazanda çevre köylerde Kur'an okur, ezan verir, tilavet eyler. Yıllık nevalesini kurtarır. Sen yarım hafızsın. Mevlût da ezberinde. Belletirsin. Ölümde düğünde insanlar kapılarına dayanır.

— İlk mektebi bitirse de, bir eğitmen olsa fena mı? diye heveslendi ana. — Bak şimdi köy ens... ens... diye yinelerken tamamladı imam;

— Enstütü diyorlar. Köy enstütüsü!..

— İşte ondan!.. Biri, eğitmen kızın dediğine göre şuracıkta, Cılavuz'da açılmış. Hepi topu üç günlük yolmuş. Nedir ki? Göz açıp kapayana, gider gelir kişi. Madem Meto hem akıllı, hem çalışkan. Okursa, iyi okur. Eğitmenin gözüne girer. O sana demiş. İyi okuyanı oraya yollamak elindeymiş. Yollar Meto'yu. Para pul istemiyorlarmış. O da onun gibi genç yaşta eğitmen olur. O da önüne cenderme, ardına muhtarla imamı katar. Hayatını kurtarır.

— Bana da onun gibi, medreseyi verirler mi?

— Bakarsın koskoca, yepyeni bir mektep verirler.

— İyi, okumam tamam olunca derim eğitmene, beni de yollasın babonun dediği yere.

— De ya!.. Okumayı söker sökmez de de, başkasına göz koymasın.

— Geçen gün, yakında bebeleri toplayıp yetişkinleri seçeceğini söylüyordu.

— Bizim oğlanları da seçer mi? dedi merakını fışkırtarak kadın.

— Meto'yu bilmem ama, ağasını mutlaka seçer.

— Eyvahlarım olsun!.. Seçer de daha sünnet olmadıklarını öğrenirse, neyleriz?

— Hay benim telaşlı kadınım!.. Biz niye kasabaya gittik? Niye Ofis makbuzuna mayişi ekledik? Bunca sünnetliği niye yüklendik geldik?

— Aboov!.. Şimdi biz sünnet mi olacağız? diye zıpladı Meto.

— He ya!.. Vakti gelen her oğlan, sünnet olur.

— Ben olmam, korkarım.

— Kork korkma, sünnet her Müslüman er kişiye sünnettir oğul!..

— Olmasa olmaz mı?

— Olmaz!.. Çünkü, farz nasıl Allahın emriyse, sünnet de peygamberin izini sürmektir.

— Allah hepimizi fasıklıktan korusun, diye üç kez söveye vurdu aney. Büzüp kastığı dudaklarından cuk cuk sesleri çıkartarak kulağını çektikten sonra. — Allah hiçbir kula iman eksikliğinin hesabını sormasın!.. Amin!..

Baba oğul birbirine bakarak amini yineledikten sonra, Meto dayanamadı;

— Peygamberimiz salli¸aleyhi de mi sünnet oldu?

— A'a!.. dedi bedenini sözüne katarak imam. — Allahın sevgili kulu, kâinatın efendisi peygamberimiz efendimiz sallallahu vesellem hazretleri, derken elini kalbinin üstüne koydu. Gözlerini kapadı. Bedenini eğdi. — Daha ana rahmine düştüğü an, Allahu zülcelâl tarafından sünnetli yaratılmış, âlemlere o haliyle şeref vermiştir.

— Biz neden öyle yaratılmadık?

— Biz kuluz oğlum, dedi anası. — O yüceler yücesi peygamber efendimiz.

— Madem efendimiz sünnetli doğmuştur. Ümmeti Muhammed'e de vacip olmuştur, kestirmesiyle onu tamamladı imam.

— İyi de canım yanarsa? Ben ağlarım!..

— Erlik budur ki, ümmeti Muhammed'e katılmak için, acısa dahi ağlamayacaksın.

— Acıtırsa ağlarım!..

— Hak yolunda çekilen cefanın nimeti sevaptır. Sevabın ödülü cenneti âlâdır.

— Ama ben daha küçüğüm!..

— Bu dünya fânidir ey oğul!.. Fenada küçük büyük yok. Kimin vadesi yettiyse yallah!..

— Nereye?

— Sevabı bolsa cenneti âlâya, günahı çoksa cehennemi cahîm yahut havî'ye.

— Her zaman bala masumdur, günahı olmaz demez misiniz?

— Kul hatasız olmaz ki Meto!..

— Benim yaşım başım ne ki, günahım ola?

— Ona cenabı mevla karar verir. Biz nerden bilelim?

— Ben ölmek istemiyorum aney!..

— Kim ister ki!.. Amma velakin, az yaşa, çok yaşa akıbet gelir başa denilmiş!..

İmam ağzı açık bir oğluna, bir karısına bakıyordu.

Yıllardır ettiği lafların hiçbirini, hiçbiri de unutmamıştı!..

Şimdi vaazları yüzüne karşı yinelenince kıvandı. "Yer etmiş," diye düşündü; "Ben, insanların bir kulağından giriyor, diğerinden çıkıyor diyordum. Günahlarını almışım tövbe Rabbim, hayıflanmam yanlışmış. Her bir söz vaktini beklermiş meğer. Tıpkı dalındaki meyve gibi!.." deyince rahatladı. Gövdesini dikerek;

— Aslolan o akibete halis kul olarak hazırlanabilmek. Çünkü öte dünya, ebedi!.. Orada sonsuza kadar cehennem nârında yanmak da var, altından ırmaklar akan köşklerde oturmak da!.. İnsan hangisine gitmek istediğine bu dünyadaki ameliyle, o geçici, o kısacık ömründe karar verir.

— Kişi bunu nasıl bilir?

— Ulu Rabbimiz cenne celalehunun haramı helalini farz, peygamberimiz efendimiz sallallahu vesellemin emri nehyini sünnet, büyüklerimizin sözünü vacib sayar, temiz kalp, sağlam iman ve doğ-

ru amelle yaşarsa, yolu bulur. Yarın rûzu mahşerde, huzura varanda Münkir'le Nekir, sevabını günahından ağır tartar. Dosdoğru cenneti âlâya!.. Eline, beline, diline sahip olamaz da, harama bulaşır, ırza yanaşır, aykırıya sıvaşırsa günahı sevabını aşar. Hak teala esirgesin, hüccetsiz cehennemi boylar. Gayrı ateşte mi yanar, kazanda mı kaynar onun orasına cenabı Rabbilâlemin karar verir.

— Söz, canım yansa da ağlayıp bağırmayacağım.

— Eferim benim aslan oğlum!.. Eferim derim sana!..

* * *

Ovanın ucunda iki nokta belirdi.

Yamaçtan bakanlar, kimliklerini bilemedi.

"Yeni eğitmenlerdir" kestirmesiyle yetinenler yanıldı.

Noktalar daha büyüdü. Biri sırıkta maral, biri ormanda balbal misali belirdi. Kim, ne, neci demeye kalmadı. Ovadan dağlara, davulcu Keko'yla zurnacı Feyzo'nun bildik ezgileri ağdı.

Köyün çocukları göçen turna katarı gibi yamaçtan aşağı uçtu.

Onlar erişmekteyken, davulun sesiyle, zurnanın ezgisi yükseldi, yükseldi... Sevdalı bir bulut gibi dağlar üstüne yöneldi. Dingin gökyüzünde derlendi, toparlandı. Şıpkın bir rahmet benzeri köyün kulaklarına yağdı.

Köylü bir sesin izini sürdü, bir imamın evine baktı.

Bulut bulut tüten duman, avluda harlayan ateşin işaretiydi.

Sacayağına yayılan koca kazanın buğusu uğrun uğrun dağıldı. Ilgıt ılgıt köyün burnunda tüttü. Soluk soluğa midelerine indi, karınları acıktı. Ezgi çığlık çığlığa beyinlerine yerleşti, bedenleri gıdıklandı. Her biri, her bir adımında, ezginin bir notasına basarak ivecen evinin yolunu tuttu.

Oku gelmiş, takılar çoktan hazırlanmıştı.

İmamın oğulları sünnet olacak, köy üç gün üç gece düğün eyleyecekti.

Aney, imamla gittiği kasabadan taşıdığı ibrişim topunu daha o

akşam önüne yaymıştı. Oğlanlar yatağa girmeden her birinin boyunu karışladı. Ölçüyü unutmadan kumaşı ikiye böldü. Sabah imam camiye gider gitmez, çırayı tutuşturdu. Işığında kumaşı boylarına göre biçti. Günün ışımasıyla anasının çeyizine kattığı dikiş sepeti bir, biçtiği ibrişim topu öbür koltuğunun altında avluya çıktı. Birini bir yanına, birini diğer yanına yerleştirip tomruğun üstüne tünedi. Sünnetlik oğul yetiştirme kıvancının hız ve coşkusuyla dikmeye girişti.

İmam namaz sonrası okuya çıktı.

O köyü dolanıp dönene, entariler dikilmişti.

Okuyu alan kız gelin kadınlar, bir koşu dama yığıldılar.

Kurdukları imece her girişimin tez zamanda bitmesini sağlıyordu.

Hazırlık telaşı oğlanları uyardı. Sıvışmalarına fırsat vermeden ikisini de soydu. Utançlarına aldırmadan avludaki tomruğun üstüne çırılçıplak oturttu. Sırayla ikisini de ova ova yıkadı. Temiz bedenlerine, ibrişim entarileri giydirdi. Sırmalı şeritli takkelerini başlarına geçirdi. Üstleri kirlenmesin diye, damın içine oturttu.

Düğün sevincini örseleyen sünnet kaygısıyla uslu uslu oturuyorlardı.

Davul sesiyle yerlerinden fırladılar. Oyunlarını bırakarak davul sesine koşturan çocukların arasına karıştılar. Mintanın eteği ikide bir ayaklarına dolanıyor. Meto'nun tökezlemesine neden oluyordu. Bu yüzden kısa sürede onlara yetişmekten vazgeçti. Patikanın kıyısına çönerek, nefesini düzenledi. Çok geçmeden yarı yolda karşılayıp çember içine aldıkları çalgıcılarla yanında bittiler. Kalktı, onlara katıldı.

Kalabalık çevrelerini sarınca, iştahlanan davulcuyla zurnacı, faslı bırakıp oyun havalarına girişmişti. Hemen halay düzülmüş, yol boyu halay çekip bar sekerek, hizasına gelmişlerdi. Onu da aralarına alıp oynayarak köye girdiler.

İmam onları köyün başında karşıladı.

Damın avlusu çoktan düğün evine dönmüştü.

Güneş tepelerine dikildiğinde berber Şero'yla çırağı Mısto sökün etti.

Mısto, kalabalığın ortasında kendine yer açtı. Ustası kocaman yağlığıyla oflaya puflaya terini silerken, kucağındaki tahta çantayı açtı. İçindeki kavanozdan bir tutam pamuk çekti. Üstüne silkeleye silkeleye kolonya döktü. İnce çelik mandalı kolonyalı pamukla sildi. Çantanın içine serilmiş bürümcük peşkirin üstüne koydu. Berber Şero, on parmağında on hüner olan kişilerdendi. Saç sakal tıraşı yanında sünnet eder, diş ve kupa çeker, kırık çıkık onarır, yara tımar eylerdi. Bu yüzden çantasında her işe yarar gereçle, her derde deva hap ve merhem bulunurdu. Merhem kavanozu benzi atmış bir bebek gibi yan gelip yatmıştı. Mısto ivecen dikti. İçindeki merhem, hava kabarcığını kapağın altına iterek bıngıldadı. Acele etmeden kapağı açtı, yana koydu. Çektiği kalınca bir tutam pamuğu avucunun içinde yuvarlaya yuvarlaya ince bir dürüm haline getirdi. Peşkirin üstüne uzattı. Bir pamuk daha hazırladıktan sonra üstlerini merhemle sıvayıp kavanozu kapattı.

Şero önüne açılan sofraya kurulmuş, hem atıştırıyor, hem yan gözle çırağının makine gibi işleyen eline bakıyordu. Merhemli pamuklar yeniden peşkirin üstüne uzanır uzanmaz, yerine Mısto'yu oturtarak sofradan kalktı;

— Yukarı köyde bir sünnete daha yetişeceğim, dedi imama. — Yol uzun.

Köylünün çoğu çoktan doymuş, davul zurnanın havasında geğire geğire bara durmuştu. Dediğini duymasalar da devinisini gördüler. Onları da Şero sünnet etmişti. Hemen barı çözüp çantanın başına toplaştılar.

Selo en yakın komşuydu.

Bakışlar üstünde birleşir birleşmez kollarını sıvadı.

Dönüp o tarafa bakmayan Sıtkullah'ın yanına dikildi. Meto'ya göstermeden halaydan ayırdı. Kucakladığı gibi, berberin önüne dikti. Kollarını göğsünde çaprazladı. Bileklerini avuçlarının kıskacında kundakladı. Berber çocuğun eteğini sıvar sıvamaz, sağ ayağını be-

line dayadı. Sıtko'nun apışı daltaşak ortaya çıktı. Yay gibi gerildi çocuk. Deprenmeyi denediğinde, mengeneye sıkışmış demir çubuk gibi kaykıldı.

Berber Şero, işinin ehliydi!..

Göz açıp kapayana oğlanın çükünü sıvazlayıp gerdi. Bir çırpıda çelik kıskacı sarkan derinin dibine yerleştirdi. Memo elindeki lokumu oğlanın ağzına tıkarken usturayı çaldı. Kopan deri parçası, yerde açılan mendilin üstüne düştü.

"Oldu da bitti maşallah!.. Yiğit olur inşallah," naraları, alkışlara karıştı.

Berberin merhemli pamuğu yaraya ne zaman sardığını kimse görmedi.

Selo sünnetli çocuğu, yeni doğmuş bir oğlak gibi yatağına taşıdı.

Damdan çıktığında, berber ikinci sünnete hazırdı.

Meto halaydan ne zaman, nasıl koptuğunu bilemedi.

Bedenini saran kıskacın içinde debelendi. Ama kıpırdayamadı. Selo'yla Şero, birbirine bağlanmış iki makine gibiydiler. Memo deneyimli ve hazırlıklıydı.

Meto apışında duyduğu sızıyla ağzını açar açmaz lokumu ağzında buldu.

Ağzı dolunca soluğu kesildi. Nefes alma çabasındayken berberin ince sesi kulağında çınladı. Ses; "Maşallah buna balta gerekmiş," diyordu.

Ödü patladı!..

Gırtlağından fışkıran canhıraş çığlık ağzındaki lokumu adamın suratına fırlattı. Berber ondan ustaydı. Lokumu havada kaptı. Yeniden ağzına tıktı. Eli ağzını kapattı;

— Bitti oğlum!.. Çoktan bitti, deyince çığlığı kahkahaya döndü.

Ağasının yanına uzandığında, armağanlar yağmaya başladı.

SEKİZ

Eğitmen tamamlanan binaya son bir kez daha uzaktan baktı.

Güneş dağı aşmış, sanki yapının üstünde yeniden doğuyordu. Bu sabah ışınları sanki mavi gözler gibiydi. Ona, o mavi gözler, santim santim çivit badananın üstünde geziyor, titiz müfettişler gibi bir eksik arıyor gibi geldi. Teftişin izine düştü. Taze kirecin kokusu burnunda tüttü. Yaklaştı. Parmağını bastıra bastıra badanayı sıyırdı. Zerre bulaşmamıştı. "Belli imam deneyimli, " diye düşündü. "Kirecin kıvamını tam tutturmuş. Tuzu biraz eksik, suyu azıcık fazla olsa, kuruduğu an eline yapışırdı.

Sağolsun!..Tam kıvamını tutturmuş."

Kapıdan girdi. Tahtanın yanına çaktıkları peykeli masanın üstünde açılmayı, yazılmayı bekleyen kalın kayıt defterini aldı. Özenle koltuğunun altına kıstırdı. Bitişik caminin önüne dikildi. Sabırsızlıkla namazın bitmesini bekledi.

İmam camiden çıkar çıkmaz dirseğini kavradı.

Sormaya fırsat vermeden, köy odasına sürükledi.

Muhtar odanın üç duvarını çeviren peykenin has köşesine yayılmış, *Karagöz* gazetesinin eskimiş sayılarından birini açmıştı. Burnunu sözcüklerin içine gömerek kendine yeter sesle; "İngiliz başkenti Londra'da toplanan Amerika, İngiltere, Fransa, Rusya ve Çin, Boğazları görüşecekler," diye heceleye heceleye okuyordu.

Gözü iki hece arasında gelenlere değdi.

Gazeteyi dikkatli bir ivecenlikle katladı, yanına yerleştirdi. Önce yan yana dikilenleri baştan ayağa süzdü. Karşısındakileri "askerlik hatırası" gibi belleğine yerleştirince oturduğu yerde yekindi. Gözlerini eğitmene dikerek;

— Bacı, dedi yumuşacık. — Londra nire, Boğazlar nire? Bir tehlike varsa, kaygısı bize. Bu keferelerin ne üstüne vazife?

— Koca bir dünya savaşı geçti muhtar, bilmez misin?

— He, geçti. Kaç yıldır buğdayımızı, samanımızı aldı bilmem mi?

— Bir savaş bitende n'olur?

— Yenilen öder, yenen paylaşır.

— Bak gördün mü? İşte bunlar da onun için toplanıyorlar. Yenilenler ne ödeyecek, yenenler ne paylaşacak, karar verecekler.

— Orasını bir güzel anladım da, biz o savaşa girdik de yenildik mi, onu anlamadım.

— Girmedik Allahıma hamdü senalar olsun, diye atıldı imam.

— Girmediğimize göre, ne yendik, ne yenildik he mi?

— Yenilmedik muhtar, dedi Zeynep eğitmen.

— Madem yenilmedik, bunlar Boğazlara nasıl ağız çalıyor?

— Kendi aralarında görüşecekler canım.

— Onların görüştüğü bize uymazsa n'olacak?

— Hiç!.. Uymuyor, diyeceğiz.

— Avara kasnak yani, dedi imam. — Havanda su dövecekler.

— Belli mi olur? sözleriyle irkilmelerine neden oldu Zeynep eğitmen. — Bunca büyük devlet, bir araya geldi mi, altından pekala bir çapanoğlu çıkar.

— Hele hele, diye çırpındı köşesinden Hacı Selo. — Çapanoğlu çıkanda, elimiz armut mu toplar eğitmen kızım, yoksa Zülfikâr mı o zaman görülür. Vakti zamanında ne denmiş bu topraklarda? Taş bulan taş atsın, kurşun bulan kurşun sıksın, he mi?

— He vallah, diye sıçradı muhtar. — Onlar istediği tezgâhı, istedikleri gibi kursunlar. Bak şuraya yazıyorum, Gazi sağolaydı da-

ha belirgindi ama, İsmet Paşa efendimiz de ondan kalır değildir. O tezgâhı çevirdiği gibi, mekiğini bir yerlerine atıverir, der demez, kız eğitmenin yanında patavatsızlık ettiği sanısıyla kıpkırmızı kesildi. Lafı değiştirmek amacıyla soran bakışlarını gözlerine dikerek yanında yer gösterdi;

— Hayırdır? Böyle çifte kumrular gibi verilen baskının nedeni n'ola?

— Okul dün akşamüstü barınılır hale geldi muhtar, dedi eğitmen, gözlerini dikkat kesilen köylüler üzerinde gezdirerek. — Sağolsun imam efendiyle köylü, elinden geleni yaptı. Maşaallah, her işe elleri yatıyor!..

— Eğitmen de öyle muhtar. Bundan öte, cami için ondan yardım isteyeceğim.

— Hay hay!.. Ne zaman gerekirse!..

— Oh oh!.. Pek güzel, pek âlâ!.. Kumpas kurulmuş desenize!..

— Yok be muhtar, dedi imam. — Eğitmen hanım büyütüyor. Azbiraz el verdik. Sağolsun köyün yiğitleri!.. Allah hepsinden razı olsun!.. Bize iş komadılar. Elbirliğiyle bir giriştiler, aylar sürecek işi birkaç günde kotardılar.

— Ellerine sağlık. İmece koymadan pek güzel etmişler. Şimdi benden istediğiniz ne?

— Okulun son eksiği!..

— Neymiş?

Eğitmen bir imama, bir muhtara, bir peykeyi üç duvar dolduranlara baktı.

— Eksiği öğrenci, deyip yutkundu.

— Oho!.. Ondan bol, ondan kolay ne var ki!..

— Bilmem, ilçede rastladığım eğitmen arkadaşlardan, çok hikâye dinledim de!..

— Ne hikâyesiymiş o?

— Eğitmenin hikâyesi n'olur?

— Bizden gizli mi?

— Olur mu?

— Bilelim öyleyse!..

— Kimi, muhtarla imamın okumaya karşı çıktığını... Kimi yana yakıla pek çok zorlukla karşılaştığını anlattı da!..

— Helbet onların da kendilerine göre bir nedeni vardır. Amma velakin okumak iyi ki, büyüklerimiz buyurmuş eğitmen hanım, diye atıldı muhtar. — Devlet cepheye sürdü, gık demedik. Öldük, öldürdük. Onca şehit kanı üstüne Cumhuriyeti kurdu, bayram eyledik. Malımıza el koydu, askerini doyurdu, helal eyledik. Yaptı etti, bizi unuttu diyorduk. Unutmamış!.. Seni yolladı. Şimdi köyün önüne bir kapı açılıyor. Hangi aklı başında adam, onu kapatmaya uğraşır?

— Al benden de o kadar, dedi imam. — Bakarsın bir iki eğitmen de bizim köyden çıkar.

— Neden çıkmasın? Başarılı öğrencileri ben ayağımla götürür enstitüye elimle teslim eylerim. Oradaki öğretmenler, herkese ana baba. Tasalanmak gereksiz.

— Yaşa be eğitmen!.. Desene köyün bahtı açılacak!..

Muhtarla imamın, duyduklarına hiç uymayan davranışları eğitmeni çok şaşırttı. İlkin ne diyeceğini bilemedi. Umduğuyla bulduğu birbirine uymayınca, fırsatın ele geldiği, işinin kolay yürüyeceği umuduyla;

— İyi!.. Okul yaşındakileri deftere bir geçirelim de, diyebildi.

— Tamam!.. Ben diyeyim, sen yaz. Boy sırası mı, yaş sırası mı istersin?

— Önce yedi yaşını doldurmuş, on altısını aşmamış çocukların kaydını yapalım. Sınıf dolarsa, dört gün sonra hafta başı, bayrağı çeker, ders yılını açarız.

— Dolmazsa?

— Yaşı daha büyüklerle, ele gelen küçükler, o da yetmezse gönüllülerle tamamlarız.

— Gönüllü çıkacağını sanmam. Köylü halinden memnun!.. Biz gönüllü pilav yemeye gitmeyiz. Okumak gibi zor bir işi neden başımıza saralım?

— Hele yaşı yetenleri bir yazalım, ders yılını açalım da, gerisini sonra düşünürüz.

— Ders yılı diye tutturmaktasın eğitmen. Bir yıl mı okuyacaklar?

— Köy okulu üç yıl.

— Aboov!.. Çocuklar üç yıl, her gün okula mı gidecek?

— Güzden bahara, hafta sonlarıyla bayramlar dışında her gün gelecekler.

— Köyde işleri kim yapacak?

— Okula gitmeyenler yapacak!.. Sen hele yaşı yetenleri bir söyle. Sayı ortaya çıksın. İşbölümünü ona göre yaparız, deyince muhtar peykesinde kaykıldı. Sırtını duvara yasladı. Gözlerini sımsıkı kapadı. Köy damlarını bir bir aklından geçirdi.

Kendince sayımı tamladıktan sonra gözlerini açtı;

— Aç bakalım karakaplıyı, dedi eğitmene.

Eğitmen defteri açtı. Dolmakaleminin kapağını çıkardı. Kalem elinde bekledi.

Muhtar adları saymak için yekindi. Köy çocuklarının tamamı birbirine karıştı.

Şimdiye hiç kimseyi yaş sırasına koymamıştı. Muhtarın bütün ilgisi ada, soya sopa, askerlik dönemi için de boya bosa bakardı. O da öyle yapmış, gerekmez diye yaşa önem vermemişti.

Bildiği, öğrendiği gerçek gelenekseldi. Köyde kişi doğar, büyür, erkekse sünnet olur, kızsa işe koşulur. Biraz daha büyüyen erse askere yollanır, avratsa everilir, çoluk çocuğa karışır, sonra da vadesi yeter, ölürdü.

Şimdi birden bu okul, kayıt, yaş işi çıkmış, aklı allak bullak olmuştu!..

Köy çocuklarının hangisi yediden küçük, hangisi on altıdan bü-

yük, bir çırpıda sayıp çıkarmak kolay mı? Hem de böyle ha deyince ezberden.

Seçildi seçileli defter tutmadığına hayıflandı.

Bir gün gerekeceğini ne bilsin?

"Yıllık toplantıların birinde, kaymakamın biri demişti galiba!..

Neden okuryazarlar muhtar seçilir? Köyde her bir şey kayda alınsın diye!..

O zaman adamla alay etmişlerdi!..

Köyde herkes akraba!..

Herkes herkesin, her şeyini bildiğine göre, kayda kuyda ne gerek? Şu ana kadar da gerekmemişti işin doğrusu!..

Bir gün, hiç hazırlıklı değilken gerekivereceğini bilse yazmaz, şimdi karakaplıyı açıp tek tek hepsini söylemez miydi? Geçti Bor'un pazarı, sür eşeği Niğde'ye derdi askerdeyken Kırşehirli. Haklıymış!.." derken burnunun direği sızladı. Birden askerlik arkadaşını özlemişti. Burnunu parmaklarının arasında sıktı. Uzun uzun bıyığını sıvazladı. Gözlerini kırpıştıra kırpıştıra özlemini kovaladı.

Belleğinin karakaplısına başvurmaktan başka çaresi yoktu.

Sırtını duvara yasladı. Kafasını geri attı. Gözlerini yumdu. Düşündü, düşündü, bir şeyler belirmeye başlarken gözlerini açtı. Kafasının içindeki karakaplının sayfaları açılmaya durmuştu. Yekindi. Peykeye bağdaş kurdu.

İmamın mevlût okurkenki devinisine öykünerek oturduğu yerde, öne arkaya sallana sallana adı sanıyla kendi kestirmesiyle yedisini doldurmuş, on altıyı aşmamış çocukları, dam sırasına göre saymaya girişti.

O söyledi, eğitmen inci dizesi gibi, her ada ayrılmış kareye yazdı.

Muhtar bütün köyü, akıl defterine ya çini mürekkebiyle yazmış, ya altın çivilerle çakmıştı. Ezberi bozulacak kaygısıyla nefes almadan, ardı ardına şunun oğlu falan, bunun oğlu filan diye ad sayıyordu.

Yazdığı sayfa dolmak üzereyken eğitmen birden durdu.

O durunca muhtar saymayı kesti. İmamla birlikte odadaki köylüler de bir şey mi oldu, dercesine Zeynep'e baktılar.

O aldırışsız, önce deftere yazdığı adları denetledi. Sonra bakışlarını hayret yalazları gibi suskun köylülerin yüzünde gezdirdi;

— Bu köyde yedi yaşını doldurmuş, on altısını aşmamış kız yok mu?

— Olma mı? dedi muhtar, gözlerini fincan fincan açarak. — Dolu!..

— Ama hiçbirinin adını söylemedin.

Köylüler şaşkınlıktan, az daha küçük dillerini yutacaklardı. İlkin;

— Nee!.. diye yerlerinden zıpladılar. Sonra susup oturarak, yanıtı yetkin temsilcileri, muhtarla imama bıraktılar.

Onlarsa başları önünde, ne diyeceğini bilmeyenler gibi donup kalmışlardı.

Köylü nefesini tutmuş, bakışlarını suskunun derin suyunda gezdire gezdire bir birine, bir birine bakıyordu. Akıl almaz bir şey duymuş, havsalaya sığmaz bir şey görmüş gibi, her biri bir süre diğerinin suratında bir yanıt aradı. Bulamayınca az önce umudun kanatlarında gevşeyen insanlar göğe çekildi. Onların yerine ekşi suratlı, öfkeli adamlar geldi oturdu.

İmam sakallarını sıvazlayarak uzun bir; "Fesuphanallah!.." çekerek sıkıntısını belirtti. Muhtar, beyni karıncalanmış gibi başını sıktı. İki eliyle yüzünü sıvazlayarak uzun uzun eğitmeni süzdü. Köylü ağzı açık, safi kulak kesildi.

Muhtar sanki sözü yeni algılıyormuş gibi yarı ciddi, yarı şaka;

— Hay çok yaşa eğitmen hanım!.. Sen okula öğrenci mi, okuya gelin mi aramaktasın?

Şaşırma sırası eğitmene gelmişti.

Hayretle bir muhtara, bir köylüye, bir imama bakarak;

— Okula öğrenci elbet!..

— Öyleyse kızları n'edecen? sorusuyla kendini topladı;

— Oğlanlara n'edeceksem, onlara da aynını edecem, dedi kızgınlıkla.

— Aboov, dedi bunun üzerine imam. — Kızlar da mı okuyacak?

— Helbet!.. Onlar insan değil mi?

— İnsan olmaya insan da, kız okuyup n'olacak?

— Oğlan okuyanda n'olabiliyor?

— Herbişey, diye kasıldı muhtar. — Eğitmen olur, memur, dava vekili, savcı, hâkim, komutan, mühendis, kaymakam, hatta benim gibi askerde onbaşı olur.

— Okursa belki asker olmaz ama, öteki saydıklarını kızlar da bal gibi olur.

— Git işine be eğitmen kızım!.. Karıdan hâkim, savcı, kaymakam mı olurmuş?

— Yetkin, bilgili, becerikliyse neden olmasın?

— Olmaz, çünkü şer'an, karı kısmının yeri erinin yanıdır. Nedeni bu kim, karı kız, ele namahremdir. Bu dediklerin ortalık yerde, iş görür. Hepimiz boylu boyunca günaha batarız yahu!.. Tövbe tövbe!.. Kız mektebi olsa, sen de kızsın, bir daha. Kız oğlan karışık, hafazanallah!.. — Çıkışı bu kez muhtardan önce imamdan geldi. — Katiyyen olmaz. Kızları okutmak zinhar günahtır.

— Oğlan okuyunca sevap da, kızın okuması neden günah oluyormuş?

— Şundan ki, erişkin kızın, yetişkin oğlanla bir arada olması, ateşle barutun yan yana gelmesidir. Allah muhafaza, bütün köye boynuz taktırırlar!..

— Ustasının elinde ateşle barut da bir araya gelir imam efendi!.. Gelir ve de kardeş kardeş geçinir. Çünkü bilgi kıvancı, ateşten de baruttan da etkindir.

— Allahım sen aklımıza mukayyet ol!.. Bu senin dediğini, kulağın işitmekte mi?

— İşitmekte elbet!..

— Amma velakin bu, eski köye yepyeni bir âdet çıkarmak, sözü odanın diplerinden, sahibi belirsiz birinden geldi. Ama oturanların tümünce onaylanmakla kalmadı. — Hiç görülmüş, işitilmiş bişey mi? sorusuyla tamamlandı.

Eğitmen kararlıydı. Mavi beyaz şimşekler çakan gözlerini odanın içinde birer kılıç gibi gezdirdikten sonra, umulmaz bir yumuşaklıkla;

— Sizce eski köyün âdeti dediğime pek mi aykırı?

— Değil mi?

— Değil!..

— Nerden belli?

— Köyde herkes birbirine hısım, dini, dili, kökeni bir değil mi?

— Bir, Allahıma şükür, dedi hepsi birden.

— Kızlar oğlanlarla tarlada, yaylada bir arada birlikte çalışmıyorlar mı?

— Çalışıyorlar Allah gayretlerini artırsın!..

— Düğünde dernekte, halayda barda, el ele tutuşmuyor, körebe saklambaçta birlikte, hatta bazen altüst oynamıyorlar mı?

— O dediklerin başka!.. dedi muhtar. — Her ne yapılıyorsa, herkesin gözü önünde, büyüklerin gözetiminde yapılıyor. Okul öyle mi? Gözden ırak, kapalı mekân!..

— Orada da oyun teneffüste açıkta beraber oynanır. Ders benim gözetimimde sınıfta birlikte çalışılır. Ne öğreniliyorsa, birlikte öğrenilir.

— Bizim buralarda, kızlara duayla hizmetten gayrı bişey gerekmez. Onu da her ana baba belletir zaten. Ötesini ne onlar ister, ne biz veririz.

— Bilinmeyen istenir, verilir mi hey muhtar?

— İşte dediğimiz de o eğitmen kızım, dedi hemen imam. — Kişi bilmediğini isteyemez, veremez!.. Ama biri öğretir, istetirse, iş Âdem

baboyla, Havva aney öyküsüne döner. Bilirsin, Havva aney haram meyveden habersizdi. Yüce Rabbim onları, ortasından ırmaklar akan cenneti âlâsında ölümsüz yaşatmaktaydı. Şeytan öğretince bildi. Yılan gösterdi, istedi. Âdem babo neylesin, kopardı. Tattılar!.. Ve ikisi de, cenabı hakkın gazabına uğradılar. Cennetül firdevsten kovuldular.

— Bu hesapça bilgisizlik cennet mi oluyor imam efendi?

— Şeytanı laine uymak Allahu azimüşşanın gazabına sebep oluyor.

— Canım bırakın şimdi ağız dalaşını da bir yol bulalım, diye araya giren muhtar, eğitmenin gözünün içine bakarak. — Kızlar gitmezse mektep açılmaz mı?

— Açılmaz!..

— Neden açılmaz? Bina hazır, eğitmen burda, okuyacak oğlanlar da var. Daha ne?

— Dahası beter muhtar!..

— Hele anlat şu beteri, belki başımızla beraber deriz.

— Siz belki diyebilirsiniz, ben diyemem?

— N'ola ki, seni bunca ürkütür.

— Bana verilen emir öyle. Yaşı yeten herkes yazılacak denildi.

— Yazıyorsun ya işte!.. Biz diyoruz, sen yazıyorsun.

— Ama siz, sadece oğlanları diyorsunuz.

— Ötesine de sen göz yumuver hay eğitmen, dedi bu kez imam.

— Günahı görüp durmaktayken sen göz yumar mısın imam efendi? Diyelim ben göz yumdum. Yarın müfettiş geldi. Gelir gelmez de, durumu görüp sordu? Ben ne yanıt veririm? O neyler bilir misin?

— Köylü kız çocuklarını yazdırmadı, dersin. Elinden ne gelir?

— Onun elinden çok şey gelir. Hem köye, hem bana ceza verir.

— Durduk yerde kim kime ceza verebilirmiş?

— Durduk yerde mi muhtar? Siz kızlar okumasın diyorsunuz,

ben göz yumuyorum. Her iki tutum da hem yasaya, hem toplumun geleceğine aykırı.

— Aykırılık bunun neresinde?

— Yasaya aykırı, çünkü yurttaşların tamamı, kadın erkek, kız oğlan ayırmadan yasalar önünde eşit. Biz kızları ayırıyoruz. Toplumun geleceğine aykırı, çünkü bir toplumun yarısı bilgili, yarısı bilgisizse, iki yarı da işe yaramaz. Siz saklar, ben göz yumarsam, hepimiz kötülüğe ortak oluyoruz.

— Diyelim bundan sakındık. Kızları biz kaydettirdik, sen okuttun. Sonra?

— Zorlananlar okuryazar olurlar. Yarın öbür gün askere giden nişanlısından gelen mektubu okur, ona yanıt yazarlar. Yetenekli ve gayretliler, sonrasına yürürler.

— Tutalım yürüdüler, nereye varırlar ki?

— Belki henüz yeterince değil. Ama çok okul var. Enstitüye varır eğitmen, ebeliğe gider köy ebesi, sağlık okuluna girer hemşire olurlar. Aşanı daha da ileri gider.

— Essah mı? Bu dediklerin gerçek olabilir mi? diye atıldı kız torunu olan Hacı Selo.

— İşte örnek önünüzde!.. Biz olduksa, sizin çocuklarınız niye olmasın?

— Bunlar kulağa hoş geliyor da, nasıl?

— Dedim ya, okula giderek. Burayı başarıyla bitirerek.

— O mektebe burayı bitirmeden girilmez mi? sorusu imamdan geldi.

— Okumadan sadece ilkokula girilir. Enstitüler ilk eğitimden sonra!..

— İyi de, o dediğin yere varacak okuryazar kızı, kim nerde bulmuş?

— Bulunmuş işte!..

— Kaç kız vardı sizin mektepte?

— Sekiz!..

— Hangi köydenmişler?

— Hangi köyde mektep var ki, okumuş kızı olsun hay muhtar, dedi imam gülerek.

— İmam efendi yerden göğe haklı!.. Köylere okul bizimle girmekte!.. O yüzden kız arkadaşlarımızın üçü kasabalı, beşi kentliydi.

— Gördün mü bak!.. Köylü yokmuş. Olamaz da!..

— Ödevimiz olmasını sağlamak. Buraya bu okul niye açılıyor? Oğlanlarla birlikte kızlar da okusun... Okumuş annelerin çocukları daha ilerilere gitsin de memleket kalkınsın diye değil mi? Nüfusun yarıdan fazlası kadın. Nüfusun yarıdan fazlası cahilse, ülke nasıl kalkınır? Siz köylünün aydınlanmasını, çağdaş uygarlık araçlarını kullanacak insanların yetişmesini istemiyor musunuz? Yanıt hepsinden de aynı anda geldi.

— İstemez miyiz?

— Öyleyse okutmaya kızlardan başlayacaksınız.

— Etme be eğitmen hanım!.. Sen şimdi kızlar diye tutturur, biz de uyarsak, köyün ağzına çürümez sakız oluruz. Kıyamet kopar.

— Köy burada!.. Siz olur derseniz, kimse kimseyi sakız edemez!..

— Akla aykırı değil, fikriyle yumuşadı muhtar. — Ne var ki, bizim bildiğimiz, kız kısmısı aş pişirmeyi, çamaşır tokmaklamayı, anaye her bir işte yardımı, bir de erine hizmeti öğrendi mi, en büyük eğitimi aldı demektir. Zaten o vakit, gelinlik çağı da gelir. Bir helal süt emmişle evlenir. Evinin kadını olur.

— Olmaz öyle şey!.. Haksızlık bu!..

— Haksızlık neresindeymiş? Buraların düzeni böyle, biz mi değiştireceğiz?

— Biz değiştireceğiz imam efendi. Sen, muhtar, ben, el ele verir, ağız birliği edersek, sakıza açılan ağızların tamamı kapanır.

— Köylüyü bilmez gibi konuşursun eğitmen.

— Bildiğimden konuşurum imam efendi. Köyde imam, muh-

tar ve eğitmenden iyi aklı eren var mı? Biz okurken sekiz kız arkadaşımız vardı. Dün okulun hazır olduğunu haber vermek için kasabaya indiğimde, Halit müdürümden mektup aldım. Bu yıl kayıt yaptıran kız sayısı yirmiyi aşmış. "Kız eğitmenlerimiz örnek olmuş," diyordu. "Her birinin gittiği her kasabadan, iki üç kız geldi." Hele kaydını yapalım, yetkin kızlardan biri ötesine gitsin. Eğitmen olup köye gelsin, seyreyleyin cümbüşü.

— Kız koca yerine gurbete gidecek diye, o dediğin cümbüşten önce kopacak kıyameti nasıl önleyeceğiz? Ona bir yanıtın var mı?

— Var!.. Kendinize hak bildiğinizi, kızlarınızdan niye sakınırsınız diyeceğiz!.. Buna bir karşılık bulabilirler mi?

— Bulurlar helbet, diye atıldı imam. — Allahu zülcelâl öyle buyurmakta!..

— Allahu zülcelâl, kulunu ayırır mı?

— Ayırmış!.. Mirasta kıza yarım, tanıklıkta bire iki. Sen bu fikirden vazgeç eğitmen. Tam mektebini açacaksın, başımıza dert sarma.

— Cumhuriyet kız-erkek ayırmıyor. Ben de ayıramam.

— Eh, okutacak adam bulursan ayırma, dedi muhtar.

— Cezası çok ağır muhtar!.. Engellersen başına iş açılır.

— Açılırsa açılır. Ben köylümün olur demeyeceği hiçbir şeye izin veremem.

— Doğrusu budur muhtar. Cumhuriyet kız-oğlan ayırmasın varsın. Biz burada ayırırız, hiç kimse de hiçbişey yapamaz.

Muhtarla imamın kasıntısı eğitmeni kızdırdı.

Dayanılmaz bir öfkeyle onları haşlamak için, ağzını açarken, Enstitü müdürü Halit Ağanoğlu ağzının içinde; "Unutmayın genç eğitmenler," diye davul çalmaya başladı. Kulakları zonkladı. Dudakları öfkesini tutukladı; "Her biriniz birer öncüsünüz. Öncülük zordur. Kitlesini incitmeden başarıya yönlendirebilmelidir. Bunun yolu da ceza ve korkudan değil, sevgiden geçer. Gittiğiniz köyler, kaç bin yılın höyükleştirdiği alışkanlıklar örtüsü altında. Gelenekleri, gö-

renekleri var. Aklınız cıva gibi işlek, alnınız kaya gibi sert olmalı. Çünkü onları, tosa tosa kıracaksınız. Vali, kaymakam, bucak müdürü ve jandarma size yardımcı diye, sakın zora başvurmayın. Tam tersine bunların hepsini köylünün sevgisini kazanmak amacıyla kullanın. O zaman aldığınız eğitimin de, çağdaşlaşma görevinizin de hakkını verirsiniz," öğüdü beyninde çınladı.

Öfkesi uçtu. Yüreği genişledi. Kızaran yüzü gülümsemeyle aydınlandı;

— Doğru!.. Köylü bir kararda birleşti mi, hiç kimse hiçbir şey yapamaz. Ama ziyanı, karar verene olsa, bana ne demek kolay. Bugünün olmazı, yarına zarar!.. Düşünün, köyden çıkacak bir ebe, bir eğitmen, bir memurun kaç kişiye yararı olur. Hazır devlet ayağınıza gelmiş. Çocuklarınız okusun diye okul açmış, eğitmen vermiş. Kız oğlan gözünüzün önünde, dizinizin dibinde yanan birer kandil olacak. Engellerseniz kandili, kendi kararınızla söndürmeyecek misiniz?

Bağırıp çağırma, azar ve horlanma bekleyen köylü, tatlıdilin balıyla şaşırdı. O konuştukça başlar eğildi. Gözler açtığı ufkun sınırlarında gezindi. Her biri kendini bir an ebe, eğitmen babası olarak düşündü.

İlkin tek kızının şu karşısında çatır çatır laf eden kız gibi olabileceğini anlayan imam çözüldü. Ağır ağır başını kaldırdı. Kara sakallarını sıvazlayarak;

— Bak işte buna, böyle gelmiş böyle giderden öte yanıtımız yok!..

— Böyle gelmişse, böyle gitmeli mi?

Koyu düşüncelere dalan köylü, yoruldu. Hep bir ağızdan; "Gitmemeli," demek üzere birbirlerine baktıkları an muhtar;

— Bize kalsa gitmeli, diye diretti. — Hiçbir zararını görmedik.

— Siz görmemiş olabilirsiniz, diye atıldı eğitmen. — Yüzyıllardır ülkenin de insanların da yazgısı değişmiyordu. Devlet değişsin istemiyordu. Gereksinimi kuldu. Kulluk ona yetiyordu çünkü. Cumhuriyet değişim istiyor. Değişimin kaynağı yurttaş!.. Yurttaş dedin

mi, duracaksın. Çünkü o sorgulayan, yargılayan insandır. Bilgisiz, bilinçsiz kul olunabilir. Baştaki buyurur, o ölür. Oysa yurttaş sorar, niye? Bunun için de bilgili olmak gerekir. Bilgi yağmur değil ki gökten yağsın.

Onay mırıltılarına muhtarınki de katılınca imam;

— Cenderme medrese teftişine geldiğinde, İsmet Paşa efendimiz, ülkede okumayan kalmayacak buyurdu, dediydi. Bu yüzden mi?

— Elbette!.. Mektubunu başkasına okutan, dilekçesini başkasına yazdıran kişi, yarım insandır. Ha kör ya da kötürüm, ha okumaz yazmaz.

— O da var ya!..

— Var!.. Çünkü kalkınmanın, ilerlemenin başka yolu yok. Bunu istemiyor musunuz?

— İlerlemeyi kim istemez?

— Öyleyse bana yardım edeceksiniz!..

— Ediyoruz ya işte. Daha ne?

— Siz köyün ileri gelenisiniz, diye muhtarla imamın kollarını yakaladı. — Bildiğim azbiraz aşsalar da, sizin okul yaşında kızınız var. İş başınıza düşüyor. Öncülük eder, onları okula gönderirseniz, en büyük yardımı hem bana hem köye etmiş olursunuz.

Kendi ağızlarıyla tuzağa düşmenin sıkıntısıyla muhtar imama, imam muhtara baktı. Gencecik eğitmen, ikisini de avucunun içine almıştı. "Okumak bu olmalı," diye düşündü muhtar. "Bilen, bilmeyeni altetmekte öyle ya," dedi kendi kendine imam.

Bir süre önce kim davranacak diye bekleldiler. Sonra ikisi birden;

— Bundan eminsen? sorusuyla kaykıldılar.

— Eminim!..

— Olur o zaman, der demez eğitmen kızların adını yazdı.

Muhtar köydeki kızları saymaya başlamadan;

— Şimdi yazacaklarının babolarını sen kandıracaksın, dedi. — Bizi bulaştırma!..

— Olur!.. Siz başı çektikten sonra, kolay olur.

Dediği gibi de oldu.

Kısa sürede defterini doldurdu. Çocukları toplayıp boy pos ve yaş sıralamasını yaptıktan sonra, yine muhtarla yan yana oturan imama döndü;

— Üçü de okula başlayabilir imam efendi, dedi. — Kimliklerini ver de kaydedeyim.

İmam şaşkın şaşkın, bir eğitmenin yüzüne, bir kasaba yoluna, bir dağa baktı. Hiçbir yerden hiçbir umut göremeyince boynunu bükerek;

— Bir tek kızın kimliği var, sözüyle defteri andıran kimliği uzattı.

— Oğlanların?!

— Onların kimliği yok!..

— Nasıl olur?

— Vermediler.

— Neden?

— Adlarını beğenmediler.

— Adları neydi?

— Büyüğün Sıtkullah, küçüğün Methullah!..

— Anladım, dedi eğitmen. — Türkçe birer ad verseydin. Şu, şu demediler mi sana?

— Demesine dediler. Ama kişi adıyla gömülür, anasının adıyla talkın verilir bildiğim. Yarın rûzu mahşerde, İsrafil aleyhisselam surunu üflediğinde öyle çağrılır. Durduk yerde yavrularımı, cenabı Allahın çağrısından mahrum mu eyliyeydim?

— Kişi kimliğinde yazanla değil, imamın söylediği adla çağrılmaz mı?

İmam çaresiz;

— He!.. Öyle çağrılır, demek zorunda kaldı.

Köylüler, faltaşı gibi açılmış gözlerle eğitmenin imamı mat eden

bilgisine şaşıp kalmışlardı. Bir süre birbirlerinin yüzünde görüp işittiklerinin sağlamasını aradılar. Bulamayınca şaşkınlığı geçen imamın;

— Durduk yerde yalan söyleyip günaha mı girseydim? çıkışını onayladılar.

Eğitmen gittikçe kalabalıklaşan köy odasının meraklı kıvamını yakalamıştı. "Bir daha böyle bir fırsat ele gelmez," düşüncesiyle üsteliyordu.

— Olmaz, dedin yani?

— He!.. Biri babamın, biri kaynatamın adı, olmaz, dedim.

— Nüfus memuru da, kimlik yok, dedi.

— He!.. Öyle dedi. Nasılsa kimlik gerekmez diye, kös kös köye döndüm.

— Şimdi kimlik gerekli!.. Ben ne diyeyim?

Köyün sımsıcak beğenisi muhtarın cesaretini artırmıştı;

— Sen şimdi bişey deme, dedi hafifçe dikilerek;. — Çocukları defterine yaz. Biz yarın imam efendiyle ilçeye gider, kimlikleri alır geliriz.

— Ya vermezlerse?

— İsmet Paşa efendimizin buyrultusunu inkâr edebilirlerse, vermezler. Kaymakama çıkarım. Böyleyken böyle derim. Yoksa paşaya bildiririm.

— Paşa seni dinler mi, hey muhtar?

— Beni helbet dinlemez!.. Amma velakin hepimiz askerlik yaptık. Paşaların en illet olduğu şeyin buyrultusundan çıkılması olduğunu biliriz. Duydu mu uçurur adamı. O yüzden emir demiri keser, tasalanmayın. Başka kimliksiz var mı?

— Var!.. Benim oğlan!..

— Benim kız!..

— Benimki de!..

— Tamam!.. Başka kimin eksikse o da gelsin. Sabah namazından sonra yola çıkarsak kimlikler kuşağımızda akşama anca döneriz.

— Yani kesin alırım, diyorsun.
— Alırım, söz.
— O zaman ben de okula alırım.
— Allah senden razı olsun!..

DOKUZ

Konuşamamalarına karşın, köylü Zeynep'i tez benimsedi.

Sözü geçtiğinde kadınlar; "Bu eğitmen, başka bir insan. Kız gibi bir kız değil!.." Erkekler; "Fedakâr bir yiğit. Becerikli de!.. Salt ağzı laf yapmıyor, sıvanıp çemrenerek hiç yüksünmeden her işe bulaşıyor," diyorlardı. İşgüzarlığına; "Bir başına bir kız," sahiplenmesiyle; "O bizim için sabahtan akşama oradan oraya koşunurken, çekilip seyreylemek ayıp" da eklendi.

Köylünün koruma yanında yardım içgüdüsü şahlandı!..

Aş ekmek taşımaya koşan kadınların yarışına, imeceye seğirten erlerin telaşı eklendi; bütün köyün yardım ve destek merhemine döndü.

İmam, kış ortası gelen müfettişe; "İlk heves hepimizi sardı," demişti, köylülerin ortasında dikilerek; "Mübarek kız, cenabı mevlanın köyümüze bağışladığı bir Anka kuşu sanki!.. Bir eksik gördü, aklına bir şey geldi mi, önü ardı demeden girişiyor. Onun o sıvanıp çemrenmiş halini gören gençler sünnette bara, ergenler düğünde halaya katılır gibi yardıma koşuyor. Elinden iş gelen imeceye girende, onun bir gayret başladığı neyse, tez günde tamama erip karşımıza dikiliveriyor.

İnsanoğlu kötülükle zulme de, iyilik güzelliğe de tez alışıyor beyim!.. İmeceyle biten hem güzel, hem yararlıysa, yeni girişimde kim geri durur ki? Duramıyoruz."

İmam vaaz alışkanlığıyla, herkesin ağzına baktığı anda, sustu.

Gözleri fıldır fıldır dikkatle dinleyenlerin yüzünde dolandı. Müfettişin Antep çıbanı seğirinceye gözlerini gözlerine diktikten sonra yutkundu. Her zaman olduğu gibi diliyle kuruyan dudaklarını ıslattı. Sustuğu gibi yine birden konuşmaya başladı;

— Bak müfettiş bey!.. dedi eliyle bütün alanı göstererek. — Şimdi şu hep birlikte sıralarında oturduğumuz dersane var ya!.. Bura cğitmen hanım kızım geldiğinde, tavanı yarım, tabanı moloz bir mezbelelikti. Eskilere, daha eskilerden ulanan tevatüre göre, vakti zamanında medresenin semahanesiymiş. Cendermeyle işe yarar mı, diye kolaçan ettiğimizde, onarılırsa adam olur dediydik. Lakin Allah inandırsın, dediğimizi kalbimiz tasdik etmediydi. Şu parmak kadar kız, gelip gördüğünde; "Burada ders mers yapılmaz," diyerek çekip gitse. Ya da devletin okuluna devlet baksın bana ne, giyinir sarınır dersi geçiştiririm deyiverse, bu kış soğuğunda bebeleri yel üfürür, sel götürürdü. Demedi, Allah razı olsun!..

Tam tersine!..

Biz n'eylemeli, neyi nerden bulmalı, nasıl işlemeli, diye düşünmekteyken o şalvarı ayağına çekti, kırk yıllık usta gibi tavana tünedi. Yüreğimiz ağzımıza geldi!.. Önü ardı demeden, yarım tavanın kiremitlerini aktarmaya girişti. Aktara aktara ucuna geldi. Amma velakin, ordan ötesi boşluktu. Orda bir durdu. Biz ayran budalaları gibi düştü düşecek, bize de seyir çıkacak diye ona bakmaktayız. Yarım tamamlanmadan bir adım daha atmak mümkün değildi.

Onunla birlikte biz de anladık ki, yeterince kirişle tahta olmazsa, semahanenin üstünü örtmek mümkün değil!.. İnmesine komadan, devindik. Zaman yaman!.. Zaman zalim!.. Yüzyıllar, nice korursak koruyalım, kırılıp dökületi eksiltmişti.

Arta kalan kirişlerin çoğu kırık dökük, sağlamı kurtlanmış, tahtalar paramparça, kiremitler ufalanmıştı. Ayıkladık, silkeledik, yıllardır kimsenin bir tekine dokunmadığı yıkıntı artıklarını elden ele uzattık. Aldı ekledi, aldı ekledi. Yazık, yetmedi!..

Kollarını kavuşturup duracağına, bir bize, bir çevirdi güzel başını ormana baktı. Gençler bizden hevesli mi, atak mı desem bilmem!.. İlk onlar davrandı!..

Allah ömürlerinin bereketini artırsın!.. Hemen ahırlara, ambarlara koştular. Baltalar elde, urganlar belde, türküler dilde ormana daldılar.

Allah hayırlı kısmet versin, eğitmenimiz, erden çalak, yiğitten koçak!..

Hemen tavandan indi. Ormana gidenlerin arasına girdi.

Zaten bizi fitilleyen bu huyu!..

Sözüm meclisten dışarı, hiç memurluk taslamadı. Hiçbir zaman kendini bizden ayırmadı. Ne aşımıza dudak büktü, ne işimize kâhyalık etti. Bilmediğimizi biliyorsa, sezdirmeden gösterdi. Biz ondan razıyız. Dilerim Allah da devlet de razı olur!..

Doğrusu iş bilir, iş becerir bir eğitmen.

— Boy posuna bakmadan bir de cerbezeli, diye atıldı, müfettiş hoşnut baş sallarken muhtar. — Ormana girdikten sonra baltacıların başına dikildi. Ola ki, yaş ağaç keserler diye. Orman ölü ağaç doluyken, yaşa dokunulur mu? Adamın eli kırılır yahu!.. Gel de eğitmen hanıma anlat. Bıraksak, ormanı tek başına dolanacak. Bulduğu ölmüş ağacın dalını kökünü elindeki kör tahrayla o budayacak. Bırakılmadı helbet!..

Ölü ağaç, olduğu yerde soyuldu, tomruklandı. Tomruklar yarıldı, kalaslara ayrıldı. Kalaslar yüklene sürüye indirildi. Dayağı döveri baltalandı, kirişliği doğrandı, örtülüğü hızarlandı. Bu kez iş eğitmene bırakılmadı. Eli işe yatkınlar yallah, dama tırmandı. Hünersizler imeceye davrandı. Malzeme elden ele taşındı.

Yeni kiriş, eski kirişe eklendi. Her birinin ucu taş duvara yaslandı. Saçaklar kapaklandı. Hızarlanan tahtalar, kirişlere sıralandı. Yarım tavan tamamlandı.

Huğ toprağı ıslatıldı, tuzlandı. Samanla bir iyice karıldı. Sele-

lere basıldı, elden ele taşındı. Tahta örtü üstüne küme küme yığıldı. Benim taş merdaneyle bir güzelce huğlandı. Ortaya işte bu, kervan ahırı benzeri koca dersane çıktı.

Herkesin içi rahatladı!..

Bu çabanın başımıza ne iş açtığını ne sen sor, ne ben anlatayım beyim!.. dediği halde, bir süre suratını, bir süre başını kaşıyarak sürdürdü;

— Yeni kaymakam, gençliğine kuvvet, kar boran, kış kıyamet dememiş, köyleri teftişe çıkmışmış!.. Bucak müdürümüzle at üstünde iki kardan adam geldiler.

Hava kötü, hava beter!.. Az daha erişmeseler donacakmışlar!..

Köyün en korunaklı yeri buraydı. Buraya sığındılar.

Soğuktan sıcağa girende, bıyıklarından atkılarına saran buzlar çözüldü. Elleri ayakları ısınınca, kaputlarını çıkardılar. Birer ceketle kaldıkları halde, üşümediklerini o zaman anladılar. Kaymakam beyin aklına bu ahırın neyle ısındığını anlamak o zaman geldi. Araştırıp soruşturan bakışları dip bucak dolaştığı halde, ocak tezek, mangal kömür neyim gibi bişey göremeyince "Ne iş?" dercesine boş boş ortaya baktı. O ortaya bakıyor ya, biz yanıtı eğitmene bıraktık. O da hemen;

— Viranenin duvarları çok kalın. Geldiğimde yaz bitmek, güz başlamak üzereydi. Ama dört bir yanımız yüce dağ olduğundan sıcak bunaltıcıydı. Bu bölmenin tavanı o zaman yarım, ötesi yıkıntıydı. Başöğretmen umduğumla değil, bulduğumla yetinmemi öğütlemişti. Muhtar ve imam efendilerle onarım keşfine girdiğimizde, üstünün yarısı açıkken bile şu köşe püfür püfür, sepserindi. Yapı derslerinde öğretmenlerimiz kalın taş duvarların yalıtkan olduğunu... Bu yüzden tapınakların yazın serin, kışın sıcak kaldığını söylerlerdi. Doğruymuş!.. Tavanı örtersek sağlam bir barınak ediniriz diye düşündük, demekle kalmadı, kendisi hiç bişey yapmamış gibi. — Sağolsun köylülerim, hemen imece kurdu, topluca elverdiler. Sayelerin-

de delik kovuk kalmadı, alkışıyla bizi pohpohlayarak. — Şimdi kışın ortası, hava soğuk!.. Ama bir arşından kalın taş duvarlar o soğuktan habersiz. Sobamız duvarlar, alazımız insan soluğu, dedi. Eli ayağı ısınan kaymakam bey başını salladı. Sonra ses çıkarmadan yerinden sıçradı. Kaymakam sıçrayanda, müdür oturur mu? Biri bir, diğeri öteki yandan, teftişe başladılar. Hem de okulun, eğitmenin, çocukların ilk yıllarıdır, öğrenmeyeni, öğrenemeyeni vardır falan demediler. Sıraları neredeyse tek tek dolanarak, parmaklarıyla bir yerleri gösterip çocuklara okuttular. Hevesin coşkunuyla, eğitmenin hasına düşünce öğrenmemek mümkün mü? Aferin balalara!.. Ders yılının ortası olmasına karşın onlar gösterdi, bunlar çatır çatır; "Baba bana top al!.. Ali top at," okuyup bizi bile şaşırttılar!..

Müfettiş, kaymakamın imamla muhtarı doğrulayan sözlerini anımsadı.

"Okul yeni açıldı. Eğitmenin ilk deneyimi!.. Bir sürü arıza, pek çok yakınmayla karşılaşacağız önyargısıyla gittik. Gidip de görünce önyargının yanlış yargı olduğunu kavradık. Eğitmen hanımda şeytan tüyü olmalı. Köyü fethetmiş!..

Sen de bizim gibi ilk gidiyorsun, göreceksin.

Muhtarla imam, eğitmeni kendi kızlarından fazla benimsemiş. Her iyiliği ondan bilip her kötülüğü yükleniyor, her eksiğin sorumluluğunu üstleniyorlar. Gerçi bir kötülük de, eksiklik de yok ya!..

Eğitmen, nasıl etmişse etmiş, onları yanına çekmiş!..

Artuklulardan mı, Selçuklulardan mı kaldığı belirsiz medrese yıkıntısını, elbirliği ederek kısa sürede okula benzetmişler. Bize gelen ödeneğin yapacağından sağlam, güzel ve de sıcak, tüm köye yetecek büyüklükte bir barınak ortaya çıkmış.

İnanamadım!..

Gidip gözümle görmesem, hâlâ inanamazdım. Görünce hem içten içe, hem teftişi bitirince açıkça alkışladım.

Asıl hoşuma giden; 'Eğitmenin genç, idealist, fedakâr ve be-

cerikli!.. Köylünün hoşnut ve yardımcı olmasıydı!.. Pek çok köy eğitmeninden duyduğum yakınmaların biri bile o gencecik kızın ağzından çıkmadı, daha ne?

Ankara'nın orası için yolladığı tek yapılık ödeneği, dağ köylerinden birine kaydırdım. Bir taşla iki kuş vurduk. Tek ödenekle iki okul açtık, fena mı?' dediğimde yıllardır okul peşinde koşan muhtarın gıkı çıkmadı.

İçten içe biraz burulsa da, sanırım bir köyün daha okul kazanmasına sevindi!..

Madem teftişe gidiyorsunuz, kalışınız uzun sürer. Rastladığınız köylüleri siz de bir yoklayın. İzleniminiz benimkiye aynıysa, o köyden yana içimiz rahat olur."

Müfettiş, anımsamasının etkisinde onca lafı dinledikten sonra, kışkırttı;

— Devletin parası bol olsaydı da, yepyeni bir okul yapılsaydı daha iyi olmaz mıydı?

— He!.. dedi hemen muhtar, köylülerin onayını sağlaya sağlaya. — Olurdu. Yıllardır her ilçe toplantısında mektep istemekten dilimde tüy bittiydi. Allah makamını yüceltsin önceki kaymakam, benim mektep tutturmamdan bıktı zahar!... Bir gidişinde, valinin başına geçmiş. Ankara'ya yazıyı yazdırıncaya ayrılmamış. Biz mektep tutkunuyuz ya, muştuyu cenderme verdi. İsmet Paşa efendimiz okumayan kalmayacak buyurunca, etekler tutuşmuş. Bir kezinde kaymakam beye; herhalde burayı düşünerek, eğitmen verilse, dersliği buluruz dediydim. O dem komutan da ordaydı. Kaymakam değişti ama, o yerinde. Ankara'dan yazı gelince kaymakama fısıldamış olmalı. Yoksa okul yapılana dersliğe benzer yer aramaya, niye buraya gelsin, değil mi?

Müfettiş sessizce onaylamaktan başka bir şey düşünemedi.

O başıyla onaylar onaylamaz, sürdürdü muhtar;

— Geldi baktı!.. Burun kıvıra kıvıra; "Okul yapılana bura işe yarar mı?" diye sordu. Koskoca komutan bizden fikir dilemekte!..

A'a yaramaz diyebilir miyiz? İmam efendi bana baktı, ben ona. İkimiz aynı anda, bir el verirsek yarar, dedik. Demez olaydık!.. O başını sallayarak gitti. Aha bu taze, eğitmen geldi. Kız başına, hiç yüksünmeden sıvanıp çemrenince, hepimizden önce imam efendi soyundu. Ayı eşek değiliz a!.. Onları yalnız koyamadık. Bir süre andaval andaval baktıktan sonra, aklımız başımıza geldi. İmeceye sıvandık. Yıkıntıyı bir çabukta barınak haline getirdik. Hay getirmez olaydık!.. El elde baş başta kalakaldık.

Devlet her daim böyle müfettiş bey!..

Her daim bütün yükü ahalisinin iş görenine çektirmekte!..

Onunla yetinse de, bir aferin, bir sağol dese bir daha!.. Tafrası azarı üstüne tuz biber ekmekte!.. Neymiş efendim, madem yurttaşmışız hem devleti besleyecek, hem her bir ihtiyacımızı karşılayacakmışız!.. dedikten sonra yutkundu. Aklından geçeni deyip demekte gidip geldikten sonra başını dikti;

— De hele müfettiş bey; her bir ihtiyacı biz karşılayacaksak, devlet ne lazım?

— Bunu bana değil, sana bu lafı edene soracaktın muhtar.

— Sormadım mı sanırsın?

— Ne yanıt verdi?

— Devlet olmazsa, millet olmaz, dedi. Hiçbirimiz olmayız. İnsan olmaz.

— İnsan olur da!.. dedikten sonra derin bir soluk aldı müfettiş.

İmamla muhtar sözün ardını bekliyorlardı. Bir kez daha soluklandıktan sonra.

— Siz yine olursunuz da, kaymakamla memurlar olmaz. Ben olmam örneğin. Sen olur musun belirsiz.

— Hiç bile değil. Bizim muhtarlığımız devletten eski.

— Hangi devletten? Osmanlıdan mı?

— Ondan bile eski.

— İmamlık da öyle, diye atıldı imam. — Gerçi eskiden mayiş yokmuş.

— Hah işte, asıl olmayan odur, deyince muhtar;

— Bizim eskiliğimiz ondan gelmekte demek. Bize hiçbir zaman mayiş yok.

— Bakın bu da doğru. Demek yeni bina umudu dağın doruğuna uçtu.

— Uçtu!.. Ve de iş başa düştü. Viran medreseyi adamakıllı onarmak bize kaldı.

— İlk yıl yalapşap onarımla devrilir dedik, diye sözü kaptı imam. — Maşaallah kızımız pek bir hamarat. İşe öyle bir girişti ki, utancımızdan safi gayret kesildik. Yüce Rabbin inayetiyle, göz açıp kapayana, bu hale getirdik.

— İyi etmişsiniz!.. Elinize sağlık!.. Yenisinden kullanışlı olmuş. Besbelli yıl verimli geçmiş. Eğitmeniniz becerikli, çocukların hepsi hevesli.. Size mahcup olmayacaklar. Okumayı sökmüşler. Kızlar başta, yarısından fazlası harfleri birleştirmeyi, sözcük yazmayı öğrenmiş. Doğrusu kutlamaktan başka söz bulamıyorum, diyerek gitti.

* * *

İlkyaz dirilişin rengârenk yüzünü gösterdi.

Gelincikler kızardı, papatyalar ağardı, otlar yeşillendi, doğa şenlendi.

Zeynep eğitmen, yıl boyu defterine işlediği notları tek tek karnelere geçirdi.

Meto eğitmenin gözdesiydi. Tez kapıyor, kolay belliyordu. Karnesinin sağ üst köşesine kurdele iğnelenecekti. Sıtko zorlanmış, kardeşinden geri kalmıştı. Okul kapanır kapanmaz aneyin karşısına geçti; "Elifbayı güç söktüm. Kafam harflerin yan yana kelime olmasında durdu. Öldüm yahu!.. İş güç seninle bacının üstüne kaldı. Meto iyi!.. O sürdürsün. Benden bu kadar, daha okumam," diye tutturdu.

Oğlanların boşboğazlığını önleyen imam, kızı ilkin eğitmenden saklamıştı.

Köy kaynıyor, çocuklar gözlerini artık okul olan medreseye dik-

miş, eğitmenin ilçeye gitmesini bekliyorlardı. Başöğretmenin imzalayıp mühürlemediği karne geçerli değilmiş. Eğitmen öyle dedi!..

O gün boşuna beklediler.

Zeynep bütün gün karneleri işledi.

İşlediği karneleri akşamdan çantasına yerleştirdi. Sabah, gün ağarır ağarmaz okulun kapısını kilitledi. Çocukların sevecen bakışlarını ayak izinde sürüye sürüye ilçeye gitti. Gün başından aşağıya dökülürken ilçeye vardı.

Yolu daha kısa birkaç eğitmen ondan önce gelmişti.

Kurtuluş Savaşı artığı başöğretmen, maun masasının arkasında Buda yontusu gibi oturuyordu. Onu görünce bedenine can geldi. Hafifçe devindi. Zeynep ivecen çantadan çıkardığı bir tomar karneyi önüne koydu.

Başöğretmen o iri bedenden umulmaz çeviklikle tomarı kaptı. Kocaman avucunda tarttı. İnsanı şaşırtacak kadar ince parmaklarıyla sezdirmeden karneleri saydı. Başını beğeniyle sallayarak; "Öğrencin çokmuş Zeynep Hanım," alkışıyla, tomarı yıprak sumenin üstüne yerleştirdi. Tek tek önüne çekmeye, divit gibi kullandığı mürekkep kaleminin ucunu hokkaya bana bana imzalamaya girişti.

Her imzadan sonra döner koltuğunda kaykılıyor... Neredeyse mürekkeple aynı rengi almış keçeli kâğıdı özenle imzasının üstüne bastırıyor. Kuruyan imzayı bir kez daha denetliyor... Istampada hazır bekleyen gümüş mührü, maun masadan öç alır gibi, şak diye imzasının üstüne basıyordu.

Başöğretmen; "Otur," demeyi unutmuştu!..

Zeynep son karne imzalanıp mühürleninceye sessiz, kıpırtısız ayakta bekledi. Karne tomarını alırken; "Karneleri dağıttıktan sonra bir işim kalmıyor. Geçen yaz dersliği büyüttük. Bu yaz kasabama gitmek için izin istiyorum," dedi. Başöğretmen, masasının çekmecesini çekti. Çıkardığı zarfı uzatırken; "Kaç ay var ki ilçeye inmedin Zeynep Hanım!.. Aylıkların bu zarfta!.. Güle güle harca, güle güle git!.. Ana babana benden selam et. Hoşnutluğumu ilet!.."

Zarfı karnelerle birlikte çantaya yerleştirerek oyalanmadan yola düştü.

Çocuklar kimbilir nasıl bir merakla bekliyorlardı.

Kendi karne günlerini düşündü. Hızlandıkça hızlandı. Akşam olmadan döndü.

Her öğrencinin karnesini dam dam dolaşarak hem dağıttı, hem sonucu analara okudu, hem de onlardan gelecek yılın sözünü alınca rahatladı.

Köyde işi bitmişti.

Okulun kapısını kilitledi. Anahtarı muhtara teslim etti.

"Bir at verseydik, bir araba koşsaydık," telaşına olumsuz yanıt verdi.

"Gelirken nasıl geldimse, öyle giderim," diyerek yola düştü. Yol yarılandığında içinde birkaç parça giysi olan tahta bavul, değirmen taşına dönmüştü. Yol kıyısına bırakarak bir süre üstüne oturdu. Güneş yakmaya başlayınca devindi. Terini sile sile, taşıyan eli değiştire değiştire ilçeye indi.

Uzun yola gideceğinden çarşıya girdi.

Çarşı kadını pazardan pazara görmeye alışkındı.

Bayram değil, seyran değil, dükkân dükkân dolaşan tanımadıkları genç kadın, esnafı ayaklandırdı. Dükkânlarından fırlayan, ya dikilip uzun uzun süzüyor, ya seğirtip bavuluna el atarak yardıma koşuyordu.

İkircimi daha fazla uzatmadı!..

İlçe çarşısında hepi topu iki tane olduğunu bilmeden, önüne gelen ilk fırından bir has ekmek sardırdı. Fırına sorduğunda, besin olarak ilçe pazarı dışında yalnız helva bulabileceğini öğrendi. Helvacı iki dükkân ötedeymiş. Helvacıyla fırının arasındaki dükkânın önünde yığınla sepet vardı. Bir kapaklı sepet seçti. Taze fırın ekmeğiyle, kalın kaba kâğıda sardırdığı yarım kilo helvayı sepete yerleştirdi.

O azık düzerken gün dönencesini yarılamıştı.

Birden zamanı belirsiz treni kaçırma korkusuna kapıldı. İvecen kent dışındaki istasyona yöneldi. Varır varmaz, trenin yakında geleceğini öğrendi.

İstasyon duvarında, tam kampananın üstünde kocaman bir saat, bekleme salonunda iki yana giden trenlerin tarifesi vardı. Ama kimse trenin geliş gidiş saatini bilmiyordu. Peronda dolanan kırmızı şapkalı hareket memuru sorusuna;

— Önceki istasyona geldiyse zamanı bilir, aşağı yukarı söyleriz. Çünkü oradan hareket eder etmez telgraf tıkırdar, diye boynunu büktü. — Birkaç saat sonra da tıngır mıngır gelir. İş ki oraya bir ulaşsın. Beklemekten başka çare yok.

— Bekleyeyim de, ne kadar bekleyeceğimi bilseydim, daha iyi olurdu.

— Olurdu ya!.. Tren bu!.. Bakarsın istasyonun birinde inip binecek çoktur. Takılır kalır. İnsanlar tavuklarıyla küçükbaşlarından ayrılamaz. Koyunu keçisi birlikte biner. Uçanı olur, kaçanı olur. Tutup yakalaması zordur. Demiryolu idaresinin kesin emri var. Kimse istasyonda bırakılmayacak. Onları toparlamak kolay mı? Değil!.. Başına gelmeyen bilmez. Sokurdanır durur. Oysa gecikmeler bu yüzdendir. Hemen her istasyonda bu tür olaylar cereyan eder. Yoksa niye geciksin? Adı üstünde trenin yolu demir!.. Lokomotif istimi aldı mı, basar gider. Bu bakımdan şimdi ne desem yalan olur. Bekleyeceğiz!.. Nasılsa gelir, yolcusu varsa indirir. Binen varsa bindirir gider. Biletinizi alsanız iyi olur. Yolcu azsa, çok tutmam.

Enstitüdeyken sülüsle gidip geliyordu.

Artık o, Milli Eğitim Bakanlığı'nın eğitmenlerinden biriydi.

Başöğretmen aylıklarını verdiğine göre, yol parasını cebinden ödeyecekti.

Ödedi!..

Elinde bileti, kolunda kumanya sepeti, yanıbaşında tahta ba-

vulu, istasyonun banklarından birine oturdu. Bavulunun en üstüne koyduğu Ignazio Silone'nin, *Fontamara*'sını çıkardı. Okul müdürünün eğitim enstitüsünü bitirme armağanıydı. Sabahları hazırlık, akşamları karanlıktan ötürü bir türlü bitirememişti. Hazır gündüz gözüyle beklemekteyken okur, hem zamanın kolay geçmesini sağlar, hem kitabı bitirmese de, kolaylardı. Bavulu kapattı. Kitabın ortasında ucunu büktüğü sayfayı açmadan evirdi, çevirdi. Yoksul İtalyan köylülerinin direnişlerini, Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün müzik öğretmeni Sabahattin Ali Bey'in güzel Türkçesiyle anlatan kitap, yaşadıklarıyla örtüşüyor, su gibi akıp gidiyordu. Her eline alışta da, her bırakmak zorunda kalışta da, kaç kez; "Ne kadar da bize benziyor," demişti bilmiyor. Kitabı açtı, onu sılasına kavuşturacak treni beklemeye başladı.

Bekledi bekledi, kalkış saati çoktan geçmiş, ama tren henüz görünmemişti.

Kitaba dalmış; acıkmasa uzun bekleyişinin ayırdına varmayacaktı!..

Okuduğu sayfanın köşesini bükerken, geçen zamanı anladı. Kitap neredeyse sona erecekti. Başındaki tabladan, kavrulmuş susam kokusu saça saça dolanan adamdan bir simit aldı. Yanına bir topak da tulum peyniri katınca, dudaklarına yapışan susamları yalaya yalaya açlığını bastırdı.

İlçesinden geçen tren, gün geceyle buluşmak üzereyken geldi.

Kitabı kapaklı sepete tıktı. Sepeti bavulu yüklenerek, telaşla koşturdu.

Öndeki vagonlarla, kompartımanlar, adamın dediği gibi, lebalep doluydu!..

Bakına bakına en arkadaki vagona bindi. Kompartımanlardan biri boştu. Tahta bavulunu bagaja, kapaklı sepetini yanına koydu. Gidiş yönünde pencere kenarına yerleşti. Karanlık basar basmaz, trenin ışıkları yandı. Sepeti açtı. Aldıklarının bir bölümünü önüne

sıraladı. Okuldan beri hasret kaldığı elektrik ışığında, her lokmasını sindire sindire karnını doyurdu. Artanı ertesi gün tüketmek üzere sardı sarmaladı, sepete yerleştirdi. Kalktı. Sepeti bavulun yanına sıkıştırdı.

Kompartıman sıcaktı. Pencereyi açtı. Akşam yeli içeri doldu. Yarım ayın ışığı elektriğinkini aşamıyordu. Ama solgun ışığı dağları, koyakları olduğundan büyük ve derin göstermeyi beceriyordu. Bir süre ay ışığının çizdiği resimlerle oyalandı. Bir süre pencereden taşan gölgesini kovaladı.

Kompartıman serinlemişti!..

Pencereyi kapattı. Bavulu indirdi. Kompartımanda hâlâ yalnızdı. Karşı koltuğa koyarak açtı. Kızını okutuyor diye muhtarın karısının ördüğü cicili bicili yün ceketi çıkardı. Bavulu kapattı. Sepetin yanına yerleştirdi. Ceketi giydi. Isınınca bol ışıktan yararlanmak aklına geldi. Sepetten kitabı aldı. Köşesini kıvırdığı sayfayı açtı. Bu kez bitirmeden bırakmamak kararıyla okumaya başladı.

Kitabın son sayfasına geldiğinde, kompartımanın ona güneş gibi gelen ölgün ışığı değirmen taşı oldu, gözkapaklarına asıldı. Satırlarda yakamozlar dalgalanmaya başladı. Tren bir yokuşu tırmanıyor olmalı. İyice yavaşlamış, yay aralıklarında beşik gibi sallanıyordu. Kompartımanın içi bunaltacak kadar sıcaktı. Ceketi çıkardı. Katladı, dürdü. Başıyla pencerenin arasına sıkıştırarak uykuya daldı.

* *

İlçe istasyonunda indiğinde bir öğünlükten fazla azığı artmıştı.

Bir an artanı atmayı düşündü. "Yolda yerim," diye hemen vazgeçti.

Bir elinde bavul, bir kolunda boşalan sepet, bildik çarşıya yöneldi.

İvecen arastaya gitti. Babasıyla ilçeye her gelişlerinde bir şeyler alıp ürün zamanı ödemek üzere deftere yazdırdıkları dükkânlara girip çıkmaya başladı.

Altı kardeşi daha vardı.

Erkek kardeşleriyle babasına kupon kupon kumaş kestirdi.

Kızlarla anasına top top basma, pazen, bürümcük, kuka kuka iplik, çile çile yün aldı. Babasının her birine geçen yıldan kalan borcunu sildirdi. Hısım akraba, konu komşu için kilo kilo lokum, paket paket kasabada olmayan armağanlar aldı.

Bazılarını sepete, bazılarını bavula tıktı.

Kalanı kucaklayarak, eli kolu dolu kasaba yoluna düştü.

Yorgunluktan kan ter içinde durakladığında ne kadar gittiğini unuttu.

Sepetin kulpu kolunu kesmiş, bavulun sapı terleyen avucundan kaymış, kucağındakiler istifini bozmuştu. Durdu. Bavulla sepeti yan yana koydu. Kucağındakileri üstlerine yığdı. Eliyle terini sildi. Yığının yanına oturarak koyu koyu düşünceye daldı. "Yayan yapıldak bu kadar yükü nasıl taşıyacağını hiç düşünmedim. Para harcamak ne keyifli işmiş. Onu da bunu da, ona da buna da derken, yolu, yükü unuttum," azarıyla kolunu oğuşturdu. Katettiği mesafeyi kestirmek o zaman aklına geldi. Uzun uzun ilçe yönüne baktı.

İçi buruldu. Gözü karardı. Ağladı ağlayacaktı; "Masalların, az gittik, uz gittik, dere tepe düz gittik. Bir de dönüp ardımıza baktık ki, bir arpa boyu yol gittik, dediği bu olsa gerek," diye hayıflandı.

"Daha kasabaya dünyanın yolu var. Bu yükle o yolu nasıl alırım?" sorusuna bir yanıt bulamayınca, yorgunluğu katmerlendi. Eşyalarının yanına çöküp hüngür hüngür ağlamamak için burnunu çekti. Yükünü parça parça taşıyarak bir araç bulma fikriyle bir yığına, bir ilçeye doğru baktı. Tam o an yolun ucunda bir fayton belirdi.

Tüm yükünden bir anda kurtulmuşcasına sevindi.

"Oh!.." dedi sevinç diriliğiyle. "Gittiği yere kadar gider, biraz soluklanırım."

Toprak yolu toz bulutuna boğan fayton yaklaştıkça büyüyordu.

İşaret etmek amacıyla yol kıyısına dikildi!..

Fayton geldi. Geldikçe büyüdü, içi dışı belirlendi;

"Keşke bir dilek tutsaydım," mırıltısıyla zıpladı. "Bu Tahir amcanın faytonu!.."

Tahir de onu görmüştü. Seslenmeden yaklaştı. Yanıbaşında zınk diye durdu.

Bir ninni gibi dinlediği nal sesleri birden kesilince başını kaldırdı.

Ağzından fışkıran uzun bir erinç; "Aaa"sıyla havalara sıçradı!..

Sürücü yerinde peri padişahının hazinesini bekleyen Şahmaran gibi kurulan Tahir'den başkası değildi. Onun sevinçten ne yapacağını bilemez biçimde zıpladığını görünce, gözlerinden azar ateşleri saçarak;

— Biz de bu kız, kasabamızın en akıllısı diye övünürüz. Bu yükle yayan yapıldak yola düşülür mü akılsız Zeynep sultan, diye çıkışınca, kıpkırmızı kesildi.

Tahir, Zeynep'i doğduğu günden beri sultanlığa yakıştırır, hep öyle çağırırdı.

Sürücü yerine sıçrayıp boynuna sarılmamak için kendini güç tutuyordu. Oysa o, kafasını iki yana sallıyor, dudaklarını kısarak cık cık diye sesler çıkarıyordu.

Atlar cıkcıkları komut diye algılayarak hamle eylediler.

Hemen; "Bürr," komutuyla dizgin kastı. Fayton tekerini çevirmeden durunca, azarı daha bir şeddelendirdi;

— Koskoca eğitmen olmuş, benim kızım ama, aklını peynir ekmekle yemiş. Sılaya mı geliyor, ölüme mi, belli değil!..

Yorgunluğu onu gördüğü an uçmuş, dinginliği bir pınar gibi kabarmıştı.

Gözlerinden sevinç yaşları fışkırırken laf yetiştirdi;

— Ne yapaydım Tahir amca? Babamın faytonu mu gelip alacaktı?

— Babanınki olmazsa, amcanınki gelir alırdı be kızım!.. Bu ül-

kede telgrafın tellerine kuşlar konmakta. Bulunduğun yerlerde postane yok muydu?

— Köyde postane ne gezer amcam!.. Ayda bir postacı gelirse öp de başına koy. O yüzden yazacağıma, varır giderim dedim ya!..

— Hiç olan yer de mi yoktu?

— Vardı, olmaz mı?

— İnsan şu gün şu vakitlerde ilçedeyim diye beş kelimelik bi telgraf çekmez mi? Ayı eşek değiliz hamdolsun!.. Baba yarısı amca diye geçiniyoruz. Yürük atlarımız, dönen tekerlerimiz var. Sizinkilerle bizimkileri de doldurur, cümbür cemaat koşar karşılardık.

— Bilmez miyim? Hem ilçeden ilçeye, oradan kasabaya derken telgraf benden sonra erişirdi. Hem senin herkesi doldurup hayvancıkların canını çıkarmandan çekindim. Şöyle habersiz kavuşmanın sevinci pek bir büyük olur dedim, vazgeçtim!.. Ama yüküm ağır, yolum uzunmuş. Özlemden kestiremedim.

— İyi halt ettin!..

— Ya halt etmişim!.. Ama talihim varmış. Sen olmasan n'apardım bilmiyorum.

— Allahtan bucak müdürünün izne gideceği tutmuş.

— Onu mu getirdiydin?

— Anası danasıyla hepsini!.. Bir o olsa, masrafa katlanır mı? Biner devlet atına, kambur Kadir'i de seyis takar ardına salına salına gelirdi. Maaile gittiğinden iş bize düştü. Malûm!.. Erkânın makam faytonuyuz ya!.. Trene biz yetiştirdik.

— O da sen de sağolun!..

— Ee!.. Böyle yol üstünde dikilip çene mi döveceğiz? Hadi yükle yükünü, atla da, hem yol gidelim, hem laflayalım!..

— Teşekkür ederim, sağol, demesiyle faytonun peykesini kaldırıp yükünü ortaya yığdığı gibi Tahir'in yanına atlayarak boynuna sarıldı.

Anında çocukluğunun âsude günlerine savruldu.

Tahir, kasabanın tek faytoncusuydu. Memurları gezmeye, yargıçları keşfe o götürür, akşamları geç gelirdi. Ama sabah atlarını koşup faytonu kervan kapısından çıkarırken bütün çocuklar yardım görünümünde üşüşürlerdi. Atların sırtından araba okuna, biniş basamağından dingiline, oturaktan tekerlere hoplaya zıplaya oynarlardı.

Bu oyunlara çoğun eşine kişneye, atlar da katılır. Fukara Tahir, birinden birini at tepecek, birinden biri oktan, dingilden düşecek, birini tekerlek ezecek diye yüreği ağzında koşunurken onlar haline bakıp bakıp kıkır kıkır gülerlerdi.

Tahir atlara yol verdikten sonra, Zeynep'e döndü;

— Sılayı çok mu özledin?

— Burnumda tüttü!..

— Gurbet öyledir.

— Hele uzayınca!..

— Doğru uzadı. Geçen yıl gelmedin. Baban belli etmedi ama, ananı görecektin. İkide bir hıçkıra hıçkıra Zelhe'ye sarılıyor. Kızının özlemini gideriyordu fukara.

— Zelhe evlenmedi miydi?

— Evlenme mi? Gittiğinde görürsün, yeğenin bile var. Üç ay önce dede oldum.

— Gözün aydın!.. Allah analı babalı büyütsün.

— Sağol kızım!.. Öyle de sevimli ki yumurcak, deme gitsin.

— Demek üç aylık oldu, derken birden kösüldü. İlçeden aldıklarını hızla aklından geçirdi. Birkaç bilezik, üç tane altın, iki top ibrişimle, her renkten çile çile yün almıştı. Bir ibrişim mintan diktim, bir yün kazak ördüm, bir de altın taktım mı, teyzeliği kurtarırım, diye rahatladı. — Yazık haberim olmadı.

— Nerden olacak? Zelhe yazardı ama, nerdesin, ne yapmaktasın bilmiyorduk.

— Ben de haber vermeye fırsat bulamadım.

— Çok mu sapa yerdeydin?

— Sayılır!.. Enstitü biter bitmez bir ilçeye atandım. Kasabadan geçtim bizim köylerden daha küçük, daha yoksuldu. Oldu olacak, bari bir köye yararım dokunsun, dedim. Başöğretmen şimdi olduğum yere bir eğitmen arıyormuş. Kimse yerinden kıpırdamak istemeyince, sıkışmış.

— Kabak sana mı patladı?

— Yok!.. Enstitüde *Çalıkuşu*'nu okumuştum. Gönüllü çıktım.

— Madem kuşa özendin uçaydın da, kasabana döneydin ya!..

— *Çalıkuşu,* o dediğin kuşlardan değil!.. Bir roman Tahir amca!.. Reşat Nuri Bey'in, bütün okuyanların kalbinde taht kuran romanı!..

— Roman, roman!.. Roman ne ki?

— Masalın gerçeği, gerçeğin masalı!.. Yorumun düşü, düşün yorumu, dersem çok mu karışık olur? Yaşama tutulmuş ayna mı daha doğru, bilememekteyim.

— Tasavvur edemedim ama kızım, bunca laf ettirdiğine göre, esaslı bişey olmalı!..

— Esaslı bişey!.. O kadar ki, hası insanın hayatını etkiler. Hatta değiştirir.

— Seninkini değiştirmiş besbelli. Koskoca kasaba kızı, köye gönüllü çıktığına göre!..

— Değiştirdi!.. Romanın kahramanı Feride, iyi eğitim görmüş, kocaman yürekli yiğit bir kızdır. Hüsran yaşadığı İstanbul'dan çıkar, kuş uçmaz, kervan geçmez kasabalardan birine, bir çalıkuşu gibi konarak, yoksul çocukları eğitmeye gönüllü gider. Okuyunca sade ben değil, hepimiz çok sevmiş, ona özenmiştik. İçimizde en talihli benmişim!.. Kısmet ayağıma kendiliğinden geldi.

— Sen de gönüllü köye gittin he mi? Bir başına bir kız. Aklını peynir ekmekle mi yedin?

— Issız yolda ben de öyle düşündüydüm. Şimdi biliyorum ki, pek bir iyi etmişim.

— Neymiş bu iyi ettiğin?

— Bazı arkadaşlarımız çok çekmişler. Ağalar, softalar eğitime karşı çıkmış. Çocukların okula yazılmasını engellemiş.

— Korkmuşlardır!.. Okul açıldığında biz de korkmuştuk. Hele kızları da istediklerinde dehşete düştük. Sanki mektebe talebe değil, kerhaneye sermaye istemişler gibi, tüylerimiz diken diken oldu. Bir gece başöğretmenin evini bile taşladık. Cahillik işte!.. Bilmemek kötü!.. Bilmediğini bilmemek büsbütün beter!.. Adama haddini aşırtıyor. Baban seni, eğitmen okuluna yolladı diye hindi gibi kabardık. Namusu zedelenmiş gibi küsenlerimiz oldu. "Kuş uçtu, kafesi kapatsan ne?" diyen gavatlar oldu!.. Kasaba açtı ağzını, yumdu gözünü anlayacağın. Kalbur gibi çalkalandı. Sonra bıldır, ben gelemiyorum diye mektubunla birlikte para da yollamışsın. Postacı gelen yerle miktarı dilden kulağa yayınca, herkesin gözü kamaştı.

— İnatları biraz olsun kırıldı mı?

— İnat minat kalmadı. Herkes kızını okula kendi eliyle yazdırdı.

— Bak buna sevindim!.. Keşke bizim kasaba da şu köy gibi olsa demekten kurtuldum.

— Oh oh!.. Köyde rahatın iyi anlaşılan!.. Kem göz, kötü söz yok galiba!..

— Yok!.. Tam tersine hepsi bana ana baba, bacı kardeş oldular. Aklıma bir şey gelse, yapmak için koştular. Kısa zamanda çok iş becerdik.

— Aferin kızıma!.. Her bir şeyi iyilikle, zorlanmadan çözdün demek?

— İlkin çok zorlandım!.. Muhtarla imamdan başka Türkçe bilen yoktu. Onlarınki de askerlikte öğrenilmiş, ilçe toplantısı, okuma yazma seferberliği Türkçesi. N'eylersin? Kişi isteğine değil, mecburiyetine mahkûm. İster istemez her işi onların yarım yamalak diliyle kotarmak gerekiyordu. Allahtan imece alışkanlıkları diri!.. Ellerinden her iş geldiğinden, neyi nasıl yapmak gerektiğini tez anlı-

yorlardı. Şimdi öğrencilerim sayesinde konuşan çoğaldı. Ama hâlâ anlaşmakta sıkışırsam çocuklardan birini yanıma alıyorum. Daha kolay anlaşıyoruz.

— Desene rahatın iyi!..

— Onlar beni, ben onları anlayınca ikircim bitti. Güven ne güzel şeymiş!..

— Öyledir!.. Eee, okumayı da söktürebildin mi?

— Hem de nasıl!.. Çatır çatır.

— Okuyan çok mu?

— Sınıfın dolu!.. Öğrencilerim hevesli!..

— Dalyan gibi öğretmeni bulunca!.. Oğlanlar yarışa girdi desene!..

— Kız oğlan, hepsi yarışa girdi.

— Kızlar da mı var?

— Sınıfın yarısı kız.

— Ne biçim bir köymüş bu?

— Bildiğimiz köy!.. Muhtarla imam, eğitimin değerini bildi de, el ele verdi mi? Aydınlığın kandiline fitil oluyorlar. Nedense bu da herkesi şaşırtıyor.

— Şaşırtmaz mı? Biz burada babana hörlerken; "Kızların Kur'anı kerimden gayri şey okuması hem mekruh, hem haram, hem de çok bir büyük günahtır," diyen çarıklı hocanın fetvasına dayanmıyor muyduk? Satlı Hocayla Mustafa Molla bu senin dediğini diye diye az mı çırpındılar!.. Cahil aklımıza öteki yattığından, onun dediğini uyguladık. O muhterem insanları gücendirdik.

— Oysa azbiraz bilgi ve bilime bulaşan, okumanın önüne set gereceğine, yoluna bent döşemekte. Ne var ki, aydınlığı görmek için aydınlıktan ürkmemek gerek.

— Haklısın!.. Öyle gerek!.. Ama cehalet bilmemek değil mi? Kişi bilmediğinden korkar. Azbiraz bilen korkunun üstüne yürür. Bizim gibiler korktuğundan ya kaçar, ya da öldürür. Kızlar yaban

elde okumalı denende, çocuklarımızı elimizden alacaklar diye değil, ırzımız kırılacak diye delirdik. Ne cahilmişiz?

— Benim köyümde öyle olmadı.

— Allah Allah!.. Nasıl bir köymüş bu?

— Basbayağı bir köy!.. Anlatınca, anladılar. Beni örnek aldılar sanırım.

— Alırlar tabii!.. Öğretmen yaman, okul yeni olunca, heves edilmesin mümkün değil.

— Öğretmen dediğin gibi ama, okul yeni değil. Köyde yaşı belirsiz bir medrese yıkıntısı vardı. Elbirliğiyle adam ettik. Geçen yaz gelemeyişim ondan.

— Burnumuzda tüttün be kızım!.. Bir de kostak kostak anlatmaz mı?

— Kişi bir şeyi becerince, kendini tutamıyor, n'aparsın!..

— Öyle ya!.. İşle aş varsa, gerisi unutulur.

— Öyle deme amca!.. Özlem anlatılır gibi değil!.. Aklıma düştükçe içim kanıyordu. Ama bu yıl ahdettim!.. Okulu kapatır kapatmaz habersiz sevindireyim dedim. Bak, birbirimizi görünce ne kadar sevindik!.. Haber versem böyle tadı çıkar mı?

— Çıkar helbet deli kız!.. Hepimiz şenlik kurardık.

— Kurardınız, inanırım!.. Hele Hayriye yengem, anam kadar sevinir!.. Ama koca kasabanın işi yok da benimle mi uğraşacak?

— Ne sandın Zeynep öğretmen? Eğitmenliğe atandığın haberi geldiğinden beri kasaba çalkalanıyor. Nazike öğretmenle başına geçip Cahit abinin olmazını kırdığınızdan beri kaç kıza öncülük ettiğini bir bilsen!..

— Oh!.. Sahi mi?

— Sahi ya!.. Ben bile Münire'yi enstitüye yolladım.

— Yazık Zelhe'ye!.. O benden çalışkandı.

— O zamanki akıllar öyleydi be kızım. Cahit abi izin verdiye, başta ben, kasabanın bütün kazmaları, az mı kızmış, az mı gü-

nahını almıştık. Haklıymış!.. Bak el kadar kız, bir koca köye eğitmen olmuş. Ne anayı unutmuş, ne babadan geçmiş, ne hısım akrabayı, konu komşuyu aklından silmiş. Fırsat elverir vermez onlara koşmuş. Biz kızı kazla bir tutmaktayız. Göçtü mü, elden çıktı sayarız. O bile mevsimi gelende, dönüp yuvasına tünüyor. Cahillik işte!..

— Öyle deme be Tahir dayı!.. Hem öğretmenimiz, hem bizim köyün imamı, ikide bir; "Kişi bilmediğinden korkar," derdi. Herhalde sizinki de öyleydi.

— Öyleydi ya kızım!.. Aynen öyleydi!.. Kızımız, kızanımız kasabadan çıkarsa, dinden imandan, ahlak ve namustan çıkar sanıyorduk. Kasabadan, bi de bu ilçeden öteyi bilmediğimizden. Hele senin Kürt içine gittiğin duyulduğunda bir kez daha Cavit abinin başına üşüştük.

— Zavallı babacığım, kimbilir ne kadar üzülmüştür.

— A'a!.. Kızından emniyeti boşa değilmiş. Kızım başının çaresine bakar, dediydi ilkin. Helal süt emmiştir. Hem ben izin mührünü bastığım an, onu devlete terk eylediydim. Devlet adamını kollar. Yine haklıymış!.. Baksana eli kolu dolu dönmektesin. Boşuna canavardan korkma, cahilden kork dememişler!..

ON

Meto kaç zamandır fırsat kolluyordu.

İşten başını bir alsa!.. Aneyin bakışlarından bir kurtulsa!..

Günlerdir tutkuya dönüşen merakını gidermenin yolunu bulacaktı.

Sonunda arayıp da, bir türlü bulamadığı fırsat, kendiliğinden doğdu.

Harman savrulmuş, yemeklik tohumluk ayrılmış, gerisi çuvallara basılıp avluya yığılmıştı. Kasaba pazarının günü gelir gelmez babo, imamlığı her kısa ayrılışında olduğu gibi Selo, müezzinliği Meto'ya bıraktı.

Çuvalları develere sardı. Ürünü kasaba pazarına götürdü.

Aney kaç gündür kışlık hazırlığındaydı. İmam gider gitmez yeniden işe daldı. Hem işi başından aşkındı, hem oğlu büyümüştü.

O artık babasının vekili bir müezzindi. Gerçi her oyun sıvışmasında olduğu gibi, yine kolundan yakalayıp; "Nereye? Hele yamacıma çön de, ezberini tekrarla, sonra canın ne isterse yap," derdi. Ama, iş telaşı kendini bile unutturmuştu.

Meto'yu nasıl gözleyecek? Nasıl yakalayacak? Dahası ona ezber için gerekli zamanı nerden nasıl bulacaktı. Görse bile görmezliğe geldi.

Meto iki namaz arası boş kalmıştı.

Akranlarıyla oyuna dalar, ezanı geciktirir diye isteğini bastırdı.

"Allah muhafaza!.. Yaşlıların hiç acıması yoktur. Cennet düşlerinin tek Burak'ı cemaatle kılınan bu vakit namazlarıdır. Aksadı mı Sırat Köprüsü'nden düşmüş canavara dönerler. Hepsi de anında eli sopalı birer zebani olur, başına üşüşür. İyisi bugün oynamamak!.." düşüncesi gittikçe bir sızıya dönüştü. Sıkıntısı büsbütün arttı.

Camiyle ev arasında birkaç kez gidip geldi. Vakit bir türlü geçmiyor, ikindi saati gelmiyordu. Günlerdir aklını oyan hevesi birden kabardı. "Madem ikindiye daha çok var, zamanıdır. Şimdi olmazsa, hiç olmaz," kararıyla dikildi.

"Bugüne bugün imam babonun güvendiği bir müezzin oldum. Öğle ezanını ben okudum. İkindi, belki işi uzadıysa, akşamla yatsıyı da okuyacağım. Sabaha kalkabilir miyim, bilmem. Aney kaldırır. Gerekirse onu da okurum.

Minareden indiğimde cemaat nasıl da hayran hayran baktı. Babo da duyar beğenirse, belki ezanların tamamını bana okutur. Minareden her bir yer tabak gibi görünüyor. Zaten merakımı kamçılayan da o. Herhalde kuleden de öyle görünüyor ki, cenderme nöbete giriyor. Artık onlar yok. Herkesten önce ben görmeliyim," çalımıyla önce avluda, sonra köyde dolandı. Çalımı boşa gitti. Ne aney döndü baktı, ne köylü hayretlere garkoldu. Canı sıkıldı. Çalımı kösüldü.

Yeniden hevesi aklına geldi.

Gözleri parladı. Aneyin başını kaldırıp onu görecek hali yoktu. Köyün erleri pazara ürün indirmiş, kadınların tamamı aneyin işlevine dalmıştı. Koskoca müezzin, çoluk çocuk arasına karışacak değildi a!.. Kaç zamandır uykusunu kaçıran hevese kavuşma fırsatı doğmuştu.

Sağa sola bakındı, amacıyla, jandarma nöbet kulesinin dibine dikildi.

Merdivenin basamakları çocukların hoplayıp zıplamasından,

oyunundan kırılmıştı. O haliyle dayakları, yerden göğe uzanan iki uzun ve budaklı dala dönmüştü. Dalın birine, ata biner gibi tünedi. Kollarına dizlerinin kıskacını yardımcı verdi. Asıla tutuna, nöbetçi mahalline tırmandı. Terlemiş, yorulmuş, sümüğü akmıştı. Bir süre oturdu, soluklandı. Sonra dizinin üstünde doğruldu. Siperlikten eğilerek sümkürdü. Nefesi rahatlar rahatlamaz, sırtüstü devrildi.

Bir süre sırtüstü kendi hırıltısını dinledi.

Soluğu yatışınca bağdaş kurdu oturdu.

Göğün doruğuna kurulan güneş, ortalığı ışığa boğmuştu. Gözleri kamaştı!..

İvecen gözlerini yumdu. Bunca zahmete katlanarak, oraya niye çıktığı aklına geldi. Kerevete oturdu. Güneş yeniden gözüne girdi. Elini siper ederek, yolu gözledi.

Köylüler; "Gitti, gelmez," diyordu.

"Kız çocuğu demedik. Yeterince el vermedik. Gereğinden fazla yüklendik.

Böyle bir barınak olacağını ne bilelim. Atamız öyle bulmuş, öyle bıraktı gitti. Biz doğduk, ora viraneydi. Bu yaşa geldik, virane!.. Ören asla adam olmaz bilirdik.

Olurmuş!..

Bize kalsa, gene olmazdı ya!.. O bizim olumsuzluğumuza aldırmadı!..

Kız başına bakmadan işe girişti. Gündüz demedi, gece demedi, yardım imece istemedi. Eline keser aldı marangoz, mala aldı duvarcı kesildi. Harç kardı sıva yaptı. Kireç tuttu badanaladı. Çalıştı, çabaladı, o yıkıntıdan koskoca bir derslik çıkardı. Yetmedi, okulu büyüttü. Geldiğinde eli yüzü düzgün, etine dolgun bir kızdı. İki yılda bize, neyin nasıl edileceğini öğretti. Ve lakin kendi iskelete döndü.

Aney babosu onu o halde görende, bir daha salmaz.

Biz evladımızı öyle görsek, salar mıyız?

Kuş uçtu köylüler. Uçan kuş, kafese döner mi?

Görün bakın, o da dönmeyecek," diyordu ağzını açan.

Birinin öyle dediğini duyan Meto, hemen karşısına geçiyordu. Ayaklarını açıp başını dikiyor, sanki birden ihtiyar heyetinden biri oluyordu.

Ellerini yumruk edip beline dayayarak boyundan umulmaz bir inatla; "Döner," diyordu. "Dönecek!.. Görürsünüz."

Nedenini bilmiyordu inadının. Eğitmeni sevmişti. Ona güveniyordu. Çünkü bir gün derslikte, çoğunun unuttuğu; "Hiçbir eğitmen, eğittiğinden kopmaz, kopmamalı. Eğitim sevgiye ve güvene dayanır. Boşluk olursa güven sarsılır, genişledikçe edinilen unutulur, öğrenilen yiter," demişti. Gerekçesi unutmayan belleğiydi.

Hepsi bu!..

Ve bu ona yetiyordu!..

"O eğitmen. Öyle olacağını bilir. İçi elvermez. Döner, görün bakın!.."

Yaz geçti. Güz yaklaştı.

O inanç ve inatla, her fırsatta yol başına dikildi. Zeynep eğitmeni bekledi.

Anası kaç kez bağırdı, sofraya varsın, diye. Babası kaç ezan okudu, bilmiyor.

Minareye çıkması, daha yüksekten bakarsa, daha uzağı göreceğine inandırdı. Babo döndüğüne göre, minareye çıkamazdı. Birkaç kez nöbet kulesinin çevresinde dolandı. Kırık basamakların boşluğuna tırmanmayı göze alamadı. Sonunda ovanın ucunu gözetleme hevesi ağır bastı. Tırmandı.

Gün dönencesinde biraz daha yükseldi.

O kaç gündür kuleye tırmanıyor. Anası çığlık çığlığa çağırıncaya gözünü yolun öbür başına dikerek, nöbete giriyordu. "Allahtan aney beni burada görmüyor," diye sevindi. "Kimse göremez!.." Görünmemek için başını siperlikten yukarı çıkarmıyor, yolu merdiven bağlantısının boşluğundan gözlüyordu.

Bağdaş kurup oturduğunda bağlantı boşluğu olmasa, yolu göremezdi.

Yine öyle çöreklenmiş, gözünü ovanın ucuna, bilinmezden gelip bilinmeze giden İpek Yolunun ufkuna dikmişti. O öyle bakarken gün iyice yükselmişti;

"Eğitmen dünyaya en yakın mesafededir diyor a, aldırma. Gören göz kılavuz ister mi? İşte en bir yüksekte," düşüncesinden kendini alamadı. Kerevet boşluğundan sızan ışınlar, ensesinde toplandı. Mintanıyla saçının arası, ateş değmiş gibi yandı.

Aldırmadı!..

Eliyle ensesini sıvazladı. Eli ısındı, ensesi serinledi. Yeniden büzüştü, kıpırtısız kasaba yönüne bakmayı sürdürdü. Birden bağdaşı çözüldü. Bedeni yere vurulmuş yün yumağı gibi zıpladı. Başı tavana değmedi. Ama kule sarsıldı. Korkuyla siperliğe sarıldı. Sevinci korkusunu tez bastırdı.

Gözlerini oğuşturarak bir kez daha yolun ucuna baktı.

Orada biri vardı, uzakta!..

O baktıkça yaklaşıyor, yaklaştıkça boyutları büyüyordu.

O baktı, belirti ilerledi. O baktı, gelen yaklaştı.

Siperlikten uzanarak bir daha baktı. Az daha düşecekti. Ama geleni tanımladı.

Elde bavul, kolunda kapaklı sepet, eteğini savurtarak gelen başkası olamazdı.

Güveni doğrulanmıştı!..

Zeynep eğitmen, gittiği yerden, erken dönüyordu.

Basamaksız sırığın baldırına sapladığı kıymıklara aldırmadan zıyındı. Taş gibi inerken; "Eğitmen geliyor!.. Zeynep eğitmen geliyor!.." çığlığı köyü ayağa kaldırdı.

Koşarak köye girmese, gizi ortaya çıkacaktı. Kimse ayırdına varmadı.

Köylü muştuya daldı, bayram çocuklarına döndü.

İşini bırakan, söyleşisini kesen yolun ağzına koştu.

İki yanda iki saf olarak, elleri göbeklerinde Zeynep'i karşıladılar.

Eğitmen askerini denetleyen bir komutan dikliğiyle aralarına girdi. Her birinin elini sıkmak için bavuluyla sepetini yere bıraktı.

"Hoş gelmişsin gurban!.." dedi, nasırlı ya da kınalı avucunda kumru kanadı eli kavrayan. Zeynep, kavuşma sevincini gözlerinden taşıra taşıra, her birini; "Hoş bulduk!.." diye yanıtlayarak safın sonuna vardı.

Meto yerdeki bavula sarıldı. Boyun damarları şişti. Suratı kıpkırmızı kesildi. Eğildi, büküldü, zorlandı. Kaldıramadı!..

Muho imdada yetişti!..

Hem yaşça büyüktü, hem yapısı iri. Bavulu elinden aldı.

Birden hafifledi. Sepeti kimseye bırakmadı.

Eğitmen öne geçti. Muho ile Meto yükleriyle onu izledi. Kalabalığı peşlerine taktılar düğün alayı gibi, okulun önüne geldiler.

Muhtar bir koşu köy odasından anahtarı getirdi.

Zeynep okulun kapısını açtı.

Her şey bıraktığı gibiydi.

* * *

Böyle gider sanıyorlardı.

Devlet bir başladı mı, bırakmaz demişlerdi.

Gayri kurutuncaya sürdürür, bilmişlerdi. Yanıldılar!..

Jandarma bir daha gelmedi. Asker bir daha nöbete girmedi.

Kaç yıldır ilk kez hasadı gözetimsiz aldılar. İmeceye eğitmen de katıldı.

Alışmışlardı, şaşırmadılar.

Harman savrulur, ekin çuvallara konulur konulmaz, okulu açardı.

İzinden dönerken, yol uzun, tren aydınlıktı. İnen binen çoktu. Yalnızlığını elindeki kitapla paylaşmış, yolcularla ilgilenmemişti. Yol boyunca başını ardı ardına bitirdiği kitaplara gömmüş, okumuş uyumuş, uyanmış okumuştu.

Okumaktan yorulduğu anlarda, bitimsiz bozkırı seyreylemiş, yurdun eksiğiyle gereksiniminin çokluğu karşısında içi kıyılmıştı. Sonunda; "İşimiz çok," diye düşündü; "Bu bozkır ekilmeli... Bu tepeler sıra sıra, yamaçlar set set fabrikalarla dolmalı. Ülke yüce Atatürk'ün dediği gibi, çağdaş uygarlığı yakalamalı, hatta aşmalı. Bu büyük amaca okumaktan yoksun, yazmaktan uzak bir halkla varılabilir mi? Asla!..

Eğitim koşul. İnsanların bilgili, görgülü ve aydınlık geleceğe açık olması için eğitim, öğretim görmesi zorunlu.

Büyüklerimiz bunun yolunu bulmuş!..

Madem köylü efendimiz, kalkınma köyden başlamalı.

Bu da öncelikle, kalkınmanın ne olduğunu bilen eğitilmiş köylü yetiştirmeyi dayatıyor. Ne diyorduk enstitüde; "Asla bir benim uğraşım yeter mi, demeyeceğiz. Bulunduğumuz yerde bir benin uğraşısına başlayacağız!.."

'Her biriniz bir kıvılcımdır,' diyen kimdi? Tonguç başöğretmen mi, Hasan Âli Yücel bakan mı? 'Kıvılcım ateş olur, alev olur aydınlatır ortalığı. Kıvılcım olsa bile, yırtmaz mı karanlığı?' Yırtar, demiştik bir ağızdan.

'Öyleyse o ilk kıvılcım herkese ödev!..'

İlk kıvılcım olmaya söz vermiştik, unuttun mu? sorusuna yanıtı, yetişkinlerle, gönüllüleri de eğitmeye başlamalı diye verdi.

İlçede söyler söylemez, başöğretmen sevinçle onayladı.

Sepetini defter, kalem ve kitapla doldurdu; "Kasabaya kadar yük olmaz. Kitap defter yollayacaktım. Bir araba tuttum. Onunla gidersin. Ordan okulun kitap defterini de alınca, köye bir katır tut. Kirası neyse öde, makbuzunu sakla. Geldiğinde öderim," deyince Halkevi kitaplığına koştu. Okumadığı kitapları, ilk postayla yollamak üzere ödünç aldı. İlçeden kasabaya, kitap defter yüklü tek atlı bir yük arabasının arkasında açılan yere oturdu. Ayaklarını sarkıtarak kolayca geldi.

Kasabadan köye hayvan kiralamaya içi el vermedi.

"Onca eğitip yetiştirdiği bizim gibiler varken, devletin parasına yazık!.." dedi; "Ne kadar yük, şuncacık yol, ağırlık mı olurmuş!.." düşüncesi ağır bastı. Besbelli başöğretmen öyle düşüneceğini bilmiş, onun için kirala, makbuzunu sakla demişti. Yükünü yokladı, ağırdı. Kaldırınca yüksünmedi!.. Bir an önce köye ulaşmak istiyordu. Okulu açmadan işi çoktu. Derslik öğrencilerine ancak yetiyordu.

Yenilerini eğitmek için, yeni bir derslik gerekiyordu.

"Medresede hücre çok," diye mırıldandı. "Buraları bir zamanlar çok zenginmiş ki, öylesine büyük bir medrese yaptırabilmişler. Kimbilir hangi Artukoğlu'nun kalıtı? Ve kimbilir yeniyken nasıl görkemliydi? Bunca yüzyıl sonra bile, hafif bir dokunuşla, dokunulan yer işe yaradığına göre, yaptıranın yeri ışık olsun!..

Yapanlara alkış!..

Bir hafif onarım, bir kaba temizlik hemen yüzünü aydınlatıyor. Ve o aydınlık, bir anda viranenin kuruluş amacına hizmet etmeye başlıyor," diyerek yeniden yola düşmek üzere bavulun üstünden doğruldu. Tam dikilirken; "Bize ne oldu da, böylesine zenginlik ve görkem, günümüzün yoksunluk ve yoksulluğuna dönüştü?" sorusuyla çökercesine yeniden oturdu. "Yanıtını bulursam, neyi nasıl yapmak gerektiğini bilirim. Adamlar kaç yüzyıl önce köye koskocaman bir medrese yapmışlar. Kaç hücresi, yanında bir de camisi olan koca bir külliye kurmuşlar. Biz din bağnazlığı mı, cehalet yobazlığı mı desem, camiyi korumuş kollamış, bilim yuvasını örene çevirmişiz. 'En hakiki mürşit, bilimdir,' diyen Atatürk ne kadar haklı!..

Galiba gerçek suçumuz, bilimden uzaklaşmak. Uzaklaştıkça, yarasalar gibi her tür ışıktan korkar olmuşuz. Bilimin maşlağına can mı dayanır?

İyi de, bu köylünün davranışı neden bu kadar sıcak ve içten? Kadın olduğum için mi? Öğrenmeye hevesli olduklarından mı? Ne olursa olsun," diye doğruldu. Gözleri ışıl ışıl, yola baktı. Epeyce yü-

rümesi gerekiyordu. Bavulu sepeti yüklendi, kararlı adamlarla hızlı hızlı yürüdü.

İşi çoktu. Bir hücrenin daha üstü örtülecek, içi temizlenecekti. Dersliğe bitişik hücrenin üstünü geçen yıl örtmüş, içini temizleyerek, barınak edinmişti. Birden gözleri parladı. Zınk diye durakladı; "Derslik hazır Zeynep eğitmen," dedi sesli sesli; "Birkaç sıra çaktım mı, ben yandaki hücreye geçerim. Onarım ister. Onarırız!.. Temizlemek gerekir. Temizleriz!.. Bir tavan daha yapmak, iş mi?

Derslik oldu mu, gerisi kolay!..

Köylü hevesli!..

Bu herhalde medresenin kerameti!..

Hey gidi Zeynep eğitmen, sonunda sen de keramete, nazara inandın ya!..

Amacı aydınlıksa olsun bre!.." deyince, kendi sesinden ürktü. Sağına soluna baktı. Kimse yoktu. Yol tarlaların arasından neredeyse cetvelle çizimli gibi köye doğru uzanıyordu. Bir yanı, "Oh aman kimse yok!.." sevincine kardı. Bir yanı; "Birileri olsaydı da, şu yükün ucundan tutuverseydi," diye hayıflandı.

Yeniden yola koyulduğunda, "Bir o, bir bu derken yetişkinleri okula katarım," diye köyü aklından geçirmeye başladı. "Onların dersi bittikten sonra, gönüllülerle uğraşır, bütün köyün okuryazar olmasını sağlarım. Zaten başöğretmen de hayallerimi alkışladı, tasarılarımı onayladı. 'Öğrenci çoğalırsa haber et. Bir eğitmen daha verir, seni başeğitmen yaparım,' sözleriyle sırtını yepeşledi!.."

Kasabadan köye gelirken, hücreyi dersliğe çevirmenin ayrıntılarını tasarladı.

İş görme coşkusu, yükünü hafifletti, ayağını çabuklaştırdı. Yolu düz, köy yakındı. Yorulduğunda durdu. Bavulun üstüne oturdu.

Dinlenirken, ödevini düzelten bir öğrenci gibiydi.

Tasarıyı her oturuşta defalarca gözden geçirdi. Her kezinde ek-

siğini hayalinde tamamladı. Ve her kezinde yeni dünyalar keşfetmenin kıvancıyla dingin, bavulu sepeti yüklenerek yola koyuldu.

Ertesi sabah yorgunluğa sığınmadan hasat imecesine katıldı.

Hasat bitince, kendine bir gün izin verdi.

Gün doğuncaya yataktan çıkmadı. Kalkar kalkmaz, özenle yerleştirdiği ödünç kitaplar gözüne battı. En üstteki, Yakup Kadri'nin *Yaban*'ıydı. Kitabı aldı, kapının önündeki peykeye oturdu. Kitabı açtı. Yaz güneşinin son ışınlarına değin yemedi, içmedi, yerinden kalkmadı, akan satırları izledi.

"Ben Ahmet Cemal olmadım," diye sevindi kitabı bitirdiğinde.

"İyi ki, Feride'yim!.. Köy bana sahip çıktı, ben ona. Yaban saymadılar beni. Yaban sayamam hiçbirini," düşüncesiyle kitabı nişlekilerin en altına koyduğunda karanlık basmak üzereydi. Beş mumluk gaz lambasının narin şişesini sildi. Kitapların üstüne yerleştirirken; "Yarından tezi yok, işe girişmeli," kararıyla dikildi.

Sabah erkenden, ayağına bir pantolon, sırtına bir asker ceketi çekti.

Önüne boyundan büyük bir önlük bağladı. Viran medresenin tavanına tünedi.

İmam öğle ezanı için minareye çıkmıştı. Vakti kestirmek için bir güneşe, bir minarenin gölgesine baktı. Birden olduğu yerde dikildi kaldı. Zeynep eğitmen, eksik tavana konmuş bir turna gibi gözüne battı.

"Hay ulular ulusu Rabbilâlemin," diye başını iki yana salladı. "Gördüğümü, sen benden önce görmekte, bilmektesin öyle ya!.. Şu bir parmak kadar kızın ettiği, edilir şey mi? İlk yıl yaşı geçenlerle gönüllüler sonra, dediydi. Bu yıl, vaktidir!.. Aldırmadık. Yeri yok, yeni dar, evli evinde, köylü köyünde, herkes bir işte, öğrenciyi nerden bulacak, dedik. Besbelli hepimize bir ders vermek istemiş. Bu kız yaman!.. Aklına geleni, üşenmeden yapıyor. Kafaya koyduysa, erişkinleri de okutur bir güzel.

O enstitü mü, eğitmen mektebi mi, her neyse bunları, er avrat ayırmadan, on parmağında on marifet yetiştirmiş!.. Ne yılgınlık biliyor, ne yorgunluk. Ne eksikten yakınıyor, ne gedikten çekiniyor. Hiç kimseden, hiçbir yardım istemeden gereğini yapıveriyor. Biz böylesini görmedik ki!..

Er olsa bir daha!..

Azbiraz dur, azbiraz laf anla, olurdu, olmazdı diye çıkışabiliriz. Bu erden beter!..

Kız başıyla er işine soyununca dilimiz kilitleniyor.

Avrata hörlemeye yüzümüzün tutmadığını biliyor. Bildiğinden biz, n'örmekte diye acayip acayip bakınca, boynunu bir büküyor. Çakır gözlerini gözlerimize dikerek bir bakıyor, anında sustalı maymuna dönüyor, bir gayret işin ucuna yapışıyoruz. Başladığı bitince de, kendi hünerimize şaşıyoruz.

Bu kız yaman!.. Çok bir yaman!..

Öyle de sokulgan ki!..

Daha gelir gelmez, köy avratlarının tamamını ardına aldı. Kimi ana, kimi nine, kimi abla kesildi anında. Onun dediği, hâşâ sümme hâşâ, âyet sanki!.. Ağız birliği mi etmekteler, diyeceğini onlara mı dedirtmekte bilen geri gelsin.

Muhtar bile nasıl pes ettiydi, bu kızın aklı akıl dediğimde; 'Parmak kadar kız, bunca devran görmüş, bunca badire atlatmış bizi parmağında oynatıyor he mi? Ah ula ah!.. Böyle gencecik bir avrat değil, şöyle babayiğit bir er olacaktı ki!..

O zaman gösterirdik el mi yaman, bey mi?

Feriştah olsa, kıspeti çeker iki pehlivan gibi er meydanına çıkardık. Gayrı gerisi kendiliğinden gelir. Elense çekip çelmemizi taktık mı, dünyanın kaç bucak olduğunu anlatırdık. Arkasında İsmet Paşa var diyorlar. Olsun, er meydanında herkes bir.

Ardında olsa ne yazar?

O Ankara'da. Ankara nire, bura nire?

Dünyanın bir ucu!.. Bizden çok ırak, ne görür ne bilir.

Görse bilse de gam değil!.. Er meydanında yenilene kim ne diyebilir?

Üstelik paşa efendimizin kulağı da duymazmış!..

Sağıra laf anlatmak kolay mı?

Bu koşacak birine dert yanacak. O biri seğirtip daha büyüğüne aktaracak. Daha büyüğü, kendinden ulusuna haber verecek. O ulu da yiyip içmeyecek, varıp İsmet Paşa'ya diyecek de, o duyup bize ceza kesecek!..

Oho!..

Ölme eşeğim ölme, yoncalar bitsin de karnın doysun!..

Biz o zamana, kaç yiğidin göbeğine yıldız saydırırız, bilmez misin?

Amma velakin, bu hem sıska bir kız, hem er kişiden yaman ve güçlü!..

Benim zort etmeye yüzüm tutmuyor, bir. Arkasında anamla, avradım var, iki.

Ardından bir laf etmeye gör!.. Sanırsın birinin dokuz ay karnında taşıdığı kızı, has evlat. Birinin ana baba bir bacısı.

Bazen yüzüm tutmasa da, köy sandığını eksiltecek diye punduna getirip bir isteğini azbiraz savsıyorum, aman Allah!..

Biri gözümü açmadan, 'De hele bu kızı niye üzersin?' diye başıma dikiliyor. Biri yatağa girmeden; 'Yaptığın yakışır mı?' sorusuyla suratıma höykürüyor!..

Avrat dırdırında selamet bulan var mı?

Elim ayağım kesiliyor babo!..

Bu gidişle öyle görünmekte ki, o yola geleceğine, düpedüz biz yola geliyoruz!.. Gayri yolun iyisine mi, kötüsüne mi gelmekteyiz zamanla cenabı Allah gösterecek.'

Muhtar yerden göğe haklı!..

Kadın başım, buncacık aşım, dememiş.

Giyinmiş kuşanmış, çıkmış çürük tavana, kırk yıllık usta gibi iş görmekte.

Ya düşer şaşarsa? Ya başımıza olmadık işler açarsa?

Besbelli İsmet Paşa efendimiz, çok bir iyi düşünmüş.

Buraya eğitmen olarak bir babayiğit yollasaydı, muhtarın dediği gibi karakucak olmasa da, bilek güreşine girer, kanırttıkça kanırtırdık. El mi yaman bey mi, İsmet Paşa efendimiz de anlardı. Gele gele horantalardan az kabaca, sıska bir kız geldi.

Biz böylesini beklemiyorduk ki!..

Okumuş, bilgili, becerikli!..

Görür görmez, acayip bir yaratık görmüşüz gibi, elimiz ayağımıza dolandı.

Gelir gelmez bir ona, bir birbirimize baktık. İşi zor, biz nice yardım eylesek de bıkar, usanır, yıl yarıyı bulmadan kaçar, dedik. Yanıldık!..

Bir çemrendi sıvandı, ne bıktı ne usandı.

O dayanınca, köylü yüreğinin nasırı inceldi.

Tez günde hepimizin gönlünü avucuna aldı, avktıkça avkıyor. Bir koca köyü, o yandan bu yana savurttukça savurtuyor.

Aferin!..

Pek yürekli, pek babayiğit bir kızmış. Besbelli dersini iyi yerden almış.

Şuna da bak hele!.. Nasıl iş görüyor!..

Hiç bu dam çürüktür, düşer şaşarım, der mi?

Ey ulu Allahım!.. Sen her türlü kaza ve beladan muhafaza buyur!..

Tavan sağlam olsa bir daha!.. Varsın kiremidini aktarsın, becerirse ne iyi, bizi bir yükten kurtarır, beceremezse öğrenir, denir. Denir ya, tavan çürük!.. Neresi ne zaman çökecek kimse bilemez. Adım atarken yoklamıyor da!..

Babasının tarlasında kesek eziyor mübarek.

Bastığı yer çöker de, bir yerini kırar, incitirse?

Devlet; 'Bir eğitmene sahip olamadınız,' diye başımıza üşüşür. Söz dinlemedi, laftan anlamadı gerekçemizi dinler mi? Gayri ayıkla pirincin taşını," kaygısıyla ezanı nasıl okudu, namazı nasıl kıldırdı bilemedi.

Duaların arasında; "Çürük tavana konmuş turna" birden kanat çırpıyor. Onca yıldır, hiç düşünmeden yinelediği ezberini yelinde savuruyordu. Kendini zorlamasa, duayı ya eksik, ya yanlış okuyacak, kıldırdığı namaz bozulacaktı. Her hecede, akıl çivisini yeniden çaka çaka namazı kıldırdı. Cemaat duraklamaları yutkunmasına verdiğinden hiçbir şeyin farkına varmadı!..

Namazını eda edip ağzında bir günü daha sağ esen yaşama şükrüyle camiden çıkan, hayalet görmüş gibi geri geri duvara yaslandı.

Cemaatin tamamı hayret içinde kalmıştı!..

Kamburu belini duvara dayayınca daha kamburlaştı. Sarsağı bir tavana baktı, bir yanındakine, büsbütün titredi. O işledi, onların her bakışı hayretlerini, dehşete gark eyledi. Açık ağızlarında yarım kalan şükürlerle, duvara asılı kaldılar.

Birden kollarını sıvaya sıvaya camiden çıkan imamı gördüler.

İmam onların şaşkınlığına aldırmadan cüppe yerine kullandığı latasının eteğini beline doladı. Sarığı minberde bırakıp bir takkeyle kalmıştı. Avuçlarına tükürerek, bir solukta merdiveni tırmandı. Yalnız turnanın yanına konuşlandı.

Dudaklarında dua, gözleri yerde yürürdü. O yüzden gelirken onu görmemişti.

Zeynep eğitmen, hiç kimseye haber vermeden, işe girişmiş. Düştükçe, parçalanmışı bir yere, sağlamını bir yere yığdıkları tahtaları tek başına taşımış. Yek başına tavanı yandaki hücrenin üstüne uzatmaya kalkışmıştı.

Onun geldiğinden habersiz, kiremitlerin üstüne yığdığı tahtaları, kırık çürük demeden kirişlere yerleştirerek, tavan örtüsünü tamamlamaya uğraşıyordu.

Hemen el verdi.

Ya bir, ya iki tahta yerleştirdiler. Birden çevreleri kalabalıklaştı.

Besbelli sonunda yaşlılar aymış, gençleri imeceye yollamışlardı.

Çevre birden kalabalıklaşınca imam;

— Sen n'örmektesin burda? demekten kendini alamadı, herkese duyuracak bir sesle.

— Diyorum ki imam emmi, dedi Zeynep yumuşacık. — Bu kış okul paydosundan sonra yetişkinlere kurs açayım. Onlar epey kalabalık. Sınıf şimdilik çocuklara yetiyor ama, onlara dar gelir. Genişletsem iyi olur.

— Olmaya olur da, düşer şaşarsan bebelere n'olur, onu düşündün mü?

— Niye düşüp şaşayım? Yapandan da onarandan da Allah razı olsun. Sayelerinde viran medrese kale gibi sağlam oldu!.. Şu haliyle kaç okula bedel. Bir hücreyi daha kapatırsam, bir derslik daha kazanırız diye düşündüm.

— Çok bir iyi düşünmüşsün de, sen aklına eseni hemen yapar mısın?

— İşe koşmayan düşüncenin değeri var mı?

— Olma mı? Ya sakıncalıysa!.. İşleyende günaha girilecekse!..

— Her günahın, bir cezası yok mu?

— Var helbet!..

— Eh, o zaman da günahı boynuna denilmez mi?

— Denilmeye denilir de, sapkınlığı gören Müslümana engellemek görevdir. Savsarsa o da aynı cezaya çarptırılmaz mı?

— Günah yetişkinlerin okuma yazma öğrenmesiyse, boynuma olsun.

— Günah, yetişkinlere ders vermek için bebelerin zamanını eksiltmek.

— Eksiltmeyeceğim ki!.. Kurs son ders bittikten sonra başlayacak.

— Burda akşam erken iner!.. O karanlıkta sen ne gösterirsin, onlar ne görür?

— Her bir şeyin bir yolu vardır canım.

— O yol nasılmış, de hele de içim rahat etsin.

— Karanlığı aydınlatırsın, olur biter.

— Aydınlığı anladım da, nasılını demedin?

— Gelirken bizim ilçeden bir lambayla epeyce karpit aldım. Dağda bayırda kullanılırdı. İyi ışık veriyor. Bu akşam deneyeceğim. Sınıfı aydınlatırsa, yakan elimde!.. Yetişkin utancı, korkusu mu, nazı mı desem, çekincesinin kırılmasında bana yardım edersin artık. O zaman ben kursu aydınlıkta veririm. Sen yatsıyı aydınlıkta kıldırırsın.

— Camiyi aydınlatır mı senin karpit lambası?

— Sınıfı aydınlatırsa, camiyi ışığa boğar.

— Yaşa be Zeynep kızım!.. Desene şimdiye çıra ışında el ayak yordamıyla kıldığımız namazları, secdegâhımızı göre göre kılacağız?

— Alırken, suyunu iyi ayarlarsan kaç mum, kaç çıradan daha iyi ışık verir, dedi adam. Akşam yakar bakarız, adamın dediği doğru mu?

— Nasıl bişey bu? Çatlayıp patlamasın.

— Bildiğim kadarıyla, gerektiğince dikkat edilmezse patlar da, çatlar da!..

— Aboov!.. Çatlar patlarsa, camiye komayalım. Emanet yer. Minberi, kürsüsü kuru tahta. Çıra gibi, bir kıvılcım değse tutuşur. Allah muhafaza!.. Hem bina zarar görür, hem aydınlanalım derken cayır cayır yanarız.

— Her olasılığa karşı, önce dışarıda deneyelim o halde, dediği an güneş dağdan fışkırdı. Ortalık aydınlandı. Çocuklar kıpır kıpır alanda birikmeye başladı.

Çoban her sabah, güdemeyenlerin keçilerini alanda toplar, yaylaya sürerdi. Öğrenciler ona mı özenmekteler, bir arada davranma

güvenine mi sığınmaktalar belli değil. Ama okul açıldığından beri her sabah, alanda hepsi bir araya geldikten sonra, sürü halinde ivecen sınıfa giriyorlardı.

Yine toplanmaya başlamışlardı.

Tavana son tahtayı da yerleştirdikten sonra Zeynep;

— Sağol imam emmi!.. Ellerin dert görmesin. Şimdilik bu yeter. Gerisini akşamüstü yaparız, diyerek merdivenden indi.

Çocuk sürüsü okula yöneldiğinde, tavancılıktan eğitmenliğe taşınmıştı.

ON BİR

Güneş dağın ardında yitti.

Karanlık örtülen bir yorgan gibi birden bastı.

Ufuk hâlâ aydınlıktı. Ama yüce dağın gölgesi karanlığı koyulttu.

İmam minareye tırmandı. İvecen, arasız ve hızlı akşam ezanını okudu.

Aney kararan damda doğru ocağa yanaştı. Kıpkızıl gülümseyen korları üfledi. Alazdan kalın çırayı tutuşturdu. Dam zindandan kurtuldu. El ayak, yüz suret belirdi, herkes belirginleşti. Çırayı kandillik diye açılmış nişteki demir halkaya taktı. Akşam namazının farzı sünneti az, kısa dualarla hızlı kılınır, tez biterdi.

Kız sabahtan beri, köşe minderine çöreklenmiş, sünnetlik ibrişimden biçilen bezlerle mintan dikiyor, peşkir işliyordu. Aney damı çıra ışığıyla şafaklatınca iğneyi ipliği, dikiş selesine yerleştirdi. Bezleri dürdü, üstüne yerleştirdi. Uyuşan ayaklarına aldırmadan devindi. Bir çırpıda sofrayı kurdu.

Sacayağı üstündeki kara güvecin içindeki, kapağını tıkırdatarak kaynıyordu.

Ciğerlerine sinen aş kokusuyla sininin çevresine dizildiler. Hepsi aynı anda diz çöktü. Sofra beziyle dizlerini örttü. Elleri kucaklarında, gözlerinin biri siniye sıralı tahta kaşıklarda, biri dam kapısında, namazını cemaatsiz kılan imamla, durmadan güveci karıştıran analarını beklediler.

Meto aklından geçenleri deme konusunda kararsızdı. Bir; "Söylemeden olmaz. Bilmeliler," diyor. Bir; "Ya bunca yıl neden okudun derlerse ağzımı açamam," diye vazgeçiyordu. Aklında gidip gelen söyleme, söylememe telaşı bedeninde yansımış. Diz çöktüğü yerde kıpır kıpır kıpırdanmaya başlamıştı.

Anası bir süre onu izledikten sonra, gözlerinin içine bakarak;

— Ne var? diye merakla sordu.

— Aney, dedi o zaman Meto. — Ben buraya taşınmadan niyetlendim ama, diyemedim. Baboya sen söylersen ses etmez!..

— Neyi söyleyeceğim?

— Köyümüzdeki okul üç yıllıktı. Üç yıl gittim. Hem okuyup yazmayı, hem de eğitmen gibi Türkçe konuşmayı öğrendim. Şahadetnamemi de aldım.

— O bildiğim, diyeceğin ne?

— Gelir gelmez, yeni taşındığımız bu köyü baştan sona dolandım. Mektep neyin göremedim. Ola ki gözden ırak bir yerdedir diye sordum. Sanki güneşe yol sormuşum gibi yüzüme baktılar. Allah razı olsun o ihtiyardan; "Bu köyde hiç mektep olmadı oğul. Bugün yarın olacağı da yok," dedi.

— Eyvah eyvah!.. N'edeceğiz şimdi?

— İhtiyarın dediğini tam desene, diye araya girdi Sıtko. — Burda okuyan yok!.. Olursa ancak şehirde okur, demedi mi?

— Şehirde mektep var mıymış?

— Varmış!.. Amma velakin şehir uzak, yol sapa. Karar aldım, mektebe gitmeyeceğim.

— Mektebe gitmeyende n'edeceksin? diye atıldı yine Sıtko.

— Sen n'etmekteysen, ben de onu ederim!..

— İyi de, bir Memeti'ye iki çoban olur mu?

— Olur, neden olmasın?

— Duyan da babonun sürüsü var sanacak.

— Olmasın varsın. Memeti sürüye bedel. Bir gün sen güdersin, bir gün ben.

— O boş günde ben neyleyeceğim?

— İstirahat edersin.

— A'a!.. Ben buna razı değilim.

Meto kavgaya hazırlanıyordu. Öfke burnunda ıslık oldu. Gözleri birer tavan çivisi gibi Sıtko'nun gözlerine battı. Her zaman; "Beni keçi çobanı ettiniz," diye mızırdanan agasının bakışlarında, olanı yitirme kaygısı hançerleşmişti.

Birden kösüldü!..

Neden yadsıdığını anlamıştı!..

Ama hemen, ele gelen fırsatın tadını çıkarmaya girişti;

— Nedenmiş? Sütünü bir başına sen mi tüketmektesin?

— Sen mektebe gittin, ben ilk yıldan sonra yaylaya yöneldim. Üç yılı tamam ettin.

— He!.. Ben de onu dedim.

— Orda kalsaydık, okumaktan vazgelmezdin. Zeynep eğitmen senden pek hoşnuttu. Hem baboya hem aneye; "Şöyle çalışkan, böyle akıllı," diye yere göğe koymadığını kaç kez kulaklarımla duydum.

— Duydun da, üç yıl yetti, mektep bitti. Ben şahadetnameyi aldım, babo buraya tayin edildi. Burda mektep yok. Okumak bitti.

— Eğitmen her kezinde; "Önünü kesmeyin. Okursa hem kendine, hem size, hem ülkeye çok bir yararı olur," diyordu. N'oldu?

— N'olacak, babo mektepsiz köye atandı!..

— He!.. Atandı. İlçede koskocaman mektep var. Kişi başladığını yarım kor mu?

— Sen kodun ya işte!..

— Benim kafam alınıyordu. Nice uğraşsam olmuyordu, diye alttan aldı Sıtko. — Sen öyle misin? Maşallah, leb demeden leblebiyi anlıyorsun. Zihnin rıh benzeri!.. Bir deneni, ana sütü gibi emmek-

te. Eğitmen senden çok umutluydu; "Önü kesilmezse, en azından benim gibi eğitmen olur," diyordu da başka bişey demiyordu. Duydukça göğsüm kabarıyordu. Ben eğitmen agası, bu bacısı olacaktı, değil mi kız?

— He!.. diye başıyla birlikte bütün bedenini sallayarak onayladı bacısı.

— Şimdi sen, dönüşüyle gözlerini gözlerine dikti. — Babonun yeri değişti, köyümüz de, Zeynep eğitmen de uzakta kaldı diye mızıkçılık edersen, onca emeğe yazık olmaz mı? O zaman üç yıl niye okudun? Madem çobanlık yapacaktın, başına bıraksaydın.

— Okuduysam öğrenmek için!..

— Öğrendiğin bu mu?

— İlk yıl beraberdik. O yıl dili zor söktük, biliyorsun.

— He!.. Tahtaya baka baka yazmak da, deneni demek de kolaydı. Amma velakin, ağzından çıkanla, deftere geçenin neye delalet ettiğini bilmek mümkün olmadı.

— İşte ben, üç yılda her bir şeyi öğrendim. Eğer babo oku derse, bana Tecvit okut. Kur'anı bellet, derim. Onu becerinceye işin ucundan tutarım, fena mı?

— Fena!.. Hem de çok bir fena!..

— Nedenmiş? Bi işin ucundan tutmanın neresi fenaymış, de bakalım!..

— Senden yardım isteyen mi oldu şimdi?

— Olması gerekmez ki!.. İş her zaman hepimizin, değil mi aney? Ne zaman birimiz mızıklansa, sen de babo da öyle demez misiniz?

— Dediklerinde sen defter kaleme yapışıp hafızlığa girişmez misin? Gine öyle et!..

Bohça açılmış, foya ortaya dökülmüştü.

Her zaman iş savan, devamlı mızıklayan Sıtko'nun dirençli çabası, ana kızın her şeyi anlamasına yetmişti.

Birbirine baktılar!..

Gözbebeklerinde; "Bunun yaylakta bekleyeni olmalı," yargısı asılıydı.

Seyfe kadın kızının gözünde aklına geleni gördü. Başını salladı. Oğluna ilk kez alıcı gözüyle baktı. Dudakları büzüldü. Gülümsemesi yüzüne yayıldı; "Koca herif oldu. Yakında bura muhtarı, akranlarıyla ardına takar, askerlik şubesine yığıverir.

Hazırlıksız yakalandık!..

Gitmeden mi, döner dönmez mi nişan ister bilinmez.

Yaylakta bekleyen yine bekler mi, o da bilinmez!..

İnsan çocuklarının büyüdüğünü bilemiyor ki!.. Şurda buraya geleli dün bir, bugün iki!.. Bu köyün kızları hepten mi kızışmış," öfkesiyle dik dik Sıtko'ya baktı

Müyesser anasının öfkesine katılmakta gecikmedi. Kendi kendine; "Bu köyde ere kıran girmiş olmalı. Kızları bu yüzden buldukları ilk oğlana yanaşıyor. Bizim köy başkaydı. Er de avrat da boldu. Burda biri bol, biri kıt olmalı!.." düşüncesini; "Biri yamanmış olmasa Sıtko, çobanlığa böyle iştahla sarılmazdı. Mutlaka biri var. Var ki, her sabah Memeti'yi otlatmaktan sıyırmak için, köpek leşi gibi sürünen Sıtko, yaylaktan kalır diye, kıyameti koparıyor.

Ben bu hali, başımdayken, neden almadım da, bir parmak Meto hepimizden önce aydı? Oğlan iki gündür ayaklarına pervane bağlıyor. Az daha uçacak!.."

Dediği an utançla kaykıldı; "Uçuyor insan!.. Bir kez gönlü kaydı mı, pervane sade ayaklarına değil, eli kolu, her yerine bağlanıyor. Kollarını açsa kanat, ayaklarını kaldırsa yelken olacak sanıyor. Oluyor da!..

Meğer kişi yüreğine ağırmış!..

O yeğneldi mi, telli turna katarına dönüveriyor.

Halis'i görende ben ne oluyorsam, bu da öyle!.. Baksana telaşına Müyo kız? Bak ve kendinle bir ölç de, öyle sokurdan.

Öyleyse!..

Öyleyse dırdırlanma, sana düşen bacılık neyse işle. Aneyi de yanına kat, Meto şeytanının harlamış ateşe kül serpmesine izin verme.

Vermediler.

Ağızlarından aynı anda püsküren;

— O da var ya!.. onayıyla Meto'ya baktılar.

— İyi, diye kösüldü Meto. Babasına özenerek diliyle dudaklarını yaladı. Üçe karşı bir kalma yalnızlığını kabullenerek. — Ben de Kur'anı azimüşşana sarılır, hafız olurum.

— Ol, diye dikildi Sıtko.

— Ol, ol, diye onayladı Müyo.

— Ol oğlum, dedi onlara bakarak Seyfe kadın. — Hafız ol, imam ol. Hatta ağzın iyi laf yapmakta, hatip ol. Dini mübinle aydınlat insanları. Günahı sevabı eğit. Yararlı ol, yarar bul. Bak baboya, köy imamı oldu, aydan aya mayişe bağlandı ne güzel.

— O sana güzel aney!.. diye yakındı birden Müyo. — Mayiş mayiş diye tutturduğun üç kuruş, bizi yerimizden yurdumuzdan etti. Düştük gurbet ellere!..

— Doğduğun değil, doyduğun yere bakacaksın. Gurbetin nesi varmış?

— Her bişeyi yok!..

— Bak sen!.. Neyimiz eksik?

— Köyümüzde herbişey bizimdi. Tarla, ev, insan!.. Hepsi bildik tanıdık. Bura öyle mi? Köy yaban, köylü yaban, ev elin!.. Avlu dışında bir karış toprağımız, hatta Memeti'yi yayacak yerimiz bile yok!..

— Var, diye atıldı Sıtko. — Yayla büyük, otu bol, suyu gür. Daha Memeti gibi kaç yüz, kaç bin keçi, koyun besler, gelip gördün mü?

— Hele bir yerleşelim, dedi aney. — Ardına düşer görürüz.

Sıtkullah kendi ağzıyla tuzağa düşmüş gibi ürperdi!..

Olmaz diye zıplamamak için kendini zor tuttu. Umarsız boynunu büktü. "Haber verirlerse haber ederim," kararıyla avundu. "Vermezler ki!.." bilisiyle dövündü. Suratı iyice karardı. Dudakları büzüldü. Gözleri dolu dolu;

— Helbet gelin, görün, demekten başka söz bulamadı.

Müyesser, uzatırlarsa Sıtkullah'ın üzüntüsünden boşanacağını, Methullah'ın oyununa gelinerek bütün foyaların ortalığa saçılacağını anladı. Kısa kesmek için;

— Aman iyi öyleyse, dedi, ivecen. — Azbiraz ot neyin toplar, bikaç öğünü savarız. Yoksa un para, ot para, dam para, biz kalabalığız. Bir tek imam mayişi yeter mi bütün bunlara? deyince Seyfe;

— Yetecek ki, imam efendi erinmedi, diye yatıştırdı.

Sıtko sessiz bir sevinçle Müyo'ya baktı.

Meto, isteğinin anlaşılmasından hoşnut başını salladı.

Bir tek Müyo, bir hıçkırık gibi;

— He, erinmedi, diye yakındı.

Meto bacısının yakındığını ilk kez duyuyordu. "Değirmen taşını yüklesen, gık demeden değirmene taşıyan Müyo'ya bir haller olmuştu. Kendini katarından kopmuş bir turna kadar üzgün, yalnız ve çaresiz bilmese, böyle olmazdı. Bunun bir nedeni olmalı?" dedi kendi kendine.

İki eliyle kafasını tutarak sarstı. Birden belleğinde bir şimşek çaktı. Şimşeğin ışığında bir resim canlandı.

Reşo emininin Halis, askerden yeni gelmişti. Devrisi günlerde, şapkasına gizlediği kırkılmış kafa, yakasına karanfil soktuğu damalı sako, çakşırının ucunda yanıp sönen rugan papuçlarıyla avlu duvarına yaslanmıştı. Eli Meto'nun kafasını okşarken, gözleri fıldır fıldır avluyu tarıyordu.

"O zaman çocuk aklıma zerre kadar fesatlık gelmediydi!..

Oysa bizim dam onun, ne evinin, ne tarlasının yolu üstündeydi.

O gelişi bir iki değildi ki!.. O günlerde, tarlaya giderken, yaylaktan dönerken, değirmene varırken üşenmez sıralı sırasız evin önünden geçer, her geçişinde durur, kafamı okşayarak ezberimi sınardı."

Birden gözleri parladı.

"Bütün o sırnaşmaların nedenini şimdi anladım!..

Öyle ya!.. Halis benimle oyalanırken Müyo iki eli kanda olsa bir bahane bulur, kırıta kırıta avluya çıkardı. İşte o an, görmelere sezaydı. Halis birden ürperir, kından çekilmiş bir Zülfikâr gibi dikilirdi. Gayri seyri, görmelere seza!..

Gözlerinde patlamaya hazır yanardağlar tutuşur, boynunun damarları şerha şarha kabarır, göğsü demirci körüğüne döner, yanakları harlamış ocağa dönerdi. Yenice tellenen kara bıyığını bura bura kostaklanır, tarlaya gitmekteyse tarlanın, eve dönmekteyse damlarının yolunu tutardı.

Şimdi biz, başka bir köydeyiz. Halis orada kaldı!..

Bacımı ikide bir avluya uğratan uyduruk bahanelerinin tamamı tükendi.

Bu yoksun duruşuyla, sevdasının hasretinden yakınıyor. Yakınsın bakalım," dedi, içinden. "Halis orda bu burda. Onda kaç kızın gözü vardı, nerden bilsin?

O kendininkini biliyor!..

Oysa Halis, uçarının teki!.. Babosunda tarla gani!.. Köyün tepesindeki, mazgalları camlı, gece odalarında karpuzlu lambalar yanan koca hanay onların!.. Bütün köy her daim ışıl ışıl parlayan sırça köşkü seyreyliyor.

Halis bütün kızların gözdesiydi. Şimdi askerliğini tamamladı. Gözü kör, ayağı topal değil. Eli yaman iş tutar, ağzı iyi laf yapar. Dört kol çengi bir güvey adayı!..

Öylesine kızların gönlü elbette kayar.

Aney baboya niye kaçmış?

Her bir şeyi hünerli, bilgisi tam, işi gücü yerinde diye.

O da babo benzeri, iyi kısmet. Bunu bildiğinden olsa gerek, dolandığı bir Müyo değildi. Köyün içinde elvan elvan gezinir, bütün kızların aklını ayak izine takardı. Onu öyle gördükçe; 'Ben de büyüsem. Askere gidip teskeremi alsam. Kızlar bana da onun gibi yanar mı?' diye dilek tutmaz mıydım?"

Dileği gerçekleşse, ne edeceğini bilmiyordu. Ama tüm köy kızlarının gözdesi olmak hoşuna gidiyordu. O hangi damın önünden geçse, kızlar ellerinde ya bir çalı süpürgesi, ya bir sofra bezi avluya uğruyordu.

İçten içe, gülümsedi.

"Hatim duamı babo yaptı. Hafız olurum diye bana mevlût okuttu. Köye şerbet dağıttı. Hacı Selo, kulağıma eğilip; 'Bugün senin düğünün,' dediğinde nasıl utanmış, nasıl üzülmüştüm!..

Sevinmek gerekirmiş!..

Hafızlığın üstüne azbiraz da Arapça öğrendim, âyetleri azbuçuk anladım, çat pat anlatabildim mi, vaaza çıkarım. Babo beni de götürdüğü zamanlarda cemaate ne anlattıysa, tamamı ezberimde. Onları anlatırım. Yerine, zamanına denk gelince, o bir dengbej gibi nasıl ballandırır meseli, cemaat nasıl dinler? Aynısı bana da olur," güveniyle dikildiğinde; "Dur hele!.." dedi kendi kendine. "Bakalım ezberim yerinde mi? Nebilerin kerametlerini anlatmaya hep, Yusuf aleyhisselamla Züleyha örneğini verir. Cemaat ağzının suyu akarak nasıl dinlerdi?" sorusuyla kendini babasının vaazını hayran hayran dinlerken buldu.

O, Yavuz Sultan Selim Han'ın Çaldıran dönüşü armağan ettiği, yıprak motifleri yüzyıllara tanık, Isfahan halısına diz çöktü. İmam yekpare ceviz kütüğünden oyulmuş kürsünün postekisine tünedi. Besmeleyle birlikte, günahla sevabın, ecirle mükâfatın öyküsü yüksekten düşen bir çavlan gibi dökülmeye başladı;

— Yusuf Aleyhisselam, Allahı zülcelâlin özene bezene yarattığı, mübarek cemaliyle şereflendirdiği bir civan imiş!.. Babası Hazreti Yakup'la anası Rahel hatunun, hiçbir zaman yanlarından ayırmadıkları gözdeleriymiş. Kardeşleri hem onun Allah vergisi güzelliğini, hem ana babalarının aşırı sevgisini kıskanır, kin güderlermiş. Bir gün sürüyü birlikte gütmek için babaları izin vermiş. Onlar da onu götürüp bir kuyuya atmışlar. Medyanlı bir kervancı kuyunun

yanına gelince sucularını göndermiş. Saka kuyunun taşını kaldırıp kovasını sarkıtmış.

Yusuf Aleyhisselam, kovaya tutunarak kuyudan çıkmış. Sucu, ay kuyunun içinden doğuyor sanmış. Kendine gelende; "Müjde! Müjde!.. İşte bir civan, ki cemali cihan değer!.. diye bağırmış. Bunu duyan kervancı, Hazreti Yusuf'u onun elinden alarak, Mısır'a yollanmış.

Firavunun Potifar nam yaşlı veziri, güzeller güzeli, gül goncası Züleyha ile yeni evlenmişmiş. Genç karısına gerektiğince hizmet edecek bir köle ararken, kervancıya rastlamış. Yusuf Aleyhisselam sallallahu vesellemi görür görmez, kervancının istediği ederi ödeyip satın almış. Onu evine götürmüş. Cenabı Allah, nebisinin yüzü suyu hürmetine, o adamla evini mübarek kılmış. Adamın her işi âsân, her gayreti bereketli, her girişimi kutlu gitmeye başlamış. Kendisiyle evinin huzur ve sükûneti artmış.

Yüceler yücesi Rabbim, cemaliyle süslediği peygamberini yalnız kor mu?

Her daim ona destek olur. Her vakit bir yeni bilgi ihsan eyler.

Ve Kur'anı azimüşşanda buyurur ki; "O'na rüyaların tâbirini öğrettik."

Öğrenir ama, efendisinin evinde hulûsu kalple hizmet ederken gerekmez.

Cenabı Rabbilâlemin, her şeyin sırasını çok önceden düzenler!..

O bütün saffet ve gayretiyle hizmetini sürdürmekteyken, genç ve de güzeller güzeli Züleyha'nın gözü Yusuf Aleyhisselam'a değer.

Ey cemaati Müslümin!..

Göz görmezse, gönül katlanırmış. Görende gönül denilen şu mundar durur mu? Durmuyor ki, büyükler görmezse, buyurmuşlar.

Oysa görmüş ve Züleyha'da ateş bacayı sarmış. Gün gece Yusuf Aleyhisselam ve rahmetullahı sayıklamaya, gün gece ateşler içinde yanmaya başlamış.

Bir gün, iki gün, beş gün yanıp tutuşunca, dumanı burnundan tütmüş.

Bir yerde duman tüter de, ateşi görmeyen kalır mı? Mısır'da olayı sağır sultan duymuş, kör kadı görmüş. Öyle ki, koca kentte Züleyha'nın Allahın sevgili kuluna sevdasını duymayan kalmamış. Karılar bir cenabet duyar da, yanşanmaz mı?

Dedim kodu kısa sürede öyle yayılmış, öyle bir yayılmış ki, Züleyha hatunun kulağına erişmiş. Vezir hatunu ya!.. Toplamış kent karılarını. Ellerine birer bıçak verip önlerine; "Soyun, yiyin," diye sepet sepet meyve yığmış.

Başlamışlar soyup yemeye!..

Tam o sırada Yusuf aleyhisselama; "Avratların yanına çık," buyurmuş.

Efendisinin buyruğunu tutmuş. Züleyha hatunu ayıplayan nice avrat varsa, onu gördükleri an; "Bu insan olamaz!.. İlahların yeryüzüne gönderdiği bir melektir," hayretiyle meyve yerine ellerini doğramışlar.

Hatun, bir Yusuf aleyhisselam vetakaddes hazretlerine, bir ellerinden şorlayan kana bakan avratlara; "İşte bu, o," demiş.

Hepsi aynı ateşe yanmış. Hepsi ona hak vermişler.

Onların da aynı ateşe düştüğünü gören hatunun alazı büsbütün harlamış, iştahı dayanılmaz hal almış Ve bu yangını söndürmeye karar vermiş.

Yalnız oldukları bir demde, Allahın sevgili kuluna; "Benimle yat!.." buyurmuş.

Hak tealanın merhameti imdadına yetişen Yusuf aleyhisselam, ona sığınarak; "Efendim, senden gayrı her şeyi benim elime verdi. Ondan utanır, Allahtan korkar, güvene nasıl ihanet eder, seninle nasıl yatarım?" diye terslemiş.

Amma velakin, isteyen karıya engel, istemeyene mangal kâr etmezmiş!..

Bu direnç onun güzelliğiyle, Züleyha hatunun tutkusunu daha bir artırmış.

Tutku artanda gündüzü gecesiyle birleşmiş. Gözü gönlüyle halleşmiş. Her bir dokusu şehvet olmuş, titreşmiş. Ve de akla hayale sığmaz bir kovalamaca başlamış! O andan sonra, Yusuf aleyhisselam kaçmış, Züleyha hatun fırsat gözetmiş.

Ev nice büyük bir saray olsa, aynı çatı altında rastlaşmamak olası mı?

Değilse, Rabbilâleminin kendi nebisini soktuğu imtihanın dehşetini varın siz düşünün. O ulular ulusu, ateşi baruta salmakta ve nebisi dahi olsa, kulunu patlamama cehdiyle imtihan eylemekte. Rabbim hepimize harama karşı cehdi mukaddes ihsan eylesin. Âmin!.."

Cemaat her kezinde, onu izler. Hepsinin eli, kalkan yüreğini tutar. Gözleri iştahla parlaya parlaya onun âminine katılırlar.

O kulaklarında yankılanan âminden hoşnut, kaldığı yerden sürdürür;

— Her an, her kuytuda, her yanını çeviren ateş çemberinin, eninde sonunda bedeniyle buluşması mukadder!.. Zaten dilberler dilberi hatun oda sofa, eyvan avlu tanımaz olmuş. Civanlar civanına her rastlayışta, yükselen ateşinin dumanını tenine üfleyerek aynı buyruğu verip aynı yanıtı almaya başlamış.

Sonunda terslenmek canına yetmiş!..

Tutkusu öce dönüşmüş. Hak teala cümle mümini muhafaza buyursun, şehveti kine bulanmış. Ve vuslatla zulmü tutku kağnısının boyunduruğuna koşmuş.

Günlerden bir gün, evdekileri birer bahaneyle uzaklaştırmış.

Salatü selam üstüne olsun, ulu peygamberi yakasından tuttuğu gibi; "Haydi yaklaş bana," diyerek yatağa sürüklemiş.

Allah cümle Müslüman ümmetini böyle bir dayatmadan korusun!.. Âmin!..

Buyrulur ki, kızışmış dişinin cür'eti, şeytanı lainin pususudur. Peygamberleri imândan yoksun kılar, dinden çıkarır!.. Âdem babamızı cenneti âlâdan kovduran, Havva anamızın cür'etidir. Rabbim cümlemizi bu felaketten masun bıraksın. Âmin!..

Her aykırı ve vebal taşıyan işe direnmek, çok bir büyük irade, çok bir sağlam sabır, çok bir kavi iman ister. Amma Allahın sevgili kulu peygamberler onun rahmet ve mağfiretini her daim yüreklerinde bulan bir başka bir kutlu insanlardır.

Yürekleri muti, bedenleri tahammüllü, itikatları sağlamdır!..

Yusuf Aleyhisselam da Rabbilâleminin kulu, elçisi ulu bir nebi!..

Onlar, damarında erlik dolaşan hiçbir insanın asla ve kat'a dayanamayacağı durumda, sımsıkı Allahın ipine sarılır. Yanaşan âlemlerin Rabbinin icazetiyle, cenneti âlâdan inmiş huri olsa, namahreme şehvet gözüyle bakmaz.

Cenabı Allah kendine sığınan kulunu rahmetinden mahrum bırakır mı? Şek ve şüphesiz, asla!.. Peygamberine haydi haydi yardım eyleyecektir.

Eylemiş ve de âyeti kerimesinde mealen; "Doğrusu, kadın ona sahip olmayı iyice aklına koymuş ve buna yeltenmişti de!.. Eğer Rabbinin hüccetini görmeseydi o da kadına meyledecekti. Fenalık ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için bürhanımızı gösterdik. Çünkü o, bizim tam ihlasa erdirilmiş kullarımızdandı," buyrulmuştur.

Bu ilahi delilin apaçık gösterdiği gibi, avrat çekiştirmekteyken Allahu tealanın mübarek yardımı tam zamanında erişir. Göyneği cırp diye sırtından soyunur. Rabbin sevgili kulu ve elçisi, Âdem babamız gibi, anadan üryan dışarı uğrar.

Ey Muhammed ümmeti!..

Bilesiniz ki, erilmemiş vuslat, aç kaplandan daha tehlikeli, daha acımasızdır.

Eli hamur, karnı aç kalakalan Züleyha hatunun da kaplanı uyanır.

O öfkeyle, elinde kalan göyneği sancak benzeri sallaya sallaya çığlığı basar!..

Evdeki herkes, onun berhayına koşar. Şaşkın dikilip kalanlara, yırtık göyneği göstererek; "Köle bana saldırdı," diye höykürür.

Allah hepimizi kuru iftiradan muhafaza buyursun. Âmin!.." dedikten sonra, uzun uzun duasının yankısını derer. Cemaatin merakı doruğa tırmandığı an, bir giz veriyorcasına fısıldamaya girişir;

— İftira Potifar'a, o şahitlerle, onun anlattığı gibi ulaşanda, vezirin öfkesi taşar. Öfke gelende, akıl gider buyrulmuştur!.. Oysa gerçeğe giden yol aklın terazisinde tartılır. Çünkü akıl kişi vicdanında aslı ne, hadise nasıl cereyan etmiş, neden ayyuka çıkmış, niçin bu netice doğmuştur sorularına yanıt bulmadan hüküm vermeyi önler.

Cenabı mevlam, hepimizi aklı öfkesine yenilmiş güçlünün hükmünden masun ve müstesna buyursun. Âmin!..

Kur'anı azimüşşanın şek ve şüphesiz ifadesine göre, gine öfke aklı kovar!..

Vezir sorup araştırmadan, Yusuf Aleyhisselamı, derhal zindana atar.

O devir adaletsiz bir çağmış!..

İnsanlar sorup soruşturulmadan zindana atılmakta, Allahın elçisi bile suçsuz, günahsız kin ve gareze kurban olmaktaymış!..

Allah cümle Müslümanı adaletsizlikten muhafaza buyursun. Âmin!..

Vezirin iftira üzre fütursuz zulmettiği bir çağda efendi, onu da aramaz.

Nitekim o sıra, cehennemlik firavun da, şarabını beğenmez sakisine, ekmeği beğenmez fırıncıya kızmış, sorgusuz sualsiz zindana atmıştır.

Bir gece, bu ikisi de birer düş görürler.

Başsakinin, başı üstünde üç asma cücüklenir.

Bilirsiniz, düşte zaman tez geçer, mekân hızla değişir.

Bunda da öyle olur. Asmalar anında dallanır. Dallar anında yeşerir. Filizler anında tomurcuklanır. Tomurcuklar anında salkım salkım üzüme durur.

Saki üç olgun salkım yolar. Üç tasta tane tane ezip şırasını firavuna sunar.

Ekmekçibaşının düşü, hem benzer, hem farklıdır.

Onun başının üstüne içi ekmek dolu üç sepet asılır. Sepetlere sürü sürü kuşlar üşüşür. Üç sepette yığılı ekmeklerin hepsini didikleyerek tüketirler.

Her ikisi de sabah olur olmaz gördüğü düşü diğerine anlatır. Düşler çok yalın, yorumu karmaşıktır. Ne biri, ne öteki yorabilir. Şallak mallak bakakalırlar.

Ulu Rabbim, hazreti Yusuf Aleyhisselam vetakaddes hazretlerini rüya tâbiriyle donatmıştır. Sonunda alı al, moru mor ona anlatırlar. İkisini de güzelce dinledikten sonra; "Üç asmayla, üç sepet üç gündür," der.

Sakiye döner; "Sen üç gün sonra, bağışlanıp görevine döneceksin," buyurur. Ekmekçibaşına döner; "Sen üç günün sonunda asılacaksın."

Âlemlerin Rabbi, her daim rahmetinin desteğidir.

Rahmeti Muhammed ümmetinin dünya ahret üstüne olsun. Âmin!..

Üç günün sonunda gerçekten saki bağışlanır, saraya gider. Ekmekçibaşı asılır.

Kişinin hayırsızı, rahata erende, minneti unutur. Saki postu saraya serer, muştucusunu belleğinden siler. Hafızayı beşer, nisyan ile malûldür buyrulmuş. Kul belleği unutma özürlüdür. Amma velakin cenabı hak hiçbir zaman, hiçbir şeyi unutmaz. Belki gazabını geciktirir, ama rahmet ve merhametini asla geciktirmez.

Unutkan kula delili çok!..

Kudret ve dehşetini bazen şeytanı laine, nasıl şimşekler çaktı-

rır, yıldırımlarla vurup yüreklere korku salarak cümle göze apaçık gösterir, cümle kulağa gümbür gümbür duyurursa, bazen de Lût kavmi gibi yerle yeksân ederek belirtir.

Rabbim gazabından esirgeye!.. Âmin!..

Bazı da rahmet ve merhametini, sadece gören gözlere gösterir.

İşte meseller bunun içindir. Ve o mesellere örneklerden biri bu kıssadır!

Kâfir sakinin salıverilişinin ardından çok zaman geçmez. Onun şarap sunduğu cehennemlik firavun, işretle sızdığı bir gece bir düş görür.

Düşünde yedi zayıf inek, yedi besili ineği şapır şupur yemiştir.

Sangı bengi uyandığının sabahına, ilkin müneccimbaşına anlatır, adam yormaya mecal bulamaz. Başvezire anlatır, apışıp kalır. Başrahibe anlatır, bön bön bakar. Vezir, kumandan, rahip, büyücü, sihirbaz ve üfürükçülere anlatır. Hiçbirinden işe yarar bir kelime alamaz. Cehennemlik firavun, yorumsuz düşle öfke yumağına dönüp önüne gelene kevkirmeye başlayınca dehşete düşen sakinin aklı başına gelir. Yusuf Aleyhisselam sallallahu vesellemi hatırlar. Varır huzura, bu düşü yorsa yorsa o yorar diye arzı ubudiyet eyler.

Allahu teâla iradesini yürütmekte mutlak ve her daim galiptir!..

Günahkâr insanoğlu bunu ya bilmez, ya bildiği halde çıkarı uğruna unutur!.. Rabbim bizi, asla O'nu unutanlardan eylemesin!.." dediği an, her zamanki gibi birden susar. Ve yanaklarını dere yatağına çeviren gözyaşları içinde, başta Meto, cemaatin gözlerinde merak yıldızları kırpışıncaya bekler.

İlk kıvılcımı algılar algılamaz, diliyle dudaklarını sıvazlar.. eli anında latasının cebine gider, yarım seccade büyüklüğündeki yağlığını çıkarırdı. Ummanda yelken açar gibi savurtur, yeniden dertop ettikten sonra büyücü âsâsı gibi birkaç kez elleri arasında dolaştırır, bütün gözleri yağlığında kilitlerdi. Sonra ağır ağır kaldırdı-

ğı bez topağını, sakalıyla suratında ışılayan gözyaşlarına bana bana emzirir, ardından burnuna götürüp gümbür gümbür hıncırırdı.

Meto ilk gözyaşında ona katılmıştı. Cemaat onu izledi.

Hıçkırıklar davul sesi gibi tavana asılmakla kalmadı. "Ne cerbezeli, ne bilgili, ne temiz kalpli adam," mırıltılarına; "ne zaman bir peygamber yahut evliyadan, söz etse, yüreği kabarır, gözlerinden yağmur gibi yaş iner," tanıklıkları eklendi.

Yetmedi, bazıları da sesli sesli; "İmam gine iman ateşiyle coştu. Sanki evliya mübarek!.. Bir peygamberin zinasını anlatırken dahi öyle coşuyor, Allaha öyle yaklaşıyor ki, hüngür hüngür ağlıyor," sözleriyle şakşak alkışlamamak için kendini zor tuttuğunu ele verdi.

Meto her vakit safın ortasındaydı. Önünde ardında, sağında solunda fısıldanan her şeyi, minareden okunmuş ezan gibi duyuyordu. Cemaatin hayran olduğu kişi, babasıydı. "Onun gibi vaaz edersem, aynen onun gibi herkesi ağzıma baktırırım," dediği an, büyüdüğünü sandı. Onun her bir söz ve devinisini ezberlemek amacıyla, dikkat kesilerek izlemeye başladı. İmam, yanan bakışlarını hazreti Ali'nin Zülfikârı benzeri herkesin gözüne saplayarak safların arasında dolaştırırdı.

İnsan o bakışlara, merakın doruğunda yanıt vermez mi?

Üstelik o hikâyeyi en meraklı yerinde öyle keser kesmez, yanındakilerden biri; "Tövbe ya Rabbim!.. Hazreti Yusuf güzel insanmış!.. Amma vezir karısı olduğuna göre, Züleyha hatun da yüzüne bakılmaz değildi herhalde. Kişinin öyle genç ve güzel bir kadının tutkulu isteği karşısında kendini tutması için peygamber olması gerek!.. Eh zaten o da öyleymiş," diye mırıldandığını duyunca dikkati büsbütün bilendi.

— Başsaki o zaman hazreti Yusuf sallallahu vesellemden söz etmiş, diye sözü nasıl birden kestiyse, bıraktığı yerden sürdürüverdi. — Derakap zindandan çıkarmışlar. Güzelce yuyup yıkamışlar. İpeklere bürüyüp fir'avunun karşısına dikmişler. O düşünü anlatır an-

latmaz, yedi zayıf ineğin, yedi besiliyi yemesinin yorumu budur ki, Mısır'da yedi yıl bolluk, hemen onu izleyerek yedi yıl kıtlık olacak. Bolluk zamanında önlem alınır, ambarlar doldurulursa, kıtlıkta açlık ve sefaletten korunur, buyurmuş. Herkes dehşet içinde kalmış. Fir'avun almış vermiş. Allahı zülcelâlin bürhanı kalbine kanaat getirmiş. Madem düşü sen hayra yordun, önlemi de sen al, diyerek onu vezir etmiş."

Kendini yokladı. Duyduğunu aynen yineleyebilmekte!.. "Ben de kürsüye, minbere çıkarım. Ben de babo gibi vâzederim!.. Cemaat benim de ağzıma bakar!.. Söz dediğin bir soluk gibidir. Tatsızsa bir kulaktan girer, ötekinden çıkar gider!.. Revnaklı, meraklandırıcıysa, her laf bir kurşun gibi, cemaatin yüreğine işler. Yürek onu alır, aklın çivisine asar. Böylece hem anlam, hem değer, hem de sevap kazandırır!.. demez mi her zaman?

Hamdü senalar olsun, ezberim iyi!..

Aneyle Hacı Selo'nun dediğine göre, çenem de kuvvetliymiş.

Daha ne? İmam oldum gitti!..

Oldum mu, ilk mayişimi olduğu gibi aneye veririm. Müyo'nun çeyizine harcar. İkinciyi baboya. Kimbilir ne sevinir?

Müyo büyümüş, gelinlik kız olmuş," dedi kendi kendine; "Fark etmediydim!.. Kendimi çocuk saydığımdan olmalı. Kişi birlikte büyüdüğünü anlamıyor ki!..

İmamlığı düşünmesem, yine fark edemezdim.

Demek bazı şeyleri fark etmek, kendisi bir şeye istekli olmayı gerektiriyormuş.

Gerektiriyormuş ya, nedense kişi bacısına konduramıyor. Ama belli ki, çağı gelmiş. Gelir gelmez de, bizden önce Halis hoyratı fark etmiş.

Eli yüzü düzgün!.. Güzel de!.. Kediye ciğer olmuş bacım.

Halis oğlanın bizim evin önünde neden miyavladığını, şimdi anladım.

İyi ki burada, bu zamanda anladım!..O zaman sezseydim, ya hır çıkarır, ya yeldir yeldir gelirken çelmeyi takar da, yüzükoyun çamura batırırdım.

Amma olurdu ha!..

Şapkası başından uçar, asker tıraşı sırıtırdı. Damalı sakosu çamura batınca, bütün fiyakası bozulur, kaçacak delik arardı. O hali bütün köyü güldürürdü. Köyün güldüğü biri bir daha önümüzden geçebilir miydi?" sorusuyla kıza bir daha baktı.

Alıcı gözü, erişkinliğine tanıklık etti.

İçinin içinde bir şeyler yıkıldı. Yıkıntı öfkesini biledi. "Dişi it kuyruk sallamasa, erkek yanaşmaz," diye kasıldı. "Bunda da bir iş var. Var ya, hiç fark ettirmediler ki!.. Gurbetin gözünü seveyim. Her bir marazı ortaya döküvermekte!.."

ON İKİ

Ramazandan önceki cumaydı.

İmamın çok hatırlı bir konuğu vardı.

Hacı Selo, eski köylerinden buraya, onca yolu tepip gelmişti. Konuk baş göz üstüne!.. Besbelli yol yorgunu, sıla arguıydı.

Aney göz açıp kapayana bir sofra donattı. Birlikte oturdular.

Bir yandan atıştırıyor, bir yandan geldikleri köyün yeni haritasını çıkarıyorlardı. Hepsi orada doğmuş, orada büyümüşlerdi. Eski köyün tamamı aynı aşiretten, herkes birbirine hısımdı. Hısım hısıma akrep, yabanda geçerli!.. Birbirinden bir nice uzak, nice ayrık düşseler de, et tırnaktan ayrılmıyor, Ali'nin sünneti, Veli'nin nikâhı diye diye laf hem çoğalıyor, hem uzuyordu.

Gün öğleye yaklaşmış, cuma salâsının vakti gelmişti.

Babo, aney ve Selo, sıla anılarına dalmış, bütün hısımlarının tek tek son durumlarını söyleşmeye girişmişlerdi. Damda ve toplulukta, özellikle de sofrada su küçüğün söz büyüğündü. Büyükler söze girdiyse, küçükler sessizce dizüstü oturup dinlemek zorundaydı. Bu yüzden çocukların kaşıkları hızlı çalışmış, karınları tez doymuştu. Laf lafı açıyor, doydukları halde sofradan kalkamıyorlardı.

Meto lokması ağzında onlara baktı.

Yaklaşan salâyı fırsat saydı. Usullacık sofradan kalktı.

Sıtko'yla Müyo'nun şaşkın şaşkın ona baktı. Aldırmadı. Ağızları açılırken elini kulağına götürerek ezan işareti yaptı. Hayretleri boğazlarında kaldı.

Damdan hızla çıktı. Avluda yalapşap aptes aldı. "Özlem hepsine, her şeyi unutturmuş olmalı," düşüncesiyle bir koşu camiye vardı.

Henüz kimse gelmemişti. Hemen minareye tırmandı.

Salânın "Essal'atı vesselam"ı gür, yanık ve çiğ çocuk çığlığıyla kulaklarında yankılanınca imam irkildi. Meto'nun eksildiğini o zaman ayırdı.

Hacı Selo'nun lokması elinde kaldı. Kaşık elinde ağzı, gözü yumulu arkasına yaslandı. Salavat getirerek, her dizeyi yineleyen Meto'nun eksiksiz salâsını dinledi. Eli sakallarını sıvazladı. Yüzü bir gülüşle aydınlandı. Gözlerini açtığında sakallarının gümüşü ışıladı. Elinde kalan lokmayı yutar yutmaz sofranın ucunu dürdü. Müyo'nun ibikli testiden döktüğü suyla aptes aldı.

O kurunurken, imamla Sıtko sıraya girdi.

Kollarının yenini indirip çarıklarını giydiler.

Yola düştüklerinde Meto; "Tanrı uludur," diye ezana başladı.

Selo durakladı. Yeniden dikkatle Meto'yu dinledi. Yan gözle imama bakarak;

— Maşallah, sesi pek yanık, makamı pek güzel, diye alkışladı.

— Pek hevesli, diye kasıldı imam. — Bıldır hatim indirdi.

Selo, imamın sırtını yepeşleyerek;

— Allah tamamına erdirsin, dediği an camiye girdiler.

Meto minareden indiğinde, cemaat toplanıyordu.

İmam ezberini yinelerce mırıldanarak cuma vaazı için kürsüye yöneldi.

Selo ondan önce davrandı. İmamın da, cemaatin de şaşkın bakışları altında Meto'yu kucakladığı gibi kürsüye attı.

Meto'nun nutku tutuldu!..

Bir inmeye davrandı. Bir oturduğu yerde kaykıldı.

Cemaat hayretler içinde onun şaşkınlığına katılarak, bir kürsüdeki çocuğa, bir imama, bir yaşlı yabancıya bakıyordu. Selo ettiğinden hoşnut, imamı kolundan tutup oturttu. Yanına diz çöktü.

Sıtko ayakta sallanıp kalmıştı. Selo elinden çekince o da çöktü. Cemaat şaşkın şaşkın onu izledi.

Meto dehşetlere garkolmuştu!..

Umarsız, sağa sola bakındı. Saflar git gide sıkışıyordu!..

Kürsüden aşağı zıplamak için bir kez daha yekindi. Babası başını eğmiş, yan gözle, vaaz beklcyen Selo'ya bakıyordu.

Meto, umarsızlığın doruğundan, coşkunun deryasına atladı. İçinde kabaran bir dürtü, onu babasıyla bütünleştirdi. Onun gibi doğruldu, diliyle dudaklarını ıslattı;

— Ey cemaati Müslümin, deyip yutkundu.

Başının içinde babasının, babasından bellediği, bellediği gibi de aktardığı sözler fır döndü. Uzunca bir süre, tümce kurmaya yararlılarını seçip söyleyemedi.

"Cemaat karşısında konuşmak ne zormuş!.. Babo su içer gibi nasıl kolayca laf buluyor," sıkıntısıyla kıpır kıpır bir kez daha yutkunduktan sonra birden gözleri ışıladı.

İpin ucunu yakalamıştı;

— Bugün mübarek cuma, dedi tarazlanan sesiyle kesik kesik, yeniden yutkundu. Söz yumağı babasının dağarından çözülmeye başlamıştı. — İnsanoğlu günaha heveskâr, tevbeye uzak. Şeytanı lainin her bir girişimi, insana tuzak!.. Her mü'min ve muti kul bu tuzakları ancak ve ancak Allahu zülcelâlin ipine sımsıkı yapışarak aşabilir. Yüce Allahın âlemlere rahmet için yolladığı Resulü, hazreti Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi vesellem efendimiz bu yüzden her hafta bugün cemaatini mescidi mukaddese toplar, vaazı nasihatte bulunurdu.

Nebiler sultanı, mutluluk kaynağı, insanlığın kurtarıcısı hazreti Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi vesellem efendimizin ümmeti bu sünneti seniyeyi o gün, bugün sürdürmektedir. Neden?

Çünkü biz günahkâr kullarız!..

Bilerek olmasa da, bilmeyerek işlediğimiz günahlardan, her da-

im olmasa da, haftanın mübarek bu gününde Allahı zülcelâle sığınmamız gerekir. Bunu her gün, beş vakit yapamayan ümmetine, iki rekâtlık farzla âlemlerin Rabbinin merhamet ve mağfiretine sığınma fırsatı veren yüce peygamberimiz, Muhammed Mustafa sallallahu vesellem efendimize hamdü senalar olsun!.. Allahu teala onun gözü yaşlı, bağrı taşlı niyazlarına dayanamayıp şefaatini makbul kılmak için bize o farzı bağışlamıştır.

Eshabı kiram ki, yaşarken cennet muştusu alan mübarek kişilerdir. Daima farz ve sünnet üzere amel eylemişlerdir. Yarın rûzu mahşerde Resulullah sallallahu aleyhi vesellem efendimizin tanıklık ve şefaatini kazanmak isteyen her kulun da, onlar gibi davranması vaciptir.

Cenabı mevlam, bize de bağışlanmış ve cenneti âlâsında eshâbı kirâma komşu kullardan olmayı bahşeylesin. Âmin!.."

Duasıyla cemaate baktı. Ağzı açık dinliyorlardı. "Âmin"le derlenip toparlandılar. Yayılan ayakları yeniden diz çöktü. Hep bir ağızdan duasına katıldılar.

Babasıyla, Selo'nun gözleri ışıl ışıl bir birbirine, bir ona bakıyordu.

İlk sınavı geçmiş olmalı!..

Rahatladı!..

Başını omzuna yaslayarak uzun uzun sesinin yankısını dinledi.

Cemaat uzayan susku sonucu yeniden kıpırdanmaya başladı. O an başını omzundan aldı, gözleri çakmak çakmak;

— Çünkü onlar bir başka insanlardı, diye haykırdı. — Bir başka, bir erişilmez eşsiz ve benzersiz insanlar!.. Rabbilâlemin celle celaluhunun, şeksiz şüphesiz sözü Kur'anı azimüşşanında cennet muştusuyla gönenmiş mübarek kişilerdi. Onların niyet ve ameline erişmek, biz aciz ve günahkâr kullar için mümkün mü? Evliyalar enbiyadan, eshâbı kirâm imamlardan neden ayrıdır? Allahın seçtiği kulla, Allahı zülcelâli seçen kul olduklarından. Cenabı Rabbilâle-

min katında onlara benzemek mümkün değil. Amma özenmeyi, aciz ve halis bir kul olmayı kim istemez? sorusuna hıçkırığı karıştı. Hıçkırıklarının arasına. — Cenabı Rabbilâlemin cümle Muhammed ümmetini, o imân ve itikat sahibi kullardan olmayı nasibeylesin. Âmin!.. derken babasına babasından kaldığı gibi, çırpına çırpına ağlamaya başladı.

Gözyaşları pembe yanaklarında yakamozlar oluşturarak çenesinden damladı. Mintanının yeniyle gözlerini, yanaklarını sildi. Kayan takkesini düzeltti. Mendili yoktu. Gürültüyle burnunu çekti. Dili ıslanan ayva tüylerini emdi. Baboyla, Hacı Selo başta, bütün cemaat, onu izledi. Ellerinin tersiyle gözlerini sildiler. Tıpkı onun gibi burunlarını çekerek; "Şu yabancının, kucaklayıp bohça gibi kürsüye attığı parmak kadar çocuğa böyle bir hitabet ve tilavet kudretini Allahtan gayrı kim verebilir?" düşüncesi, dallandı budaklandı, her birinin çatallanan buluncuna asıldı.

"Allahın mübarek elçisiyle ona erip halis kul olma şerefine erenleri anar anmaz kürsüde büyüdü. Yaşlandı, Hızır aleyhisselam benzeri devrisaadetin eshabından biri oldu sanki!.. Kanatlandı, uçtu. Hazreti peygamber sallallahu vesellem misali Burak'a bindi. Cebrail aleyhisselamın rehberliğinde semâvatta cevelan eyledi. Ve oradan bize muştular getirme coşkusuyla hüngür hüngür ağladı.

Bu kadar içten, bu kadar coşkulu anlattığına göre bunu Allah söyletiyor!..

Başka türlü her dediğine aklımız yatar, gönlümüz tasdik eder mi?

Besbelli cenâbı mevla, kazık kadar günahkârları, bir parmak sabinin ağzından uyarıyor. Uyanalım, günahımızdan utanıp cenâbı Allahtan korkalım ve onun ipine sımsıkı sarılalım istiyor. Hay şu yaşlı yabancıdan Allah razı olsun!..

Şuna baksana!..

Sanki bir sabi sübyân değil!.. Dört köyden cuma namazına toplanmış yaşlı başlı günahkârlara Allah tarafından cennetin yolunu gös-

tersin diye yollanmış bir melek!.. sanısı, gittikçe güçlendiğini sezdikleri imânlarının gölgesinde gerçek inanca dönüştü. Birden öte dünya düşlerinin tamamı önlerine serildi.

Altından ırmaklar akan cenneti âlâya bağdaş kurdular. Bilinmez bir köşede rebablar, tamburlar, kudümler fasla başladı. Ezgi uğrun uğrun içlerine işledi.

Huriler raksa durdular. Gılmanlar şehvet kıvamında Kevser şarapları sundular. Önlerine Zekeriya sofraları açıldı. Bildikleri aşlar, bilmedikleri meyveler, yemedikleri sebzeler, düşledikleri tatlılar altın sinilere yığıldı. Yediklerini yediler. Yemediklerini öylece boynu bükük kodular. İçtiklerini içtiler, esridiler. İçmediklerini ırmaklara saçtılar. Sular coştu, onlar coştu. Gönülleri uçtu, gövdeleri kanatlandı. Saflar horona kalktı. Yeğneldiler, zıpladılar. Bulutlar alçaldı, üstüne tünediler. Tatlı bir meltem esti. Göklere yükseldiler. Yeryüzünün gamı kederi yere serildi.

Sevindiler tüyleri ürperdi. Kıvandılar gözleri yaşardı. Coştular, cezbeye kapıldılar. Dizlerinin üstünde dikildiler, ağızlarından "Allah, Allah!.." feryadı fışkırırken, bedenleri kendiliğinden öne arkaya sallanarak zikre girişti.

Gövdeleri sallandı, dokuları canlandı. Kafaları sallandı, burunları aktı. Ve caminin içi, hınkırtıyla karışık hıçkırığa bulandı.

Yürekleri büyüdü, feryatları yayıldı. Ovadan taştı, dağlara ulaştı. Ve yankısı, bir ağızdan "âmin" diye gürledi. Gözleri kamaşmıştı, kimse kimseye bakamadı. Herkes herkesi kendi gibi bildi.

Selo ettiğini beğendi. İmam hayretle irkildi. Sıtko buruk bir onur kasıntısında bulut oldu göğe ağdı. Yağmur oldu yere yağdı. Cemaat bir dağdı. Vardı tepesine tırmandı. Kıpırdandı. Dondu. Bakışları camiyi taradı. Bütün gözler merak ivecenliğiyle Meto'nun ağzına kilitlenmişti.

"Ondan zehir aksa içecekler," diye düşündü.

Meto beklenti sıkıntısına izin vermedi. Kolunu kaldırdı. Gö-

rüldüğü bilinciyle babası her zaman nasıl yaparsa öyle, ağır ağır alnına götürdü. Gözyaşını mintanının yenine sildi. Gürültüyle burnunu çekti. Kamburlaşan bedeni dikildi. Yıkanan gözleri ışıladı. Dudağının ayva tüyleri kıpırdadı;

— Bilir, bildiririm ki, cenabı hakkın bağışını kazanmak hiç de zor değildir!.. O nasıl önlenemez, engellenemez gazap sahibiyse, ondan fazla rahmet, merhamet ve mağfiret ummanıdır. Kulunun her fırsatta aykırı davrandığını görür. Bulanılan en gizli günahın haberini, daha niyet anında alır. Hafızası nisyan ile malûl kul, tevbeyi sürekli unutur. O unutmazların unutmazıdır. Bu yüzden tevbe, günahı eritecek enginlikte olmalıdır!.. derken kösüldü. Fıldır fıldır gözleriyle cemaati süzdü. Korku basıncını yeterli gördüğü an elleriyle kürsünün korkuluklarına tutundu. Belli belirsiz doğrularak. — Çünkü, İbn Mace'nin naklettiği bir hadisi şerif; "Günahından tam olarak dönüp tevbe eden, onu hiç işlememiş gibidir," buyurur, muştusuyla, belli belirsiz kasıldı. O andan sonraki sözleri babasının, davranışları coşkusunundu. Usta bir meddah gibi cemaati avuçlarının içine almıştı. Çok bilmişlerin güven duygusuyla kasıldı. — Bu da tevbeyi bilen ve tevbeden kaçınmayan kulun hiç günah işlememiş lûtfuna mazhar olacağını gösteriyor, güvencesiyle; "Allah, Allah!.. Tevbe estağfurullah!.." nidalarının kesilmesini bekledikten sonra;

"Ancak her ne kadar tevbe ve istiğfar kahramanı, o yara-bereyi tevbe iksiriyle silip süpürse de, günahın yarasından bir iz kalmayacağına dair bir teminat yoktur. Allah celle celaluhu, günahla yozan mânevî, ruhî ve kalbî yapımızı, kudreti celilesinin bir göstergesi olarak, birdenbire yenileyebilir. Ne var ki, bunun her zaman böyle olacağına dair mutlak bir teminat olamaz. Çünkü bazen insan günahın içine balıklama dalabilir. Mesela şehevanî duygularının esiri olabilir veya hırs ve hasedine yenik düşerek korkunç bir cinayete sebebiyet verebilir.

Günahın çok büyük olduğu böyle bir durumda yapılan tevbe

ve istiğfarın da, o günahın büyüklüğüne uygun, kişiyi içten içe eritecek ölçüde derin, engin ve kucaklayıcı olması gerekir. Eğer yapılan tevbe o derinlik ve enginlikte değilse o zaman denilebilir ki, böyle bir tevbenin bütünüyle o günahı silip süpürüp götürmesi mümkün değildir. Amma velakin, Allah, sevdiklerini korur!.. Allah cümlemizi sevdiği kullardan eylesin. Âmin!.." derken gözyaşları yanaklarına yürüdü. Cemaatin duasına katılımını duydu. Ama göremedi. Gözlerinden çenesine yürüyen yaşları yine yenine emzirdi. Babasına özenerek gürültüyle burnunu çekti. Diliyle dudaklarını yalaya yalaya takkesini kaptı. Elinde birkaç kez dolaştırıp başına yerleştirdi;

— Çünkü, dedi birdenbire. — Hadîsin devamında Allahın Resûlü sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz hazretleri; "Allah bir kulunu severse artık ona günahı zarar vermez," müjdesini buyuruyor. Yüce peygamberimizin bu beyanından anlıyoruz ki, Allahın bir kulunu sevmesi, o kulun günahlardan korunması adına çok önemlidir. Çünkü Allah celle celaluhu sevdiği kulun kalbine günahın çirkinliğini bütün dehşetiyle duyurur ve içinde günaha karşı tiksinti duygusu hâsıl eder. Kur'anı kerîmde anlatılan Allahın sevgili kulu ve Resulü Yusuf Aleyhisselam'ın menkıbesi, buna en hakiki bir örnektir, dedikten sonra, gözlerini kapadı. Öne arkaya sallana sallana, arada bir durup dikilerek, babası nasıl yapıyor, nasıl söylüyorsa aynen öyle, anlatmaya girişti.

Cemaat kısa sürede kendini öykünün büyüsüne kaptırdı. Yalanla doğruyu, iftirayla masumiyeti ayırma çabasına gireceğine, aşk efsununda meftun, ağzı açık, zaman zaman "Allah Allah!.." nidalarıyla dinledi.

Ve öykü biter bitmez, Meto'nun;

— Allahı zülcelâl, cümlemizi Yusuf Aleyhisselam'ın günah korkusuyla arıtsın, âmin, duasına canı gönülden katıldı.

Babası vaazını o âminle bitirirdi. Meto ilk vaazının coşkusuna

kapılmıştı. Koca koca insanların hayret ve istek dolu bakışları karşısında kendini tutamadı. Kısa ömrü boyunca, duyup işittiği an, bellek sandığına attığı nice söz varsa, şeddesi tecvidiyle haykırmak için dayanılmaz bir istek duydu. Dudaklarını sımsıkı yumup dilini dişlerinin arasına kıstırdı. Bütün gücüyle isteğini bastırdığına güven duydu. Yerinde kasıldı. Sustuğu andan sürdürdü;

— Kul Allahu zülcelâlin sevgililerinden, bağışlanmışlarından ise, günaha düşer düşmez cenâb-ı hak, onun kalbine nedamet korları salar ve ona tevbeye giden yolları gösterir. Yeter ki, kalp temizliğiyle ona sığınsın. Rabbim cümlemizi sığınmışlardan eylesin!..

Bu kez cemaatin eli ondan önce kalbine gitti. Hepsi ondan önce davrandı;

Onlarca ağızdan aynı anda çıkan "Âmin!.." Her zamankinden gür ve içten çıktı. Gerilmiş bir davul gibi tavana asıldı. Ses tavanda çoğaldı. Fırtına gibi, Meto'nun yüzüne çarptı. Yanakları kıpkırmızı kesildi. Yoğun anlatımın şehvetinde gözleri doldu. Ayırdına varmadan göğsü kabardı. Sevinç kıvılcımlarının çıtırdadığı bakışlarını soru işaretleriyle doldurarak babasına çevirdi.

İmam, görüp işittiklerinden şaşkın, başını salladı.

Meto sanki bunu bekliyordu. İlk icazetini almanın coşkusuyla;

— Evet!.. diye tıpkı babasıymışcasına konuştu. — Cenâb-ı Hakk'ın sevk, ilham, inayet ve riayetiyle öyle hâller olur ki!.. der demez kürsüden bir kuyuya bakar gibi eğildi. Cemaati denetleyerek. — Kul, ya tam içine düşecekken günahın eşiğinden çekilip alınır. Veya günaha girer. Amma, yirmi yıl her gün aynı günahı işlemiş gibi ızdırapla içten içe inler. Âdeta bütün hücrelerinde o günahı duyar ve her aklına gelişinde, onu sanki yeni işlemiş gibi beyni karıncalanır. Ve o an, pişmanlığın cehenneme döndüğü andır. Gözleri ırmak olur, seller akıtır. Ağzı bülbül benzeri feryatlar koparır. Gövdesi saz misali secdeye varır. Ve de; "Allahım, senden affı mağfiret diliyorum!.. Allahım, günahlarımdan sana sığınıyorum!.. Allahım,

kendimden geçip sana dönüyorum!.." istiğfarlarıyla Rabbilâlemin'e yalvarır.

Mağfur ve râhim olan Cenâb-ı Hak bu feryatları duyar duymaz, yakarının her birini kendisine bir dönüş sayar. Ve her pişmanlığını onun sevap hanesine yazar.

Hani, evladına düşkün bir anne, çocuğunu önlüğü kirli sokağa salmak suretiyle onu başkalarına karşı nasıl rezil etmez?

Ve öyle ki, çocuk önlüğü elli defa kirletse, anne hiç yüksünmeden her kezinde onu nasıl temizler? Her defasında evladının elini, yüzünü, gözünü nasıl siler, nasıl pırıl pırıl hâle getirir? Çocuğunu ondan sonra sokağa salarsa, işte Allahın insanlara ilgi, merhamet ve sevgisi de öyledir!..

Ancak bu ilgi, merhamet ve sevgiyi, ana-babalarınkiyle mukayese etmek doğru olmaz. Çünkü kulun ecriyle Allahınki aynı terazinin kefelerinde tartılamaz. Ve çünkü, Cenâb-ı Hak sevdiği kullarına günaha giden yolları kapatır.

Sevgisinin derecesine göre bazısına hiç günah işletmez!.. Günaha düşmüşse o hâliyle bırakmaz. Binbir ızdırap vererek, o günahı, o kulunun kalbine duyurur. Ve sevdiği o kulu tevbeyle yeniden dirilişe erdirir.

Peygamber efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem, hadis-i şerifinin sonunda; Bakara suresinin iki yüz yirmi ikinci âyeti kerimesini okuyor. Ve; "Şüphesiz Allah, çokça tevbe edenleri ve tevbe edip tertemiz olanları sever," buyuruyor, dediği an, derin bir utançla içi boşaldı. Soluğu kesildi. Kan ter içinde durakladı.

Ürperdi!.. Ezberini yitirdi.

Belleğinin bütün koyaklarını defalarca yokladı. Kafası kasnak gibi bomboştu.

O boşlukta oradan oraya çarparken, aklının neden karıştığını buldu. Taho dayı bir gün Hazo yengeyi beter dövmüş, babası ka-

dının o perişan halini görünce adamın yakasına yapışmıştı. Bakara Sûresi'nin o âyetini tanık getirerek ona çıkışıyordu.

Huyuydu!..

Her ağzını açışta, önce âyeti indiği gibi okur, sonra çevirisini söyler, ardından biliyorsa menakıpla tefsirini anlatırdı. O da, damda meydanda, tarlada camide her lafı anında babasının ağzından çıktığı gibi ezberler.. yinelerken her mimik ve devinisini, aynen onun yaptığına uydururdu.

Kur'anı iki kez hıfzetmişti!..

Belleği kitap gibiydi. Her âyeti tıkır tıkır okuduğu halde Arapça bilmediğinden, neyin ne olduğunu anlayamıyordu.

Bu yüzden bazen âyeti çeviriye, bazen de çeviriyi âyete uyuduruveriyordu.

Yine uydurmuş, ne Selo, ne cemaat ayrdına varmıştı!..

Ama babası duyar duymaz yüzünü buruşturduğuna göre, yanıldığını anlamıştı.

Kendi kendine bir; "Öyle ya!.." çekerek babasının Taho'ya çıkıştığı ana gitti; "Bakara Suresinin 222. Âyeti; "Sana âdet görmeden soruyorlar." De ki; "O eziyettir," der. Ve hemen açık seçik ve kesin bir; "Âdet halindeki kadınlara, temizleninceye kadar yanaşmayın," buyurur Taho Efendi!.. Sen hem yanaşmış, hem isteksiz diye bir temiz dövmüşsün!.. Büyük günaha girmişsin!.. Çok bir büyük günaha girmişsin."

"Âdet nedir ki?" bilisizliğiyle irkildi!..

Düşünce yetisini utançtan yitirmiş, her yeri tere bulanmıştı. Davul gibi şişmiş ve boşalmış sandığı başının içinde sorusunun yanıtını boşuna aradı. Bulamadı.

"Herhalde, babonun kendine ya camide, ya köy odasında bir iş bularak eve barka uğramadığı, aneyin eften püften nedenlerle bizi patakladığı şey olacak!.." yanıtıyla, geçiştirdi.

Yeniden ter basınca, altına kaçırdığını sandı!..

Kimseye sezdirmeden, ivecen bir telaşla apışını yokladı. Kupkuruydu!..

Cemaati süzdü. Herkes hiç kıpırdamadan ağzına bakıyordu. Babası dışında kimse yanlışını fark etmemişti. Rahatladı!..

Sararan yüzü yeniden pembeleşti. Kalın dudakları yeniden gerildi. Yüzündeki muzip gülümseme yeniden suratına yayıldı. Hiçbir şey olmamış gibi dikildi. O ezberin; "Temizlendiklerinde Allahın emrettiği yerden onlara varın" buyruğu, bastırdığı bir kıkırdama olarak geldi geçti. Ve babasına özenerek yine de, tıpkı onun gibi: "Allah tevbe edenleri sever" demeden duramadı.

Tümce kulağına eriştiği an, gözlerinde; "Olan oldu, o da Allahı zülcelâlin sözü, bu da!.. şimşekleri çaktı. Babasının; "Kul yanılma sabıkalısıdır," deyişi, kulaklarında zonkladı. Utancı güvene döndü ve;

— Bu âyet-i kerimede maddî-mânevî kirlerden arınmanın Allahın sevgisine mazhar olabilmek için önemli bir vesile olduğu ifade buyurulmaktadır, diye sürdürdüğü vaazı. "Çok ve derin tevbe edenler" şeklinde dilimize aktarabileceğimiz "tevvâbîn" lafzı, kullanıldığı yerde mübalağa ifade etmektedir. Yani onlar, tevbe konusunda çok ciddi bir azim ve cehd ortaya koyarlar. Yaptıkları işi bütün benliklerinde duyarlar. Onu kalb heyecanları ve –tıpkı babası gibi gözleri dolu dolu– gözyaşlarıyla soluklarlar lafıyla derin bir soluk aldı. Parmaklarının ucuyla uzun uzun gözlerini sildi; "Ah şimdi babonun yağlığı bende olmalıydı ki!.." yakınmasını tez unuttu. Ve. — Ey cemaati Müslimin, bunu bir kez değil!.. Her hataya düştüklerinde, işledikleri topluiğne başı kadar günahı dahi her hatırlayışlarında, yerine getirir, getirir, getirirler. Ve sadece o minik günahı hatırladıklarında değil, her fırsatta tevbe kurnalarına koşar tertemiz hâle gelirler, dediğinde, içten içe babasının öğüdü kabardı;

"Cemaate hitap eden kişi, günahların çirkin yüzünü gösterip

insanları tevbeye özendirirken dikkatli olmalı. Onu asla umutsuzluğa sürüklememeli. Bunun için de inzarla tebşiri, atbaşı götürmelidir. Böylece bir yandan insanların umutsuzluğa düşmesine meydan verilmez. Diğer yandan da onların günahları hafife almalarına fırsat tanınmaz. Ne var ki, özellikle haramla-helalin cıvık bir laubalilikte yaşandığı... Günahın büyüğünden de, küçüğünden de sakınılmadığı... Ve sadık bir mümin olarak yaşamanın iyice zorlaştığı dönemlerde, daha dikkatli olunmalı.

Günahlar tüm çirkinlik ve çirkefliğiyle ortaya konmalı. Onların pek çok güzelliği öldürdüğü hassasiyetle belirtilmeli. Amma velakin cemaat asla incitilmemelidir!..

Zira bu güzellikler içinde öyleleri vardır ki, ahirette Cenâbı Hakk'ı çok engin ve azametine yakışır bir şekilde duyup hissetmemizi sağlar," görüşüne katıldı. Sözlerin gerisi ağzından döküldü;

— Bu yüzden kısa ve fâni ömürde geçici, basit zevkle lezzet için, günahtan sakınmak gerek. Amma velakin Âdem babamızla Havva anamız aleyhi veselleınden bu yana, bu sakıncaya hakkıyla uyan olmamıştır. Yasağa uymak, nasıl bir zorluktur ki, Allahın sevgili kulları dahi aykırı davranmaktadır. Öyleyse insanoğlunun haramla günahtan kaçması hem kolay, hem mümkün değil!..

Bu gerçeğe karşı Allahu tealanın yardımı hazır beklemektedir. Çünkü haram, ebedî hayatın çok uzun ve değerli olanaklarını günahla öldürür," sözcüğü ağzından dökülürken derin bir soluk aldı. Birden dikildi. Kürsüde tavana değecekmiş gibi uzadı. Cemaatin üstünde bakışlarını, bir Zülfikâr gibi dolaştırdı.

Ve ikircimli suskunun ortasına birden;

— Akıl kârı mıdır? diye gürledi.

Cemaatin öne eğilen başı yanıt ivecenliğiyle doğruldu. Ağızları aynı anda;

— Değildir!.. diye açıldı.

— Öyleyse, bazı latifelerin tevbe, inabe ve evbe yoluyla ihyası mümkün olsa da, bazı önemli hazların günahlarla öldürüldüğünde bir daha diriltilmeyebileceği açıktır. Hele belli durumda, belli mazhariyete ermiş insanlar bile, bile bile bu tür hata ve günahları işliyorlarsa bu konu daha kaygı verici bir durum arz ediyor demektir. Bu noktada her insanda haram-helal hassasiyetinin oluşturulması çok önemlidir. Öyle ki bir insan vakıf malının halısına ayağını basarken bile, buna hakkı olup olmadığının, Allahın bu konuda kendisine gücenip gücenmeyeceğinin hesabını yapmalıdır.

Dediğinde babasının kent dönüşü, anasına anlattıklarını anımsadı; "Vardım ki müftü, ilçeye bağlı bütün camili köylerin imamlarını Pazar Camii'nde toplamıştı. Yol uzak ya, aralarına en son ben katıldım.

Herkes tamam olunca; 'Hocalar,' dedi. Diyanetten üç günlük kurs buyrultusu geldi. Cemaatin üç gün namaz ve niyâzdan kalması içime sinmedi. Ben sizin ne yararlı kişiler olduğunuzu bilirim. Bu yüzden kurs müfredatını özetledim.

Öğrenmeniz istenilen budur ki; 'Her insana, hatalarla günahlar ve bunların kaybettirdikleri çok şiddetli bir biçimde, çok iyi anlatılmalıdır,' diye başladı; 'Eğer bu hassasiyet gösterilmezse, Cenâb-ı Hak'kın bahşettiği özel vâridât ve mevâhibinin duraklayacağı da ayrıca belirtilmelidir. Çünkü;

1- Günahına tevbe eden kimsenin o günahı hiç işlememiş gibi olacağı hem Kur'anı kerîmde, hem Hadisi şerîfte ifade ediliyor. Ancak tevbe ettiği günahın birtakım kalıntılarının olabileceği her zaman ihtimal dahilindedir.

2- İşlenen günahın büyüklüğüyle doğru orantılı olarak yapılacak tevbe de o ölçüde derin ve içten olmalıdır ki o günahları silebilsin.

3- Günahların çirkin yüzünü gösterip insanları tevbeye özendirirken bir taraftan insanların ümitsizliğe düşmesine meydan ver-

memeli, fakat diğer yandan da onların günahları hafife almalarına fırsat tanınmamalıdır."

Gözleri ışıladı!..

Söz kapıları önünde sanki kendiliğinden açılıyordu.

Sözcükler ağzından cemaatin kulaklarına serin bir su gibi akıyordu.

Onları yeterince ürküttüğü, herkesin eli kalbinde tevbeye durmasından belliydi;

— Âlemlerin Rabbi, unutulduğunu bilir!.. diye süzdü cemaati. — Kara taş üstünde yürüyen karıncayı gören... İnsanoğlu doğmadan kırk yıl önce rızkını veren... Kişi daha niyetlenmeden fiilini bilen, onu bilmez mi? Bilir ve sabırla günahkârın kulluğu hatırlamasını bekler, kesinliğinin hemen ardından ellerini göğe kaldırarak. — Rabbim cümlemizi, kulluğu unutmayan kullarından eylesin. Âmin!.. Ve kul, günahı nice büyük, ziyanı ne kadar çok olursa olsun, hatırlayıp sığındığı an, o aciz ve tövbekâr kulu bağışlar. Çünkü o, ödülcü ve bağışçıdır.

Yeter ki, günahı bilmesek de, acizimizi bilelim. Çünkü cenabı Rabbilâlemin, biz farkında olalım olmayalım, ilahi iradesiyle daima yükümüzü hafifletir!.. Allahu teala, cümlemizi farkında olan kullarından eylesin. Âmin!.. deyip susarak uzun uzun yankısını dinledi. Dili kendiliğinden uzadı. Dudakları ıslandı. Bağdaşını değiştirip kaykıldı. Ve cemaati süzerek.

— Şimdi bir durup düşünelim; Cenabı mevlanın, eksiğine ihtiyacı, fazlasına iştahı olmadığı, kulundan istediği ne? Mü'min kulluk. O ulular ulusuna kulluk, öyle kolay, o kadar mukaddes ki!.. Hiç kimseyi, hiçbir biçimde zorlamaz. Tam tersine zikrin tadına varana verdiği huzur ve güvenle kişinin muti kulluğa yücelmesini sağlar. Bu mutlu yeğnelik için istenen nedir? Çok basit, deyip sustu.

Cemaatin merakı tavana vurdu. Kaykılanlar dikildi. Dikilenler

başlarını ona çevirdi. Gözlerde yanan merak alevleri geldi yüzüne çarptı. Yanakları kızardı. Sesinin var gücüyle haykırdı.

— Allahu tealanın farz ipiyle, hazreti Muhammed Mustafa sallallahu vesellem efendimizin sünnet kulpuna yapışmak!.. Ancak o zaman kulluğun gereği, yerine getirilmeye başlanır. Yeter mi?

Yetmez ey cemaati Müslimin!..

Ona mutlaka, farzı hilesiz kılmak, sünnete eksiksiz uymak eklenmelidir!.. Daha açığı kişi, Allahı teâlayı yüreğinin atışında duymalıdır.

Beceremem kuşkusu ya da kaygısıyla sakınmak da, savsamak da kulluk ödevinden kaçınmaktır. Kul girişir!.. Niyeti halis, ameli salihse, cenabı Rabbilâlemin imdadına yetişir. Derhal yüreğinin atışına yerleşir. Yükünü azaltır, sevabını çoğaltır. Rabbim cümlemizi yoluna kurban salih kullarından eylesin. Âmin!..

Bu girişimin başı, İslamın beş şartını kalbiyle onaylamak, diliyle tekrarlamaktır.

Beş şartı bilmeyen var mı?"

Sorusuna bir süre yanıt bekledi.

Gelmeyince başını kaldırdı. Neredeyse tek tek cemaati süzdü.

Hepsinin gözleri parlıyor, hepsi ağızları açık onu dinliyordu. İlk kez kendi gözünde de, çocukluktan sıyrıldı. Bilgisinin farkına yeni varan biri gibi kasıldı. O artık, herkesi ağzına baktıran bir imamdı.

Cemaat ne zaman vaize yanıt vermişti ki?

Uslu uslu sorusuna yanıtını bekliyor, hayran hayran onu seyrediyordu.

Babası, Selo onu kucakladığı an konuğunun davranışına şaşırmıştı. Şimdi gözünde bir türlü büyümeyen oğlunun şu tilavet ve hitabetinden hayretlere düştü.

Hele suskuyu;

— İlkini buyurun birlikte tazeleyelim, diye bozunca, hayreti kuşkulu bir meraka döndü. — Eşhedüenla ilahe illallah ve eşhedü en-

ne Muhammeden Resulullah!.. — Şehadetin bütün şeddelerini tıpkı babası gibi çatlatmış, cemaatin tamamını kendine katmıştı.

Güveni pekişti. Oğlu genç yaşında, sarığın da, cüppenin de hakkını verecekti.

Yerinden hızla kalktı. Cemaatin bakışlarını devinilerinde toplayarak, iki eliyle başından çıkardığı sarığı, kıvançla onun başına geçirdi.

ON ÜÇ

Selo, çarıklarını giydi.

Hazırlanan azık torbasını koluna takarken, kapının sövesine yaslandı;

— Ben buraya, gideli imamsız kaldık, şu ramazanda olsun, kendin gibi bir imam bul demeye geldiydim, dedi anasına bakarak. — Sen buraya kayıtlısın. Vazifenden ayrılamazsın. Ben şimdiye yalap şap vakitleri geçidim. Amma velakin, ramazanın eli kulağında!.. Benim bilgim de, ezberim de yetersiz. Teravih otuz üç rekât. Üç İhlas bir Fatiha'yla kıldırmaya kalkanın günahı sevabını aşar.

— Vaktiyle cer bunun için konulmuş. Medresede okuyan mollalar hem öğrendiklerini uygulasın, hem de Muhammed ümmeti farzını eksiksiz tamamlasın için. Ne var ki, medreseler kapandı. Güldür güldür Kur'an okunan tekkelerle zaviyeler örene döndü. İnsanlar mektebe gidiyor şimdi. Orada da din diyanet yerine ilmi hayat öğretiliyor. Memlekette bilgili, cerbezeli imam mı kaldı. Nerden bulup da yollayacağım?

— Bak giderayak aklıma ne geldi?

Aklından geçen, onlara malûm olmuştu. Biri hasretten ürktü. Biri günahtan korktu. Karı koca aynı anda;

— Ne geldi? diye sordu.

— Aney baboyla bayramlaşmaya geldiğinde, "Çok şükür Meto hatmi tekmilledi. Bir yere gittiğimde gözüm arkada kalmıyor," de-

diydin. Zaten köydeyken de yardım eyliyordu. Gidip şunu şu ramazan için dileyeyim. Hafızlığı ilerlettiyse, hem bize imamlık eyler, hem nine dede hasretini dindirir, diye geldiydim. Bütün bir cemaati imana getiren dört başı bayındır bir imam olduğunu nerden bileyim?

— Kişi ateşe düşmeden yanmıyor, diyen iyi demiş. Olgunluğunu kim biliyordu ki? Sen kürsüye attığında yüreğim ağzıma geldi.

— Sakla samanı, gelir zamanı denilmiş. Zamanı geldi mi, gelmedi mi bir yoklayayım. İlkin aklımdan sana sormak geçti. Kendimden bilirim ki, biz kocalar gözünde çocuklar hep bala, hep bebe. Bir türlü büyümez, serpilmez, yek başlarına bir iş beceremezler. Ayrıca imam kirli çıkıdır. Oğlunun yeteneğini gizler, dedim kendime.

— Bu gizlenir bir şey mi ay Hacı? Bilinse denmez mi? Allah yolunda ilerleyen birine kim dur diyebilir? Dese durdurabilir mi? Amma velakin cenabı Rabbilâlemin, yoluna girenden olgunluk ister. Zerre miktarı hamlığın vebali, bir onun defterine yazılmaz. Uyanları da birgayri hakkın günaha sokar. O yüzden sen kucaklayıp kürsüye attığın an aklım başımdan gitti. Ezberinden de, bilgisinden de emindim. Ve lakin, cemaat karşısında laf etmek kolay değildir. Allah muhafaza!.. Helecanla nutku tutulursa, ödü yarılır, bir daha hıfzını demeye dili varmaz, diye ödüm patladı. Allahıma şükürler olsun!.. Rabbim teala vetekaddes hazretleri talakatını artırsın. Dinledikçe, yatıştım. Söyledikçe ben senden artık şaştım.

— Şaşılmayacak gibi değil ki!.. O ne bellek, ne tilavet, ne talakat öyle!.. Kendi elimle kucaklayıp koymasam, Müftü Rifat Efendi'nin Meto kılığında kürsüye oturduğunu sanacaktım. O yanık, taze ve gür sesi, o düzgün ve temiz ifadesi hepimizin yüreğini yerinden uğratıp avuçlarına teslim eyledi. Yüksünmedi Allah razı olsun!.. Yoğura yoğura bir arşı âlaya çıkardı bir arzı mevaya indirdi. Bir cennetin İrem bağlarında zevku sefaya oturttu, bir cehennemin esferesafesinde yaktı kavurdu. Sen olduğunu gördün şaştın, ben hevesime sevindim şaştım, cemaat hiç ummadığından şaştı.

— Al benden de o kadar Hacı!..

— Aldım gitti!.. Bütün vebâli boynuma olsun. İzin ver, Meto bu ramazanı bizim köyde geçirsin. Hem Müslümanların dini diyanetten haberi olur, hem hepimiz doğru düzgün ibadet şerefine ereriz, hem de kaç zamandır sızlanıp duran aneyinle babon, torunla avunur, azbiraz hasret giderir!..

— Sen güvenip başarır gördükten sonra!..

— Oh gurban!.. Allah senden razı olsun. Bir parmak çocuk, cere mi çıkarmış, diye tersleyeceksiniz, köye eli boş döneceğim diye nasıl kaygılıydım bir bilsen. Allah ne muradın varsa versin, Allah Meto'nun zihnine açıklık versin, âmin, diyerek döndü. İki adım atmadan durdu. — Arifeden önce gelip alayım mı?

Sorusunun yanıtı, imamdan önce, süregelen övgülerden bunalarak kapı aralığına büzülmüş Meto'dan geldi;

— Zahmet etme Hacı emmi, yolu biliyorum. Ben gelirim!..

* * *

Bayramın ilk günü köyden döndü.

İki yanına, iki çuval buğday yüklenmiş bir sıpanın sırtındaydı. Çatınalara birer hevenk gibi asılmış tavuklarla horoz gıdaklıyor, kolona bağlı ipin ucunda sürüklenen oğlak meliyordu. Ana babasının nedir bakışlarına;

— Buğdayı köylüler, sıpayı, semeri palanıyla Reşo Ağa verdi. Tavuklar teyzemlerden, horoz halamın armağanı. Kolana oğlağı, Hacı Selo bağladı. Üç sepet yumurta vardı. Kırar dökerim diye ninemlere bıraktım, diye açıkladı.

— Cerden nasipli döndün ha!.. dedi memnun bir gülümsemeyle babası. — Verenden de, vermeyenden de Allah razı olsun!.. Un, buğdayımız arttı. Sayende bu kışı rahat çıkarırız. Samanımız bol çok şükür. Sıpa da yer içer büyür!.. Deden, ninen, iyi mi?

— He!.. Ferade ferade selam eylediler. Ninem seni, aneyi pek

özlemiş. Dedem, sen var, babonun eksikliğini gösterme de, onlar gelsin diye tembihledi.

— Yedeklersen gideriz, n'ola? Biz de onları özledik. Hısım akrabam burnumda tüttü!.. Hem zaten sen, burda pek aranmaktasın. Namın yürüdükçe yürüdü. Köylü bütün ramazan seni sordu. Eksiklik çekmezler.

— Bu iyi işte!.. Kusurum baştan bağışlanmış.

— Öyle!.. Halan, emmilerin iyi mi?

— Cenabı mevlama şükürler olsun, afiyetteler!..

— Sen onları gördün, diye Meto'nun kafasını, Veysel Kârâni'nin hazreti Fatma'ya ettiği gibi iki elinin arasına aldı. Eğildi gözlerinden öptü. Oğlunun sırtını sıvazlayarak. — Hepsi burnumda tüttü!.. deyince anası;

— Benim de, diye atıldı. Sonra Meto'nun gözlerinde sılasını görme umuduyla o da eğildi. — Teyzenlere vardın mı? Enişteler iyi mi?

— İyi!.. Bol bol selam ettiler!..

— Dedenle ninenin ruhuna bir Yâsin okuyuverdin mi?

— Okumam mı?

— Allah senden razı olsun!.. Allah ne muradın varsa versin yavrum. Sağol!..

— Allah senden de razı olsun!..

Sözü biterken babasının merakı ön aldı;

— Enver emmin seni görünce pek sevinmiştir. Seni çok severdi!..

— He!.. Sevindi!.. Amma ondan yana şikâyetçiyim.

— Acayip!.. Enver çok bir saygılı, çok bir sevecendir oysa!..

— He, öyle!.. Fazlasıyla öyle!..

— Eee!.. Daha ne?

— O benim emmim değil mi?

— Öz be öz emmin!..

— Benden büyük he mi?

— He!.. En az on yaş daha büyük!..

— Öyleyse yolda kim kimin ardından gitmeli?

— Helbet daha küçük yeğenin, daha büyük emminin ardından, dedi aney!..

— Amma bu bir ay boyunca, beş vaktin beşinde de o hiç önüme geçmedi. Camiye giderken olsun, dönerken olsun, hep bir adım ardımdan yürüdü. Kaç kez, kaç yerde önüme geçsin istedim. Asla geçmedi. Pek utandım!.. Emmisini ardına takmış, zembil gibi gezdirmekte görgüsüz, diyecekler diye yerin dibine battım!..

— Utanıp yerinme!.. Gardaşım iyi yerden terbiye almıştır. Aferin Enver'e!.. Dersini pek güzel çalışmış. Allah ondan razı olsun!..

— İyi de, ben her yola düşüşte, pek mahcup oldum!..

— Olma, sevin!.. Ve dua et!..

— Sevineyim mi?

— He!.. Bizim sülale oldum olası bilene saygılıdır. Emmin sana bunu göstermiş. O büyük, sen küçüksün. Amma velakin, o mümin, sen imamsın. Bütün bir cemaat senin ardında namaza duruyor. Bütün köy, vâzederken senin ağzına bakıyor. Sen sen ol benim oğlum, emminden gördüğünü kulağına küpe eyle!.. Emmin bilmektesin diye sana nasıl saygı gösterdiyse, sen de bileni öyle say. Yaşı küçük, malı az, üstü başı pejmürde deme. Senden çok bilense, önünde boyun eğ, diz çök. Çünkü şu dünyada, bilgiden büyük bir tek Allah vardır.

— Tövbe ya Rabbim!.. Ben de o öyle, sessiz sedasız beni izledikçe, alay ediyor sanıp öfkeleniyor, amma saygımdan ses edemiyordum.

— Pek iyi etmişsin oğlum!.. Allah ecrinizi katlasın, ikiniz de pek iyi etmişsiniz. O bilgine saygı göstermiş, sen büyüğü saymışsın. Pek memnun oldum. İnşallah cenabı hak da sizin bu saygınızı sevap hanenize yazar.

— Âmin!.. dedi hemen anası.

İmam önce, ayakları bağlı sarkmaktan serseme dönmüş, gı-

daklamaları gittikçe artan tavukları çözdü. Kümese katsın diye Müyo'ya uzattı. Aney iki laf arasında oğlağı çözmüş, çoktan; "Bakalım yaylak dönüşü neyleyecek? Süserse ipini kısıp ondan uzağa bağlamaktan başka çare yok," düşüncesiyle Memeti'nin halkasına bağlamıştı. Babo, Meto'nun sağladığı dengeyle sıpayı yükten kurtardı. Çuvalları ucundan tutmaya izin vermeden, yıllık ve tohumlukların yanına taşıdı.

Meto, gücüne hayran babasına bakarken, yükünden kurtulan sıpa tepinmeye başladı. Hemen yularına yapıştı. Hayvanı ahıra çekti. Bağladı. Yemledi. Semerini çıkardı. Kaşağı sırtında yol yol diş izi bırakıncaya tımarladı. Suvarmak için tahta kovaya yapıştığında imam yanında bitti;

— Diyorum ki!.. dedikten sonra, dudaklarını yalayarak durdu.

Uzun uzun oğlunun meraklı bakışlarını süzdü.

— Diyorum ki, buralarda pek bir namdar olmuşuz. Sen gittiğinden beri, cenazeye çağıran, mevlût okutan, ölmüşlerinin ruhuna Yâsin yollayan çoğaldı. Aynı gün, aynı vakitte iki ayrı dama, iki uzak köye istedikleri oluyor. Gine olursa, birine sen gider misin? Hem bilgin, hem tecrüben artar.

— Gitmem mi? Giderim helbet!..

— Allah razı olsun!..

— Amma, kızmazsan sana bir diyeceğim var.

— Neden kızayım? De, buyur!..

— Vaazlar sırasında bazı âyeti kerimelerin çevirisinde takıldığım yerler oldu. Sayende kimse fark etmeden eksiği tamamladım amma, tam karşılıklarını bulmakta bocaladım. Sen de yanımda değildin. Söz bulup aktarıncaya akla karayı seçtim. Arapça bilsem hiçbir âyette de, sûrede de zorlanmazdım. Bilgisizlik zor!.. Nasıl zorlandım, nasıl bunaldım anlatamam. Öğretsen, daha yararlı olmaz mıydı?

— Olurdu helbet!.. Olurdu ya!.. Ben ne biliyorsam sana aktardım. Yetmiyorsa, çaresiz ötesine gidilecek. Senden yana kaygım

olmaz. Allahın izniyle, verileni alır, ötesine gidersin!.. Bu cerde, her ne kadar ata nine yanında olsan da, gurbete alıştın sayılır. Bildiğim kadarıyla, ancy de hasret çekti. Amma yüksünmedi, yakınmadı. Gine de bir soralım, derim. Allah yolunda engel çıkarmaz. Lakin gönlü olmalı. Razı gelirse, vakit yitirmeyelim. Bu konuda bildiğim en uygun kişi, hocam Hacı Mustafa Necati. Çok bir derin âlimdir. Tut ki evliya!.. O da ilde oturuyor. Gerisini o tamamlar.

— Ben onu nerden bilecem?

— Bilirsin!.. Hani seçim zamanı geldi. Bizde kaldıydı.

— Vaaz ederken herkesin ağzına baktığı şu kara sakallı hocaefendi mi?

— Ta kendisi, bildin mi?

— He bildim!.. Hak geldi, bâtıl zail oldu, dediydi.

— İyi aklında kalmış.

— Kaldı. İyi laf!.. Onu nasıl bulacam?

— Ben varıp bulacam. Olurlanırsa yolu sana öğretecem.

— Allah senden razı olsun babo!..

— Sen cemaatin farzını eksik etme.

— Yerini tutamam ya!.. Elimden geleni ardıma komam!.. Kaygılanma!..

— Kaygılanmam. Güvenim tam!.. Ben tezden ile varıp eteğini öpeyim. Hoca, eskiden beri il müftüsünün hem çok yakın arkadaşı, hem fetva eminidir. Sözü geçer, herkesin sevdiği, saydığı kişidir.

— Sen onu nerden tanıyorsun?

— Sen sonraki gidişimi bilirsin. Ama ben askerliğimi harpten önce yaptım. Büyük Harp uzayınca bizimle birlikte birkaç tertip birden askere alındı. Paçama yapışıp ağladığın oydu. İlkinde talim ettik, okuma yazma ve dil öğrendik.

— Aboov!.. Başka memleketlere mi gittiniz?

— Memleket aynı da, elleri var bizim ele benzemez, dilleri var bizim dile benzemez. Asker adamsın!.. Neylersin? Emir demiri kesti. Ön-

ce Türkçe, sonra okuma yazma öğrendik. Kışlalarda nöbet tuttuk, kentlerde pazar izinlerine çıktık. Yer bildik, insan tanıdık. Yılımız yetti, günümüz bitti, teskere almaya ilin askerlik şubesine yollandık.

— Bildiğim askere ilçedeki şubeden gidiliyor. O zaman ilçede şube yok muydu?

— Var olmaya var da, mesele başkaymış.

— Allah Allah!.. Askerliği biten adamın ne meselesi olurmuş ki?

— Biz talihli kullarmışız. Allahu zülcelâl kısmetimizi teskeremizden evvel hazırlamış. Tekke, medrese ve zaviyeler ben iki üç yaşındayken kapatılmış ya!.. Aradan uzun bir zaman geçince, camilerde müezzin, cenazelere imam kalmamış. Ölüler talkınsız gömülecek haller olmuş. Askerde çat pat okumayı, eğri büğrü yazmayı öğrendik ya!.. İle gitmemizin nedeni oymuş.

— Hiç bişey annamadım babo!..

— Dinle, anlarsın!.. Sülüsümüz ile kesilince, vardık askerlik şubesine yayıldık. Kırktan artık adamız. İlkin okuma bilenleri hizaya dizdiler. Sonra köylü kentli diye iki bölük ettiler. Kentlileri memurluğa, köylüleri camili köylere imam diye ayırdılar. Kentlileri mektebe, köylüleri din dersine yolladılar. Allah razı olsun!.. Müftü hazretleri, tecvit ve kıraat dersini kendi verdi. Kur'an, Arapça ve fıkıh için Hacı Mustafa Hocaefendi'nin rahlei tedrisine teslim eyledi. Bilip aktardığım ne varsa onların himmeti.

— Allah razı olsun!.. Allah bilgilerinin bereketini artırsın!..

— Allah muradını rahmi celiline muzaf eylesin. Âmin!.. Her ikisi de o kısa zamanda ilmin deryasını önümüze açtılar.

— Amma siz de verileni almışsınız.

— İştahlıydık. Kişi öğrendikçe hevesi artıyor benim oğlum. İştahlıydık ya, yazık!.. Bizim zamanımız dar, devletin vakti yoktu. Tekmilleyemedik. Eğer kabul buyurursa, eksiğimizi sende tamamlarlar. Sen sen ol, sakın acul davranma!.. İlim sabır, sezgi tahammül ister. Gücün yettiğince sabrı tahammül göster.

— Göstermem mi?

— Yapış setresine hocaefendilerimizin, çök rahlei tedrisine!. Sayelerinde hem Arabîyi sarfı nahiviyle, fıkıhı ahkâmı şahsiyesiyle bir güzel tâlim eyle. Hem Allah yolunda ilerlemenin çarelerini öğren. Benden bu kadar dediklerinde yetinme. Belki gerekmez ama, yapış sakallarına. Tasavvufun bâtın ve zâhirini de meşket bir güzel!..

— Hay hay!.. Başım üstüne!.. Gayret bizden, inayet Allahtan!..

— O zaman hem kelam, belagat ve fıkhıyla dini diyânette derinleşirsin. Böylece hem ahret mutluluğuna erer, hem müftü efendi hazretlerinin gözüne girer, bir kayyımlık, müezzinlik, imamlık kaparak dünya gailesinden kurtulursun. Bu macera nice sürer, nasıl sonuçlanır, sonunda kerevetine çıkılır mı bilemem. Bildiğim, Allah indinde çok sevap kazanılacağıdır. Çünkü bilmeyen, bilmeden günaha, bilen tevbeyle durur. Ve tevbe her günahı sevaba çevirir. Allah cümlemizi bilenlerden eylesin. Âmin!..

— Âmin!..

— Bu yüzden sabır öğütlerim. Gençsin. İl yaban. Gurbetin kısası gazadır da, uzunu eza olabilir. Göze alıyor, sabır ve tahammül sözü veriyorsan, hemen yarın yola düşer, varıp hocaefendimizin eteğine yüz sürerim. Seçimden beri hatır duasını alamadıydım. Bahaneyle hasret gideririm.

— Körün istediği bir göz babo!.. Sayende ikisi birden açılacak. Göze almam mı?

— Madem öyle, yarın sabah erkenden azık düzer, yola düşerim. Gelsin derse, senin için de benim için de çok bir iyi olur. Çünkü o sana, kalacak güvenli yer de bulur. Bana döner dönmez yol harçlığını vermek kalır!..

— Allah razı olsun babo!.. İlim kapısını ardına kadar açtın.

— İyi!.. Sen camiye mukayyet ol!.. Ben gidip konuşayım. Bu arada anan hasretini giderir, sen hazırlanırsın. Olurla döner dönmez hurcunu derer, yola düşersin!..

— Zahmetine minnet babo!.. Dilerim Allahtan yüzümü kara çıkarmasın!..

— İlim deryasına dalanın yüzü kararmaz benim oğlum. Tamamına eremese de, toplak karınca misali yolunda ölür. Azmedene hizmetin zahmeti mi olurmuş? Madem sen ilim yolunu seçtin, her mü'mine düşen azminin önündeki kapıları açmak, yolundaki dikenleri ayıklamak, düzündeki taşları kaldırmaktır.

— Buyruk senden, gayret bizden, inayet cenabı haktan babo!..

— İyisi budur Meto!.. Bana düşen iveeen varıp kabulüne yalvarmak. Onu sağlar sağlamaz da, sabrının hevesine denk olmasını cenabı haktan niyâz eylemek!.. Hem zaten hocaefendimizin terazisi pek hassastır. İştah ve gayretini tez tartar. Miskalini parlak görürse, mutlaka elinden tutar, faydasız bilirse derhal yol gösterir. Öylesinin de, böylesinin de sonrası sana ait. Ben derim ki, ne yapman gerektiğine karar verdiğinde yüksünme. Git gidebildiğince.

— Öğüdün her daim kulağıma küpedir. Allahın yolu uzun, kulpu sağlamdır. Tutan eninde sonunda menzili maksuda varır.

— Allah zihnine küşayiş, cehdine nümayiş versin oğlum, aynen dediğin gibi, dedi ilk kez imam. İlk kez sımsıcak sarıldı Meto'ya.

Ve Meto ilk kez, babasının onu, onun babasını sevdiği kadar sevdiğini içinde, iliklerinde duydu. Yüreğinde yangınlar tutuştu. Bedeni mayalı hamura dönüştü. Babasının kolları arasında ilkin yumuşadı, eridi. Ardından kabardı, taştı. Göğsü gövdesinden taştı. Ondan kopar kopmaz katılaştı. Gözleri dolu dolu babasına baktı.

İmam hoşnut, sürdürdü;

— O zaman bize köy imamlığı yakıştırıldıydı. Allahtan köyümüzde cami vardı da, yerimizden olmadık. Buraya atanmamız çok sonra. Biz asker okuryazarıydık. Sen mekteplisin. Elinde kapı gibi üç yıllık şahadetnamen var. Allaha hamdü senalar olsun, kıratın, tecvitin de elverir. Azbiraz kelam ve tefsir, azbiraz hadis ve fıkıh belledin mi, bir bucak veya ilçeye kapağı atarsın. Herkes de, boynuzun kulağı geçtiğini görür.

— Estağfirullah babo!.. İlmi taşıyan mı, yolu açan mı üstedir, kimbilir?

— Hangisi, hangisi olur olsun. Benim Allahu tealadan niyazım seni, aldığıyla yetinen değil, kattığıyla sevinen kullarından eylemesi!..

— Âmin!.. İnşallah!..

— Öğrendikçe göreceksin. İlmi dîn sonsuz bir ummandır!.. Kişi onda ceviz kabuğu!.. Eğer imânı sağlam, sabrı geniş, hevesi ganiyse, gemisi hedefe varır. Değilse, çalkalana çalkalana günah girdabında yiter gider. Senden isteğim sebat. Sebat eder, yüksünmezsen çilesini de, rahmetini de hak edersin. O öyle bir pınardır ki, içtikçe susar, susadıkça içer, dört başı bayındır bir imam olursun. Biz de övüne övüne, dünya ve ahîrette şefaatine sığınırız.

— Şefaat sizin babo. Sığınan benim!..

Sözü, imamı bir kez daha şaşırttı.

Dikkatle oğlunu süzdü. Cer ona yaramıştı.

"Gurbet öğretmenin hası, öğrenmenin mayası" diye düşündü.

"Kişi onca kalabalık içinde kendini yalnızlık gayyasında buluyor. Aney yok, babo yok, hısım akraba uzakta. Bir sen varsın, bir de Allah!.. Ettiğin, yediğin bir, gün yattı inine gir. O duyguyu yaşayan bilir!.. Yaşadım, bilirim. Aney babodan ilk kez kopup askere gittiğimde öğrendim. İlçeye varana beş kişiydik. Bir köylü, bir boylu!.. Ondan öte tek başına, yalnız. Bir elde askerlik şubesinin verdiği sülüs, diğerinde azık torbası, tren kalabalığında kimsesiz, talimgâh acemiliğinde beceriksiz!..

Bu doğduğu köye, hısım akraba yanına gitti. Olsun!..

Kişi damından, ana babasından kopanda gurbettedir.

Ve gurbet çok bir büyük mekteptir. En bir cahile insanlığı, sevgiyi, dostluğu, olmadı düşmanlıkla kavgayı, dahası yek başına ayakta kalmayı öğretir.

Öğrenmiş Meto. Aferin!..

Öğrenmiş ve yine de ötesine heveslenmiş!..

Bıldır, karşıma geçip okuduğum yeter diyen çocuk o değil sanki!..

Onu bir yerlerde yitmiş, bunun gibi ilim sevdasında bir divâne gelmiş. Şimdi gerçek yolunu bulmuş. Yolunu bulan kişinin önü kesilir mi? Selin önü kesilmiş mi? Kesmeye kalkanın encamı belli. Suya gitmezse, yere gider. Oysa ana babaya düşen ne? Gideni, gidebildiği yere varıncaya desteklemek, he mi? Şimdi benim ettiğim ne? Aynı!.. Allah zihin açıklığı versin diye duayla yetinmek de destektir. Koşa koşa yolunu düz etmekte. Hem hocamla hasret gidermek, nur yüzünden nurlanmak, sav sözünden aydınlanmak fırsatı da ele gelmiş. Kim durur?

Hatuna diyeyim de, hasretini tez gidersin.

Ben de gecikmeden, eti senin, kemiği benim diye hocama varayım," kararıyla başını sallaya sallaya caminin yolunu tuttu.

Meto, ivecen onu izledi.

*

Hacı Mustafa, gözleri kapalı dinliyordu.

Başı öne sarkmış, çenesi göğsüne yapışmış, takkesinin sedef düğmesi açık bir göz gibi ışıltıyordu. Sanki öğrenciyi, tepesinden izliyordu.

Meto rahlenin karşısında diz çökmüş, ellerini dizlerinin üstüne yerleştirmişti. Her sözcükle birlikte zikrederken bir derviş gibi iki yana sallanıyordu.

Hoca öğrencisinin kısa zamanda Zemanşehrî'nin Keşşaf'ını ezberlediğini anladı. Gözlerini açmadan, elif'ten vav'a, be'den lam'a âyetler sorarak açıklamasını sağlıyor, her açıklamanın sonunda hoşnutlukla gülümsüyordu.

Birden başını kaldırdı.

Gözlerini açtı. Uzun uzun Meto'yu süzdü.

Geldiği günden o ana, ilgi, çaba ve safiyetini gözden geçirdi.

"Çalışkan, zeki, sadık, bilgili. İyi yetişmiş. Çok da saygılı. Babası efendimize bağlı bir nefer. Babasının oğlu. Besbelli ağzı çok sıkı. Ya ona bir şey aktarılmadı. Ya gizliliğe ölümüne inanmış. Hiç-

bir şey belli etmedi bunca zamandır. Bir yoklasam mı?" düşüncesini hemen aklından sildi. "Kaç zamandır, kaç defalar sınıyorsun Mustafa Hoca. Her açıdan güvenilir bulmasan, böyle karşına oturtur, Zemanşehrî'yle zaman geçirir misin? Çocuk bir yere atanacaksa, sınav müftünün işi. Sen yetiştirdiğinden emin ol yeter!.. Eminim," diye kaykıldı. "Eminsen tebliğin vaktidir!.."

Dersi bitirdi.

Saflar ayaklandı.

Sarf ve nahiv listesi için sıraya girdiler.

Her birine, ertesi güne kadar ezberleyeceği Arapça sözcükler listesini verdi.

Listeyi alan, minderine döndü. Risale cüzleriyle kitaplarını kaptıkları gibi sahanlığa koştular. Çarığını bağlayan dışarı uğradı. Evli evinin, tekkeli tekkenin yolunu tuttu. Hiçbirinin aklına Meto'yu beklemek gelmedi. Oysa hoca, sıra Meto'ya geldiğinde, hemen yanındakine atlamıştı. Bunun üzerine o da ayakta dikilip kalmıştı. Ödevini yüklenenin çıkmasını bekledi. Hepsi gidince, ne beklemektesin anlamında Meto'ya bakar bakmaz, anımsamış gibi eli rahlenin yanına uzandı.

Sözcük listesiyle birlikte yığılı kitaplar arasından elyazması bir risale çekti. Mushaf aktarır gibi öpüp başına koyarak sözcük listesinin üstüne yerleştirdi. Hızla eline tutuştururken;

— Bunu oku!.. Bitirdiğinde konuşalım, dedi.

Odadan hızla çıktı. Yün çoraplarının üstüne hızla çarıklarını geçirdi. "Hocam bana kitap verdi," sevinci bütün hücrelerini ürpertti. İvecen yola koyuldu.

Günün son ışıklarına çıkmıştı. Gözleri kamaştı. Dayanılmaz bir merakla durdu. Koltuğunun altında hazine titizliğiyle taşıdığı risaleyi çıkardı. Ufka yaklaşan günün son ışıklarında ivecen kapağına baktı.

Sevinçle zıpladı. Kıvançla kaykıldı. Güven duygusunun so-

rumluluğuyla ezildi. "Niye beni atladı? Bir kusur mu işledim, diyordum. Herkesin çıkmasını beklediğini nerden bileyim. Allah razı olsun!.." diye risalenin kapağına yeniden baktı.

Bediüzzaman Saidi Nursî'nin, Saidi Kürdî olduğu zaman, Pasinler Dağında sürgünken yazdığı "İşaretü'l İ'caz" adlı risalenin el yazması kopyasıydı.

"Neden sadece bana verdi?" sorusuna uzun süre yanıt bulamadı. Sonra; "Bu şeyh yasaklı!.. Yine sürgündeymiş. Yasağı herkesle paylaşmak kolay mı? Suskun olacaksın. Öğrenmeye aç, gayretli olacaksın. Güvenilir olacaksın," düşüncesiyle omuzları dikildi. "Hocaefendimiz bana güveniyor," inancıyla birden büyüdü.

"Öyle ya, bunlar yasak!.. Yasak herkesle paylaşılır mı?" sorusuyla merakı coştu. İçindekileri bir an önce öğrenmek için hızla koşmaya başladı. Çarşıdan geçtiği halde ekmek, katık almayı unuttu. Soluk soluğa tekkeye ulaştı. Hızla içeri girdi. Sıralı yatakların hepsi boştu. "Henüz kimse gelmemiş. Çarşıda alışveriş yapıyorlardır," düşüncesiyle ders torbasını yatağının başucuna bıraktı. Günün son ışıklarından yararlanmak amacıyla dışarı çıktı.

Tekke o ile geldiğinde örendi.

Mustafa Hoca; "Ora tekke ve zaviyeler kapandığından beri battal," demişti. "Bir orası da değil. Yüzyıllarca, dinü diyânete hizmet vermiş onlarca yapı, göz göre göre harap oldu. Hangisinin önünden geçsek, hangisinden söz etsek, içimiz sızlıyordu. Hatta sözün şehvetine kapılanlar daha ileri gidiyor, sarı paşaya dahi laf değdiriyordu. Ama aklı başında herkes, o güzelim yapıların irtica bahanesine sığınan İsmet'in deccalları tarafından yıkıma bırakıldığına inanıyor.

Neylersin?

Devir kötü, devir zalim!..

Dini mübinle ona kalû beladan beri mekân olmuş tapınaklar terk edildi. Beş vakit namazında aptesinde muti kullar hor görül-

dü!.. Allah kitap unutuldu. Her bir yere putlar, kitabeler dikildi. Ezanı Muhammedi bile Türkçe okunuyor, diyorduk.

Yüce Rabbim öcünü komazmış!..

Tam din elden çıktı, diyanet şeytana oyuncak oldu, derken harp bitti. Amerika bastırdı, demokrasi geldi. İlk hilesiz seçimde deccal takımı gitti, ümmeti Muhammed hükümete geldi. Allahıma şükürler olsun, dilimizle birlikte, elimiz ayağımız uzadı. Namazımızı serbestçe kıldık. Niyazımızı serbestçe ettik. Ezanı Muhammediyi Bilali Habeşi nasıl okuduysa öyle okuduk. Kulağımızın pası silindi. Gönlümüzün feryadı dindi. İbadet ve taatımız ferahladı. Ruhumuz inşirah etti.

Siz orayı onarıp temizlemeyi üstlenirseniz, ben müftü efendiden izin alırım.

Yer müsait, en az yirminize yurt olur. Bina insanla yaşar denilmiş. İnsan eli değer, insan soluğu yalarsa, orası âbad olur, siz barınak aramaktan kurtulursunuz. Ödeyeceğiniz kirayı cep harçlığı edersiniz.

Artık eskisi gibi kazan kaynatan, yoksul donatan imaretler yok. Amma velakin, gönlünde din kaygısı, yüreğinde Allah korkusu olan kul çok. El altından da olsa, yiyim giyim için, ellerinden geleni artlarına komazlar. Amma velakin kişinin elinde dilediği gibi harcayacağı akçe bulunması başkadır," diye kestirip atmıştı.

Hocanın sözleri önce hepsini çok sevindirdi.

Ama çoğu, tekkeyi görür görmez, ilk hevesinden caydı.

O yüksünmedi. Onun kadar yoksul altı talebe daha ona katıldı.

Başlarını sokacak bir sığınak bulmanın kıvançlı kararıyla işe giriştiler.

Meto; "Zeynep eğitmenden öğrendiklerimi uygulama fırsatı doğdu," diye ekibin başına geçti. O köylülerle nasıl paylaştıysa, işi öyle paylaştı. Sıkışıp zorlandıkça; "O kız başıyla tavansız medreseyi mektep yaptı. Biz bunca yiğit, mis gibi tekkeyi yurt yapamazsak yazık!.." diye hem kendini, hem arkadaşlarını kışkırtıyordu.

İlkin onarımı tamamlamalıydılar.

Taş yapı az bir çabayla işlevli haline döndü. Temizlik daha kolay sonuçlandı. Tabanın taşlarını eski bir hasırla ısıttılar. Sıra sıra yataklarını da serince hocalarının dediği gerçekleşti. Tekke korunaklı bir yurt oldu.

Ve ilk ağızda yüksünüp kaçanların gözü kaldı.

Her görüşte;"Biz böyle olacağını bilmiyorduk ki," pişmanlığını belirtmeden edemiyorlardı. O da her kezinde; "Zeynep eğitmen haklıymış. Taş bina kolay gülüyor. Babo haklıymış!.. Azbiraz sabır, azbiraz tahammül, başarı hazzını demliyormuş," diye düşünmekten kendini alamıyordu.

Tekkeye alıcı gözüyle bir kez daha baktı.

Kendinden hoşnut, merdivenin mermer sahanlığına oturdu.

Ayaklarını sarkıtarak risaleyi açtı. Yer yer solmuş elyazısını okumaya başladı.

Kara ip akına karıştı. Ayınlar gayınlar, iyice soluklaştı. Cim karnında nokta görünmez oldu. Gün yattı. Karanlık birden bastı. Akşam ezanı okundu.

Oda arkadaşlarının her birinin bir camide görevi vardı.

Geldiler, risaleyi dürdü koynuna soktu. Aptes alıp gittiler.

İçeri girdi. Başucundaki mumu yaktı. Kaldığı yerden okumayı sürdürdü.

Onlar yatsı namazından sonra döndüklerinde, hâlâ okuyordu.

Bazıları namaz kıldı mı, kılmadı mı sorusuyla bakıştı. Sonra vebali ona diye omuz silkerek, ezberleyecekleri sözcüklere yapıştılar. Bütün yatakların başucundaki mumlar yanınca, oda aydınlandı. Risalenin satırları daha belirginleşti.

Okumayı sürdürdü.

Uykusu gelen uyudu. Direnen ezberini yineledi. Onu okur bırakıp uyudular. Uyandıklarında okuyordu.

Risale sabah ezanının; "Namaz uykudan hayırlıdır," çağrısında sona erdi.

Kapağını kapattı. Öptü başına koydu. Mintanıyla kalbi arasına yerleştirdi. Tükenmeye yüz tutan mumun fitilini iki parmağının arasına sıkıştırarak söndürdü. Usullacık kalktı. Caminin şadırvanından aptes aldı. Kızarmış gözlerini oğuşturarak sabah namazını kıldı. Kendini alacakaranlığa attığında dinginleşiverdi.

Koşar adım Hacı Mustafa'nın katına vardı.

Hoca onu süzer süzmez bütün gece risaleyi okuduğunu anladı.

Elyazmasını uzatınca, varsayımı doğrulandı. Gözleri ışılayarak aldı. Ağır ağır sakalını sıvazladı. Ve birden soruverdi;

— Nasıl buldun?

Sabahtan beri içi içine sığmıyordu. Konuşacak birini bulunca duraksamadı;

— Bu kitapta öyle hakikatler, öyle nükteler buldum ki hocam, affınıza sığınarak, ne Keşşaf ne Beyzavi ne de ezberlediğim onca tefsirde biri bile yoktu. Allah sizden razı olsun!.. Önümde yeni bir dünyanın kapılarını açtınız. Girmekliğime izin verir, destek olursanız minnet borcumu ödenmez kılarsınız.

— Borç falan yok Molla Meto. Hizmet var, sadece hizmet. Dini bütüne düşen, dini mübine büyüklerin gösterdiği yolda hizmet etmektir. Madem efendimizin sırrına vakıf oldun, bundan öte, sana da yaraşır hizmetten gayrı düşünce haram!..

Der demez diz üstü çökerek yere kapandı;

— Hocam, bu şerefi nasıl karşılarım?

— Zamanı var Meto Molla!.. Sabır ve tahammülle o zamanı bekleyeceksin.

— Başım üstüne, beklerim!..

— Demek İ'caz'ı bitirdin?

— Başlayan duramıyor ki!.. Çok şükür, sabah ezanıyla birlikte tamamına erdim.

— İyi!.. Allah şükrünü mübarek eylesin!..

— Böyle bir yapıtı, ancak bir evliya yazabilir. Öyle derin, öyle hikmetlerle dolu.

— Ömrünü Medresetüzzehra'ya adamış biri, bir onunla yetinir mi hey mollam?

— Medresetüzzehra?!..

— Şeyhimizin gerçekleştirmeye uğraştığı bir hayal!.. Bütün dünyayı, şeyh efendimizin irşatları nuruyla aydınlatıp dini mübinle onurlandıracak bir nur zinciri. Ana kucağından ilmin tahtu tâcına ulanan mektepler manzumesi.

— Aboov!.. Çok bir zorlu iş!..

— Allah görev üstleneceklerin yardımcısıdır. Rabbilâlemin yoluna can baş koyanlara daima destek olur. Örneği önümüzde. Şeyh efendimize Osmanlıdan beri edilmedik eza, çektirilmedik cefa, sürülmedik yer bırakılmadı. Bir günden bir güne, dert yandığı ne görüldü, ne işitildi. Her daim Allahu tealanın rızasını elde etmeye çalıştı. En zor zamanda meydana getirdiği eserler, gönüllere ferahlık, akıllara ışık saçmakta. Ve ona cefa çektirenlerin hiçbiri kalmadı, o dimdik ayakta.

— Öyleyse daha okunacak çok kitap var.

— Var!.. Daha niceleri var!.. Amma, tefsir eğitimine başladığımızda bunu okuyacağız. Sen tez ilerlediğinden, erken davrandım.

— Allah sizden razı olsun hocam!.. Dilerim güveninize yaraşır biri olurum.

— Ona ne şüphe!.. Yalnız şimdilik bundan kimseye söz etme.

— Başüstüne!.. Lakin oda arkadaşlarım, okurken gördüler. Sorarlarsa gizleyemem. Sıkıştırdıklarında nasıl davranmamı buyurursunuz?

— Dilerim, sıkıştırmazlar. Amma darda kalırsan, ucundan kıyısından kendi fikrinmiş gibi anlatmanda sakınca yok.

— Efendimizin derya gibi fikrini ben nasıl üstlenirim hocam? Allah şahidim, utançtan yere girer, diyeceğimi şaşırırım.

— Sana icazet verildi, çekinip utanma!.. O yasaklı bir evliya!.. Devlet gözünde de, bilmeden ahkâm kesenler indinde de sakıncalı!.. Her sakınca gibi, sürekli takibat altında!.. Ve her devirde ona, bir insanın dayanamayacağı cefalar çektiriliyor. Yerin kulağı vardır. Uluorta ondan söz edersen, belki sana dokunulmaz, lakin ona eziyeti artırırsın.

— Aman Allah korusun!..

— Bu niyetten emin olmasam, risaleyi sana vermezdim.

— Anladım hocam!.. Sakıncayı anladım da, böylesine derin, böylesine değerli eserler neden sakıncalı onu anlamadım!..

— Daha çok gençsin molla!.. Anlamamakta haklısın. Amma şunu hiç aklından çıkarma. Devlet kendi değerlerini öğüten kocaman bir değirmendir!.. Başındaki inayet sahibiyse, taşlarını aralı tutar. Öğüttüğünün eti kemiği kalmasa, eseri, fikri kalır. Acımasızsa, öyle bir sıkıştırır ki, kına gibi un eyler.

— Bu doğru mu?

— Devlette doğru da, eğri de iradîdir. Buna biz kanun deriz, bazıları yasa der. İster kelamdan bak, ister sarf ve nahivden, ikisinin kökeni de aynıdır. Kural iradesinin dışındakini yasaklamaz mı? O gerçekten yola çıkan kimi mutasavvıflar devlet adamı yerine her anışta, "yasakçı" derler.

— Fikre ve düşünceye yasak olur mu?

— Kafanın içinde, dilinin altında, kaleminin ucunda durdukça olmaz. Söze, yazıya geçip de açıklananda, değirmencinin insafına kalır.

— Bilmem tam anladım mı? Eyittiniz ki, zulüm zamanı ilim zor, ilim zamanı zulüm!..

— Aynen öyle!..

— Peki o değirmeni ilimle çevirmenin imkânı yok mu?

— Allahın izni inayeti, bizim sabrı tahammülümüz, ümmeti Muhammed'in gayret ve metaneti el ele verir de, bir gün o değirmenin kapısından girersek, o zaman dediğin gibi dönmesini sağlarız. Allahı zülcelâl o günleri cümlemize göstersin, âmin!..

— Bu mümkün mü?

— Saidi Nursî efendimiz hazretleri, bunun için bir ömür verdi. Okuduğun risaleyi sürgünde yazdı. Şimdi de sürgünde yazıp söylemekte.

— Ama bu bir ömür boyu zulüm!..

— Zulüm!.. Lakin âlim de, zulmü bilgisine maya edebilendir. Hele bir de o ilmi, imân ve duyguyla bezerse, göğün kapıları önünde bir bir açılır. Eşikleri Burak'ın kanadına tünemiş gibi aşılır. Allahu tealaya ulaşılmazsa, olgunluğa, erginliğe erişilir. Cenabı hak da onun encamını hayra çevirir.

— Âlime zulüm, yazık değil mi?

— Yazık!.. Amma velakin ilim kapılarından geçenin de, duygu eşiklerini aşanın da yazıklanmaya vakti yoktur. O ileri, daima daha ileri koşar. Cemaatten bazısı onun ardınca yürür. Bazısı yolun başında yorulur. Bazısı zulüm karşısında şaşar. Bazısı dehşete düşer. O dönüp ardına bakamaz. Bakarsa, içi elvermez, duraklar. Oysa hak yolunda ilerleyen bilgide de, duyguda da durmak yoktur. Allahu teala ilerleyene gayret, duraklayana garet verir.

— Zulüm gayrete engel olmaz mı?

— Olursa âlime olur. Âlim insan. Devlet insanı aykırı bildi mi, izler. Dama tıkamıyorsa, tımarhaneye tıkar. Baktı olmuyor tutuklar, zindana atar. Yola sokamadı, zincire vurur, işkence eder. Hatta ibreti âlem için öldürür. İnsan fâni, ilim ve iman bâkidir. Bundan olsa gerek, cühela bilmez amma, edilen eza ile çekilen cefa, gerçek ilmi mayalar. Maya hamuru nasıl kabartırsa, eza da ilimle imanı kabartır, genişletir, çoğaltır. Kabarıp genişleyen, artıp çoğalan n'olur? Ondan ona, şundan bana ulanır. Benden sana ulandığı gibi!.. Ceht

ve imân edersen senden de kimbilir kimlere yayılır? O yüzden derim ki sana Meto Molla, sabrın sonu selamettir. Çünkü şafağın vakti vardır. Ve dem gelip şafak sökene, söz gümüşse, sükût altındır.

— Anladım hocam!..

— Öyleyse o vakte kadar bu bilgiyi bir sır gibi saklamalı, zinhar ifşadan sakınılmalıdır.

— Sakınılırsa nasıl yayılır? Çekince Allahu tealanın gücüne gitmez mi?

— Âlemlerin Rabbi, neyin neden olduğunu olmadan bilir. Bildiğinden zulüm tehlikesi varsa, Muhammed ümmetine ta'kîd ve takıyeyi mübah kılmıştır.

ON DÖRT

Eşiği aşar aşmaz, hocanın güler yüzü karşıladı.

Eliyle yaklaşmasını işaret etti. Tam karşısına diz çökünce;

— Müftü efendi, Pazar Camisi'ndeki sohbetini dinlemiş. Cemaat de, o da pek beğenmiş, diye söze başladı. — Gelen ilk imam kadrosuna seni atamak istiyor. Kadroya girmek okuryazarlık şartına bağlı!.. Şahadetnamen var değil mi?

— Köy mektebinden var!..

— Üç yıllık mı?

— He!..

— Olmadı!.. İmamlık için ilk mektebi bitirmek gerek.

— Babogiller, sırf okuryazar olmakla!..

— O devir geçti molla!.. O, o zaman için ihtiyaçtı. Giderildi, bitti. Şimdi şahadetname şart!.. Buna tezden bir çare bulmalı, derken sakalını sıvazladı. Çenesini göğsüne dayadı. Kısa bir an düşündü. Başını kaldırdığında gözleri yıldız yağdırıyordu. — İşe bak, iyi olacak hastanın, doktor ayağına gelirmiş. Geldi!.. Sabah Başöğretmene rastladıydım. Pek telaşlıydı. Ne hal, dediğimde, haldır haldır imtihan hazırlığındayım dediydi. Cenabı Allah, muti kulunun her bir işini rast getirirmiş. Getirdi. Seni dışarıdan imtihana sokup ilkmektep şahadetnamesi aldıralım. Müftü efendiye yüzümüz olsun, diyerek bir boş kâğıda, Türkçe bir şeyler yazdı. Kâğıdı katladı. Bir zarfa yer-

leştirdi. Meto'ya uzatarak. — Al bunu, Gazi mektebi başöğretmeni Kâzım Bey'e ver. Ne ister, ne derse itirazsız yerine getir, dedi.

— Olur amma, benim hiçbir hazırlığım yok hocam!.. Ne soracaklarını, ne yanıtlarını biliyorum. Hiç çalışmadan nasıl imtihana girerim?

— Sen işin orasını bırak da, koş!.. Devlet işi zamanlıdır. Gecikir, savsarsan kaçırırsın. Kâzım Beyi bul, mektubu ver. O ne gerekiyorsa yapar. Hadi oyalanma!..

Meto, topukları baldırlarını döverek, okula yollandı.

* *

Sınav minarede başladı.

Babasından aldığına, Mustafa Hoca'nın verdiğini ekledi.

Hocasıyla müftünün hangi makamı sevdiğini biliyordu. Kıbleye döndü. Ellerini kulaklarına attı. Genç sesini öksürüklerle makama ayarladı. Itri'nin segâh makamıyla gümbür gümbür; "Allahuekber, Allahuekber!.." diye ezana başladı.

Sokaklarda yürüyenler durakladı. Çağrı kulaklarından yüreklerine akmıştı. Elleri kendiliğinden kalplerinin üstüne gitti. Sesli sesli; "Aziz Allah," dediler. Kurşun kubbe çağrının ezgisini billûr kevgirden süzdü. Cemaat coşkuyla her dizeyi yineledi. Mustafa Hoca'nın yüzü ay gibi yayıldı. Müftünün dudakları beğeniyle kıvrıldı.

Minareden indiğinde bütün gözler üstüne dikildi. Hocasıyla müftünün yüzüne bakar bakmaz ilk sınavı geçtiğini anladı.

Sınavın ikinci bölümüne özgüveni arttı!..

Kameti hicaz makamıyla aldı. Salâtı yine Itri'nin rastıyla verir vermez, yerinden kalktı. Minberle cemaatin arasından turna katarı gibi süzüldü. İlk safta, elleri göbekleri üstünde kavuşmuş, ayakta yan yana onu bekleyen müftüyle hocasını selamladı. Sevecenlikle aralarında açtıkları kovuktan hafifçe yanlayarak öne geçti. Yapmacık bir zorlamayla mihraba döndü. Mustafa Hoca ivecen sarığını çıkardı. İçinden takkesini çekerek Meto'nun başına koydu. Ek-

siği tamamlanan Meto, cüppesinin içinde dikildi, büyüdü. İftitah tekbiri için ellerini kulaklarına kaldırdı.

Safların kamburu, hizaların çıkıntıları düzeldi. Cemaat hemen onun ardından, tekbiri yineledi. Mırıltı kurşun kubbeye ağdı. Yankıyı beklemedi. Müftünün tecvidine uygun, Fatiha'ya başladı. İlk duayı başladığı gibi uşşak makamında bitirdi.

Birden, babasının anlattığı bir fıkra aklına geldi.

"Vaktiyle bir molla, birbirinin rakibi iki hocadan kıraat dersi almış. Biri Fatiha'yı veleddâlin, diye, biri velezzalin diye bitirirmiş. Bir vakit namazında bir de bakmış ki, ikisi de tam ardında saf tutmuş. Veladdalini 'de'yle bitirse biri, 'ze'yle bitirse diğeri gönül koyacak. Ne yapsın?

Duayı velessâlin, diye bitirivermiş!.. Fatiha'yı uşşakla okuduk. Müftü o makamı pek sever. Mustafa Hocam'sa nihavendi yeğler," kararıyla Sübhaneke'yi, o makamda bitirdi. İkisinin de hoşnut kaldığı, hışırtılarından belliydi.

Namaz bittiğinde, ikisinin de gözleri parlıyordu!..

Sarığı çıkardı, hocasına uzattı. Hafifçe eğilip selamlayarak aralarından geçti. Hızla müezzin mahfiline tırmandı. Müezzinin pöstekisini paylaşarak diz çöktü. Onun işareti üzerine tespih duasına başladı.

Namaz bitti. Saflar çözüldü. Cami boşaldı. Müftü sarıklı başını salladı. Müezzin ayaklandı. Onu izledi. Birlikte hocaların önüne diz çöktüler. Müezzin oturur oturmaz;

— Tilaveti âla, usulü râna, diye elini kalbine götürdü.

Hocalar, namazı niyâzı bitirip her kalkanın, elvan kapıya varmadan durup uzun uzun Meto'yu süzmesini görmüş; "Allah yoluna bir mü'min dikmekle," kıvanmışlardı. Gözlerinden sevecenlik pınarları fışkırtarak birbirlerine baktılar. İkisi de öğrenmiş anlamında başını salladı. Müftü, başarısını onayladıktan sonra, gözlerini boşluğa dikti;

— Öyle, dedi inançla. — Müezzinliği de, imamlığı da pek güzel. Bir de sonraki vakitte vaazını dinleyelim. Gönlümüzden imam hatip atamak geçer.

— Haksızlıktan ne kadar çekindiğinize imânım da, güvenim de tam efendi hazretleri, diye atıldı Mustafa Hoca. — Allah biliyor ya, rûzu mahşerde, her mü'minin imânına gayret, her gayretin ibadetine siyret kattığınızın en yakın tanıklarından biriyim müftü efendi hazretleri, dedi hemen. — Ben dinledim. Rabbilâlemin dilinin lezzetini, zihninin nusretini artırsın. Talakatı da tilaveti gibi, pek bir revnaklı!..

— Sözünüzü hadisi sahih sayarım hocaefendi kardeşim!.. Lakin nasıl Allah indinde noksan kalınama gayretindeysek, devlet işini de eksik etmemeliyiz!.. Zaman kaybı olsa bile, atamayı ilk vakitteki vaazını dinleyip de yapsak, hem vicdanen rahat, hem mollamızı kıskançlık illetinden sakınmış oluruz.

Sözleri üzerine Mustafa Hoca, ısrardan vazgeçti;

— Siz elbette iyisini bilirsiniz, diyerek boyun büktü.

Bu, bu kez de hatiplik sınavına girmesi demekti. Çıkarmak üzere olduğu yeşil molla cüppesine sevinçle sımsıkı sarıldı. Hocasının etkisi mi, eksiğin baskısı mı, müftü gibi bir bilginin, bir değeri elden kaçırmama telaşı mı neyse, işi iki vakitte çözülecekti.

Müftü günlük işler için caminin yanındaki dairesine geçti.

Mustafa Hoca, kalkıp giden müftünün izine takılan bakışlarını kapıdan kopardı. Sevincin alışkan sevecenliğiyle cilalayarak, gözleri dudaklarında karşısında diz çöken Meto'ya baktı. Eliyle sırtını sıvazladı. En son müezzin de çıkmış, camide ikisinden başka kimse kalmamıştı. Meto'nun kulağına eğildi Mustafa Hoca. Fısıl fısıl vaaz konu ve yöntemini anlatmaya girişti.

Meto, anlatılanı can kulağıyla dinledikçe; "Babo dersini iyi yerden almış. Amma velakin besbelli ona yeteneğini katmış. Hocanın kitâbi anlattığını o hayatın içinden örneklerle bezeyerek cühelanın

kavrayacağı kıvama sokmuş. Müftü efendi hazretleri hemen sınava çekseydi, hoca gibi konuşmak gerekirdi. Cemaatin önünde sınamaya karar verdiğine göre, bildiğimden şaşmamalı," kararına vardı.

Vakit erişmiş, müezzin ortalıkta görünmemişti.

Besbelli ezan yine imam hatip adayına düşmüştü.

Cüppesine bürünerek yerinden kalktı. Minarenin kapısına yürüdü.

*

Hoca gözleri yolda onu bekliyordu.

Kapıdan girer girmez, yanını işaret etti. Dizi dizine değerek oturduğunda;

— Allah senden razıdır Meto Molla, diye söze başladı. — Yağmur çamur, kar boran, dağ bayır demedin. Hemen her vakti niyâzı yetişebildiğin her yerde dini mübinin nurunu yaymaya verdin. Dört bir yandan övgünü işittik. Müftü efendi de, ben de pek memnun olduk, pek mesrur olduk. Allah ne muradın varsa versin.

— Ben sizden ne ki aldım, aynını vermeye çalıştım efendim. Bağışınıza ve helallik dilemeye yaraşır olmaktan başka ne murat eylerim ki!..

— Benden yana helal olsun!.. Sen de helal et.

— Minnetten gayri bir hakkım yok ya!.. Zerre hakkım varsa, dünya âhiret helal olsun!..

— Allahu teâla rızanı kabul buyursun!.. Sana bir ricam daha var.

— Her ricanız bir hayra işaret hocam. Buyurun!..

— Efendimiz bu taraflara gelmiş.

— Efendimiz Elmadağ'da sürgün değil miydi?

— Öyleydi!.. Geçen aya kadar öyleydi. Ancak Allaha hamdü senâlar olsun, Ekimden beri bir kuş gibi serbest ve bu taraflara gelmiş.

— Sonunda Allah o deccallerin kalbine merhamet mi vermiş?

— Evliya enbiya ile uğraşmanın, faydadan çok ziyan getireceğini anlamışlar sonunda. Başbakanımız Adnan Menderes beyefen-

di, Isparta gezisi sırasında Elmadağ'a da uğramış. Ahmet Çavuş, çevresine topladığı pek çok insanın önüne geçmiş. Hazreti peygamber sallallahu aleyhi vesellem efendimizinkine özenen yeşil sancakları ellerine vermiş. Onu bir evliya gibi karşılamışlar. Pek bir hoşnut kaldığını yüksek sesle belirtince, efendimiz hemen yola çıkmış.

— Oh!.. Cenabı Allaha şükürler olsun. Sonunda hürriyetine kavuşmuş.

— Kavuşmuş ya, bu deccal uşaklarının ne yapacağı belli olmaz. Diyorum ki, hazır yakına gelmişken, ziyaretine gideyim.

— Gidin efendim. Çok iyi düşünmüşsünüz. Gidin.

— Benimle gelir misin?

Meto ilk kez bir dergâhta olduğunu unuttu.

Yerinden fırladı. Ayaklarının üstünde fır dönerek zıp zıp zıpladı. Boğulduğunu sanınca durdu. Derin bir soluk aldı. Önce sevincini çocukça göstermenin utancına battı. Sonra onurun çalımına ulaştı. Kalktığı yere yeniden çökerken, kesik kesik;

— Gelmem mi, diyebildi.

*

Otel odasına, ayaklarının ucunda girdiler.

Sanki balıklarının yerini insanların aldığı göle girmişlerdi. "Gören sıra gecesi var sanır" diye gülümsedi Meto. Hocasının ardında ilerledi. Minber mihrap alışkanlığı işlerine yaradı. İnsan denizinde kimseye dokunmadan, pencere önündeki divana ulaştılar. Divana başındaki külaha yeşili yıpranmış bez sarılı, sırtına rengi solmuş bir cüppe geçirmiş seksenlik bir pîri fâni yanlamasına uzanmıştı.

Kapalı gözlerini açsa da başını çevirse, biri Balıklı Gölle, Rıdvan Paşa Camii'ni, diğeri Halili Rahmanı görecekti. Başının altına bir yastık yerleştirilmişti. Yaklaşınca divanın yanındaki bir karışlık açıklığa diz çöktüler. Hacı Mustafa, narin bir sevgiliyi okşar gibi cüppesinin eteğine yapıştı. Koklayarak üç kez öptü. Meto onu izledi.

Safların arasında bir yer bulmak amacıyla kalkmaya davrandıkları

an, ihtiyarın gözü açıldı. Damarları fırlak, derisi benekli bir el, beyaz bir güvercin gibi cüppenin yeninden fırladı. Meto'nun omzundan bastı. Mustafa Hoca kalktı gitti. Meto divanın yanında put kesildi.

Girdiklerinden beri kapalı olan gözler sanki birden açıldı. Lemaları mırıldanan dudaklar hayretle kapandı. Şeyh Saidi Nursî'nin omzundan bastığı tıfılı, didik didik ederek uzun uzun süzdüler. Ama ne bir kaş çatan, ne zerre kadar gocunan oldu.

Beğeni ve gıptayla Mustafa Hoca'ya baktılar. Şeyhin aradığı genci o bulmuştu.

Şeyh elini omzundan çekmeden, başını hafifçe yastığından kaldırdı. Dudakları kıpırdar kıpırdamaz Meto kulağını uzattı.

— Bismillahirrahmanirrahim, dedi şeyh. İçinden yineledi Meto;

"Sual," diye sürdürdü hemen ardından;

"Mutezile imamları, şerrin icadını şer telakki ettikleri için, küfür ve dalaletin hilkatini Allaha vermiyorlar. Güya onunla Allahı takdis ediyorlar!..

'Beşer kendi ef'âlinin hâlıkıdır,' diye dalalete gidiyorlar.

Hem derler: 'Bir günah-ı kebireyi işleyen bir mü'minin imanı gider. Çünkü cenabı hakka itikad ve cehennemi tasdik etmek, öyle günahı işlemekle kabil-i tevfik olamaz. Çünkü dünyada gayet cüz'î bir hapis korkusuyla kendini hilaf-ı kanun her şeyden muhafaza eden adam, ebedî bir azâb-ı cehennemi ve hâlıkın gazabını nazarı ehemmiyete almayacak derecede büyük günahları işlerse, elbette imansızlığa delalet eder.'

Cevaba geçmeden önce soruyu kısaca özetleyelim; Mutezile mezhebi bâtıl mezheblerden biridir. Neden bâtıl olduğunu bu soruda görüyoruz zaten.

Diyorlar ki, Allah şer yaratmaz. Çünkü Allaha yakışmaz!.. O zaman cinayet işleyen, zina eden, içki içenlerin bu çirkinliklerini kim yaratıyor? Denilince diyorlar ki, onu insanın kendisi yaratıyor, kul kendi günahının yaratıcısıdır. Hem diyorlar ki; Bir Müslüman Al-

laha inandığı halde, cehenneme inandığı halde, nasıl olur da zina eder, içki içer kumar oynar? Yapamaz! Eğer yapıyorsa?!. Demek ki inanmıyor. O zaman o kişi kâfirdir diyorlar.

Ne zamana kadar kâfirdir?

Günah işlemi bitinceye kadar!..

O zaman esnasında iman kişiden çıkar, yukarıda bekler, günah bittikten sonra tekrar geri gelir diyorlar.

Elcevap;

Birinci şıkkın cevabı şudur ki, Kader risalesinde açıklandığı gibi, halk-ı şer şer, yâni yaratıcı şer, şer değil, belki kesb-i şer, kazançlı şerdir.

Kesb kişinin kendi iradesiyle bir fiil işlemesidir. Çünkü halk ve icat genel sonuçlara bakar.

Bir şerrin vücudu çok hayırlı sonuçlara başlangıç olduğunda o şerrin icadı netice itibarıyla hayır olur. Hayır hükmüne geçer.

Mesela ateşin yüz hayırlı sonucu var. Fakat bazı insanlar kendi kararlarıyla onu kendilerine şer yaparlar.

Ateşin icadı, şerdir diyemezler.

Öyle de şeytanların icadı, insanlığın gelişmesi gibi çok hikmetli sonuçları olmakla birlikte kendi isteği ve yanlış kazanç hevesiyle şeytanlara yenildiğinde; 'Şeytanın hilkati şerdir,' diyemez!..

Belki o kendi kazanç hırsıyla kendine şer yaptı!..

Bu harika misalle bakarsak, hınzırın yâni domuzun yaratılması, içkinin yaratılması, ya da diğer şerlerin yaratılması, sonuç itibariyle hayırdırlar. Çünkü şeytanın yaratılması insanın manevi gelişiminde bir zemberektir.

Yâni, şeytanın yaratılması, insanların makamını artırma ya da inmesine neden oluyor. Elmas ile kömürü ayırt ettiriyor.

Diğer şerler de böyledir. İçki her yerde var. Amma kazancını kötü kullananlar, gider alır, kendilerine şer yaparlar. Zina da böy-

ledir. Kişiler kendi iradeleriyle ederler. Onlara şer olur. Demek ki, yaratılan şer, şer değildir. Kazanç düşüncesiyle işlenen şer, şerdir.

Evet, kazanç, az hevesi bir başlangıç olduğundan özel hukuki bir sonucu olur. Öyle de olsa, kazanca dayalı şer, şer olur. Ama icat genel sonuçlara baktığı için yaratılan şer şer değil, belki hayırdır. İşte Mutezile gibi cemaatten ayrı düşünenler bu sırrı anlamadıklarından, yaratılmış şer, şerdir. Çirkinin icadı çirkindir, diye cenabı hakkı kutsamak için şerrin icadını ondan sakınmış ve dalalete düşmüşlerdir.

'Ve bi'l kaderi hayrihi ve şerrihi,' gibi bir iman temelini tevil etmişlerdir.

Ehlisünnet aralarında sıkıntılı bir tevil bırakmamayı ne kadar güzel başarmıştır.

Demek ateş misali gibi, sırrı imtihan gereği, günahın yaratılması elzemdir. Ama bunun şerri genel değil, o günahı kabul edene özeldir. Çünkü günahın yaratılması değil, tercih edilmesi şerdir. Mutezile bu sırrı anlayamadığından şerrin icat ve yaratılmasını kula vermiştir. Ve böylece yaratmada kulu Allaha eş koşmuş, ona ortak eylemiştir.

Ve imanın temellerinden biri olan kadere, hayrın ve şerrin Allahtan olduğu şartına uymamıştır.

İkinci şık ki;

'Büyük günahı işleyen nasıl mü'min kalabilir?' suallerine cevap ise; önceki işaretlerimizde hataları kesin olarak anlaşıldığından tekrara hâcet kalmamıştır.

Saniyen nefsi insaniye, muaccel ve hazır bir dirhem lezzeti müeccel, kayıp bir batman lezzete tercih ettiği gibi, hazır bir tokat korkusundan, ilerde bir sene azaptan daha fazla çekinir."

Derken sustu. Dili damağı kurumuştu.

Kalaylı bir tasta su koşturdular. Tası iki eliyle kavradı. Bir yudum içti. Dudak izini Meto'ya çevirerek, tası uzattı. Meto bir yu-

dum aldı, hocasına uzattı. Tas elden ele son damlası tükeninceye dolaştı.

Başucundaki bohçadan bir hurma aldı Saidi Nursî.

Dişsiz ağzında çiğnedi mi, emdi mi kimse bilemedi. Sonra iki parmağıyla ağzından çıkardı. Odadakiler, son yudumu yenice tüketmişlerdi. Hayretle açılan gözlere göstere göstere Meto'nun ağzına tıktı.

Bir anda patlayan; "Lebbeyk!.." çığlığı, herkesin bütün hücrelerini titretti.

Karşısına diz çöktü.

Mustafa Hoca'nın hep kapalı duruyormuş izlenimi veren gözkapakları ağır ağır kalktı. Onu görür görmez, secdeye vardı.

Meto ne yapacağını şaşırdı. Uzanıp hocasını kaldırmak istedi, eli ermedi. Bir şeyler söylemek istedi, dili varmadı. Ona öykünerek o da secdeye kapandı.

Öyle ne kadar geçti ikisi de bilmiyor.

Secdeden aynı anda kalktılar. Sevecen bakıştılar. İkisinin yüzü de, güneş vurmuş ayna gibi ışılıyordu. Mustafa'nın kırçılı kınalanmış sakalları altın tellere döndü. Meto'nun ayva tüyleri, yanaklarının alıyla gönendi.

Hoca, uzun uzun Meto'yu süzdükten sonra birden;

— Hani geçende düşümde gördüğüm bir yoldaşım vardı ya!.. dedi.

— Bildim!.. yanıtıyla yetinmedi. Belleğinin pınarını hocasının hayranlığına savurmaya başladı. — Hac farizasını birlikte eda eylemiş, Kâbei mükerremeyi yan yana tavaf edip Müzdelife'de vakfeye durmuş, Mina'da şeytânı laini dirsek dirseğe taşlayarak aynı çadırda kalmıştınız. Hac dönüşü Isparta'nın Elmadağ'ına varıp efendimiz hazretlerine Mekke'yi Mükerreme ile Medinei münevvereden

getirdiğiniz armağanları sunmuş, hayır dualarıyla birlikte halvet onuruna nail olmuştunuz.

— Maşallah!.. Şeyhimiz efendimiz kime el vereceğini herkesten önce, herkesten iyi bildiğini, bir kez daha kanıtladılar. Allah zihin açıklığını daim eylesin. Allah nazardan saklasın!.. Laf bir kere edilmekle, belleğine nalbant mıhı gibi çakılıyor. Evet o!..

— Hacı Hüseyin Hocaefendi, şeyhimiz efendimizin serhat halifesi değil miydi?

— Öyleydi, gine öyle!..

— Cenabı mevlam kazadan beladan saklasın. Bir şey mi var?

— Yok, Allaha şükürler olsun yok!.. Ama kalp kalbe karşıdır diyen doğru demiş. Sana sözünü ettiğim o gün, o da bana mektup yazmaktaymış.

— Allahın hikmeti!..

— Ya!.. Rabbilâleminin hikmeti celilesi!.. Şeyhimizin kerameti mucizesi!.. İkimizin gönlüne de, aynı anda, aynı hasreti düşürmüşler. Al bak!..

Mektubu aldı. El yazısına alışmak için bir nefes arasında evirdi çevirdi.

Harflere ısınınca sağdan sola, okumaya girişti.

"Özledim," diye başlıyordu mektup.

"Yeni bir devre çıkacak olmasam, hasret gidermeye gelecektim. Anlatmıştım, bilirsin kardeşim, buraların hizmeti yaygın, vazifesi ağır, yolu uzun, bendeleri dağınık. Tuna boylarında devir, zaman alacağa benzer. Gene de Hüdâ nasibeylerse, Recebin ilk cuması, devri tamamlayarak iç huzuruyla dönmeyi umuyorum. Müsaitseniz, ne kadar zahmetse lûtfen siz teşrif eyleyiniz. Hem hasret giderir, hem kutlu ecdadımızın serhat boylarındaki selatin eserlerini tavaf eyleyerek minnetimizi sunarız. Hem de o mübarek pınardan fışkırdığını işittiğimiz, yeni Lem'a'yı paylaşma fırsatına nail oluruz.

Yol uzun, zahmeti çok. Lakin, değeceğini takdir edersiniz."

Sözlerini ilkin anlayamadı. Lem'ayı anahtar edinince şifreyi çabuk çözdü.

"Besbelli şeyh efendimizin geze geze Urfa'da mola verdiği duyulmuş.

Ama iyi ki, Halilirrahman'daki otelden polis zoruyla atılmak isterken hakkın rahmetine kavuştuğu henüz oralara erişmemiş.

Olabilir Meto Molla!..

Erişmediyse şaşma!..

Deccalın zorbaları cenazesine ziyan getirmesin diye, gizlice gömüp namazını gıyabında kılan siz değil miydiniz?" demekteyken gözü mektubun altındaki tarihe değdi. Mektup 11 Mart'ta yazılmıştı.

"Habersizliği doğal, şeyhimiz efendimiz 23 Mart'ta rahmeti rahmana kavuştu. Acaba hâlâ duyulmadı mı?

Olabilir," dedi ilkin. Sonra başını dikti; "Olamaz!.. Kimi gözü yaşlı, kimi göbek atarak bütün gazeteler çarşaf çarşaf yazdı. Bizcileyin o şeytan risalelerini okumasa da, okuyandan duymuştur," yanıtıyla, okumayı sürdürdü;

"Sizi özleyen bir ben değilmişim. Buralarda vaazı nasihatlerinizle aydınlanmak iştiyakıyla yananlar gün günden artmakta!..

Lûtfedip teşrif eylerseniz, hepimizi gönendirirsiniz.

Başınız kalabalık, vazife yoğun da gelemeyecekseniz, birini yollayın. Işığınızla aydınlanmış gözünde, yüzünüzü görelim ki, hasretimizi biraz olsun giderelim."

"Bunlar evliya," diye geçirdi içinden.

"Niye oturup şifreli mektuplar yazarlar anlamak kolay değil. Kalpten kalbe konuşabilenlerin, başka gereçlere gereksinimi olur mu?

Mektubun tarihi, Hacı Mustafa Hoca'nın bana düşünü anlattığı güne denk geliyor. Bu burada onu görüyor, o orada bunu çağrılıyor.

Bir mucize bu!..

Kimbilir şeyhimiz efendimizde daha ne mucizeler vardı?

Yazık!..

Geç buldum, erken yitirdim. Ama tuttuğum kulp sağlam.

Aman iyi yapış Meto!.. Onlara erişemesen dahi, topal karınca misali yolunda ölürsün ya!.. Cenabı Rabbilâlemin yolunda rehber, rahmetli şeyhi ekber kılavuzun, hocaların şefaatçin olur inşallah!.. duasıyla başını kaldırdı.

Mektubu parmaklarının ucuyla okşayarak geri verdi.

— Çok muhterem, çok bilgili, niyeti halis, takvası tam bir ermiş efendi hazretleri. Keşke gelebilse de, sayenizde tanıma şerefine nail olsam.

— Ortalık pek karışık!.. Tam hükümetin üstümüzdeki baskısı azaldı. Şeyhimize saygısı çoğaldı. Sürgünü sona erdi. Gönlüyle sevdiği müritlerini eliyle okşayacak. Emirlerini gayp yoluyla değil, bizzat kendi ağzından buyuracak. Gözlerimiz onu bütün cesametiyle apacık görecek, derken cenabı mevlanın bizden çok sevdiği ortaya çıktı. Çekti aldı elimizden. İyi ki, aklına uyup gizlice gömmüşüz.

Asker birden ininden çıktı.

Deccalla neferlerine gün doğdu!..

Oysa her şey yolunda gidiyor, ırmak yatağında akıyordu.

Allahın sevgili kulu, ermişlerin en ermişi, bilginlerin bilgesi, Şeyh Saidi Nursî efendimiz hazretleri ilk kez serbestliğin nimetlerinden yararlanacaktı. Günümüzün halifesi olduğu, evliyalar rehberi, bilginler serveri Ahmet Muhammed bin Muhammed Nakkaş hazretlerinin keramet ve kehanetlerini ilk kez açıktan açığa yayacaktı. Ona inanan cemaat ilk kez gizlilikten sıyrılıp bütün haşmetiyle varlığını gösterecekti. Çünkü başta şeyhimiz efendimiz, bütün o cemaatin duaları bereketi ve cenabı Allahın inayetiyle, meleklerin düşen uçaktan sağ salim çekip aldığı, evliya benzeri başbakanımız Adnan Menderes borcunun diyetini ödemeye karar vermişti. Onun deccal ordusuna karşı kurduğu Vatan Cephesi, bize bu fırsatı sağlayacaktı.

Bu yüzden şeyhimiz efendimiz; "Hatta, ölülerimizin dahi dirilip

o cephede saf tutması gerektiğini," fetva buyurmuşlardı. Amma deccal bizden önce davrandı. Ve zulüm yeniden kendini gösterdi.

Oysa şeyhimiz efendimiz hazretlerinin de vahiy isabetiyle buyurdukları ne kadar doğruymuş!.. Uçağın düşürüleceği ona malûm olmuş. Sürgün bulunduğu Emirdağı'nda, Kadir Çavuş'un gayretiyle cemaati toplamış. Ve onları zikre sokmadan; "Biz, Başvekil Adnan Menderes beyefendiyi, sade üstümüzdeki zulmü kaldırdığı için değil!.. Ondan çok, İngiliz kâfiri muazzaması, Kıbrıs Müslümanını Rum keferesinin Megalo İdea ağzına atıvermesi karşısındaki cehdinden sevdik," buyurmuş; "Çünkü o, Kıbrıs'taki ümmeti Muhammedi küffara terk eylememek için yüksünmeden yollara düştü. Allahın lûtuf ve inayetiyle burnu dahi kanamadan Londra havameydanına inmesi ve cehdinin mükâfatı olarak vazifesini zaferle tamamlaması için birlikte dua edelim," sözleriyle cemaati zikre sokmuş.

Evliya kerametinin mucizesini görüyor musun?

Nitekim kalleş kefere, efendimizin kehanet buyurdukları gibi, Müslüman evladı sevgili başbakanımızın uçağını Londra üstünde düşürdü. Allahı zülcelâl, ardında efendimizin duası bulunan sevgili kullarını sade günahtan değil, küffarın her türlü mel'anetinden de korur.

Nitekim, göğün bilmem kaçıcı katında seyreyleyen uçak, tepe taklak düşerken, efendimizle cemaatinin dualarını işiten Rabbilâlemin, derhal meleklerini gönderdi. Ve o melekler başvekil Adnan Menderes'i bir tüy gibi kanatlarına alarak yere indirdi.

Allaha ve efendimize şükürler olsun!..

Bizi bu manzarayı, gayb âleminde ayniyle gören kullarından eylediler.

İmansızlar, buna tesadüf diyorlarmış. Amma velakin, onca insan helak olduğu halde onun, burnu kanamadan yere inişine akla yakın bir gerekçe bulamıyorlarmış.

Bulamazlar!..

Dün bulamadılar, yarın da bulamayacaklar!.. Allahu tealanın yüreği mühürlü olana mucizesini gösterir mi? Yüreği mühürlünün aklı zincire vurulmuştur. Allahı zülcelâlin inayeti olmasa, böyle bir mucize gerçekleşebilir mi? diye asla düşünemez.

Oysa, evliya ve enbiyanın kalesi âlemlerin Rabbidir!..

Ardında böyle bir desteği, gönlünde Allah rızası olanı, kim yıkabilir?"

Sonra oradaki cemaat aracılığıyla duyuruldu ki; 'Bize düşen, Allahın rahmet ve inayetiyle ilk seçimde sandıkları doldurmak, onun sevgili kulunun başını göğe erdirmektir.' Erdirecektik!.. Fırsat olmadı.

Asker, o koca çınarı bir fiskede devirdi.

Deccalın neferlerine gün doğmasına yardım eyledi!.."

Meto'nun gözleri fincan fincan açıldı.

Hocası önünde secdeye varmıştı. Ama bunların hiçbirini bilmiyordu.

Bir yanı hocasının güveniyle şişti. Bir yanı şimdiye hiç duymadığı gerçeklerin baskısıyla kösüldü. Ama kendiliğinden devreye giren belleği, söylenenleri tastan su içer gibi, aynen ezberlemeye girişti.

Hacı Mustafa, şimdiye köyü ve cere çıktığı yerler dışında, götürdüğü Urfa'dan başka yer, dini diyanetten gayrı bilgi tanımayan tilmizinin birden karşılaştığı açılımla serseme döndüğünü gözleriyle gördü... Başının uğultusunu kulaklarında duydu.

Ama ezberini unutma kaygısıyla duraksamadı;

— Besbelli bu vaziyet ve umumi manzara, zulme dayanıklı yoldaşlarımızı yeniden sinmeye zorladı. Hacı Hüseyin şeyhimiz dahi, yerinden kıpırdayamamakta. Yoksa böyle yanık yanık mektup yazacağına, çıkar gelirdi. Aynı gerekçeden ötürü, ben de gidemem. Bilinmeyenin hurucu, bilineninkinden kolaydır. Hem zaten şeyhimiz

o gün orada bulunanların tanıklığı üzre seni vekilliğe işaret etti. Gayrı yüksünmez, çekinmezsen tebliğ vazife ve zahmeti sana düştü!...

— Erenler yolunda zahmet mi olur efendim?

— Öyleyse aklıma düşen doğru!..

— Elbette!.. Aklınıza düşen de, gönlünüzden geçen de, bize ibadettir.

— Allah razı olsun mollam ve şeyhim!.. Açık desteğine minnet!..

— Böyle bir vazife, haccım olur efendim!.. Buyrulanda seve seve nâri beyzaya giderim. Sizi böylesine seven, sizin bu kadar sevdiğiniz birine hasretinizi iletmeyi şeref sayarım. Ne zaman gitmemi emredersiniz?

— Allah ne muradın varsa versin!.. derken belli belirsiz Meto'yu süzdü; "Şeyhimizin kerameti!.. Eline bir tas verdi. Ağzından ağzına bir yarım hurma aktardı. Az önce hindi olanı bülbül eyledi. Evvelinde talip olanı, şeyhlik postuna oturtuverdi. Gayb âleminden haberdar olmasa, aklımdan geçeni bilir mi?" sorusuna yanıt arama gereği duymadan. — Gönlümden geçen yanıt buydu. Amma aklım, yol uzun, zahmeti çok, haksızlık olmaz mı diye çekiniyordu. Allahu teala her işini âsân eylesin!.. Ufacık bir tereddüt dahi göstermeyerek kuşkumu güvene çevirdin.

— Emriniz sevabına nail buyurduğunuz için Allah asıl sizden razı olsun!..

— Bildiğim tren İstanbul'a üç günde varıyor. Bugün Cemazielahirin onu. Yarın yola çıkarsan, İstanbul'u tanıma fırsatın olur. Mübarek yerdir. Kaç imparatorluğa başkent olmuş, hilafet mekânıdır. Sevap kazanılacak çok köşesi vardır. Ecdat yadigârı mekânları gez. Efendimizin ders alıp ders verdiği yapıları gör. Ve mutlaka Sirkeci'den Babıâli yokuşuna tırmanmadan Aşirefendi'de Nafiz Efendi'yi bul. O seni gereken kişilerle buluşturur. Unutursa anımsat, Fatih İsmailağa'da Nakşibendiye şeyhi Hacı Sabit Hocaefendi'ye götürsün!.. Şeyhimizin yakın dostlarından, çok muhterem bir ermiştir.

Gençlikleri, Gümüşhaneliler tekkesinde geçmiş. Şeyh Ömer Ziyaeddin hazretleri efendimizden birlikte feyz almışlar.

— Ziyaeddin efendimiz?!..

— Bildik değil!.. Çanakkale harbinden önceki zamanların Nakşibendi şeyhi.

— Anladım!.. Fi tarihinde aynı sürünün bendesiymişler!..

— Her açılımın bir birikimi vardır Meto Molla. Nakşibendilik bin yıllık bir yol. Her daim beslendiğimiz ana pınar. Efendimiz de Nur çığırını açma öncesi o yoldaymış!..

— Dinde tefrika haram değil mi?

— Tefrika şirk, mezhep ayrılık, Mu'tezile aykırılıktır Molla Meto. Cenabı Allah, cümle Muhammed ümmetini o kabil hastalıklardan muhafaza buyursun, âmin!..

— Âmin!.. Ben o anlamda, demediydim.

— Her anlamda sakınmak gerek. Efendimizle bizimki tefrika değil, hak yolunda yeni bir fikir, yeni bir fırsat ve yeni bir yol arayışı. Dini mübini günümüz insanına daha çok sevdirme, muti mü'mini hak tealaya daha sıkı bağlama uğraşı.

— Sabit Hocaefendi bunu biliyor olmalı.

— Bilme mi? Hepimiz, hepimizin cemazielevvelini de, âhirini de biliriz. Efendimiz yeni fikirler üretirken, Sabit Hocaefendi, şeyhinin hilafetini, postnişinlikle yüceltmiş. O aldığını sürdürmüş. Şeyhimiz efendimiz, bizcileyin pek çok halifeye mürşit olmuş.

— Rabbime şükürler olsun. Fikir ayrılığı, küslük getirmemiş!..

— Getirmez!.. Getirebilemez!.. Hak yolu bir!.. Hangi yönden gidersen git, menzili de, maksudu da tek. Niyet halisse, ayrı gibi görünen yolların hepsi aynı yerde kavuşur. Bu yüzden dini mübinde çekişme ilim üzre, fikir üzre, zikir üzre olur. Ve bu yüzden görüşleri ayrı olsa da, aynı dergâhın dostluğu hiç bozulmamış.

— Allah muhabbetimizi artırsın, âmin!.. Bu bize hem canlı bir örnek, hem kesin ve apaçık bir ders!..

— Öyle!.. Bildiğim, duyduğum da bunu doğruluyor. Nafiz Efendi de anlatır ya!.. Şeyhimiz efendimiz, ne zaman İstanbul'a adım atsa, mutlaka Sabit Efendi'ye uğrar. Sabit Efendi ne zaman Anadolu'ya çıksa sürgündeyse Pasinler, Kastamonu, Burdur... Zindandaysa Eskişehir, Afyon, Denizli'ye koşar. Tımarhaneden zindana her buluştuklarında halvet olduklarını her ikisinden de duymuşluğum var. Amma velakin bunu bir kendileri, bir de gözlerinin perdesi kaldırılmış olanlar bilir. Bir sohbette buyurmuşlardı ki; "Bâtından habersiz zâhir, sanır ki biz, zindanda bir selamdan gayrisine imkân bulamadık. Oysa şaşkın gözüne biz, o bir yanda, ben bir yanda göründüğümüz her kezinde halvete girip âlemleri cevelan eylerdik. Yüreği mühürlü sefiller, ikimiz bir araya gelende, duvarın eriyip demirin büküldüğünü nasıl görecek, nerden bileceklerdi? O anlar pek bir başka anlardı. Ya o hücreye gelir, ya ben ziyaretgâha çıkarım. El ele bütün merhaleleri aşar, bütün sırları çözer, yorgun ama huzurlu yerlerimize dönerdik," demişti.

— Yürekleri hak aşkıyla çarpanı, kin ve garez tutsağı nasıl değerlendirir? Onlar ermiş!.. Bize ne engelse, onlara kanat. Bize bağ, onlara semavat!.. Rabbim uğur nazarlarını üstümüzden eksik etmesin, âmin!

ON BEŞ

Sirkeci'den Cağaloğlu'na yöneldi.

Ana cadde arı kovanı gibiydi. "Gemiden inince karşıya geç, sağ kaldırımı izle," demişti hocası. Karşıya geçmek istedi. Kıyıdan gelenlerle, dört koldan akan dereler gibi ana caddede buluşan otomobiller geçit vermedi. Sayısız araç, sel gibi geliyor, birbirini sıyırtarak dere yatağında kaynaşıyordu sanki!..

İlk kez gördüğü karmaşaya hayretle baktı. Karşıya nasıl geçeceğini bilemeden rıhtımın delik deşik kaldırımında dikildi kaldı. Koca yol, görünmez olmuştu. "Sağ kaldırımı izle demekte haklıymış Mustafa Hocaefendi," diye düşündü. "Orada giden gelen daha seyrek!.." Soldaki kaldırım dolgun bir dereye açılmış oluk misali, insan akıtıyordu. Bekledi, bekledi, araçların ardı arkası kesilir gibi değildi. Sabrı tükendi. "Ya Allah, bismillah!.." diyerek karşıya hamle eyledi. İki adım attı, atmadı, caddede birbiriyle dalaşan otomobillerin hepsi, suya koşan birer fil yavrusu gibi üstüne geldi. Motor gürültüsüne, korna bağırtısı eklendi. Kulağına çalınan; "Höst!.. Burası İstanbul, ayı!.. Canına mı susadın?" azarıyla başı uğuldadı.

"Ölüyorum herhal," kaygısıyla bedeni boşaldı. Dudakları kıpırdadı. "Şeyhim imdat!.." çığlığı içinde yankılandı. Gözlerini kapadı; "Allahım yardım eyle," duasıyla zıp zıp zıpladı. Gözünü sağ esen, ulaştığı kaldırımda açtı.

İlk gördüğü, üstüne gelen arabaların sol yanından akıp gittiğiydi.

"Bin minnet sana şeyhim, şükürler olsun Rabbim," duasıyla yürüdü.

Kaldırım gitti, o gitti. Ne karşıdan gelenlere dokundu, ne hızla önüne geçenler ona çarptı. Önünü yeniden kesen araba selini aştı. Yokuşa sarmak üzereyken, Aşirefendi Caddesi'ni sormak için, derin bir nefes alarak duraladı.

Başını dikince şaşırdı!..

Karşı duvara yapışmış tabelada, kırmızı üstüne beyaz harflerle Aşirefendi Caddesi yazıyordu. "Kerametine minnet şeyhim!.." dedi sesli sesli. "Sığındığım an, kanadına alıp buraya koyuverdin. Allah senden razı olsun," duasına şeyhinin ruhuna okuduğu Fatiha'yı ekledi. Elleriyle yüzünü sıvazlayıp caddeye üfürdükten sonra, önünde uzanıp giden caddeyi incelemeye durdu.

Cadde girişinin sağı, büyük postane duvarıyla Aşirefendi varsaydığı cami tarafından kapatılmıştı. Soluna, camlarından kumaşların renk cümbüşü gülümseyen mağazalar sıralanmıştı. Caddeye girdi. Fil yavruları, homurtuları, çığlıklarıyla ardında kaldı. Camlardaki renk cümbüşüne bakarak; "Kalp kalbe karşıdır," dedi. "Aradığımı birinde sezersem, girerim. Değilse sorarım, gösterir," kararıyla ağır ağır yürüdü.

Mağazalara insanlar girip çıkıyordu.

Çoğunun kapısında, iki büklüm hamallar vardı. İçeri girip ellerinde top top kumaşla çıkanlar, sırtlarındaki semerlere yığıyordu. Yükünü alan ya sağından, ya solundan paytak paytak geçiyor, büyük bir cesaretle, o karmaşanın içine dalıyordu.

Her biri yanından geçerken, taşıdığı yüke bereket, hamala kuvvet diledi.

Bir karınca duası okuyarak caddeye üfledi.

Bir an yük altında, ıhlaya puflaya giden birini durdurup Nafiz Efendi'yi sormayı düşündü. Hepsinin yükü ağırdı. Kıyamadı. Anında vazgeçti!..

"Şeyhimizin manevi rehberliğinde, kimseye sormadan caddeyi bulduk," diye kıvandı. "Eğer buluşmamızı diliyorsa, kalbi kalple mutlaka bağdaştırır. Caddeyi kırk yıllık İstanbullu misali, elimle koymuş gibi nasıl buldumsa, Nafiz Efendi'yi de şeyhimin rehberliğinde öyle bulurum. Gerekirse bütün caddeyi dolanır, bir çuval pirinç içinden, tek beyaz taşı ayıklar, Nafiz Efendi'yi çıkarırım.

Kılavuzum şeyhim!..

Yanılmama izin vermez. Vermedi şimdiye. İşim hep âsân gitti."

Karşı sıradaki kumaş mağazalarından hangisine gireceğini keşfetmek üzere, Büyük Postane'nin yarım duvarına yaslandı. Elini, kolunu sakındığından gözleriyle mağazaları tarıyordu; içten içe; "Ooo!.. Ya şundadır, ya bunda!.. Helvacının kızında," tekerlemesiyle çocukluğunun oyunlarına dalmak üzereydi, ezan okunmaya başlandı.

Tekerlemeyi unuttu. Yükünü gideceği yere teslim etmiş yan yana dönen iki hamal tam yanında durmuşlardı. Tıknazcası, uzun boylu, zayıf, alnının teri kirli sakallarına damlayanını dirseğiyle dürterken;

— Koş lan, diye telaşlandı. — Hacı Nafiz Efendi şimcik elinde ibrikle çıkar. Aptes suyunu dökenin hem işi, hem bereketi artar, koş!..

Uyarısıyla hızlandılar.

Aradığını bulmuştu. "Şeyhimin kudreti," güveniyle onları izledi.

Üç adım attı atmadılar, caminin karşısındaki mağazadan, göbeği sarığına özenmiş biri elinde ışıl ışıl tunç ibrikle çıktı. Hamalların ikisi de aynı anda yetişti. Elleri Hacı Nafiz Efendi'nin eliyle birleşti. Onlar birbirini iterken;

— Allah ikinizden de razı olsun, dedi sesli sesli Hacı Nafiz Efendi. — Sağolun!.. Dökmüş kadar oldunuz. Elim ayağım tutmaktayken izin verin de aptesimi kendim alayım. Yarın ahrette kul hakkına borçlu komayın, deyince; "Bu Nafiz Efendi, kesin aradığım Nafiz Efendi," varsayımıyla kasıldı. "Ancak o bu kadar incelikli davranır," diye başını salladı. Kimseye sormadan bulma kıvancıyla gülümsedi.

Yeri de, adamını da bulmuştu.

Hazır ezan okunmuşken, namazı çıkarır, sonra giderdi. Başını sallaya sallaya, caminin çeşmesine yanaştı. Dudaklarından dualar uçuşturarak kollarını sıvadı. İçi içine sığmıyordu. Caddeyi geçerken yaşadığı ürküntüyü çoktan unutmuştu. "Herkesin şaşırdığı İstanbul'da, hiç şaşırmadım. Allah şeyh efendimizden razı olsun!.. Allah makamını cennet eylesin, âmin!.. Sayesinde, yavuz kemankeşin attığı ok gibi, doğru hedefime ulaştım. Gayrı, gerisi kolay!.."

Cami çeşmesinden, şakır şakır Hamidiye suyu akıyordu. Uzun yolculuğun kokusu her yanına sinmişti. Tren kokusunu üstünden atıncaya, ovuna ovuna aptes aldı. Kaç günlük yolun yorgunluğundan arınmış, tüy gibi hafifleyivermişti.

Silkeleye silkeleye ayaklarını kuruturken, seferilik yüzünden kaçırdığı vakit namazları aklına geldi. Nemi yiten kollarını indirirken hesapladı. "Namazdan sonra kaza farzlarını tamamlar, Nafiz Efendi'nin yanına öyle varırım," kararıyla dinginleşti. Ayakları kurumuştu. Çorapsız çarıklarına sokuşturdu. Seke seke camiye girdi.

Çarıklarını pabuçluğa bırakırken; "Cadde uzun, çarşı büyük!.. Amma cemaat yok denecek kadar az," diye düşündü. "Ticarete pek aklımız ermediğinden, buranın esnafı hep kefere mi? Buluşur buluşmaz Hacı Nafiz Efendi'ye sorarım. Eğer öyleyse, buralara bolca Müslüman evladı getirip camileri doldurmak gerekir."

Yan gözle yanında beliren adama baktı.

Caminin mermer sahanlıklarını Nafiz Efendi'yle birlikte geçti.

Birbirine yol vererek girdiklerinde, bir avuç çarşılı, sünneti yarılamıştı.

Hemen sünnete durdular. Farzda yan yana saf tuttular.

Namaz bitti. Nafiz Efendi tespih duası sonunda gitti.

Meto, kaza namazlarının farzlarını tamamlayana ikindi oldu.

Nafiz Efendi'nin canı sıkkındı. Hiç başına gelmeyen bir şey olmuş, bir müşterisi, sabah göndermesi gereken hesabı hâlâ gönder-

memiş, nedenini anlatan bir haber vermemişti. Sabahtan beri o yana bakmış kıvranmış, bu yana bakmış kıvranmış ama alacak telgrafı çekmeyi bir türlü kendine yedirememişti. "Allahtan o para hemen gerekli değil," diye kendini yatıştırmaya uğraştı. Ama; "Şimdiye hiç böyle bir şey olmadı. Hiçbir zaman sözünü aksatmadı. İnsan ölüm döşeğinde olsa, önlem alsın diye haber iletir. Bir iş var bunda. Mutlaka bir iş var," diye sıkkın sıkkın camiye girdi. Öğleyin yanında namaza durduğu gencin hiç acele etmeden, namazı sürdürdüğünü gördüğü an; "Bir kazaya uğramış olmasın," sorusuyla içi yandı. Burnunun direği sızladı. "Namazdan çıkar çıkmaz, sağlığını soran bir telgraf çekerim," düşüncesiyle, içi ferahladı, yüzü aydınlandı. Yöntemi bulmuştu.

Yöntemi ona öğleden beri namaz kılan bu delikanlı ilham etmişti.

"Gördüğüm an, yüzünün nurundan yararlı bir kul olduğunu sezmiştim," diye geçirdi. "Farklı, çok farklı biri!.. Çekingen görünüyor, ama deniz feneri gibi, insana yol gösteriyor. Şimdiye hiç görmedim, kim ki bu? Nerden geldi, nereye gitmekte, aç, açıkta mı, sorsam öğrensem mi?" demekteyken kamet verildi.

Yanına yaklaşarak Meto'yu uzun uzun süzmekle yetindi.

Sorup öğrenemedi ama; "Bizde olmayan bir şey var bu çocukta. Onu gördüm, sıkıntım geçti. Namaz kılarken, bu ölçüde kendini veren az adam biliyorum," derken irkildi; "Şeyhimiz efendimiz, Saidi Nursî hazretleri böyleydi. Hacı Mustafa'yla, Hacı Hüseyin bir de Sabit Efendi böyledir. Bu onlardan birinin armağanı mı?" sorusuna yanıt ararken, kendini namaza veremedi.

Tespih duasını yan yana bitirdiler. Öğlenin yarısını zor bulan cemaat göz açıp kapayana yitiklere karıştı. Nafiz bir şey sormak amacıyla oturuşunu bağdaşa çevirdi.

Dizinin üstüne kumru kanadı gibi konan bir ele, billûr fanustan dökülen;

— Hacı Nafiz Efendi, sesi eklendi.

Nafiz, kendi adının kulağındaki yankısıyla kabaran yüreğini göğsünde zor zaptetti!.. "Ben bir ermişin namazına mı eşlik etmekteyim," düşüncesi benliğini kapladı. Az daha bayılacaktı. İrkildi, kaykıldı. Bağdaşını bozdu, yeniden diz çöktü. Gözlerinde şaşkınlığın yakamozları gökkuşağı oluşturdu.

Meto'nun gözlerinin içine bakarak;

— Benim, buyurun efendim, dediğini neden sonra ayırdı.

— Size Hacı Mustafa Hocamın selam ve dualarını getirdim.

Der demez Nafiz, dizinin üstündeki eli kaptı. Yüzünde, yeni yunmuş yıkanmış sarı kızıl ışılayan sakalın onun gençliğini ele vermesine aldırmadı. Çevrede kimse var mı, diye gözucuyla dahi bakmadı. Kavradığı eli saygıyla, usullacık kaldırdı. Çekme fırsatı vermeden, önce dudaklarına, sonra hızla başına götürdü.

Meto, ilk kez başına gelen saygı gösterisiyle irkildi.

Çırpına kaykıla elini kurtarmaya devindi. Kendinden çok daha yaşlı adamın kuru pençesinden elini kurtaramayacağını tez anladı. "Saygı şeyhimiz efendimize," yatışmasıyla, çekiştirmekten vazgeçti.

Eli adamın alnına değer değmez yüksünmeden secdeye kapandı.

Nafiz, içinde kabaran coşkuyu bir an önce bastırmak ister gibi onu izledi.

Diz dize doğrulduklarında Nafiz, gözleri ıssız camiyi tarayarak;

— Şeyhimiz efendimizin son halini görenlerden misin? diye fısıldadı.

— Tebliğle vazifelendirildim, dedi alçak sesle Meto.

— Dur hele bir, der demez uzandı Nafiz. Meto'nun kafasını iki eliyle kavradı. Uzun kirpiklerinin keskin dudaklarına batmasına aldırmadan gözlerini öptü. Yeniden oturduğunda. — O gün orada, ulu şeyhimizin son halini görenlerin gözlerinden öpme hasretiyle bekliyordum, diye devinisini açıkladıktan sonra. — Bağışla!.. dedi el-

lerini kucağında dererek. — Hasret yangınıyla gözüm yolda, bencileyin bir pîri fâni beklerken sen böyle gökten inen nur gibi karşıma çıkıverince ne edeceğimi bilemedim. Hizmetimde bir eksiklik, davranışımda bir terslik varsa lütfen hoşgör!..

— Dileğim aynı efendim. Sizi ziyarete gönderildim. Mağazanıza uğrayıp halvet dileyecektim. Trende kıbleyi tuttumak zor!.. Sünnetleri hissi kablel vukuyla kıldım. Ama farzlar birikti. Hazır camide kimse yokken, kazaları bitirivereyim, dedim. Zaman ve mekânı yaratan Allahu tealanın ipine sarılınca, dalıp gidiyor insan. Ne var ki, âlemlerin yaratıcısı, kişi kusurunu inayetiyle tamamlıyor. Aradığını yanı başına oturtuveriyor, sözleriyle Nafiz'in hayret bakışlarına ellerini kaldırdı. — Buluşturan yüce Rabbime minnet, şeyhimiz efendimize rahmet, duasının âminini beklemedi. Adamın kulağına eğilerek. — Tebliğiniz var, diye fısıldadı.

— Bilsem!.. diye çırpındı Nafiz. — Önceden haberim olsa, bura bendelerini toplar, tebliği kutlu bir ağızdan işitmelerini sağlardım.

— Çok iyi olurdu!.. Ezanı Muhammedi erken çağırdı. Yoksa mağazaya uğrayıp hem kendimi tanıtacak, hem halvet rica edecektim.

— Yarın münasip midir?

— Ne kadar erken olursa, diğer vazifelere o kadar geniş zaman kalır.

— Yarın akşam fakirhanede toplanırız. Üç aylar zikrin makbul ayları. Hem birkaç lokma yer, hem topluca yatsıyı edâ eyler, hem halvete gireriz.

— Yarın, Hacı Sabit Hocaefendi'nin eteğini öpmek niyetindeydim. Umarım laf uzamaz da, mağazanız kapanmadan sizi bulurum.

— Kalbimden geçeni, yüzüme vurdun efendim!.. Tembihlersem, mağazayı açıp kapayan bulunur. Yeter ki refakatime izin çıksın.

— Yolu düzleyenden Allah razı olsun!..

— Kaç gün var ki hocaefendiyi ben de görmedim. Bir yanda

benim bugün yarın savsamam, bir yanda onun zarar vermeme titizliği, gün aya varmak üzre.

— Taşra göz önü diyorduk. Denetim kolay!.. İstanbul da mı, sakınmakta?

— İsmet nemrudunun zaptiyesi her yerde aynı!.. İhtilal geçti, seçimde gücümüz ortaya çıktı, azıcık soluklanırız dediydik. Seçip yolladıklarımız gevşek çıktı. Eskiden beter oldu. Askerin başlattığı sürüyor. Askerler Sabahattin, Ayhan ve Necmettin Hocalara en bir gizli konularda danışmanlık yaptırırken bile Aydınlar Ocağına derin bir nefes aldırmadılar. Neymiş efendim Ocak, gençlerin bizlerle tanışmasına aracılık etmekteymiş. Hepimizin çevresi, gittikçe sıkışan bir çemberle sarılı.

— Şeyhimiz efendimiz rahmetli, boşuna bunlara deccal dememiş!..

— Dilerim Allahtan, bize o deccalın sürüm sürüm sürüngüğü, yamaklarının inim inim inlediği günleri de göstersin. Bu zulmün öcü nasıl alınırmış o zaman görürler.

— Şeytanın askeri çok!..

— Olsun!.. Cemiyet on yılı aşkındır, neye uğraşıyor? Onca Kur'an kursu, onca yurt, onca imam hatip okulu boşuna mı kuruldu? Onların her birinin kapısından giren, deccalın kökünü kurutacak bir çınar fidanı. Şimdi suyun üstünde görünen bir avuç fedai!.. O fidanlar çürüyüp kurumadan, birer ağaca dönsün. Ülkenin her yerinde ışıklar yanacak. O zaman şeyhimiz efendimiz hazretlerinin hayali gerçekleşecek, hasreti dinecek. Biz de vazifesini tamamlamış neferler olarak ancak o zaman huzuru kalple bayrağı senin gibi erişkinlere devredeceğiz.

— Allah sizden razı olsun!.. Muhammed ümmetiyle, efendimizin cemaatini sağ esen bugünlere eriştirdiniz. Bayrak her daim sayenizde dalgalanacak. Amma devrettiğiniz de size yaraşır olacak, inanın. İnanana, inanmayanın dişi geçer mi?

— Geçmemiş. Geçmemesi için elimizden geleni yaptık hamdü senalar olsun!.. Efendimizin son deminde hayır dualar ettiğini de duyduk ya!..

— Ettiler!..

— Zulmü günahlarımızın kefareti sayarız. Kula eziyet nedir? Bir yanı cefa, bir yanı sefa!.. Kaygımız, taze fidanları kem gözlerden koruyup kaza beladan sakınmak, nur ve ışıktan mahrum bırakmamak da, bizim vazifemiz. Hocaefendi de, bundan olsa gerek, gözaltında tutulan her yerden ayağını kesti. İmamı olduğu camide vaazdan vazgeçti. Her cuma, Diyanet'in yolladığı vaazı okumakla yetiniyor. Beş vakit namazı kıldırdıktan sonra lojmana, lojmandan camiye gidip gelmeye başladı.

— Onlar kaç devrin zulmüne dayanarak, kullarını Allahın nuruyla aydınlatan ermişler. Tıpkı Mevlana hazretleri gibi; "Cehennemin bütün ateşleri beni yaksın. Ki, gayrıya kül kalsın," diyebilen aziz kullar!.. Bir acizin tırnağı çizilmesin diye, başlarının yarılmasına razı, ahir zaman eshabı!.. Eğer sakınıyorlarsa, hikmetinden sual olunmaz. Masumları korumaya sakınıyorlardır.

Nafiz, erken olmuş bir meyveye bakar gibi Meto'yu süzüyordu; "Şeyhimiz meyveyi tohumundan tanımakta," diye kasıldı. "Saçlı sakallı, ömrünü yoluna adamış koca koca adamlar durmaktayken bıyığı bitmemiş sabiyi, halife eyledi," diyenler şu an, burada olmalı... Şeyhimiz efendimizin, adam seçmekteki isabetini görmeliydiler.

Evliyalar yanılmaz derken, ne kadar doğru düşünmüşüm.

Neyi, nasıl düşündüğümü sezip bildiklerinden bana geldi bu.

Deccalın ağır baskısı altında güvenilir insan o kadar azaldı ki!..

Sorgusuz sualsiz tebliğ edileceklerden biri olmak ne iyi!.. Yerin cennet olsun şeyhim efendim!.. Allah senden razı olsun Mustafa hocam!.. Ve ayaklarına sağlık Methullah şeyhim!.. Ermede makam önemli, yaşın ne hükmü var ki!.." düşüncesi içini ferahlattı. Daha önce tanıyıp bilmediği hiç kimseyle bu kadar açık konuşmamıştı.

Aylardır, zikir dışında rahat rahat içini dökebileceği birine rastlamamıştı. "Bizim dahi aramıza nifak soktular. Bir cemaate güvensizlik mikrobu bulaştı mı, çözülme başlıyor. Devri küffar, bizi bu hallere düşürdü.

Ama bu genç şeyh başka!..

Aklı ve yüreğini de şeyhimiz efendimiz donatmış.

Bildiğimizi biliyor, bilmediğimizi seziyor. Sabit Hocaefendi'yle başka türlü konuşulabilir mi? El etek öpülür. Karşısında diz çökülür. Tamam!..

Üstüne bunca laf edilir mi?

Şeytan tüyü var bu genç şeyhte. İnsanın içini okuyor derler ya... Bu kişiye içini döktürüyor. N'ola? Dökeriz biz de!.. Madem cevelana çıkmış, her bir şeyi bilmeli," kararıyla kafasını kaldırdı. Hışırdayan bir sesle;

— Kaç zamandır, diye kaldığı yerden sürdürdü. — Kuruluşunda altmış sekiz mümtaz insanın bir araya gelmesine emek verdiği.. ülkeye yayılmasında şeyhimiz efendimizle el ele çalıştığı İlim Yayma Cemiyeti'nin toplantılarını da şereflendirmiyor Sabit Hocaefendimiz!.. İrşat nurundan mahrum kaldık. Rahatsız etmeyelim diye, biz de uğrayamadık. Özledim, özlemiştir. Sayende gecikmiş vazifemi tamamlarım.

— Bildiğim, İlim Yayına kamu yararına bir dernek. O da mı, baskı altında?

— Yassıada'da hunharca cinayete kurban giden başbakanımızın sayesinde kamuya yararlı sayıldı ya, omuzu kalabalıklarla polis şefleri, cemiyeti düşman belledi. Onlar kötü sayınca, Sansaryan'ın hoyratlarıyla, Defterdarlığın işgüzarları ısırmasın mümkün mü? Biri gireni çıkanı fişlemekte, öteki burnumuzdaki sümüğün hesabını soruyor. Bu yüzden yayılma biraz tavsadı.

— Desenize diledikleri yılgıyı saldılar?!.

— Hem de nasıl saldılar!..

— Yöntemleri bu!.. Allahtan korkanı, kuldan korkutmak!..

— Korkutuyorlar da!.. Daha dün, şu zekâtımı Cemiyete iletiver diyenler, şimdi aman seni burada gören olmasın demeye başladı.

— Anlaşıldı!.. Biz savunmaya sığındıkça, onlar atağa geçiyor.

— Yazık ki, öyle!..

— Artık yeter!.. Yıldıranları yıldırma zamanıdır, diyordu Nur sahibi!..

"Nasıl?" diye düşündü hemen. "Onlar nasılını bilirlerdi. Saltanattan meşrutiyete, meşrutiyetten Cumhuriyete, çok partili demokrasiden, 27 Mayıs devrimine diri cemaatlerle ayakta kalabildiklerine göre!.. Korkuyu aşmanın yolunu da gösterirlerdi. Yazık!.. Şeyhim emaneti bana bıraktı. Yaban elde ilk tanıştığın kişi, hemen biat ettiğine göre, iş başa düştü Meto Molla!.. Ustalardan biri sağ esenken var katına, otur dizinin dibine, nasılını bir iyice belle. Cemaatin hayat alanı nasıl genişler? Nerelerde nasıl mevzi kazanılır? Ve kör kör gözüm parmağına nasıl açığa çıkılır? Devrimse devrim, partiyse parti, seçimse seçim herkesin gözü önünde nasıl kazanılır? Öğren, çabala, uygula!.. Yoksa, hep karanlık kuytularda, şu bu partilerin görünmezlerinde. Bazen ocakların külleri altında, bazen derneklerin gölgesinde, suçlular gibi gizlenerek kalmaya koşulusun. Gizlilik gücümüz, çünkü gizemdir. Gizem hep abartılır, demişti Mustafa Hoca!.. Gücümüzse, bizim böyle bir cami köşesinde fısıldaşmamız hangi gücün eseri? Oysa güç, ne çekinir, ne korkar!.. Çünkü çekinilip korkulandır. Bunun yolu ne? Ülkenin bir ucundan öteki ucuna varız. Her baskıya direnç kazanmışız. Hangimiz hangi damarı yoklasak, kökümüz aynı diyoruz. Ve dalların başka yönlere uzandığını biliyoruz. Derlenir toparlanır, aynı yöne bakarsa, düş niye gerçek olmasın?" soruyla başı dikildi. Gözleri parladı. "Bunun Sabit Hocaefendi'nin de aklına yatması, zamanın geldiğine inanmasıyla gerçekleşeceği kesin!.. O zaman iki ana dal, bir gövdede buluşur. Çınar büyür. Gövdesi yayılır. Ayrılarla aykırılar da gölgesinde dinlenir. O zaman, korku salanların yüreğine Allah korkusu yerleşir,"

kararıyla ışılayan gözlerini Nafiz'e dikti. — Sabit Hocaefendi'yle, yıldıranları yıldırma yöntemini görüşsek, diyorum.

— Bunu önce Esat Hocaefendi'yle konuşsak daha iyi olur.

— Esat Hocaefendi?!..

— O da sizden biraz daha genç. Babası Necati Efendi dostum, çok muti, çok halim selim, çok hizmet canlısı kâmil bir insandı. İlk gençliğinden beri hocaefendinin halifelerinden sayılıyordu. Hak teala bizden fazla seviyormuş!.. Erkenden aramızdan ayrılınca, yetime babalığı hocaefendi üstlendi. İlk eğitimini şeriat üzre bizzat kendisi verdi. Üniversiteyi bitirmek üzere. Ocaktaki profesörler, parlak bir öğrenci, diyorlar. Zeki, cevval ve geniş düşünmeyi bilen, dost canlısı biridir. Allah razı olsun, ne zaman bir dilekte bulunsam, yüksünmez. Hocaefendi de ona düşkündür. Öz oğul üstüne de ancak bu kadar titrenir!.. Diplomasını alır almaz öz kızıyla evlendirip evlatlığı pekiştirecek sanırım. Ve sanırım herkesin gönlünden geçen de bu!..

— Allah herkesin gönlüne göre versin!.. Allah mesut bahtiyâr eylesin.

— Âmin!.. Öyle görünüyor ki, Nakşibendiye geleceği ona emanet edilecek.

— Allah işini âsân, niyetini ihsân eylesin!..

— Âmin!.. Yarınlar sizin. Bana öyle gelir ki, yarınların sahibi iki genç imam, bugünden uzlaşırsa, çınarın kökü daha bir derinleşir. Horasan'dan Asya bozkırlarına, Hint ve Çin'e, Bağdat Şam, Mısır'a, daha öteleriyle Anadolu'ya, hatta Avrupa ve Amerika'ya kadar uzar. Gölgesi bütün dünyayı kaplar. Işığı bütün insanları aydınlatır. Biz başından beri böyle bir umuda koşuyoruz. Bize bunu sağlama çabasındakine yalnız gayret ve itaatla hizmet düşer. Bilmem fikrime katılır mısınız?

— Sen öyle buyurmaktaysan!.. Ne zaman görüşebiliriz?

— Üşenmezseniz bu akşam!.. Yatsı namazından sonra!..

— Bu kadar tez ve kolay mı?

— Bildiğim, sabah ve yatsı namazlarını, hocaefendinin ricasıyla İskenderpaşa camisinde o kıldırıyor. Karnımızı doyurduktan sonra, varır ardında saf tutarız. Namaz bitince sohbet başlar. Katılır, görüşürüz.

— Allah senden razı olsun. Her işi kolaylaştırıyorsun!..

— Siz, şeyhimiz efendimiz cennetmekân Saidi Nursî hazretlerinin emanetisiniz. Size hizmet, ona hizmet, ona hizmet cenabı Rabbilâlemine hizmet. Aklı başında bir mürit, avucuna düşmüş sevaptan kaçınır mı hay şeyhim?

— Benden yana rızam tam Nafiz Efendi Hoca!.. Niyazım, şeyhimiz efendimizle âlemlerin rabbinin rızası!.. Amma her iki muhterem, kulun işini kolaylaştıranın, işini âsân eyler. İşin gücün vardır. Alakoymayayım!..

— İşim sensin efendim, gücüm efendimizle Allahu azimüşşana niyaz!.. Elime hizmet fırsatı geçmişken, hangi dünya işi kefeye konur, nice dirhem basar ki!.. Allahıma hamdü senâlar olsun!.. Ben onun rızasına koştukça, o benim rızkımı artırmakta. Herkes kesatlıktan yakınırken, mağazayı arı kovanına çevirmekte!..

— Sakınca görmüyorsan?!.

— Sakınca, Allahu tealanın rızasına çalışanlara baskı yapmaya kalkanlar.

— Onlar bizim imânımızı sınarlarsa yanılırlar. Bir avuç deccal, bunca Müslüman ümmetine neyleyebilir ki?

— Bir avuç olsalar, bizi böyle fiskosa düşürürler mi?

— Yılgınlığı aşmamız gerek efendim!..

— Kolay mı? Yılgınlık nedeni o kadar çok ki!.. Bir memurlar olsa, memur insan! Ve insan eninde sonunda hayırdan gayrı işimiz olmadığını anlar. Beş vakit aptesinde namazında insanlarız. Çoğu bizimle aynı safta namaza durur. Ama zikri önleyen emirler var. Cemaatimizin önünü kesen yasalar var.

— Madem balık baştan kokuyor, Hacı Nafiz Efendi!.. Başı yo-

la getirme çaresini bulmalı, o zamana dek de, kendimizi diri tutmalıyız. Allahu tealaya sığınanı, şeytan da uşağı da yıldıramaz.

— Haklısın şeyhim!.. Allahın himayesine mazhar kul, asla yılmıyor. Yeni bir yol arayışına giriyor. Buluyor da!..

— O'nun himmet ve nimeti olmasa, kul yaşamı cehennemden beter!.. Kötülük iyiliğe, zulüm adalete, zor kolaya hemen üst gelir.

— Geliyor!.. Baktık her bir yandan zora koşuluyoruz!.. Şeytanla, hizmetkârı Alevi kâfirleri, bizim iyi niyetimizi kötüye yoruyor. Din diyanet öğrenilsin, Kur'anı kerim yeniden baş üstünde taşınsın, sabi sübyan aç açık kalmasın diye kurduğumuz cemiyete nefes aldırmıyor. Yok efendim yasa böyle, yok yönetmelik şöyle, yok emir, yok bilmem ne cenderesine sıkıştırıp genişlemeyi engelliyor. Ulu şeyhimiz Saidi Nursî hazretleri efendimizin her zor zamanda; "Farz yasaksa takiyye vacip," hadisi şerifine uymanın zamanıdır, diye vardık Sabit Hocaefendi hazretlerinin eteğine kapandık.

— Pek bir iyi etmişsiniz. Çoğun kişiden Bilali Habeşi tahammülü istenir. Amma velakin cemiyet ve cemaat söz konusuysa, sorumlusunun feraseti önem kazanır. Bir gölgeye sinerek güç toplamak, yok olmaya yeğdir.

— Biz de bunu ettik. Hocaefendinin gayret ve inayetiyle rotayı değiştirdik.

— Zulüm tokmağını artırınca, mazlum yol bulacak çaresiz!..

— Öyle!.. Sabit Hocaefendi'nin temsil ettiği post çok eski. Hem o, hem şeyhimiz efendimiz Saidi Nursî hazretleri daima, hepimiz ondan türemekteyiz buyururlar. Ve o kökün ana ucu Horasan'a dayanmakta. Bir ucu Hind'e, Çin'e yaslanmakta. Bir ucu Mağrıp'taysa, bir diğeri Maşrık'ta. Dalı çok, gövdesi elvan, yaprağı bol, kozası gani bir çınar!.. O yüzden dal dala küsse bile yaprak yaprağa karışır, dal gövdeyle barışır. Denilir, bilinir ki Gümüşhanevî hazretleri, tilmizlerine her daim, ayrı fikirde olsalar da, asla küsmemeyi hem eyitmiş, hem bir iyice belletmiştir.

— Bir var ki, Horasan'a yaslanan kökün özsuyu, bizim dala yabancı. Şeyhimiz efendimiz hazretleri o demde Saidi Kürdî diye bilinmekte. Ümmet ve sünnet konusunda kök ve gövdeyle aşılı bir dal gibi ayrı düşmüş. Çünkü gövde onun Kürt Teali cemiyetinin kurucularından olmasını hazmedememiş. Bundan ötürü, kökle gövde aynı olsa da dallar ayrı ayrıdır diye düşünmekle kalmamış. Nur talebelerini, dalına yaprak eylemiş. Horasan çınarının aklı, dünyayı kendi gölgesinde toplamak olduğundan bir zaman küslük olmuş!.. Amma velakin, şeyhimiz efendimizle, Sabit Hocaefendi hazretleri dostluklarını hiç soğutmadıkları için, küslük, düşmanlık hatta rekabete bile ulanmamış. Sonunda bizimki aynı gövdeden çıkan dalımızı uzatmak, yaprağımızı çoğaltmak, çiçeğimizi meyveye dönüştürmek, diye kabul edilmiş!..

— Elbette bu değişim ve gelişmede bizim gücümüzle deccalın baskısının da epey katkısı olmuştur!..

— Aynen öyle!..

— Zaten aslını inkâr, haramzâdeye yaraşır. Şeyhimiz efendimiz, yüzyılların dağınıklığını derecek yol göstermekte eşsizdir.

— Evet efendim!.. Baskı ve zulümden kurtuluşun yolunu, gövdeye tutunarak, Allahu tealanın ipine sımsıkı sarılmakta buldu. Hepimize bellettiği bu!.. Her aslı nesli, onun gibi olan buna uydu!..

— O yüzden dal gövdeyi aşıncaya, çalışmamızı buyurdu.

— Anadolu uzun zamandır aldığı mirası geliştirmek üzere, kendine bir yol çizdi. Sabit Hocaefendi hazretleri, mirasını olduğu gibi sürdürmeyi yeğledi. Şeyhimiz efendimiz tebliğ vazifesini sana vermiş. Sabit Hocaefendi Esat Hoca'yı eliyle kürsüye çıkardı. Dilerseniz akşam birini, yarın birini dinler, görüşürsünüz.

— Fayda umuyorsanız, yük olmayacaksa hay hay!..

— Vazife kişiye yük mü olurmuş? Şeyhimiz efendimizin Sabit Hocaefendi'ye hepimizden yakın olması boşuna değil. Bir yanı geçmişine sahip çıkmaksa, bir yanı onun mirası aldığı gibi götürme az-

mi olsa gerek. O azmi takdir eden çok. Mirasına eklediği sohbet çevresi öyle geniş ki!.. Dini diyaneti ve cemaat terbiyesini ana babasından devralmış avukatlar. Tekkesi kapanmış, postu elinde kalmış babanın yolundan gitmeye kararlı doktorlar. Onların erdem ve değeriyle aydınlanıp yola giren mühendisler. Vicdanında Allah korkusu taşıyan yargıçlar. Araştıra araştıra, yaratanla yaratılmışın sırrına eren üniversite profesörleri. Ki bunların başında, tıbbın Ayhan, iktisadın Derviş, tekniğin Necmettin hocaları gelir. Üçü de, kürsü demirbaşı. Kaç fakültenin kıdemlisidirler. Allahu teala terakki ve teberrüklerini büyütsün, âmin!..

Aralarında Allahı, kitabı, peygamberimiz efendimiz sallallahu aleyhi vesellemi tanıyan, şeyhimiz efendimiz Saidi Nursî hazretlerini sevip sayan da az değil!..

Hem İlim Yayma Cemiyeti'ni azbiraz dinlendirmek, hem hiçbir vazifeden geri kalmamak üzere, çareler arandı. Allah Sabahattin Zaim Hoca'dan razı olsun, âmin!.. Biz başımızı o duvardan bu duvara vurmaktayken; "Vaktiyle bir Girit kralının, giren çıkamasın diye bir labirent yaptırdığını" anlatmaz mı?

— Akıl bilgiyle birleştiğinde çok iş görüyor.

— Ya!.. Fikir ortaya çıkınca, çaresizliği aşacak yol çoğaldı. Girit kralı, gireni şaşırtmış. Bize düşen kimsenin girmemesini sağlamak!..Her birimiz bir şey dedi. Şaşırtmak için öyle bir ad bulmalıydık ki, şeytanın uşakları yanına bile varamasın. Aydınlar Ocağı böyle kuruldu.

— İşte bu!.. Yepyeni bir cemiyet!.. Adı da ürkütücü!.. Hem Sabit Hocaefendi, hem şeyhimiz efendimiz ve elbette siz azbiraz soluklanmışsınızdır.

— Efendimizin duası bereketiyle, çok rahatladık.

— Bildiğim kadarıyla efendimiz bize yardım emretmedi.

— Gerekmedi, istenmedi de ondan.

— Allahu teala, yolunda koşanları zora koşmaz.

— Koşmuyor!.. Efendilerimizin yöntemini uyguladık. İlim Yayma Cemiyeti'ni kurarken yaptığımızın aynını tekrarladık. Hazırlığı ramazan sonuna denk getirdik. Topladığımız zekât ve fitrelere, kurban derilerimizin el altından satışını ekledik. Yeri dayayıp döşedikten sonra, ufak tefek yardımlara yetecek bir havuz oluşturduk. Bu mümtaz hocalarla onlardan cesaret alıp aramıza katılan hocaların saygısı, deccalın kem gözünü üstümüzden uzaklaştırdı. Onların seçtiği, yetenekli gençlerin sıkıntı çekmeden geleceğe hazırlanması için desteklemeye giriştik.

— Allah zihninize de, kesenize de bereket versin. Allah her muradınızı ihsan eylesin!. Kimbilir maddi manevi ihtiyaç sahibi ne kadar kalabalıktır.

— Şimdilik talebemiz çok değil. Ama İlim Yayma'ya göre daha iyi bir başlangıç sayılır, diyerek bir an düşünceye daldı. Sonra. — Giyim yiyimleri bana vazife olduğundan hepsi tanıdık!.. diye aklına gelenleri saymaya başladı. — Abdullah Gül, Recep Tayyip Erdoğan, İsmail Kahraman, Mehmet Ali Şahin, Rasim Cinisli, Ali Coşkun, Abdülkadir Aksu, Cemil Çiçek, Nevzat Yalçıntaş, Korkut Özal, Salim Uslu, Hayati Yazıcı, diye parmaklarıyla saydıktan sonra, gözlerini Meto'ya dikti. — Şimdilik iki elin parmakları kadar dini bütün yetenekli gençten ibaret. Hamdolsun, onlara da zekât ve kurbanlarımız yetiyor.

— Allah bereketinizi artırsın.

— Artırıyor şükürler olsun!.. İhtilalle birlikte Kur'an kurslarımızla, imam hatip okullarımız, suyu çekilmiş değirmene döndü. Kurulduğumuz yıllarda çocuklarının elinden tutup getirenler, ricalarımıza surat asmaya başladı. Yurtlarımız çekiciliğini yitirdi sanki. Sahi uzun yoldan geldiniz, nerede kalacağınız belli mi?

— Yerinizi buldum. Kazaları da eda eyledim ya!.. Yatsıya Allah kerim!.. Hırkam kalın. Namazı kıldığım caminin bir köşesine kıvrılır yatarım.

— Olmaz öyle şey!..

*

Cibali'den dik yokuşa sardılar.

Tümseği aşınca kendilerini Sabit Hoca'nın imamlık yaptığı camide buldular.

İki vakit arasıydı. Cami boştu.

Bahçede Esat Efendi'yi beklemek üzere döndüler. Musalla taşının yanına vardıklarında duydukları sesle duraklayıp kulak kesildiler. Ses avlu sonundaki imam odasından geliyordu. Nafiz hemen o yana yöneldi. Meto onu izledi.

Ses arkasından geliyor, ama kapı kapalıydı.

Açmayı denedi, Nafiz!.. Açılmadı!..

Dönerlerken içeriden bir hışırtı geldi. Durdular!..

Nafiz usullacık kapıyı itti. Kapı kendiliğindenmiş gibi kovalıverdi!..

Yanlamasına yan yana girdiler.

Dışarısı günlük güneşlik, içerisi loştu.

Suretler dertop saflar halindeydi. Seçilmiyordu.

Saflar düzgün, oturanlar düzenliydi. Oda tekkeye çevrilmişti. Usullacık girdiler.

İçerisi tıklım tıklımdı. Adım atmak bir yana ayak koyacak yer yoktu.

Aralıkla kanadın arasına sığındılar.

Sabit Hocaefendi kallavi sarığı, yeşil cüppesiyle karşıdaki iki pencere arasına bağdaş kurmuştu. Sağ yanına Esat Efendi, sol yanına yeşili solmuş cüppeleri, ince tülbent sarılı takkeleriyle zakirler sıkışmıştı.

Oradan kapıya, dizleri üstüne iğreti yerleşmiş, elleri kucaklarında, saf saf insan sıralanmıştı. Oturuşlarından, namaz acemisi oldukları hemen anlaşılıyordu. Kiminin ayakları sağ, kiminin sol yanından fırlamış, kimi de yanlamasına oturmuştu. Kiminin başında yeni bir takke vardı. Kimi başını fuçusuyla örtmüş, kimi kasketinin siperliğini ensesine çevirmekle yetinmişti.

Ama başları dik, boyunları Sabit Hocaefendi'nin ağzına doğru uzamış, gözlerini dudaklarına saplayarak, donmuş gibiydiler.

"Bizim orada neyse, burada o!.." diye geçirdi.

"Sabit Hocaefendi hazretleri, şu İstanbul'un insan denizine avucunu daldırmış. Çakılı kumu, incisi mercanı ayıklamadan karşısına oturtmuş. Yonta yonta her birinden bir cemaat önderi çıkaracak.

Görünen köy kılavuz istemez!..

Yol uzun, yol pek bir zahmetli!.. Amma velakin sonu heybetli!..

Hocaefendi, o yolda bildiğini bulduğuna aktarıyor. Yükü sarınıp taşıyabilen yürüyor, taşıyamayan kendiliğinden ayıklanıyor.

Besbelli burası, talim yeri!..

Bunlar yeni talipler.

Dinleyecek, öğrenecek, özümseyecek ki, yükü taşıyabilsinler.

Kimbilir bir on yıl sonra kaçı kalacak. Ve kaçı, Aydınlar Ocağı'nın hocaları ve gençleriyle söyleşebilir düzeye gelecek.

Gelinebilir mi?

Koskoca üniversite hocaları, onların seçtiği yükseköğrenim gören gençler, nasıl olur da sonuna kadar bizimle kalırlar? Onlar dahi yolumuza girdiyse, yolumuzun hak yolu, şeyhlerimizin rehber olduğuna bundan büyük delil olur mu?"

Sabit Hoca'nın gözleri kapalıydı.

Kimse kıpırdamadığından kapı hışıltısına gözlerini açmadı.

Konuşmasını sürdürdü. Önce Yusuf Sûresi'nin 108. âyetini okudu.

Sonra tertemiz İstanbul Türkçesiyle çevirdi;

— "Resûlüm!.. De ki; işte bu, benim yolumdur. Ben Allaha çağırıyorum, bana uyanlarla aydınlık bir yol üzerindeyiz."

Çeviri bitince derin bir nefes aldı. Gözlerini açma gereksinimi duymadan gümbür gümbür.

— Bu âyeti kerimenin de belirttiği üzere, Resûlüllah sallallahü aleyhi ve selleme tâbi olanlar kıyamete kadar sürecektir, dedi. — Her

kişiye düşen, Allahu tealanın sevgili kullarına tâbi olup peşinden giderek seyri kâmil, akıllı yolculuk yapmaktır. Molla Cami kaddese'llahü sırrahu'l azîz kitabında; İmam Şemseddin Safî, salihlerden ve İslamın büyüklerindendi, der.

Bütün vaktini zikir, ibadet ve Allahu tealayı özlemle düşünerek geçirirdi. Fakat kimseden zikir telkini, zikir dersi almamıştı. Bir gece düşünde, kendi kendine yaptığı zikrin bir nur şeklinde ağzından çıkıp yere battığını gördü.

Uyanınca; "Bu hayra alamet değil!.. Çünkü Kur'ân-ı Kerim, Fatır Sûresi'nin onuncu âyeti kerimesinde; 'O'na ancak güzel sözler ulaşır,' buyrulmakta, düşümse bunun aksini işaret ediyor. Bu noksanlığın şeyhlerden zikir dersi almamamdan kaynaklandığı besbelli!.." diye düşündü.

Ve derhal evinden çıktı. Koşa koşa Ruzbehân-i Baklî kaddese'llahü sırrahu'l azîzin dergâhına vardı. Orada zikir dersi aldı. Oradaki müritlerle zikretti.

Ve o gece düşünde, ağzından nur olarak çıkan zikrin tersine çakmış bir şimşek gibi göğü yararak yükseldiğini gördü.

Bu misalden de anlaşıldığı üzere ilim asla üstadsız olmaz.

O yolun temsilinde ise padişah var, vezirleri var, reâyası var.

Bu reâyadan biri padişahın huzurunda bulunmak, hususî yakınlarından olmak, hizmetinde bulunmak ve onunla görüşmek arzusunda olursa ona lazım gelen önce vezirlerden birisine bende olmak, onun emirlerini harfiyen yapıp kendini sevdirmektir.

Vezir ondaki kabiliyet ve teslimiyetle efendisinin huzuruna nasıl çıkması gerekiyorsa, terbiyesine öyle dikkat etmelidir. Her hususta gereken talimatı vermeli, davranışın gerekçesini açıklamalı, her eksik ve noksanında her türlü uyarı ve telkini icra ederek kulluğu öğretmelidir. Bununla beraber o kişi vezirin emirlerini padişahın emirleri gibi kabul etmelidir. Eğer amacı, maksuduna erişmek, yani padişahın rıza ve lûtfunu kazanmaksa, kalbinde padişahtan gayrıya yer,

aklında başka bir düşünce bulunmamalıdır. Zira ancak böyle bir teslimiyetle hizmet onuruna erişilir.

Vezir, o kişiyi, yarar kulluğa eğitip her türlü sınavdan geçirdikten sonra, huzura çıkarır. Ve artık o kul padişahtan başkasını tanımaz ve bilmez olur.

İşte kişi sultana varmadan önce böyle zahmetli bir yol izler.

Ve bu eğitim sonunda, padişahın ahlakını, makamını, kudretini ve buna benzer huy ve alışkanlıklarının neler olduğunu, teker teker anlayıp idrak eder. Ve asla unutmadan hizmetini ona uygun icra eder. Böylece günden güne yakınlığı artar. Rızaya uygun gönül kabiliyetleri gelişerek padişahın mülkünde cevelan eyler.

Sadakat ve yetkinliği iyice belirdikten sonra padişah o bendesine vezirlik ödül ve onuru verir. Vezir ettiği kulu yanına alıp sarayının her bir köşesini gezdirdikten sonra ona; "Git süründe senin gibi huzuruma gelmek isteyenlere rehber olup bana getir," diye irâde verir.

Böylece kullarının katına gelmesi için saraydan memur olarak çıkarır.

Bu çıkışa, seyrani'l mülk, yani o padişahın manevi mülkünde gezinme denir.

Buraya kadar, her bir basamağın görevini bilmiş, iç ve dış hizmetleri öğrenmiştir. Sıra sürüden kabiliyetli olanları kendi gittiği yollardan huzura götürmeye gelmiştir. Buna ise hizmet gezisi denir, dedikten sonra damağı kurumuş gibi sustu.

Halifelerden biri bir gümüş tasa su doldurup uzattı. Tasa uzanırken gözlerini açtı. Birden Meto'yla Nafiz'i gördü. Oturanların şaşkın bakışlarına aldırmadı. Yaşıyla gövdesinden umulmaz bir zıplayışla yerinden fırladı.

Kimseye değmeden kapıya ulaştı.

ON ALTI

Otobüs, kamyon kasasına kondurulmuş çadır gibiydi.

Tıka basa doldu. Son yolcular aralara konulan taburelere oturtuldu.

Nafiz Efendi, hazırladığı kumanyayı eline tutuşturdu. Artık ayakta duracak yer kalmayınca, muavin; "Tamam usta!.." diye bağırdı ıslık gibi. Onu tamamlayan; "Allah yolumuzu açık etsin!.." duası motor homurtusuna karıştı. Otobüs depreme tutulmuş gibi sarsıldı. Öksüre aksıra sallandı. Tekerlekler döndü. Yolcuların besmelesi, yelkenini doldurmuş yel benzeri, yerinden kıpırdadı.

İlerledi, geriledi, sokaktaki çığırtkanları, içerdeki "acentalarıyla" yazıhaneden koptu. Burnunu Eminönü'ne çevirdi. Yazıhanenin önünde dimdik onu geçiren Nafiz Efendi el salladı. Elini kalbine götürerek selamını aldı. Sirkeci geride kaldı.

Dura kalka, Topkapı'yı aştılar.

Birden denizi yitirdi. Yeniden bulmak için sağa sola bakındı.

Yan koltukta oturan adam, selam dahi vermeden altın dişlerini göstere göstere esnedi. Bayat anason kokusu burnunun direğini sızlattı. "Besbelli çok yorulmuş, iş için gelmiş olmalı," derken gülümseyerek başını cama çevirdi. Koku azalıverdi; "Hazır İstanbul'a gelmişken bencileyin camiye gidecek değil!.. Besbelli gece kaçamağına dalmış. Bunca kokulu mahmurluk başka türlü olamaz!.."

Adam yüzünde dolaşan gözlerden habersiz, kemiklerini kü-

türdeterek gerindi. Çalkalana çalkalana koltuğa yerleşti. Başı geriye sarktı. Yol sohbeti bir yana selam bile vermeden uykuya daldı.

Adamın duyarsızlığına şaştı. Onca yolculuk etmişti. Böylesine ilk rastlıyor. Trende olsun, gemide olsun insanlar birbiriyle selamlaşıyordu. "Bu akşamdan kalma. Henüz afyonu patlamamış. Bulaşmamak en iyisi," kararıyla koltuğunda büzüldü.

Adam çoktan uyumuş, kokusunu yüzüne bakana saça saça horluyordu.

Adeta cama yapıştı. Uzak maviliklerde martılar uçuyordu.

"Uçun kuşlar," dedi bir an saymaya çalışarak. Sürüler halinde döne döne alçalıp yükseliyorlardı. "Alçalan denizden balık alıyor olmalı," diye düşündü Nafiz'in sözüne uyarak. Sirkeci'de bir ara yine böyle üşüşmüşlerdi. "Ya biri ekmek atıyor, ya bir balık sürüsü gördüler," demişti. "Şimdi bu uzak yükseklerde neyliyorlar ki? Denizi mi, bizi mi gözlüyorlar?" sorusuna yanıt kuşlardan geldi. Bir öbek kurşun gibi denize indi. Uçanla ineni birbirine karıştırdı. "Ne çok kuş var!.." diye kuş bulutuna baktı.

"Göğün kaç katına çıkmaktasınız, hey kuşlar!.." dedi iç sesiyle. Duyan var mı diye çevreyi yokladı. Komşusunun horultusuyla otobüsün gürültüsünden başka bir şey duymadı. Yeniden kuşlarla dertleşmeye başladı.

"Oradan sılamı da görebiliyor, ulanabiliyor musunuz? Görüyor ulanıyorsanız, selamımı götürür, hasretimi anlatır mısınız? Şeyhim efendim hazretleri, aynen burada insanlara ettiğini ediyor, oradaki meleklere de yepyeni dünyaların kapısını açıyordur.

Babo sırtını güneşe vermiş, gölgesini ölçerek ezan vaktini kolluyor, aney sağ esen kavuşmaklığa dua ediyordur.

Bilseler ki şeyhim efendim beni yepyeni bir menzile doğru yola çıkardı.

Bilseler ki, bundan öte bana her yer sıla, her kişi vuslat. Ve Allahı zülcelâlin yarattığı her şey kutsal!.. Değil mi kuşlar? Siz nasıl

göklerde uçuyorsanız, biz de gönüllerde uçar, şeyhimizin inayeti, pirlerin bereketiyle akıllara düşer miyiz?

Kuş aklınız belirsiz demesin!..

Babo bu uğraşta helakı şehadet saysa da, aney üzülür!..

Üzmeyin, üzülmesin!..

Ona borcum çok," sözü aklından geçer geçmez, gözleri yaşardı.

Kolunun biri komşusunun gövdesine sıkışmıştı. Uyanır diye kıpırdatmadı. Boştaki elinin tersiyle gözlerini sildi. Sesli sesli burnunu çekti. Koltuk komşusunun horultusu, gecikmedi. "Bu bana yanıt," diye gülümsedi.

"Uyuyanı uyarmak mı, uyarmamak mı daha iyidir?

Ödevi aldığımızdan beri düşünecek zamanı geride bıraktık," diye başını sallayarak gözlerini camın dışına dikti.

Dışarıda yeşile belenmiş toprak, döne döne geriye doğru akıp gidiyordu.

Bir süre deli çaylar benzeri yarışan tarlaları gözledi.

"Trakya doğduğum ova kadar bitek olmalı," diye düşündü; "Her yer yeşil, her karış toprak yeşilin açığı, uçuğuyla bezenmiş!.."

Bir süre, otobüsün iki yanından akan yeşil denizini ayrıştırmaya uğraştı.

Çiçeklenmiş sebze bahçeleri, gülen yüzünü güne dönmüş ayçiçeği tarlalarına karışmıştı. Tahıl yeşili tarlalar sereserpe doğaya uzanmış. Yapraklanmış bağlar, dallarına tutuna tutuna yamaçlara tırmanmış. Asfaltın iki yanından İstanbul'a doğru akan yeşil ırmaklar, bir süre sonra gözlerini yordu.

Koltuğa bir iyice yaslandı. Az sonra gözleri kaydı. Kirpikleri birbirine dolandı;

"Sabit Hocaefendi elini avucuna aldı. Parmaklarını parmaklarına doladı. Bedeni hafifledi, gövdesi teninden çıktı. Esat Efendi yanında bitti. Boştaki elini tuttu. Diğerini Nafiz Efendi'ye uzattı. Halka tamamlanmıştı. Kollarını açtılar. Döne döne uçtular.

Şeyh Saidi Nursî, o anı bekliyordu. Omzundan ayrılmayan yeşil maşlahı aldı. Üzerlerine örttü!.. Kolları havalandı. Maşlah bir yelken gibi kabardı kanat oldu. Kanat çırpılamadan, yelken şişti, yükseldi. Dönerek yükseldiler.

Yükseldiler!.. Önlerinde göğün kapıları açıldı.

İlk kapıdan girdiler. Şeyh Halidi Bağdadî, Şeyh Gümüşhanevî'nin postuna oturmuş da, onları bekliyordu. Hemen halkaya girdi.

Yükseldi yükseldiler!..

Şeyh Mustafa Fevzi Gümüşhanevî Efendi hazretlerinin önünde diz çöktüler. Altın püsküllü fesi ensesini okşayan Halife Abdülmecit, pehlivan gövdesinden kan şorlayan Halife Abdülaziz Han ile, indirildiği tahtı arayıp bulamayan Halife Abdülhamit, Mason locasındaki ayinden çıkar çıkmaz şeyhin dergâhında zikretmeye gelmişler.

Onları görür görmez, hemen ayaklandılar. Gümüşhanevî ile halkaya katıldılar.

Halka her kapı ile büyüdükçe büyüdü.

Her katın bendeleri pervaneler benzeri, halkaya katıldılar.

Bir ilahi dengede, birlikte yükseldiler!..

Şeyh Abdullah Dehlevî yolüstü bekliyordu.

Turna katarı gibi secdegâha vardılar. Patrona Halil başta, Muslu Beşe ardında, Ahmet-i salis ile Mahmud-u evvel hanlar, yan yana ayaktalar. Nevşehirli İbrahim, şair Nedim ve Lale Devri'nin ekâbiri topluca ordaydılar. Yemenici, papuççu, hamamcı esnafı da saf saf dizilmişlerdi. Soluklanıp kalktılar. Onlara katıldılar.

Şemseddin Habibullah, Şeyh Muhammed Bedyâni müridi bendegânı, kulları hizmetkârı kim varsa dertop olup halkada buluştular.

Evliya enbiyalar, hepsi de sürü katar, Şeyh Saidi Nursî'nin maşlahına sığdılar.

Gide gide gittiler. Her katılımla halka biraz daha büyüdü. Gök-

yüzü genişledi, asûmana dönüştü. Onların aşkı arttı, döngüleri hızlandı. Her döngüde halkaya eski şeyhler, ermişler ve kulları katıldı.

Zikrin sevap katarı, İmamı Rabbani'nin hayır duasını da halkasına ekledi. Şeyh Saidi Nursî'nin maşlahı gölgesinde, ulular ulusuna, Şeyh Bahaeddin Nakşibend eteğine ulaştı.

Ulu şeyh erenleri oyalamadan kalktı.

Zakirler katarının en başına o geçti.

Gökyüzünün son katı, arşı dergâh ettiler. Bir tepsi gibi dümdüz, alanı hep birlikte tavafa yöneldiler. Şeyh döndü, mahşer döndü. Şeyh durdu, katar durdu. Durunca maşlah söndü. Önlerinde ardına kadar açık bir halde, ürkünç mizan kapısı, görkemiyle göründü. Kapının tam önünde, ellerinde günah ve sevap terazisiyle Münkir, Nekir isimli iki zebani vardı. Onları görür görmez, terazileri asıp kapıyı kapattılar. Halkaya katıldılar.

Hepsi birden yürüdü. Hazzın yanılttığının geçirildiği İğva Kapısı'na vardılar. Nöbetçi zebanisi, derhal selama durdu. Kapıyı kapatarak, yanlarında yürüdü. İlk döngüde tamamı mal mülk kibirlileri için açık tutulan Hutame Kapısı'nın önüne ulaştılar. Ora bekçisini de halkaya ekleyerek, işret mahmurlarının cezasına açılan Sa'ir'e yanaştılar. Nöbetçisi zebani, onları görür görmez, kapıyı kapatarak aralarına girdi. Se'kar'ın arkasından buram buram müskirat kokusu geliyordu. Ulular ulusu şeyh oraya yaklaşınca, zebani açık duran kapıyı mü'minlerin suratına kapattı. Hemen hizaya girdi. Cahimin ardından gelen, yalnız feryat figandı. Dünya meclislerinde fasıla kapılanlar, orda günahlarının kefaretini ödemeye mahkûmdu. Sema halkasındaki mü'min kullar masumdu. Kapısı duvar oldu. Nöbetçisi onlara neferliğe yazıldı. Bir tek Haviye kaldı. Oradan geçirilen, yalnızlığın çölünde, günahları yüküyle, hep başbaşa kalırdı. Onun nöbetçisi de semaha katılınca, cehennemin yedi ve onların ardındaki on dokuz kapısı da, Şeyh Saidi Nursî'nin kullarına kapandı.

İşte tam da o andı!..

İsrafil soluklandı. Ve bütün nefesiyle, kutsal Sur'u üfledi.

İlk ezgiyle birlikte, kıyamet alameti belirdi.

Canlılar irkildiler. Ölüler dirildiler. Varlık ayağa kalktı.

Cümle âlem derneşti, geçmiş ile gelecek birbirine çaynaştı!..

Ruzû mahşer başladı!..

Uluların ulusu, Bahaeddin Nakşibend, kamu önüne geçti.

Ve kıyamet ümmeti, o cennet ırmağında aka aka mutluk otağına ulaştı.

Salat, Cihad ve Reyyan. Ve Sadaka, Hacla Af!.. Ve Eymen, zikir, bilim adlarındaki sekiz kapının hepsi birden, önlerinde açıldı.

O demde Bahaeddin Nakşibend'in elinde, İrem Şarabı dolu altın bir tas belirdi.

Mahşer kalabalığı, özenerek bakarken, tastan bir yudum aldı. Dudağının izini ona doğru çevirdi. Lebaleb dolu tası, Şeyh Saidi Nursî'ye içsin diye uzattı.

Hazreti şeyh derakap, doluyu yudumladı, salâtı selam ile Şeyh Sabit'e aktardı. O da usule uygun yudumladıktan sonra, Methullah'a geçirdi.

Meto tekbir getirdi. Tası iki eliyle tuttu, bir yudum aldı. Doğru Esat'a verdi.

Tas elden ele geçti. Cennet kapılarını tavaf eden mahşerin bütün yaratıkları aynı dudak izinden, birer yudum içtiler.

Yüce Rabbin hikmeti, şeyhlerin kerameti!..

Onca sürü suvardı, tastan bir damla dahi azalıp eksilmedi. Nasıl dolu gittiyse, öyle dopdolu geldi.

Bu kez şeyhin ağzından, bir peygamber lokması, yarım bir hurma çıktı.

Tuttu şeyhin başını, ağzını açtırarak o lokmayı tükürdü.

O bir lokma ısırdı, Şeyh Sabit'e aktardı.

Herkes Nakşibend şahın halifeleri kimdir, kendi gözüyle gördü. Herkes salavat çekti, herkes biat eyledi.

Ve biat biter bitmez, biri Esat Hoca'yı, biri Meto Molla'yı tebliğe yolladılar.

Derhal işe koştular!..

Cehennem kapıları önünde nöbetçiyken, şeyhe biat eyleyen bütün zebanileri çağrılayıp geldiler. Şeyh Münkir'le Nekir'i, Mizan terazisiyle Şeyh Sabit'e ayırdı. Ceza kapılarının zebanilerini de Şeyh Saidi Nursî'nin ordusu nasbeyledi.

Halifelerin biri Meto'yu, diğeri de Esat'ı orduların başına imam dikti!..

O andan başlayarak, Esatın orduları Mizan kefelerinde günah ve sevap tarttı.

Günahı ağır basan yarayışsız, aykırı, sorgulayan insanı, kullar cemaatinin cennetinden sürerek şeytana deccal etti.

Meto imamsa hemen, zebani ordusunu bölüklere ayırdı.

Zebaniler ki, dehşet dağlarının öfkesi ve öç gücü demektir!..

Bir ayakları suda, diğeri ateştedir. Her biri bir eliyle, göğün iki katını sallayıp sarsmaktadır. Bir kolu, tek başına dünyayı sarmaktadır. Saçlarının her teli şimşek, yıldırım dili!.. Tırnağının beheri, sanki kasap çengeli!.. Bedeni lav kazanı, parmakları yıldırım, şimşekler için yaydır. Omzunda koşan at, bir uçtan ötekine varamaz bir gün boyu!.. Yumruğunun tosuna, kent suru dayanamaz, direnmeye kalkışan, yetmiş bin kişi olsa, hafif bir fiskesiyle, yer ile yeksân olur.

Onlar imamın kulu, buyruğunda orduydu. Onlara ne bir kurşun, ne gülle işliyordu. Süngüler kürdanları, uçaklarla füzeler, kuvvet şuruplarıydı. Kulakları varlığın aklından geçenleri, o duymadan duyuyor, gözleri kara taşın üstündeki karınca izini görüyordu. Ağızlarından çıkan alaz taşı, demiri mum gibi eritiyor, hazırolda Meto'dan buyruk bekliyorlardı.

Buyruğu verir vermez, tanık kanıt aramaz, suçlu suçsuz ayırmaz, adalete aldırmaz, haksızlıktan usanmaz, imamın fermanını yar-

gı kararı sayar, her yerde ve her şeyde, şeytanla ona yardım, yataklık eden deccal yamaklarını arar.

Gayrı savunma yersiz, korunmak olasızdır!..

Zebaniler buyrukla, cezaya girişmiştir.

Şimşekler çaktırarak, yıldırım yağdırarak, gece karanlığında, gündüz aydınlığında şeytan taşlayanlara, cemaat da katılır. Taşa eli ermeyen, ihbar işaret eder, kendinden olmayanı zebani ordusuna karşı hedef gösterir.

Böyle böyle her varlık, cemaatın gücüne, imamın değerine, şeyhin kerametine inanır, imân eder. Ve beşikten mezara, cehennem azabıyla cennet taamlarını ya öğrenir insanlık, ya alışır sonunda. Ve böylece tüm sular, hakka doğru akarlar. Dereler birleşirler, çay olur, ırmak olur. Irmaklar gide gide göl olur, derya olur. Deryalar zikre gelir. Aşk ummanı olurlar.

Oralardan bakınca dünya pek küçücüktü.

Meto hayrette kaldı!..

Her zebani bölüğü eğitimde bilimde, kültürde ve sanatta, yargıda güvenlikte, sözde haberleşmede, bilgide bilişimde, bir nice şeytan varsa ve yamağı deccallar, tamamının üstüne kâbus oldu da çöktü. Gözünü kırptığında, varlığın içindeki şeytanı vurmak için şimşekler çaktırıyor, yüzü karardığında yüzleri vurmak için yıldırım yağdırıyor, topluluklar üstüne zehir saçıyorlardı.

Saçtıkları zehirle, dünya yaşanmaz oldu.

Şeyhi şalını örttü. Her yeri sis kapladı. Maşlahı kaldırınca, kalanın küllerinden kıvılcımlar sıçradı. Her kıvılcım, dünyanın bir ayrı köşesinde harap bir eve girdi. Ev birden ışık oldu. Çevreyi aydınlattı. Sokaklarla caddeler, camiler ve meydanlar, tahtlar taçlar varlıklar, ışığa gömüldüler. Dünya apaydın oldu!..

Çocuklar pervaneydi ışığın çevresinde. Gözleri kamaşarak semaha kalkıştılar. Şeytanı lain derhal deccal körüğü oldu, ışığı çoğaltarak çocukları kışkırttı. Pervaneler yanmazsa, varlığı varlığına

armağan olmaz dedi. Armağan olmayansa, küllerinden doğamaz diye diye gençleri aldatmaya girişti.

Şeyh Saidi Nursî ve halifesi Meto, hemen bunu fark etti!..

Avucunda her sabah parlayan güneş gibi, ışıyan kandilini semadan yere tuttu.

Şeytan neferlerinin kararttığı yeryüzü, deniz fenerlerinin güçlenen ışığıyla gün gibi aydınlandı. Zebani bölükleri, dehşet içinde kaçan şeytanla deccalların haline pek güldüler. Onların kahkahası gök gürültülerinden çok daha beter idi. Dünyadaki varlıklar korkudan büzüldüler. Dünya daha küçüldü.

Bir ışık evi ile, bir dergâha dönüştü.

Her akılın kelamı ışıklara boğuldu, her kişinin yüreği Allah aşkıyla doldu.

Deccalın gücü bitti. Şeytan korkuya düştü.

Ve cümle kul bir daha, Allahu zülcelâlin yasağından çıkmayıp buyruğuna uymaya yemin etti, ant verdi. Allah ve de sevgili kulları elçileri ve hak peygamberlere inanan mü'minlerin gözlerinde dünyanın hazları, nimetleri küçüldükçe küçüldü. Ahiret saadeti, gözlüğünü takınca, şeytanlar çekti gitti.

Dünya yaşanılası, tertemiz bir yer oldu.

Şeyhler ve tilmizleri göklerden yere indi.

Kimi Cüneydi Bağdadî'ye özendi; "Uğur kanıtlanırsa, sadaka tazelenir," dedi kendi kendine. Kimisi Bayezidi Bestamî yardımıyla, Ali radyallahu anh ve onun yardımıyla peygamberler serveri, efendimiz Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi veselleme kavuşmaya çalıştı.

Evliya enbiyalar, kaynaştı bir oldular. Şeyh Saidi Nursî'nin ardında saf tuttular. Onun imamlığında pek çok namaz kıldılar. Bir vakitte Mescidi Aksa'ya uğradılar, bir diğerinde varıp Kâbei Mükerreme tavafına daldılar. Umreye gitti geldi, Hacca zekât sevabı eklediler bir güzel.

Aydınlık aydınlandı. Işığın feri arttı.

Aydınlananı gören koştu, mevcut halkaya yeni halkalar kattı.

Doğa secdeye vardı. Bir on oldu, yüz oldu. Yüzler binlere kardı. Binler arttı, çoğaldı milyonlara ulaştı. Milyonlar birleştiler, Şeyh Meto'nun kulları, bütün dünyayı sardı. Dinler birbirleriyle uzlaştı, kucaklaştı. Mezhepler kardeş oldu, kavga ortadan kalktı. Tarikatların tümü, tek imama bağlandı, ortalıkta bir Tanrı, bir Şeyh Meto ve bir de salt cemaati kaldı!.."

Bir el, usulca sarstı.

Sıçradı koltuğunda. Bir salavat getirdi. Gözünü oğuşturdu. Şaşkınlığı sürerken; "Bu bir işaret bana!.." sevinciyle sarsanın, şaşkın yüzüne baktı. O birden sıçrayınca, yan komşusu irkilmiş, suçlu gibi utançla, biraz gerilemişti.

"Koşulduğum görevin, apaçık işareti. Pirlerim yol gösterip yöntem anlatıyorlar. Ezberim kuvvetlidir. Ödev başım üstüne!.." kararıyla adama sevecenlikle baktı;

— İçim geçmiş de, dedi. — Buyrun bir şey mi vardı?

Sorusuyla irkilen adama tekrar baktı. Ve bakar bakmaz şaşkın; "Bu o adam değil ki," diye besmele çekti. Koltuk komşusu, başına iğreti bir takke geçirmiş, dini bütün birinin kalıbına girmişti.

Adam konuşmak için yeniden eğilince, akşamdan kalma koku, suratında patladı.

"O, o!.." diye bağırmak üzereyken kendini zorlayarak susturdu. Adam dingin, güvenli ve halinden hoşnuttu;

— Geldik!.. dedi, sevecen.

Nasıl geldiklerini bir türlü çözemedi. Telaşla toparlandı.

Derin bir soluk aldı. Yüzündeki kokuyu ciğerine doldurdu;

"Ne çabuk," diyecekti. Diyemedi yutkundu.

"Âlemleri cevelan süresi eğer buysa, İstanbul serhat nedir?"

Şaşkınlığı geçmişti. Adamın takkesine sevecenlikle bakıp;

— Hacı Hüseyin Hocaefendi'yi görmeye gelmiştim de, dedi mırıldanarak.

— Benle gelin efendim, diye doğruldu adam, saygı saçan bir sesle. — Yolumun üstündedir. Ben de birlikte gelir, o mübarek insanın eteğini öperek, hayır dua alırdım. Ama toptancılardan kamyonla mal gelecek, onu bekleyeceğim. Zaman pek kötüledi, işe fesat karıştı!.. Ne ticarette güven, ne diyanette iman kaldı ki, rastlayasın. Her bir şeyde hile var. Her yeri hırsız sardı. Bir an gözünü yuman, bir daha açamıyor. Bu böyle sürüp gitmez. Allahın bir hayırlı kulu çıkıp yozlaşan ne varsa düzeltmeli. Her ne kadar zahmetse saygı ve selamımı lütfen iletirsiniz!..

— Elbette!.. Kim diyeyim?

— O mübarek ermişe, sır mı olur efendim. Onun konuğuysanız, siz söylemeden o bilir!.. Nasılsa makineye bindiğimizden beri sizi izlemektedir. Sayenizde mutlaka, bendenizi görmüştür.

— Madem inancınız bu, varır varmaz söylerim.

— Sağolun!.. Bagaj var mı?

— Yok!..

— İyi benim de yok. İner gideriz.

* * *

Konukluğu uzadı.

Hacı Hüseyin Hocaefendi pek hoşnuttu.

Gelip onu bulduğunun ertesi gün cumaydı.

Körü körüne güven, ulu şeyhe saygı mı, yoksa bu daha tüyü bitmemiş halifeyi sınavdan geçirme hevesi mi? Her neyse? Vaaz için yerine zorla onu çıkardı.

Ve çıkışı o oldu.

Ve cemaat kürsüye, kürsü ona yapıştı!..

Serhatın neredeyse bütün imamları sıraya dizildiler.

Bir vakitte birinde vaaz ediyorsa, sonrasında mutlaka diğerine gidiyor, çoğun cemaat de topluca onu izliyordu. "Böyle bir vaiz bulduk. Müslüman ümmetini mahrum bırakamayız," diyen de oldu.

"Dağdan gelen caminin cemaatini ardına takıp nereye götürüyor? Ağzı laf yapıyor diye, insanları sürüklemesi doğru mu?" diye soran da!..

Ama o homurdananlardan hangisi gelip vaazını dinlese; "Bu bir başka. Hem güzel konuşuyor. Hem alışılmışın dışında, yeni şeyler söylüyor. Ağlarsa cemaati de ağlatıyor. Gülerse güldürüyor. Allah encamını hayreylesin!.. Eshaptan beri söylenmiş olsalar da, böylesi söylenmeyen laflar buluyor. Allah, deccalın gazabından korusun. Allah, onu bize bağışlasın!.." diye hem hak veriyor, hem dua ediyordu.

Sonunda pek çok imam bir araya geldiler.

İki vakit arası, toplanıp müftülüğün katına yürüdüler. Varır varmaz müftüye; "Bu dini mübinin yaklaşan Ramazanda aydınlanması için, ele gelmiş bir fırsat. Keşke burada kalsa. Hepimiz yararlansak," dileğini sundular.

Müftü hiç nazlanmadı!..

Hemen yerinden kalktı. Henüz öğle ezanı daha okunmamıştı. Aptesi tazeledi. Hacı Hüseyin Hocaefendi'nin imamlık ettiği camiye gitti. Son cemaat yeri dahi tıka basa doluydu. "Müslümanlar çoğaldı," sevinciyle dikildi.

Hoparlörden; "Cenabı hak cümleyi, sadık kuldan eylesin," diyen yanık, gevrek ve berrak sesi dinledi. Cemaatle birlikte; "Amin!.." dediğini ayırınca; "Böyle vaizleri olan bir din, eksilir mi? Gün günden artar elbet. İmamların hakkı var. Bir vaazı, bir ordunun cihadına bedel dedilerdi. Bedel!..

Ve eğer şu serhatta aykırıyı düzene sokmak, yozu onarıp kazanmak istiyorsak, bundan yararlanmalıyız. Allah Hüseyin Hoca'dan razı olsun!.. Geçici bile olsa, bize böyle bir vaiz kazandırdı. Uzaktan geldi, diyordu. Azbiraz dinlendirelim, azbiraz yararlanalım. Gidiyorum diyene, aydınlandığımız kadar aydınlanalım.

Sırra vâkıf bir imam!..

Pek genç değil mi? diyene, ne güzel söylediydi. 'Akıl yaşta değil, başta... Yürek kafeste değil, göğüstedir.'

Haklıymış!..

Bir Sabit Hocaefendi böyledir. Bir Yaşar Hocaefendi. Bir de Tahir Hocaefendi.

Bu çağda, hem bilgili, hem böyle cerbezeli hoca bulmak kolay mı?

Vakit değilken bile camiyi dolduruyor. İnsanlar diyaneti doğru düzgün anlatan mürşide susamışlar. Allah, uyarandan da kazandırandan da razı olsun!.."

Meto; "Bir elifin doksan dokuz anlamı var," kavline yaşam verenlerdendi. Önce usûlü kaidesince bir âyet okuyor, onu genişliğine çevirdikten sonra, her sözcükten pek çok menkıbe, pek çok hikmet çıkarıyordu.

Cemaatin bir turna katarı gibi onu izlemesi doğaldı!..

Bu hoca gerçekten de bir başka vaiz idi. Besmeleyi çekti de vaaza başladı mı, en münkirinin bile damarından giriyor. Ağlarsa ağlatıyor. Gülerse güldürüyor. Arada bir öfkeyle bağırdığında ise cümleye can havliyle tekbir çektirtiyordu.

"Kâfiri bol serhatı, imana getirecek," diye ellerini oğuşturdu.

"Israr etsek kalır mı ki?

Hele ısrar edelim de, yanıtını öyle görelim," kararıyla adımını atınca dikilip kaldığını anladı. Mahcup mahcup cemaate baktı. Onlar pek hoşnuttular!..

"Bu öyle bir hoca ki, koskoca müftü bile saygısından ayakta dinledi," sözlerini yüzlerinde okudu; "Haksız sayılmazlar!.. Pek güzel vâzediyor!.." kararıyla usullacık devindi. Son cemaat yerinin saflarına değmeden cami içine girdi.

Son safa zor sıkıştı. Vaaz deminde bitti. Namaz vaktinde kılındı.

Cemaat donmuş gibiydi. Kimse yerinden kıpırdamıyordu.

Birden kürsünün yanı hareketleniverdi. "Bu yine vâzedecek," diye telaşlandı müftü. Ayağa fırlayarak, safları yara yara kürsüye doğru koştu.

Meto ayağını merdiven basamağına atmıştı.

Müftü yanında bitti. Kolundan yakaladı. Mihraba sürükledi.

Hacı Hüseyin Hoca, cüppesine bir çarşaf benzeri sarınarak bağdaş kurmuştu. Gözlerini kapattı. Öğleyi ikindiye bağlayacak vaazı beklemeye başladı.

Hafta başından beri, namaz öncesi vaazı, sonrasına sarkıyor, caminin cemaati arttıkça artıyordu. "Bu şeyh hep burda olsa!.. Devre birlikte çıksak!.. Sade Rumeli değil, Avrupa keferesi şahadet getirerek her gün beş vakit kılmaya kıyam eder, farzları tamamlayıp Müslüman'a keserdi.

Osmanlı altı yüzyıl kalmış. Hilafeti de almış. Allahu tealanın yeryüzünde vekili olmuş amma ne fayda!.. Kimsenin dini diyanetine karışmamış.

Karışmaz elbet. İşin ucunda haraçla devşirme var!..

Reayasını imana çağırsın da çıkarından mı olsun?

Olmamış, olamamış!..

Ve zavallı küffarın hem haracını yemiş, hem imânsız göçünü sağlayarak cehennem narına kebap etmiş!.. Böylece tebliği de bize miras bırakmış.

Demek ki, bir gün böyle cerbezeli bir şeyhin çıkıp geleceğini onlar biliyorlarmış.

Şeyhimiz efendimiz, son deminde son suyu, ömrünce koruduğu peygamber sallallahu aleyhi vesellemin son lokmasını vermek için onu beklemiş. Zaten o zikr sonrası emanet sahibini bulmanın erinciye rahmanına yürümüş!..

Hocası hac yoldaşım, Nur Mektebi kardeşim, Hacı Ahmet onunla yolladığı mektupta bunu anlatıyordu. Tavsiye gereksizmiş!..

Bu çocuk bizden artık!..

Bana öyle gelir ki, sadece efendimiz hazretlerinin değil, mübarek Mehdi'nin de bir halifesi sanki!.. Şeyhimiz Zülcelâl'in izni inayetiyle, şeyhten şeyhe devrolan peygamber lokmasını aktaracak kişiyi, tam zamanında bulmuş.

Ortalık karışık!..

Allahsız komünistler, Kore'den ders almamışlar. Kâfir Fransızları kovmakla yetinmeyip Vietnam'da dinü diyanet sahibi Amerikalılarla çarpışıyorlar.

Bizde de, pek çok divane şeytana kanıyor!.. Vietnam komünistlerinin eninde sonunda Amerika'yı da alt edeceğini söylüyorlar!..

Şaşkınlar!..

Hiç Allah, kendine muti kulunu Ebu Süfyan tayfasına ezdirir mi?

Şeyhimiz efendimiz hazretleri geleceği bilmiş, hilafetini gencecik birine vermiş. Şeytanın deccalı varsa, bizim de Mehdimiz var artık!.. Allah ondan razı olsun, yerini cennet eylesin," diye dinlemeye hazırlanırken sezdiği kıpırtıya gözlerini açtı.

Müftü, Meto'yu sürüklemekteydi.

Yerinde doğrulurken müftü omzundan bastırdı. Yan yana oturdular.

Cemaat, bulduğunu yitirme kaygısıyla çalkalandı. Müftü, çekici vaazlarıyla hepsinin imanını tazeleyip pekiştiren vaizlerini, kolundan tuttuğu gibi atacak sanan cemaat homurdanmaya başlamıştı. Mihraba yönelince, homurtular kesildi.

Herkes gözünü kulağını dört açıp dinlemeye koyuldu.

Hacı Hüseyin'in yanına oturur oturmaz müftü;

— Hocaefendi hazretleri, diye yumuşacık söze girdi. Kitle sesin saygısından, tehlike olmadığını anladı. — Allah sizden razı olsun!.. Sayenizde hocamızı dinlemek kısmet oldu, sözcüklerine başlar sallandı. Onay ırıltıları kubbelerden kulaklara erimiş kurşun gibi aktı. Sözlerinin devamı cemaatin gönlünden geçeni açıkladı. — Kulağımızın pası, gönlümüzün isi gitti. Sağolsun, pek güzel vâzetmekte!.. Deriz ki, ona ihtiyacımız çok. Eğer kalmak isterse, gezici vaizlik kadromuz boş.

Hacı Hüseyin aklından geçeni kulaklarında duyunca, hiç şaşırmadı.

Müftünün gelişini görmemişti. Ama davranışından, diyeceği belliydi. Hemen Meto'ya döndü, sakınmasına karşın eteğini yakaladı. O ana dek, Meto'yu ağzı iyi laf yapan bir talip sanan müftü, koskoca Hüseyin Hocaefendi'nin saygısıyla irkildi.

"Meğer o mürşit imiş," hayretiyle cüppesinin içinde büzüldü; "Ben neden fark etmedim," burukluğuyla sarığını düzeltirken Meto'yu süzdü. "Pek de genç," hükmüyle hayranlığı arttı. Saygıyla gözlerine baktı. Menevişlerin ışıltısı içine işledi.

Ona doğru hafifçe eğilerek;

— Bizi mahrum etmeyeceksiniz değil mi hocaefendi, diye adeta yalvardı.

Hacı Hüseyin Hoca, başını sallayarak müftüye katılınca;

— Öyle buyurmaktaysanız!.. demekten başka çare bulamamıştı.

Müftü sevinçle kalkmış, vaazı beklemeden atamasını yapmak için dairesine doğru yola çıkmıştı. O günden bugüne ay yarıyı geçmişti. Meto serhat kentinin bütün camilerinde, namaz vakitlerinin öncesi sonrasında arasız aralıksız vaaza girişmişti.

Ramazan yaklaşmıştı.

Yine imamlığını Hacı Hüseyin Hocaefendi'nin yaptığı camideydi.

Ve yine bir öğleden önce vaazındaydı!..

Ve serhat müminleri, yine Sinan ustanın selatin camisinin son cemaat yerini bile doldurmuşlardı. Büyük, dâhi mimarın, gizemli ustalıkla çattığı dev kubbeler birer yankı dağıydı. Kalın taş duvarları çıplak, güzel ve meşkten geçmiş insan sesini, göğün rahmeti gibi çoğaltmakta eşsizdi. Öyle ki kürsü, minber, mihrap, müezzin yeri, ya da son saf ucunda beliren bir kıpırtı, fısıltı oldu muydu görünmez meleklerin kanatları titrerdi. O fısıltı derilir, duvarlara serilir, kubbelerde çoğalır, gök gürültüsü gibi kulaklara dolardı.

Buna karşın Diyanet, çevredeki görgüsüz varlıklı dindarlarla hayırsever dernekler, her yere ses cihazı yerleştirme yarışı içine girmişlerdi. Kaç yüzyıldır insana huşu veren içtenlik, yerini mekaniğin

zorba dayatmasına bırakıp çekilmişti. Oysa onlara göre, dini mübîn zamana ancak böyle uymuştu!..

Son cemaat yeri de dolup taşınca kayyım, o gerecin sesini sonuna kadar açtı.

Meto duraksamadan; "Takdiri ilahi, cenabı Allahın, eşrefi mahlûkat olarak halk ettiği insan," diye gümbür gümbür vaaza başladı.

Onca kalabalıktan çıt çıkmıyordu.

Bütün gözler dudaklarına yapışmış, bütün boyunlar görmek için çarpılmış, bütün kulaklar cihazlardan fışkıran sözlerle zonklamaktaydı. Vaaz coşkun bir ırmak gibi aktı; "Aklıyla doğruyu, vicdanıyla ahlakı bulsun, ibadetiyle Rabbilâlemine şükrünü sunsun diye yeryüzüne indirildi. Yüce Allah yaratık yoksunu değil ki!..

Yerlerin altındaki, göklerin üstündeki canlı cansız her varlık, geçmişi, bu anı ve geleceğiyle onun. Varlığı yaratanın, varlığa ihtiyacı olur mu?

Asla ve kat'a!..

Ne kula, ne pula, ne çula, ne mülke gereksinir.

O özdür, özün özü, temelin temelidir. Vardır, var edendir.

Cehennemi de, cenneti de aklımızın almayacağı ölçüde geniş olduğundan dua ve niyaza da hiç mi hiç gereksinmez!.. Aslolan budur. İhtiyaç duyan biziz. Çünkü insanoğlu inanma ihtiyacıyla yaratılmıştır.

Ve Allahu teala bu ihtiyacı bilen ve gereğini yerine getiren kullarına her zikirde hazinelerinden bağışta bulunur. Bağışçı ve cömert olan âlemlerin Rabbinin hoşluğa, hoşnutluğa da ihtiyacı yoktur. Niyâz onun merhametini eksiğimize çevirmek içindir.

Biz iman edelim!.. Buyrun birlikte tazeleyelim; 'Eşhedü enla ilahe illallah, ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve resulühu!..'" şehadeti, aynı anda camiden taştı. Serhadın yüreğine ulaştı.

Meto yankı biter bitmez sürdürdü: "Dua edelim, ey cemaati

Müslimin. Duayı hiçbir vakit, gönülden eksik etmeyelim. O yüceler yücesi duyar. Çünkü onun kulakları, suda yüzen balığın kuyruk çırpıntısını, havada uçan kuşun kanat hışırtısını duyacak kadar hassastır.

Rabbim cümlemizi, eksiğini halis kalple bildiren, dileğini Zülcelâlin bağışıyla gideren kullardan eylesin, âmin!.." dediğinde gözlerinden yaşlar aktı. Cemaat coşku selinde duasına katıldı.

O ilk vaazdan bu yana, hazırlıklıydı!..

Karun hazinesi gibi koruduğu kocaman bürümcük mendili çıkardı. Sözlerini yüklediği geminin yelkenlerini açar gibi özenle açtı. Yeli içine doldurma dileğiyle birkaç kez salladı. İlkin gözünün yaşını, sonra ses gerecinin kükremeye değiştirdiği gürültüyle burnunu sildi.

Cemaatin gözü kulağıyla birlikte yüreği de kürsüye yapıştı.

Artık onu, tabağın sevdiği deri benzeri yoğurması zor değildi.

Gâh Itrî'nin tekbirine uydurduğu sûrelerin zikrinde, takdiri ilahinin tahtına minder eyledi. Gâh Süleyman Çelebi'nin Mevlût'u özeniyle okuduğu âyetlere yepyeni yorumlar, duyulmamış mucizeler katarak semavatta cevelana çıkardı.

Kitle kıvama gelmiş, "Allah, Allah!.." sedaları iyice çoğalmıştı.

Onları da kapsayacak bir evliya menkıbesiyle derdiği dikkati, Haceri Esved taşının üstüne vurmaya hazırlanıyordu.

Birden şakağını bir alaz yaladı.

Yüzü yandı. Boyun damarları kabardı. Ayva tüyleri titredi.

Yuvalarında dönen gözleri, alazın ucunu gözünde yakaladı.

Hemen izine düştü.

İz uzadı, göz izledi. Gide gide kadınlar mahfili müşrefiyesine yapıştı.

Mermer korkuluk, dönmeyi unutmuş bir deniz feneriydi.

Çiçeklerinin arasından fışkıran bir çift kara göz, dünyanın bütün denizlerindeki, bütün yalnız gemicilere yol gösteriyordu.

Sakin suların müjdesine demir atmamak elde mi?

Eli, dili titredi. Beyninden akan sözcükler, ses tellerine tünedi. Başını kaldırıp da, yüzündeki alazın izine düştüğü an, kapkara ışıldayan iki hançer gözlerinden akarak yüreğine saplanmış, içini oymaya başlamıştı.

Neye uğradığını şaşırdı.

Bedeni sarsıldı. Her hücresi diğeriyle çarpıştı. Her dokusu kıvılcıma, aleve, köze dönüştü. Her yanını ateş bastı. Dilinin ucu yandı. Ucundaki menkıbe yandı. Ezberci belleği unutma duvarının ötesine kaçtı. Dili ardından koşturmaya kalkıştı; kıpırdayamadı, damağına yapışmıştı.

Yutkundu!..

Az önce ayva tüylerine saçılan tükürüğü taşlaştı, yutağını tıkadı.

Diliyle dudaklarını ıslatmaya çalıştı. Islatamadı!..

Başını eğebilse, bir yutkunup iki öksürerek sesini açabilse, vaazı sürdürecekti. Eğemedi. Gözlerinde balkıyan hançerlerin uçları içini oya oya kasıklarına indi. O ana kadar bilmediği, tanımadığı, bir kıskacın mengenesine sıkıştı.

Bütün dokuları kanatlanmış, teninden koparak uçmaya kalkıştı.

Gözü ağzına kılavuzluk etti.

Hançerlerin ışıltısına tutunarak karşı gözün bebeklerine ulaştı.

Deniz feneri, saf bir sevdanın yakamozlarıyla gözlerini kamaştırdı. Gözden göze sıçrayan yakamozlar, teninin alazını Kaf dağından esen yelle okşadı. Serinler gibi oldu. Bedenini su içinde bırakan alaz yatıştı. Cüppesi havuza döndü. Pek güvendiği istenci, yitiklere karıştı. Bedeni elinden kaydı. Her hücresi ateşler içinde kendi bildiğini okumaya başladı.

Gerinip kaçırdığını yakalamak istedi. Bedeni depreme tutulmuş gibi sarsıldı. Sımsıkı kürsünün korkuluğuna yapıştı. Gövdesi dip dalganın etkisinde şişti, büyüdü, genişledi, çatladı. Birden bedeni yeğneldi.

Derin bir soluk alarak vaazı sürdürecekti ki, önünde bir yaşlık sezdi!..

Sağ eli dehşetle korkuluktan koptu. Utançla apışına gitti. Islaklık yok olmuştu.

Telaşla yeniden yokladı. Kupkuruydu!..

"Şeytan aldattı," kaygısıyla avucuna kabarıklığı, sızısı tepesinde tütünceye bastırdı. Sızı iyi gelmişti!..

"Hele vaaz bitsin, göz zinasını sorarım sana," kararı, bilincini açtı. Dili birden damağından koptu. Tıkacı andıran tükürüğü yutağına yuvarlandı. Soluğu yüzünü yakan bakışları dağıttı. Telaşı bitti, güveni pekişti. Sözcükler şelale köpükleri gibi peş peşe dudaklarının arasından dökülmeye başladı.

*

Gece, yatsıyı sabaha bağlamak üzereydi.

Sohbet ve arkasından zikir de bitti. Herkes evine gitti.

Meto, son ayak sesi de kesilince, yer yatağını serdi. Onu olduğundan yaşlı gösteren cüppesini, sarığını çıkardı. Fanila külot kalınca kendi cılızlığına şaştı. Gözünden uzaklaşmak isteyen bir ivecenlikle yatağa uzandı.

Ellerini başının altına koydu. Gözlerini odanın tavanına dikti. "Nefsi emmare kötü," dedi. "Şehvet ve şiddet günahının pınarı!.. Kişiyi kıskacına aldı mı? Tevbesi yok!.. Diğer altısı, levvame, mülhime, mutmaine, raziye, merdiye ve kâmile, ya zaten bizzat sevap. Ya tevbesi mümkün istekler. Nefsi levvamede mesela!.. Yasağı işledin, boylu boyunca günaha girdin. Anında tevbeye durdun mu, anında günahtan arınır, hiç işlememiş gibi olursun.

Ama Rabbim korusun!.. Şehvetin şiddetine kapıldın mı, tevbe geçersiz.

Ben bugün bu günahı işledim!..

Vaaz ortasında, şehvete bulandım. Engelleyemediğim istek her yanımı sardı.

Aklım başımdan gitti. Âyetlerle hadisler birbirine karıştı. Günahsız mü'minleri yanılttım. Her yanım haz kesildi. Büyük günaha battım," sözleri aklından geçer geçmez, kafasını yumrukladı. Gözleri yaşardı. "Tevbesiz günahın pişmanlığı olmaz diye ortalığı inleten sen değil misin sersem molla? Senin akılsız başına gelince olur mu?" sorusuna bir türlü yanıt veremedi.

Doğruldu, diz çöktü. Karanlık sessizliği titrete titrete Yusuf suresini okudu. Menkıbeyi kendine vaaz etti; "Bu böyle olmaz," diye mırıldandı. "Nefsi emmare var oldukça, niyazın anlamı yok; cehennem kapılarından birinin adı neden Lezza? Münkir'le Nekir, tevbesiz günaha girenleri, ordan tıktıkları için değil mi?

Şeyhimiz efendimiz, yolda neden elimden tutup uhrevi âleme götürdü beni? Neden cehennem kapılarını tek tek kapattı, ardına takarak zebanileri. Neden hepimize şeytanı laini taşlattı? Sen sana sahip olasın!.. Sadece ve sadece Allahu zülcelâli ve onun kulu ve elçisi Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi vesellemi düşünüp zikrederek haz duyasın diye değil mi?

Sen neyledin?

Nefsi emmareye tutsak oldun. Kara gözlerin hazzında ezberini unuttun. Tüh sana molla bozuntusu!.. Dudağına sunulan suyu, ağzına tıkılan lokmayı bir anda unuttun. Yazıklar olsun!..

Oysa hazreti Muhammed sallallahu aleyhi vesellem efendimiz, 'Hazla şehvet insanın damarlarında dolaşan şeytandır. Her daim pusuda bekler,' buyurmamakta mı? Buyurmakta!.. Öyleyse bu öğlen başına gelen ne?

Bal gibi damarlarındaki şeytan!..

Ve bu öğlenki gibi, her zayıf anında aklını da, bedenini de allak bullak etmek için pusuda. Ondan kurtulmanın yolunu bul!.."

Gözlerini yumdu düşündü. Açtı düşündü.

"Cenabı Allah yardım ve desteğini esirgememekte. Zorlansam da, arada cemaat ve müşrefiye mermeri olduğundan damarlarımda

dolaşan şeytanı bugün dizginleyebildim. Yarın engel aradan kalkarsa halim nic'olur? Ben, Allahu tealanın sevgili kulu Yusuf aleyhisselam olamam ki!..

Bugün kendimi seyreyleme fırsatı oldu.

Sevdalı bir çift göz, beni benden aldı. Götürdü, götürdü, çiğnenmiş bir sakız gibi, kadınlar mahfilinin müşrefiyesine yapıştırıverdi. Ben buna layık mıyım?"

Dehşetle doğruldu.

Üstünden yorganı attığı gibi odadan fırladı. Kapıdan çıktı. Serhat karanlıklara gömülmüş, ortalıktan el ayak çekilmişti.

Minare şerefesinde bir baykuş öttü.

Görülme utancının telaşıyla hızla döndü. Ayağı kapı ağzında kimin unuttuğu belirsiz kovaya çarptı. Boş bakırın tıngırtısı yüreğinin gümbürtüsüne karışınca, kulağında ramazan topu patladı. Olduğu yerde donup kaldı. Hiçbir yönden hiçbir ses gelmeyince, telaşı yatıştı. Yine de uzun bir süre doğayı dinledi.

Kuş ya onu görmemiş, ya gürültüden ürkerek uçup gitmişti.

İvecen kovayı aldı.

Ayaklarının ucuna basarak cami şadırvanına yanaştı. Su şarıltısından ürke ürke kovayı doldurdu. Yine ayaklarının ucunda odaya döndü.

Derin bir soluk alarak, kovayla birlikte gusulhaneye girdi.

Soğuk suyla ovuna titreye yıkandıktan sonra ürpermesine aldırmadan kendini kırkladı. "Bir nice mundar varsa arındı gitti," güveniyle boy aptesi aldı. Hicabını karanlık ve ıssızlığa karşın elleriyle örterek gusulhaneden çıktı. El yordamıyla bulduğu cüppesiyle silindi. Fanilasını giydi.

Donunu giyerken durakladı; "Hazla şehvetin seni götürdüğü de, götüreceği yer de bu işte!.. Derin bir pişmanlık ve buz gibi suyla kırklanma.

Kirden arındık, mundarı kırkladık diye kendimizi kandıralım!..

Âlem zaten farkına varmadı diyelim!..

Allahu zülcelâli nasıl kandıracak, tevbesiz günahtan nasıl arınacak, Lezza kapısını nasıl kapatacağız? Bir yol yöntemin var mı? Yanıt isterim!.."

Hiçbir yanıt bulamadı.

Titremesi artınca, yorganın altına girdi.

Bedeni ısındı. Aklı başına geldi. "Tevbesizliğin nedeni şehvet," dedi öfkeyle. "Bugün onu yaşadım. Ezberimi unuttum. Lafları karıştırdım.

Yazık onca emeğe!.. Onca güvene yazık!..

Üstlenilen ödeve hıyanet!..

Ne edip eylemeli, şehvet kapısını bir daha açılmamak üzere kapatmalıyım. Buna hazır, her şeye razıyım da nasıl?" sorusu bunaltınca yorganı üstünden attı. Donu elinde kalmıştı. Giyerken aklına gelenle gözleri ışıdı.

"Nasılı belli," diye gülümsedi. "Sen köylü çocuğusun bire Meto!.. Azgın tekenin nasıl uslandırıldığını bilmez misin? İşte nasılı o. Azbiraz tahammül, azbiraz cesaret ettin mi, günah kapısını ebediyen kapatır, sorgu sualden kurtulursun.

Hadi biraz cesaret!..

Hazır vakit var, çevrende kimse yokken, sık dişi, bitir işi!..

Yoksa azgın tekeye dönüp günah duvarlarının tümünü yıkacaksın," dediği an, eli donuna daldı. Dilini dişlerinin arasına aldı, erbezlerini avucuna. Torbasını burarak, yumurtaları kırılıncaya var gücüyle sıktı.

Kasıklarından beynine dayanılmaz bir acı yürüdü.

Bayılmasa, dilinin ucu kopacaktı. Eli orasında uzandı kaldı.

Ne kadar baygın kaldığını bilmiyor.

Müezzin kapıya vurunca gözlerini açtı. Odanın içi aydınlıktı. Yataktan sıçradı. Cüppesini fanilasının üstüne geçirerek çekiştire çekiştire kapıya vardı;

— Geç yattınız. Ezanı duymadınız. Cemaat gün doğuncaya sizi bekledi. Yine kıyamazdım. Lakin öğle yaklaştı. Cami doldu. Mahrum kalmasınlar, dedim.

— Allah senden razı olsun. Sabah namazım, hatimden bu yana ilk kez kazaya kalıyor. Uyarmasanız öğle de ona katılacaktı. Gaflete dalmışım!.. deyip şadırvana koştu. İvecen aptes aldı. Odada kaza namazını kılar kılmaz, koşup kürsüye tırmandı.

* * *

İkindi yaklaştı.

Namaz sonrası vaazı da bitti!..

Hüseyin Hoca, yanında yer gösterdi.

Cemaat camiyi boşaltır boşaltmaz, okşayan gözlerle ona baktı;

— Sana hayırlı bir haberim var Methullah Hocaefendi, dedi müjdeli bir sesle.

— Mübarek ağzınızdan şer çıkmaz ki efendim!..

— Allah razı olsun. Gayretimiz o!..

— Tanıklığım ne kadar makbuldür bilemem. Ama dünya ve ahrette, bir kem söz duymadığım, öfkeli bir bakış görmediğime yemine hazırım. Zaten Allahı tealayı, onun yarattıklarını sizin kadar sevip sayan, her kim olsa, asıl tanığa sahip bulunduğundan bizimki ikinci derecededir ya!.. Olsun. Ağzınızdan hayırdan gayrı ne çıktı ki, benim için aksini buyurasınız!..

— Allah razı olsun. Umarım güvenini boşa çıkarmam. Haber Şakir Bey'den.

— Şakir Bey?!.

— Serhadın en bir varlıklı insanıdır.

— Allah servetini artırsın, ben tanıyor muyum?

— İstanbul'dan birlikte gelmişsiniz.

Birden otobüs yolculuğunu anımsadı. Binerken başka gördüğünü, inerken başka bulmanın şaşkınlığıyla gülümseyerek;

— Ha şu, dedi, ilkin küçümseyerek. Hüseyin Hoca yüzünü buruşturur gibi olunca düzeltti. — Her zaman ön safta ibadet eden kişi.

— Evet o!.. Büyük tüccardır. Doğrudan İstanbul'la iş yapar. Evleri saymakla, tarlaları ölçmekle, varlığı tartmakla bitmez.

— Allah daha çok versin. Bütün bunlardan bana ne?

— Bana ne olur mu? Kız tek evlat!..

— Allah hayırlı kısmete nasip eylesin.

— Hepimizin tek duası buna!.. Buna ya, Şakir Bey de, hanım kardeşimiz de genç sayılmazlar. Yarın öbür gün emri hak vaki olduğunda, her şey ona kalacak.

— Allah mürüvvetini artırsın!.. Allah ana babasına bağışlasın!..

— Amin!.. Amma er geç, ecel başa gelecek.

— Allah gecinden versin!..

— Âmin!.. İkisi de dostumuz, ihvanımız mü'min yoldaşımız olduklarından, elimize doğdu sayılır. Yakından biliyoruz!.. Hanım kızımız bir inci tanesidir. Dini bütün, namazında niyazında, bilgili, görgülü, faziletli bir genç hanımdır. Hakkında çok söz işitilir. Ama yüzünde göz izi görülmez bir iffet numunesidir.

— Rabbim kısmetini gür etsin.

— Etti. Hem de kaç yıldır etti. Nice bey oğlu, nice yüksek memur istedi.

— Allah daha da artırsın!..

— Amin!.. Artırsın da, armudun sapı, üzümün çöpü olmasın. Oldu mu, bir türlü içlerine sindiremiyorlar. Bildiğim her talipte, her üçünün de gözü kapalı teslimiyet duyacağı, helal süt emmiş birini aradılar.

— Allahtan dilerim, tez zamanda bulurlar.

— Zaten demek istediğimiz de buydu. Eğer olur dersen, bulmuş olacaklar.

Meto'nun ağzı açık kaldı.

Hüseyin Hoca'nın yüzüne alık alık baktı. Sonunda algılamış gibi irkildi;

— Beni mi? Ben miyim o aranan?

— Evet!.. Şakir Bey'in dillere destan kızı dün buradaymış. Vaazını dinlemiş. Seni bir iyice izlemiş. Ve pek beğenmiş. Şakir Bey seni yolculuktan beri tanıyor. Bütün sohbet ve zikirlerinde bulundu. Hanım kardeşimiz de, aynı düşüncede. Dün hanım kızımızı özellikle getirmiş. Eğer bıraktığına yanacağın biri yoksa, böyle bir kısmet bir daha ele geçmez.

— İyi de muhterem hocam, dedi tarazlanan bir sesle. — Kıza yazık olmaz mı?

— Neden yazık olacakmış? Gençsin, kuvvetlisin, bilgili görgülü bir ulu şeyhsin. Yüzüne bakana saadet, eteğini öpene huzur bağışlıyorsun. Neden yazık olsun?

— Ben şehvet kapısını bütünüyle kapattım efendim, dedi yere bakarak.

— Bütünüyle mi? dedi Hacı Hüseyin. Meto başını sallayınca. — Bütünüyle mi? diye kendi kendine yineledi. — Tüh!.. N'olacak şimdi?

Çözümü Meto buldu;

— Ben daha askerliğimi yapmadım. Onu bahane etsek!..

— Bak bu olur, Hüseyin Hoca. — Ya bir kısmet çıkar, ya beklemekten bıkarlar.

— Öyleyse hemen askerlik şubesine başvurayım.

— Dur, akşam olmadan birlikte gidelim. Askere çağırdılar sözü yalan olmasın, diye kalkınca, hemen ardına düştü Meto.

Tin tin, yakındaki askerlik şubesinin yolunu tuttular.

ON YEDİ

Diyanet'in danışmasındaki adam, soran gözlerle baktı.

Adını söyler söylemez;

— Taşar Hocaefendi ikidir sizi sordu. Bekliyor!.. Buyrun, diye eliyle merdiveni gösterdi. — Odası ikinci katta, merdivenin tam karşısındadır. Kapının üstünde başkan yardımcısı yazar. Ama hep açık tuttuğundan okunmaz. Girin.

O sözünü sürdürürken merdivenlere sardı.

Yüzü son basamaktan taşar taşmaz Taşar Hoca açık kapıdan onu gördü;

— Gel, buyur hocaefendi, diye hem eliyle, hem sesiyle çağırdı.

Odaya girdi. Gösterdiği yere oturdu, Taşar Hoca'nın ilk sözü;

— Hoş geldin!.. Ne içersin? Çay, kahve!.. oldu.

— Allah razı olsun hocam!.. İçmesem!..

— İç, iç!.. Ben de içecektim. Hacı Nafiz seni yolcu ettikten sonra telgraf çekmiş. Sabahleyin verdiler. Trenden iner inmez gelirsin diye seni bekledim. Şöyle karşılıklı bir hoş geldin kahvesi içeriz artık.

— Madem buyurmaktasınız!..

— İyi olur. Hem kendimize gelir, hem resmi işlerin dışında biraz sohbet ederiz, derken işaretparmağını masanın üstünde bir yere bastı. Gençten biri kapıda bitti.

— Oğlum bize iki kahve, der demez Meto'ya döndü.

— Nasıl olsun?

— Şekerli, dedi sesini iyice yumuşatarak.

Adam başını sallayarak çıktı. Taşar Hoca o çıkar çıkmaz koltuğunda kaykıldı;

— Serhatta epey gürültü koparmışsın. Yankısı buralara kadar geldi.

— Dini diyanete aykırı bir şey mi yapmışım?

— Öyle bir şikâyet yok!.. Yalnız...

— Yalnız?!..

— Yalnız, hakkında aşırılık iddiaları var.

— Aşırılığımız neymiş belli mi?

— Şimdilik kesin bir suçlama yok, dediği halde, yan gözle masanın ucundaki açık dosyaya baktı. — İhbara göre, her vaazında, halkın dini diyanetten soğuduğunu belirtip sence nedenlerini sıralıyormuşsun. En sık ve çok vurguladığınsa gençlerin yanlış eğitildiği imiş!.. Buna dayanarak gelmiş geçmiş ve hali hazır hükümetlerin tamamına birden ver yansın ediyormuşsun.

— Hak etmiyorlar mı? Haksız mıyım?

— Değilsin. Değilsin de, galiba kantarın topu biraz kaçmış!..

— Yüzde doksan dokuzu Müslüman olan bir ülkede, her cuma bir camide namazını eda eyleyen bir başbakanın döneminde, hâlâ dinin inanca, bilimin kuşkuya dayandığını öne sürenler gani!..

— Allahu zülcelâl ihsan eylesin, yazık!..

— Kutsal hükümleri çağın gerçek ve gerekleriyle sorgulamaktan dem vuran azılı komünistler ortalığı kasıp kavurmakta!.. Çağdaşlıkla buluşlara sığınan bir dünya kızılbaş, âlemlerin yaratıcısı cenâbı zülcelâl vetekaddes hazretlerini inkârı aydın yaftası saymakta, öte beride bağıra bağıra söylemekten çekinmemekte!..

— Allah cezalarını versin!..

— Dünyadaki her keşif ve tanktan topa, uçaktan füzeye, telgraftan radyoya, trenden arabaya icadın, hatta ve hatta atomun parçalanmasının dahi Allahu zülcelâlin izni inayetiyle gerçekleştiğini bil-

meyen, kabul etmeyen, hatta alaya alan komünistler salonları, derslikleri, okulları, üniversite ve hatta meclisi dolduruyor.

— Zaten irtica vaveylasını da cenabı hakkın kahhar gazabına uğrayasıca o kahrolası sapkınlar çıkarıyor!..

— Bilim bilim dedikleri eğrisi doğrusuna denk gelmez hezeyanın her sorusuna, aleni yahut gaybi cevap veren Kur'anı azimüşşana, Rabbülâleminin kelâmı değil, bin beş yüz yıl öncenin bedevi kültürü diye bühtanda bulunan zındıklar bilgin geçiniyor. Bunlara inanan, fanfinfon mukallitleriyle, elde saz sohbetten muhabbete dört dönen Alevi dedeleri neredeyse ortalık yerde mum söndürüyor!..

— Yazık!.. O zındıkları kahhar adıyla kahreylemesini Rabbülâleminden niyaz eylerim!.. Tez zamanda günahlarını başlarına geçirip ayıplarını yüzlerinde teşhir eyler inşallah, âmin!..

— İnşallahu tealâ, âmin!.. Böylece zinalarını Âyini Cemin ipek kadar saf ve temiz örtüsüne sararak, onu da pislettikleri ortaya çıkar. Onlara hayran ayran geven züppeler utanır, gün günden çoğalacağına azalırlar.

— İnşaallah!.. Âmin!..

— Katresi haram müskirat deposu meyhaneler, zina yuvası kerhaneler, nikâh düşmezlerin öpüşüp koklaştığı tiyatrolar, her türlü kepazeliğin kol gezdiği sinemalar lebaleb ağzına kadar dolu.

— Maalesef, Allahu tealâ neyi yasakladıysa mubah, neye kışkırttıysa günah sayan zihniyeti yerle yeksân eder inşallah!..

— Gürültü seline kapılan pek çok saf cühela İslam sürüsünden kopuyor. Sapkın dergâhlarına koşuyor. Alınterinin biriktirdiği neyi varsa, kumara basar gibi o şeytan icatlarına sürüyor. Kendi günahları yetmezmiş gibi bir de onların günahını yükleniyor.

— Yazık!.. Çok yazık!..

— Din elden, tekbir dilden, iman gönülden gitmekte hocam!.. Her çareyi ancak ve ancak bilim, kültür ve sanatta arayan, aramakla

yetinmeyip bulduğunu öne süren sapkınlara kimse bir şey demesin mi?

— Desin elbet!.. Dinü diyanetten haberli, iman ve ahlakı düzgün kim buna bir şey diyebilir? Desin ve hatta kitap ve ehli sünnet çerçevesinde söz şehvetine kapılıp ötesine geçsin!.. Her söylenenin kitapta yeri olduğundan, savunması da, savması da kolaydır. Amma velakin; okullarda taze beyinlere, yüce Rabbimize ibadet ve itaat hayrı akıtılacağına, alafrangalık taslayan bilgilerle paçal çuvalına çevrildiğini iddia tastamam siyasete girer.

— Girerse girer. Sapkınlık siyasetse, önlemek varsın sapına kadar girsin.

— O zaman da şikâyet ayyuka çıkar. Rapora döner. Bize de teftiş düşer. Ki, yanlış anlayan cahillerin dedikodusu, kesilsin!.. Durumdan vazife çıkaracak mürteci meczupların hareket kapısı kapansın.

— Bir vaizin cemaat seçme hak ve fırsatı var mıdır? Ezanı Muhammediye kim uyup girerse, onunla yetinilmez mi?

— Haklısın, yüzleri, binleri ayıklamak mümkün değil. Akı da karası da makbulüm demeye koşulu!.. dedikten sonra, açık dosyaya yeniden göz attı. — İşin orasında haklısın da, yerin kulağı olduğundan habersizsin galiba!..

— Yerin kulağı, dinü diyanete aykırı ne duymaktaymış?

— Allahu tealâ yerine birtakım putlara taptırıldığını!.. Okullarda peygamberimiz efendimiz sallallahu aleyhi vesellemin hadisi şerifleri, evliya enbiya ve ulemanın tefsir ve menkıbeleri değil, bir takım fânilerin laflarının ezberletildiği!.. İnsanoğlunun Âdem babamızla Havva anamızdan geldiği kalû beladan beri gerçektir. Bütün semavi dinler, kelâmullah olarak bunu beş vakit yinelemekteyken, haşa sümmehaşa maymundan geldiğini ileri süren evrimci devrimbazların yalan ve safsatalarla herkesi günaha soktuğunu!..

— Yanlış mı?

— Değil!.. İman nasipsizi, din yoksunu inkâr erbabının, eninde sonunda Allahu zülcelâli gücendirip affı mağfiret kapılarını kapatacağını!..

— Yalan mı?

— Ne münasebet!.. Sapkınlarla sapkınlıklarının Müslüman ümmetinin de, Lût kavmi benzeri helâkına sebep olacaklarını!.. Bu safsatalara kapılan yeni nesillerin cenneti âlâdan ebediyen mahrum kalacağını!.. Evlatlarının cehennem narında cayır cayır yanmasını istemeyenlerin beş yaşına basar basmaz, kız oğlan ayırmadan Kur'an kurslarına yazdırmalarını salık veriyormuşsun!..

— Meyhaneye köçek, kerhaneye sermaye mi olsunlar?

— Aman Allah korusun!..

— Kur'an kursları gizli, kaçak, yasak bir şey mi?

— Hamdüsenalar olsun yasal!.. Kanunu var!.. Devlet tarafından açılmış!.. Devletin en önemli organlarından biri olan Diyanet İşleri'nin, yani bizim denetimize verilmiş. Okutmanların hepsi devlet memuru!..

— Öyleyse bunları söylemek hem doğru, hem vazifemiz değil mi?

— Bence doğru!.. Ve insanları günahtan sakınan, sevaba koşan kişiler kılmak vazifemiz!.. Ama ne hikmetse, doğru bulmayan zındıklarla, onlara uyan bir avuç yaygaracının vaveylasından ürken büyüklerimiz var. Bazı gazetelerle, mal bulmuş mağribi gibi üstüne atlayan kalem erbabı da onlara katılınca telaş hâkim oluyor.

— Telaşa ne gerek var?

— Bazen oluyor. İhbar ve şikâyet boyu aşınca, ya gidip incelemek, ya çağırıp sorgulamak zorunluluğu doğuyor!..

— İhbar ve iddia sahipleri ciddi olmalı ki, iş bu kadar ciddiye alınıyor.

— Ciddi!.. Pek ciddi!..

— Kimliği belli mi?

— Jandarma, polis, gazete haberleriyle harekete geçirilen, inceleme başlatmaya mecbur olan valilerle kaymakamlar.

— Allah Allah!.. Nasıl olur? Dinü diyanetten haberi olanı çok!.. En ön safta namaza duran, mahrem aleni sohbetimize katılan!.. Yıl dönümlerinde geçmişlerinin ruhuna Fatiha, Yasin, Mevlût okutan!.. Vaazlarımızı gözyaşları içinde izleyen polis, jandarma, kaymakam ve vali o kadar çok ki!... Hiçbiri bir günden bir güne, en küçük bir aykırılık görmedi, şu buyurduklarınızın hiçbirini söylemedi.

— Söylediklerin namazında niyazında, Allahı, kitabı tanıyan, ahret korkusuyla yüreği titreyen adamlara ters gelmez ki, şikâyet ya da rapor etsinler!.. Muhbir genellikle sureti haktan görünen deccal tayfası arasından çıkar. Yalapşap dinlediğini, kulaktan dolma bilgisine aykırı görüp ihbara koşan nice cühela vardır.

— Vazifesini hakkıyla yapmaya çalışan birini ihbar, günah değil mi hocaefendi?

— Günah elbet!.. Ama devleti bilmez misin? Melek gibi görünen nice hafiyesi vardır. Halim selim yanaşır. Gönlünden Allah, dudağından dua eksik olmaz. Biz onu herkesten dindar, saf ve yakın biliriz. Beş vakit eteğimize sarılır. Her bir lafı içer gibi dinler. Hayır duamız için canını verecekmiş gibi durur. Döner arkasını, olmadık iftirayı sıralayarak rapor eder.

— Etse neyi eder ki efendim? Bendeniz, Allahu tealâ vetekaddes hazretlerinin farzı, peygamber efendimiz hazreti Muhammed sallallahu aleyhi vesellemin sünneti, Kur'anı azimüşşanın tefsiri, şeyhimiz efendimizle sair evliya ve enbiyanın menkıbeleri dışına asla çıkmam ki!

— Bilmez miyim? Amma velakin muzır çok!.. Can yakmak istenince hedef de çok!.. Zamanenin hedefi de, dinü diyanet erbabı yarar kullar.

— Bunu Diyanetimizin büyük ve muhterem hocalarının bilmesi

talihimiz!.. İftiradan önce Allaha, sonra size sığınmaktan başka elden ne gelir?

— Anlaşılan bir kısım basının; Nur risalelerinin yeniden cami cami dolaştığı... Nur talebelerinin Kur'an kurslarını ele geçirdiği... Masum bebelerin aklını hurafelerle karıştırdığı... Camilerin dergâha, kursların irtica yuvasına döndüğü vaveylası rüzgârı yine tersten estirdi!.. İşin içine omuzu kalabalıklar girdi. Ezanı Arapça okuttu, dini mübinin usulü dairesinde uygulanması için ulemaya fırsat ve imkân tanıdı, varıp sürgününde hazreti şeyhin elini öptü diye muhterem başbakanımız Adnan Menderes'i astıkları yetmedi!.. Ya devlette yuvalanmış kodaman zındığın biri, ya bir kaşık suda koparılan fırtınadan ürken bir yetkili dinden bilisiz, diyanetten habersiz cahilin birine araştır, soruştur, dedi!.. O da işgüzarlık hevesiyle, din adamlarını karalamaya kalkıştı. İman yoksunu yüreğinden geçeni sana bana söyletip yazdı. Vesveseli siyaset erbabından, Kur'anı azimüşşana mugayir, dini bütün başbakanımız muhterem Süleyman Demirel'e muhalif birileri de o yaygaradan vazife çıkardı. Masumiyetinden şek ve şüphemiz olmayan âlimlerin canı yanmasın diye uğraşmak da, Allahu tealânın lûtfu inayetiyle bize kaldı.

— Allah sizden razı olsun efendim!..

— Vazifemiz muhterem hocaefendi!.. Vazifemiz, Müslüman ümmetini de, onlara doğru yolu gösteren ulemayı da her türlü beladan korumak!..

— Anlaşılan hakkımızda epey gıybet var!..

— Bir sen olsan!.. Mahir Hocaefendi için yazılan raporlar dosyadan taşıyor. Bana kalırsa bu gürültü samimi, cerbezeli ve ümmeti Muhammed'i uyararak, yeniden Allahu zülcelâlin ipine sarılmasını sağlayan vaazlarınızdan kaynaklanıyor. Besbelli, dinü diyanete düşmanlığı marifet sanan kimseleri fena ürkütmüşsünüz!..

— Cenabı Allaha karşı vazifemizi yaptık!.. Cenabı hak, yaptıkları muzırlığın hesabını onlardan yarın ahirette nasılsa sorar!.. Siz na-

sıl değerlendiriyorsunuz? Bildiğimizi bildirmekten vazgeçemeyeceğimize göre, buna karşı nasıl tedbir alınmalı?

— Kızışanı biraz soğutup ortalığı yatıştırmalı, diyorum. Yoksa başımıza çok dert açılacak!.. Bildiğini tekrar gibi olacak ama, yarım asırdır ümmeti Muhammed, gaflet ve dalalet içindeydi. Demokrat Parti zamanında uyanır gibi olarak camileri dolduran ümmetin tepesine 27 Mayıs balyozu indi. Hak, özgürlük, demokrasi vaveylası ayyuka çıktı. Fukara ahali deccal günlerinin acısıyla dinden elini çekti. Dolup taşan camiler yeniden boşaldı. Neredeyse bir yol gösteren kalmayacak, insanlar farzı sünneti unutacaktı. Yüce Allaha hamdü senalar olsun tam bu sırada, dinsiz milletin çobansız sürü olacağına inananlar iktidara geldi. Dinü diyanetin yüzü yeniden güldü. Şimdi o nuru çoğaltan coşkulu âlimlerden de, gerçeği anlayıp irkilenlerden de rahatsız olanlar şirretliği ele aldı. Önüne gelene kara çalıyorlar.

— Haklısınız!.. Her insan bir dine doğar. İnanç ana sütü gibi helal bir miras olduğundan, doğru yol gösterilince yürüyenler çoğalıyor. İnsanlar onca zaman dini mübinin değerlerine hasret kalmış. Azbiraz yüksek sesle hatırlatılınca, sılasına kavuşmuş gibi oluyor. Bir yerde vaaz ettik mi, hemen yanındaki belde, bize de diyor. Gecemiz gündüzümüz kalmadı. B'azen beş vakit yetmiyor. Umulmadık yerlerden ısrarlı çağrılar alıyoruz.

— Bu da aklı kıt, imanı eksik olan güç odaklarının gücüne gidiyor. Yıllardır ihmal edilen mübarek mekânların dolup taşmasından gocunuyorlar. Allahu tealâya hizmetten başka bir düşüncesi olmayan kulların, kalpleri nurlandırmasına ifrit oluyor, şikâyet dilekçesi donatmakla yetinmiyor, muhterem hükümetimizi de sıkıştırıyorlar.

— Hakkımızda diledikleri iftirayı donatsınlar efendim!.. Gayretimizin, yolunda davranma saadeti olduğunu Allahu tealâ biliyor!..

— Elbette!.. Biz de biliyoruz. Zaten o muin olmasa, bu Kızılbaş zındık tayfası Allahu zülcelâli de, dini mübini de bütünüyle unutturur, Diyanet'i ortadan kaldırırlar.

— Cenabı Allah, kendine karşı çıkanı, eninde sonunda zebûn eyler.

— Duamız buna!..

— Gelirken Sabit ve Muhammed Hocaefendilere uğradım. Size selamları var!..

— Allah onlardan razı olsun. Dönerken de bizden selam götürün.

— Hay hay, başüstüne!..

— Seni neden çağırdığını anladın sanırım?

— Hakkımdaki iftiralar konusunda uyarmaya çağırdınız.

— Maalesef kopası dillerle kırılası kalemlerin attığı iftiralar büyüdü. Ankara'ya ulaşıp başımıza sarıldı. Geçen hafta Milli Güvenlik Kurulu toplandıydı. Besbelli iyi saatte olsunlar başbakanımızı sıkıştırmış. O da ister istemez muhterem başkanımıza Mahir Hocaefendi'yle seni sormuş. Allahu tealâ bağlılığı filizlenmekteyken, kesilmesin için kendilerini ikna ettim. Çözümü bana bıraktılar.

— Bizi görevden mi alıyorsunuz?

— Ne münasebet!.. Derim ki, en iyi tedbir, Mahir Hocaefendi'yle bir süreliğine yer değiştirmenizdir. Şimdilik o senin yerine, sen onun yerine vaaz eyle.

— Ama efendim kıyı uzun!.. Kentleri büyük ve kalabalık!.. Mü'minler kolay kolay alışılanın dışına çıkmaz. Mahir Hocaefendi pek bir güzel vâzeder. Ondan sonra aynı heyecanı tutturamazsam, oralarda yutulur giderim. Daha mütevazı, daha gözden ırak bir yer bulamaz mıyız?

— Bulmaya elbet buluruz da, muhbir zındıklar ellerini ovuşturusun istemiyoruz. Mahir Hoca için, "yaşı başından sıkılmadan çoluk çocuğu iğfal eden adamı attırdık" diyenlerin sevinci kursağında kalmalı!.. Dini mübinin, Mahir Hoca'yı aratmayacak nice imanlı gence sahip olduğunu gösterme fırsatı doğmuşken, kaçınamazsın.

— Ya beceremezsem?

— Gayret senden, tevfik Allahtan!.. Sıkışırsan, arkanda ben varım.

— Allah sizden razı olsun.

— Senden de!.. diyerek atama belgesini eline tutuşturdu. — Vakit kaybetme. İn aşağıdan yolluğunu al. Acele eşyanı toplayıp yola düş. Yangından mal kaçırıyoruz Methullah Hocaefendi!.. Mahir Hoca yola çıkmış olmalı.

— Başüstüne!.. demekten başka söz bulamadı.

ON SEKİZ

Hacı Nafiz onu Haydarpaşa Garı'nda bekliyordu.

Yer değişimini anlatır anlatmaz, hiç yadırgamadan;

— Telgrafla çağrıldım deyince, soruşturma diye tahmin etmiştim, dedi, dingin dingin. — Allah gayretinizi artırsın!.. Pek çok kişi, vaazlarınızın yer ve gününü benden öğreniyordu. İstanbul, İzmit, Adapazarı ve Bursa'dan vaazlarınızı dinlemeye gidenler vardı. Döndüklerinde imanlarının daha bir pekiştiğini, saygılarının gönüllerinden taştığını, coşku, tevbe ve gözyaşlarının büsbütün arttığını söylüyorlardı. Onları dinlerken, şeyhimiz efendimiz hazretlerinin nasıl isabetli bir seçim yaptığına bir kez daha iman ettim. Taşar Hocaefendi çok bir iyi düşünmüş!.. Gâvur İzmir, zındık kovanına çomak sokan bir büyük âlimden kurtulduğuna sevinemeyecek!.. Siz toparlanıp gidinceye, ben de boş durmam Allahın izniyle!..

— Yeterince zahmet etmiyor musun?

— İbadetin zahmeti mi olur efendim? Siz şeyhimiz efendimiz hazretlerinin günümüze yansımış nurusunuz. Her bir yeri aydınlatma vazifenizde, katlanmadığınız dert yok. Biz şuncacık çabayla, onlardan birini kaldırma gayreti gösterebilir de, hayır duanızı kazanabilirsek, ne mutlu!.. Allahu tealâ iki cihanda da ecrini katıyla öder, ödemekte çok şükür!..

— Allah daha fazlasını ihsan eylesin!..

— Âmin!.. Nasılsa toparlanıp yine buradan geçeceksiniz. İz-

mir'in adı çıkmış!.. Ama Allahu azimüşşan eksiltmesin, Nur talebesi orada da çok!.. Nur talebesi demek, ihlâsı kalp ile kendinizi teslim edebileceğiniz insan demek!.. Lûtfedip izin verirseniz, İsmail Bey yakınımdır. Size hizmet şerefiyle donanırsa pek sevinir!.. İyi bir talebe, iyi bir mühendistir. Anlattığına göre paylaşıma dönük inşaatlar yapıyormuş. Kurduğu kooperatifler bu sayede çok kişinin ev sahibi olmasını sağlamış. Allah ondan razı olsun!.. "Kârım yaşlı başlı insanların gözlerindeki minnet yaşıyla, dudaklarındaki dualar, bir parmak çocukların yüzündeki güven ve sevinç. Bu da dünyalara değer," diyordu son gördüğümde. "Allahıma çok şükür, ben çok zenginim!.."

— Karun'un edemediğini eden zengin olmaz mı? Allahu tealâ, yoksulla yoksunu sevindirenin her muradını âsân eyler!.. Onu mu mahrum eyleyecek? Varır varmaz arar, bulur, selamlarınızı iletirim.

— Allah razı olsun!.. Sizi otobüse bindirdikten sonra arar müjdemi veririm. O sizi bulur. Gerekeni, benden artık yapar, dedikten sonra; — Vakit yitirmeyelim. Sizi ilk otobüse bindirelim ki, Taşar Hocaefendi'ye ayıp olmasın, diye ekledi.

— Üzerimde iletilmesi gereken iki selam daha var, der demez;

— Onu ifa edelim de, diye vapur gişesine seğirtti. Jetonları atıp turnikelerden geçerken, vapur yanaştı. Bindiler!.. Geminin iç salonu Boğaz sisi kalınlığında sigara dumanıyla kaplıydı. Meto yüzünü buruşturunca, dışarıda kıça yakın oturdular;

— Önce yükünüzü hafifletelim. Sonraki otobüse yetişelim, dedi Nafiz. Meto başıyla onaylayınca, gözlerinde sevinç yıldızları kaydı.

Vapur, Marmara'nın uzak kıyılarıyla yakın adalarını puslu bir resim gibi işleye işleye Sirkeci rıhtımına yanaştı. Nafiz yetkin bir turist rehberi gibi sokakları, camileri, hanları anlatmaya girişti. Meto duyduklarını yapboz parçaları halinde belleğine attı. Gözlerinin önünde kadîm İstanbul gravürlerinden biri belirdi.

Yeni Valide'nin mermerlerinde fokurdayan güvercinlere yem attılar. Rüstem Paşa Camisi'ne bakarak Sinan'ı andılar. O altın takının karşısında manastır yıkıntısına dönmüş Zindan Hanı'na acındılar. Görkemli Süleymaniye'yi pusula sayıp yan yana Zeyrek'i geçerek Fil yokuşuna sardılar.

Hocaefendilerin, Kur'an kurslarını dergâha dönüştürdükleri camiler birbirine yakındı. Yokuşun sonunda Sabit Hocaefendi'ye dergâh olan cami yollarını kesti. Eski saray günlerini, Hilafet demlerini ana ana çıkmalarına karşın, Hacı Nafiz soluk soluğa kalmıştı. Yokuşun başında Meto'ya yaslanmamak için kendini zor tuttu. Camisinin önünde soluklandılar. Avluya girince, Meto'nun aklına kılamadığı namazlar geldi;

— Seferilik namazları kazaya bıraktım, diye suçlu suçlu açıkladı. — Tren rahattı ama, kıble kaybolur korkusundan niyetlenemedim. Şurada kazaları eda ediversem de, sohbet unutturmasa, sözüyle camiye girdi. Boştu. Kapının hemen yanında iki günün kazasını bitirdiği an, ezan okundu. Cami doldu. Yer değiştirmeden namazlarını kıldıktan sonra, Nafiz'i safta bırakarak cemaatin arasından süzüldü.

Sabit Hoca, tespih duası için dönünce onu gördü. Görür görmez de yekindi. Kalkmasına bırakmama telaşıyla koştu, önünde diz çöktü. Eski cemaat secdeye varınca, yeni cemaatin gözleri kamaştı. Evliyalara sultan saydıkları Sabit Hocaefendi, takkesi yana kaymış bir tıfılı ayakta karşılıyordu. Kimliğini sorgulayan gözler, anında Nafiz'i tutsak aldı. Nafiz yanındakine; "Methullah Hocaefendi," diye fısıldadı. Fısıltı top güllesi oldu, bir anda bütün cemaatin kulaklarında patladı.

Ününü duymuş, kendisini görmemişlerdi.

Trakya'nın tozunu atan bu mu? merakı Meto'nun sırtına çakıldı.

Sabit Hocaefendi, elinden tutarak yanıbaşına oturttu. Oturur

oturmaz Taşar Hoca'nın selamını iletti. Eli kalbinde selamı alırken, Muhammed Hocaefendi safları yardı. İkisi birden dikilmeye davrandı. Hoca omuzlarından bastırarak, karşılarına çöreklendi. Nafiz bu şölene dayanamadı;

— Lebbeyk!.. diye bağırdı. — Üç güneş bir araya gelende, erimeyen yüreğe lânet. Dünya ahret gündüze belendi Allah Allah!.. Biz ne kutlu kullarız Yarabbi!.. Bu ne mutlu bir cemaat!.. Tekbir!..

Cemaat işaret fişeğinin fitili izinde Itri korosu gibi gürledi;

— Allahu ekber, Allahu ekber, lâ ilâhe illallah!..

Nafiz tekbiri üç kez yinelettikten sonra;

— Ümmeti Muhammed ihya olur inşallah, dedi.

Kitle bu kez de;

— Âmin, diye gürledi.

Meto, tekbirle birlikte neredeyse zikir haline geçen cemaate baktı;

— Bu masumlardan niye ürkerler, anlamadım gitti!..

— Bilindik şey, dedi Sabit Hocaefendi. — Cumhuriyetin ilanından Demokrat Parti iktidarına kadar deccal dönemiydi. Camiler boşalmış, minareler dilini yitirmişti. Öyle ki, imansız zıbaranların cenazesi musalla taşında uzandı kaldı. Namazını kıldıracak imam, talkınını verecek hoca kalmamıştı. Devlet ne din eğitim öğretimi yapıyor, ne de Allah rızası için bizim yapmamıza izin veriyordu. Herkesi sindirmişlerdi. Bu yanlışı yüksek ses ve yazıyla dile getiren Sait kardeşimiz, doğrunun ceremesini defalarca zindan ve sürgünlerle ödedi. Bu yüzden Allah yolunda hepimizden kıdemlidir.

— Allah ondan razı olsun, duasına herkes katıldı.

— Allahu tealâ, makamını cennet eylesin. Onun onca zulme rağmen gayret, inayet ve cesareti olmasa, baskıdan kurtulamaz, bugünlere ulaşamazdık.

— Oysa, diye atıldı Muhammed Hoca, İsrail Yahudileri çekti. 6-7 Eylül'de coşan İslam, mübadele artıklarını tüketti. Hilafet şeh-

ri İstanbul'la gâvur İzmir bütünüyle Müslümanlara kaldı diye ne kadar sevinmiştik!.. Deccalın darbesi sevincimizi kursağımızda bıraktı!.. diye başlayan sohbet, çevrelerinde höyük benzeri çember oluşturan cemaatin tekbirleriyle yoğunlaştı;

— Çünkü gayrimüslimlerden arındılar amma, güzelim âsitaneyle, dünya limanı İzmir'e, işret ve şehvet erbabı doluştuydu. Halifeler kenti kâfire kesecek, güzelim liman Allahın nimetleri yerine şehvet ihraç edecek diye yüreğimiz ağzımıza gelmişti. Mekânı cennet olsun!.. Hiçbir yılgınlık göstermeden, peygamber sabrıyla cemaatini dimdik ayakta tutunca, örnek teşkil etti.

— Dinü diyanetten habersiz kişiler, onun için ne laflar etti hayır dua yerine, hâlâ ediyorlar. Yok taş gibi bağnaz, Kuteybe'den daha yobazmış!.. Yok, Risale diye cahil cühelaya yutturduğu ordan buradan apartılmış saçma sapan safsatalarmış!.. Yok, dini kaldıraç olarak kullanan, gizli bir Kürt milliyetçisiymiş.

— Bizim için de ne yalanlar uyduruldu. Neymiş efendim, dini bütün üniversite hocaları çevremizde bir çember oluşturmuş, üniversitelere giren taptaze beyinleri safsatalarla kirletiyorlarmış. Oluşturdu ve cenabı Rabbülâleminin kudret ve nimetiyle tanıştırdılar hamdü senalar olsun!.. O kovcuların bühtanda bulunarak hedef tahtası haline getirdikleri, hukuk allâmesi Ali Fuat, tıp bilgini Ayhan, iktisat üstadı Sabahattin Hocalarla, tekniğin yıldızı Necmettin Molla'nın himmet ve gayretlerinden cenabı Allah razı olsun!.. Oluşan o çember, dini mübine övünç kaynağı erişkin evlatlar kazandırdı, diyerek onlardan biri olan evlatlığı ve damadı Esat Hoca'ya baktı.

Sözün kendisine aktarılması üzerine Esat Hoca;

— Ve bunların arasından Altan Deliorman, Mehmet Elkatmış, Aydın Bolak, Yılmaz Öztuna, Mehmet Ali Uz, Asaf Ataseven, Reha Oğuz Türkkan, Mustafa Erkal ve Salih Tuğ gibi bilgili, imanlı ve yetenekli beyinler bir araya gelip Aydınlar Ocağı'nı kurdular. Fakültelerinde, Kur'an kurslarından geçmiş, İlim Yayma Cemiyeti'nin

hayır için kurduğu imam hatip okullarında yetişmiş irfan sahibi, aptesinde namazında mü'min gençleri hocalarına tanıtıyorlar. Onlar da, geleceği olan bu gençleri dünyevi ilimlerde bizzat eğitip mesleklerinin seçkini kılmakla yetinmiyor, aynı zamanda dergâhımıza getirip efendimizin manevi saltanatına teslim eyliyorlar. Bir tek Aydınlar Ocağı'nda, daha şimdiden birkaç hükümet oluşturacak kadar dini bütün, maneviyatı kuvvetli mühendis, hukukçu, doktor, iktisatçı, maliyeci ve öğretmen var deyip derin bir nefes alınca Sabit Hocaefendi;

— Allah hepsinden razı olsun, diye lafı kaptı. — Elhak her biri müstesna birer Müslüman evladı olarak gece gündüz sohbete, hizmete, hayra koşuyorlar. Bu yüzden hakarete uğruyor, baskılara maruz kalıyorlar. Onlar aldırmayınca biz de aldırmıyor, o güzide taliplerimizle, Allah yolunda kurban olmaya hazır talebelerimizi çoğaltmaya bakıyoruz. Sağolsun ümmeti Muhammed, gerçeğin gerçeğini öğrendikleri an cenabı Rabbülâleminin ipine sarılıyorlar!.. Bize hem güç ve cesaret veriyor, hem de yeni girişimler için pek faydalı fikirlerle donatıyorlar.

— Ne gibi? sorusu, Muhammed Hoca'dan geldi.

— Mesela... Geçende sohbetimizin koyulaştığı bir anda, Sabahattin Zaim Hoca; "Cenabı Allaha şükürler olsun!.. Hayatın her alanına yetip yetişecek kadar çoğaldık," deyince Necmettin Molla; "Öyleyse orada burada sızıntı olmayı bırakıp hayatın her alanında harekete geçme zamanı gelmedi mi," dedi çıktı!.. Biz de senin gibi nasılını sorduk hocaefendi biraderimiz!.. Sohbet ister istemez manevi dünyadan maddi dünyaya kaydı. Genç bilginler fikrini uygulanır kılmakta eşsiz!.. "Siz bize Allahu tealâ yolunda rehberlik ediyorsunuz. Biz de her şeyi yerli bir motor fabrikası kurarak hem Müslüman Anadolu kaplanlarına rehber olalım... Hem dünya âleme İslamın nelere kâdir olduğunu gösterelim," demez mi? Az bir tefekkür, yüreğimizin bir yanına davul çaldırırken, bir yanına dikenler

batırdı. Şimdiye kendimizi de, cemaati de akçalı işlere bulaşmaktan sakındık, fabrika boyumuzla birlik dalmamıza neden olmaz mı? itirazımıza; "Sanayi bilgi, birikim, teknik ve emeğin harmanlandığı bir üretim biçimidir. Ve Allahu tealânın çalışanı sevdiği sizin en çok tekrar ettiğiniz öğütlerin başında gelir. Cemaat yapmayı öğrenirse, satınayı bilir. Yapa sata dünyaya açılır, dünya bağı hem gücümüzü, hem bilgimizi artırır," dedi. Ticaretin sonu ister istemez, siyaset kapısına çıkar, diyerek itirazımızı pekiştirmek istedik. Sabahattin Hoca; "Çilesi çekilir, emeği verilir, çoğunluk ikna edilirse, onun sonu da iktidara çıkar," deyince, tefekküre daldık. Bu ülke ahalisinin yüzde doksanından fazlası Müslüman evladı. Camilerde beş vakit ezanı Muhammedi okunuyor. Yetiştirdiğimiz imam ve hatipler insanlarla iç içe. Doğru zamansa, iktidar müyesser olur, geçmiş zulmün öcü alınır, dedik. Hem zaten, maddi dünyada da rehberlik peygamberimiz efendimiz sallallahu aleyhi vesellemin sünneti olduğundan teklif bize cazip geldi. Suyu görünce teyemmüm bozulur mucibince, gerçek dindarlar ortaya çıkınca, istismarcılar güneş görmüş yarasaya döner. Her ne gerekiyorsa sonuna kadar gitmek üzere, Necmettin Molla'ya izin verdik. Bildiğimiz varlıklı dostlara katkıda bulunmayı tavsiye ettik. Yoksullara iş kapısı gösterdik. Ve böylece, Gümüş Motor'un kuruluşunu sağladık.

— Pek bir iyi etmişsiniz efendim!.. dedi Meto. — Hepimize örnek oldunuz. Hocalar yerden göğe haklı!.. Müslümanın pısıp kalması, deccalın alanını da, gücünü de artırıyor. Artık mübarek insanlar sayesinde, cenabı Rabbülâleminin ipine sarılanlar çoğaldı. Açıktan harekete geçip hayatın her alanına öncülük etmenin sevabına talip mü'minler işaret bekliyor. Ticaretse ticaret, siyasetse siyasete soyunma zamanı geldi de geçiyor. Maneviyat arttıkça, sohbetlerimiz pek çok güzide insanı topluiğnenin mıknatısa yapışması gibi çekmekte. Ama yüzyılların çekingenliği bizi sindiriyor. Biz varız, çoğuz ve haklıyız!.. Ne baskıdan çekinir, ne zulümden yılarız diye ortaya çıkamadığı-

mız için gizlenmekten bir türlü kurtulamıyoruz. Oysa her işletmenin onur duyacağı, her partinin havada kapacağı pek çok muti yetişkinimiz var.

— Bakın bu çok önemli, dedi Sabit Hocaefendi. — Olgunlaşmış seçkinleri bölük bölük ayırıp hayatın her alanında söz sahibi kılmalı!..

Meto, kıvamına gelen sohbeti derinleştirmek için dudaklarını yalayarak;

— Zulüm fırınının küreği polistir. Kürek ele geçmeli. Özü orduysa, közü yargıdır. Ordu uzun zamandır kendi içine kapalı. Ama yargı, hukukçulara açık!.. Çoğalmayı pekiştirmek eğitimle mümkün!.. İmanlı öğretmenler Allahu tealâyı bilir, peygamberimiz efendimiz –deyince hepsinin eli kalbinin üstüne uzanarak, salavata katıldılar– Muhammed Mustafa sallallahu aleyhi vesellemi tanırlar. Kimse dinle dindarı hor göremez. Kimse zulme cesaret edemez. Kimse bize saygısızlık edemez. Böylece cemaat her alanda etkin bir güç haline gelir. Dahası zulüm zalime döner, geçmişin hesabı sorulur. Gizlilikle takıyye bizleri parmak parmak ayırdığından sıkılıp yumruk olamıyoruz. Bu da bizi zayıflatırken karşı olanları kuvvetlendiriyor.

Yaşlı hocaefendiler, sevecenlikle genç şeyhe bakıyor, önlerine serdiği hayal dünyasında cevelan eyliyorlardı. Her biri geçmişin badirelerini anımsıyordu.

Sabaha karşı, nafile namazının sonunu bile beklemeden onları toplayan polis selam duruyor. Küçümseyen subaylar, resmi geçit yapıyor... En ağır cezaları isteyen savcılar, beraatlarını istiyor... Tutuklayan yargıçlar, muhbirlerini kodese tıkıyordu... Her biri gönlünden geçenin düşüne dalıp gitmişti.

İlk ayan Muhammed Hoca oldu. Kendi düşünden ürkmüş gibi ürpererek silkindi;

— Bu rüyanın hüsranla sona erdiğinin örneği çok!.. diye kuşkusunu yinelemekten kendini alamadı. — Şeyhlerimiz zamanında

hürriyet vaveylalarına kanıldı, dini mübin adına harekete geçildi. Osmanlı bedelini, hilafeti savunmaktan başka suçu olmayan muhterem Derviş Vahdeti'yi ipe, Saidi Kürdî efendi hazretlerini sürgüne göndererek ödetti. Cumhuriyet cümle cemaatin, yedi düvelin küffarına karşı kalkışmasıyla kuruldu. O sayede serbestlik geldi diye harekete geçildi, deccal bedelini herkesten çok Şeyh Mehmet Efendi hazretlerini ipe göndererek, Saidi Nursî hazretleriyle birlikte hepimizi sürüm sürüm süründürerek ödetti. Demokrat Parti'yle demokrasi geldi, her fikir serbest dediler. Şeyh Pilavoğlu hazretleri, putun boynuna balta astı. Cumhuriyetçi kılığına bürünmüş İttihatçı farmasonlar, kanun çıkarıp canımıza okudu!.. Bütün bu baskı ve zulmü yaşamak bize, savunmanın en güvenli yolunun gizlilik olduğunu öğretti. Gizlendik!.. O gün bugün sohbetlerimizi su uyuduktan sonra, derslerimizi sızıntılarımızın nöbeti sırasında sürdürdük. Ve yüce Rabbime şükürler olsun, inananları dimdik ayakta tutarak bugünlere, hem de artırarak taşıdık. O yüzden gizliliği kaldırmak yanlış!..

Sabit Hocaefendi başını dikti.

Bütün gözler ona çevrildi;

— Amma velakin, dedi sakin sakin. — Allahu tealâ, muti kuluna zulmedenlerden öcünü fena aldı. Dinü diyanete saldırmalarının sonunda aciz kaldılar. Kendi ihtiyaçları nedeniyle Kur'an kurslarıyla ilahiyat fakültesini kendi zamanlarında açtılar. Oralardan yetişen müftü efendiler, bulundukları yerde bize kol kanat gerdiler. Allahu tealâyı bilen, peygamber efendimiz sallallahu aleyhi vesellemi tanıyan iktidarlar döneminde, büsbütün rahatlayan Diyanet, İlim Yayma Cemiyetimizi hem ammeye faydalı saydı. Hazineden para aktardı. Hem yaptığı imam hatip okullarına ihtimam gösterdi. İnançlı öğretmenler verdi. Allahu azimüşşan ümmeti Muhammed'e inayet buyursun!.. Ar ve namus kaygısından ilkmektebe bile vermedikleri çocuklarını, kendi elleriyle yatılı imam hatiplere teslim eylediler. Hatta bazı yerlerde, kız çocukları alınmıyor diye niza çıkaran ana babalar

oldu. Kur'an kurslarıyla o okullardan yetişen genç mü'minler, hanidir camileri doldurdu. Dergâhları şenlendirdi. Hocaefendinin buyurdukları gibi, artık gizlenemeyecek kadar çoğaldık.

— Çoğaldığımız doğru!.. dedi Muhammed Hocaefendi. — Lakin sonrasını da düşünmek gerek. Ne Osmanlı tükendi, ne Cumhuriyetçiler. Yarın hürp diye yeniden kalkışırlarsa, hele dur diyecek, inanmışları yeniden derip toparlayacak gücümüz daim olmalı. Bu yüzden, gizlilikten de, sızıntıdan asla vazgeçilemez!..

— Cemaat bir avuçken, her yere sığılır, sığınılır, kalkanlar edinmek amacıyla sızılır hocaefendi hazretleri, diye başını salladı Meto. — Camilerden taşacak ölçüde çoğaldıksa, gizlenecek yer bulmak da, sızıntıyı sürekli örtmek de mümkün değil!.. Çünkü diyelim polise sızdık. Memurun yapacağı belli!.. Evrak gizler, soruşturma saptırır, ihbarı savsar, tebliği çekmeceye atar, mazbatayı unutur, yakaladığı boşluğu yola getirme kamçısı olarak kullanır. Ama sonunda âmiri tut deyice, bir an duraksayamaz. Zayıf yanı bu!.. Oysa sızanı da, hakkı açıktan savunanı da, onlara kalkan olabilecek olanı da, ancak ve ancak siyaset âmir edebiliyor. Cemaatlerimiz, doğudan batıya, kuzeyden güneye en ücra yerlere, en garip camilere yayılmış durumda... Kürsülerde ağızbirliği ettiğimizde, pek çok siyaset erbabını memnun ya da zebun edecek oy gücüne eriştik çok şükür!.. Bu dağınık gücü bir yerde yoğunlaştırırsak, ticarette de, siyasette de etkin ve başarılı oluruz. Zulüm zamanı takıyye kaçınılmaz. Gizlilik şimdiye gücümüzü korumakla yetinmeyip artırdı. Şimdiye gizleneni açığa çıkaralım denilmiyor. Dileğimiz çoğalan çileye hevesliyse, yolunun açılmasından öte değil. Bunda çekinecek ne var? Çünkü bu devirde ticaret de, siyaset de herkese açık. Biz tez davranmazsak, meydan zındıklarla komünistlere kalacak ve atı alan Üsküdar'ı geçecek. Takdir buyrulur ki, bu da bize büyük vebal yükler. Çünkü onlar önalırsa, kaç yüzyıl daha gizlenmek zorunda kalacağımız da, gücümüzü artırmak bir yana, aynıyla koruyabileceğimiz de belirsiz!..

Bakışlarla Sabit Hoca'dan izin alan Esat;

— Hocaefendi hazretleri, Deliorman'ın Komünizmle Mücadele Derneği'nin ilk şubesini bu gerekçeyle açmış olmalı, dedi. — Açık mücadelenin imkân ve faydasını bizzat gördüklerinden, Sabahattin ve Necmettin Hocaların önerisine katılıyorlar.

— Aynen öyle, diye baş salladı Meto. — Sevenlerimiz arasında pek çok ticaret ve siyaset erbabı var. Tek eksiğimiz farmasonlarla Yahudileri en ağır baskı ve zulümlere rağmen ayakta tutan o mükemmel dayanışma!..

Muhammed Hocaefendi'nin;

— Öyle bir dayanışma kurulduğu zaman zındıkların dili büsbütün uzamaz, üstümüzdeki baskı artmaz mı mîrim? sorusunu;

— Ticaretin getireceği para, o dilleri satın almaz, siyasetin sağladığı devlet gücü uzadığı yere tıkmaz, baskıya kalkışanı doğduğuna pişman etmez mi efendim? sorusuyla yanıtladı.

— O nasıl olacak, diye sordu yine Muhammed Hoca.

— Hayatın her alanında geçerli olan bir Allahu tealâ, bir de devlettir değil mi? Devleti ayakta tutan siyaset ve elbette para, parayı kazanan ticaretse, her iki alanda eksiği o gideriyor demektir. Bunun kolay yolu da çevremizdeki çemberleri bir şemsiye altında birbirinin içine geçirmek. Ticaret ve siyaset erbabının muti mü'minlerini buluşturacak kuruluşlar oluşturmak. Her iki yapıya hizmet edecek insanları, hem en yüksek mevkilerde bocalamayacak, hem Allahu tealâ vetekaddes hazretlerinin yolundan asla ayrılmayacak biçimde eğiterek altın nesiller yetiştirmek.

— Bu dediğiniz uzun zamana bağlı. Dereye su gelene kurbağanın gözü morarır denilmiş!.. Kur'an kurslarında eğitilenler, imam hatip okullarına yönlendirilecekler. Oradan ellerine birer diploma verilenler n'olacak? Daha yükseğine nasıl erişecekler? Ne o kadar ilahiyat fakültesi var, ne onca insana yetecek kadro. Altın nesil kalı-

ba dökülmeden ortada mı kalacak? diye kaygısının altını çizdi Muhammed Hoca.

Sabit Hoca sanki böyle bir soru bekliyordu;

— O zamanı bekleyene eli hamur karnı aç kalmayız mirîm, dedi sesinin tonunu yükseltmeden. — Ekilen tohumlar meyvelerini verdi. Her alanda, yetişkin müridimiz şimdiden sayılamayacak kadar çok, çok şükür!..

— Çok ya!.. diye kaykıldı Meto. — Hepsi ya değişik partilerde azınlık ya ticaret âleminde büyük sermayeye küçük rakip!.. Biz gücümüz elverdiğince siyaset erbabını aynı çatı altında, ticaret erbabını aynı inançtakilerle alışverişte buluşturursak, bir yanımız açığa çıksa bile, asıl güçlü yanımızın gizliliğine ne zarar gelir ki?

Muhammed Hoca, çekincesine destek için Sabit Hoca'ya bakarak;

— Ama bunlar dünya işleri. Siyasetle ticaret, manevi hayata leke getirmez mi? sorusuyla diretince, Sabit Hoca gözleriyle Esat'a söz verdi;

— Siyaset erbabı Allahu tealâya muti, ahlak ve haysiyet sahibi, ticaret erbabı ahiret korkusuyla mücehhez, dürüst ve namuslu ise; sadakadan sakınmaz, zekâttan kaçınmaz kulların kazandığı sevap her lekeyi silmez mi, hocaefendi hazretleri?

Muhammed Hoca'nın, bir yanı sevinçle onayladı. Bir yanı daha bir kaygılandı;

— Siler elbet!.. Siler ya, bu dediğiniz nasıl olacak? Yaşımız kemale erdi, başımızdan her türlü dünya nimeti çoktan silindi. Cenabı hakka ibadette bunca yol kat etmişken, siyasete girsek yaşımız, ticarete girsek başımız elvermez.

— Biz niye girelim? dedi olgun meyveyi usullacık dalından koparır gibi Meto. — Hocaefendi hazretleri az önce birkaç hükümet kuracak değerde okumuşa sahibiz buyurdular. Onları bir çatı altında toplar, elbirliğiyle desteklersek siyasetin âlâsını yaparlar!.. Bizi se-

ven esnafı, birbirinden alışverişe yönlendirirsek, ticaretin kapılarını açar, sanayinin bacalarını tüttürürler.

— Kişi dergâhımıza bağlı aydınsa siyasi, esnafsa tacir olmakla kâfir kesilecek değil a!.. dedi yine göz izniyle Esat. — Günahı sevabı bilenler, hak yolundan asla ayrılmazlar. Tutalım insanoğlu çiğ süt emmiş hain bir yaratıktır!.. İkrarından her an sapabilir!.. Aykırı giden, imanını savsayan, vazifeden sapan olursa, biz ne güne duruyoruz? Uyarırız. Uyanmayıp sapkınlığı sürdüren için de, Ziya Paşa'nın; "Nush ile uslanmayanı etmeli tekdir, / tekdir ile yola gelmeyenin hakkı kötektir," takribi bendi yedekte bekler.

— Öyle ya efendim!.. dedi hemen Meto. — Uslanan hem birkaç diplomalı pırıl pırıl aydın olur. Hem Allaha, peygambere sadık kul!.. Böylece Müslüman ülkesi, ticareti siyasetiyle Müslümanlar tarafından yönetilir. Tıpkı Avrupa, Amerika ülkelerinin en bir büyük tacir ve siyasileri gibi. Bilinmektedir ki o ülkelerin çok bilgin ve siyasetçisi her pazar giyinip kuşanarak kiliseye gider. Hatta aralarından çoğu âyin yönetir. Zındıklıkla aydın olmayı eşdeğer saymak bize mahsus. Oysa esnafımızın neredeyse tamamı beş vakit namazında niyazındadır. Köylümüz cuma ve bayram namazı için fersah fersah yol gitmekten usanmaz. Tacir, siyasi, memur, bilgin, talebe, yazar çizer, yontar bezer aydınlarımızın alınları da secdeye değse, fena mı olur?

— Keşke!.. diye atıldı bu kez Muhammed. — Çok bir iyi, pek âlâ olur!.. Cühelanın yararı kendineyse, zararı cemaatedir.

— Öyle ya!.. İlmin sonuna gelen kaç kişi, orda cenabı Rabbülâlemini bulup gözyaşları içinde hem kendi aydınlanmış, hem dini mübinin dimdik ayakta kalmasını sağlamıştır. Amma tevbesizler bunu hem kavrayamaz, hem kavramak istemez.

— İstemediğinden, Müslüman ümmetine zulmedemiyorsa, edeni pışpışlamak için iftira yarışına girer.

— Allah elbette onlara yaptıklarının hesabını sorar, deyince Meto;

— Sorar ya, bizim hafiliğimiz, onların hafiyeliği her zaman deccalın işine yarar, sözleri ağzından çıkar çıkmaz gerisini Sabit getirdi;

— Yaradı!.. Yasak ve baskı ayyuka çıktı. Ümmeti Muhammed sindi. Medrese, tekke ve zaviyeler zaten kapatılmıştı. Ceza ve sürgünler pek çok kişiyi ürküttü. Korku, camileri suyu çekilmiş kuyuya döndürdü. Amma velakin, baskının sonu herkes için acı oldu. Sapkınlarla zalimler de içinde, Muhammed ümmetinin cenazeleri namazsız, talkınsız gömülmeye ramak kaldı. Her biri zıbardıkça, kentten kente imam aktarma mecburiyeti doğdu. Ahalinin "arkamızdan Fatiha okuyacak kalmadı" homurtusunu sağır kulakları duydu, kör gözleri gördü. Dinü diyanete dönmeseler de, imana geldiler. Kurslara izin verdiler. Mektep açtılar. İlahiyat fakültesi kurdular. Amma oraları imdada yetişene, halk bid'atı farz, safsatayı sünnet sanmaya başladı. Biz gizli Kur'an kursları ve de sohbet dostları dışında kimseye ulaşamadık.

Sabit Hoca'nın soluklanması, Muhammed Hoca'ya fırsat tanıdı;

— Pek az olan okuryazar da, alafranga mukallitliğinin pençesinde yozlaştı. Dinü diyanet, bizden sonra, cahil hurafe erbabının elinde kalacaktı. Öyle devam etseydi dini mübin, köylülerle echeli cühelaya ait bir değer olup çıkacaktı.

— İşte efendi hazretleri, diye yeniden söze girdi Sabit Hoca; — O ağır koşullarda ne cezadan yıldı, ne sürgünden bıktı. Allahu zülcelâl zikrini hiç terk eylemedi. Tam tersine her cezaevini bir medreseye çevirdi. Her sürgün yerine mutlaka bir mum dikti. Ve Müslümanların ışık kaynağı bir yıldız gibi parladı. Ve onun direnci, dillere destan oldu, dudaktan kulağa yayıldı. İkinci Harp bitince, bizimkilerin ayağı suya erdi. Demokrat Parti kuruldu. Muhalif muhalife omuz vermese olmazdı. Destekledik. 46 seçiminde Halk Partisi önemli ölçüde oy kaybetti. Eğer Demokrat Parti bütün illerde seçime girebilseydi, devir teslim daha o zaman gerçekleşecekti. Gi-

remedi amma bu eksiğini, Halk Partisi'nin yaptığı hileyle yamamayı becerdi. Halkçı deccal neferleri, bu lekenin altında pıstı. 50 seçimlerinde parmağını kıpırdatamadı. Demokratlar camilerin desteğiyle kazandı. İktidara geldikten hemen sonra, ezanı Muhammedi'yi kendi diline kavuşturdu. Ticani olayı sonrasında, foyalarının meydana çıkmasına rağmen, ezanı Muhammedi uğruna bağrımıza taş bastık. Şeyh Saidi Nursî biraderimizle birlikte desteğimizi sürdürdük. Bu sayede iki seçim daha kazandı. Lakin, İsmet Paşa dokuz canlıymış!.. Doğrulup yeni hilelerle, yeni tuzaklar kurdu. Zamanımızın ulu evliyası, muhterem başbakan Adnan Menderes Beyefendi, Allahtan korktuğundan onun kaddini bükmedi. Bu hamiyeti de, hem partisini, hem bizi götürdü askere teslim eyledi. Onlar onun kaddini acımadan büktüler!.. Doğrulup toparlanmak hasletimiz!.. Güneş yeniden açtı. Gözlerime bak, ne demek istediğimi anlarsın diyenleri anladık. İkidir Demirel'in kıratının böğrüne mührümüzü bastık. Amma velakin ortalık karışık!.. Sokaklar kan gölü!.. Sabah evinden sağ salim çıkanın, akşam döneceğinden herkes kuşkulu!.. Bindik bir âlamete, ulu Rabbim korusun, bu böyle giderse, bir kez daha gitmekteyiz kıyamete.

— Bizden olmayanların sırtına tünemenin olacağı bu, dedi Meto. — Azbiraz sıkışınca, silkinip atıveriyor. Artık kendi kanatlarımızla uçmalıyız!.. Deccal çığırından çıkacakmış, varsın çıksın!.. Aydınlanmış insan bir de ilmi dinle bağdaştırırsa, onların hiçbir anlam ve değeri kalmayacak. Çünkü elinde birkaç diploma, başında doktor, profesör unvanı taşıyan inançlı ve bilgili gençler, önemli görevleri üstlenecek. Ve ülkeyi, gerçek Müslümanlar yönetecek. O zaman deccal neferlerinin postları elden gidecek. Millet putlara tapmaktan kurtulup bütün varlığıyla Allahu tealâya dönecek.

— Cenabı Allahtan tek dileğim, o günleri görebilmek, dedi Muhammed.

— Hepimizin niyazı o!.. O ya, biz yaşlandık. Zamana direncimiz azaldı, diye acındı Sabit Hoca. — Ama siz gençsiniz. Bizim gibilere düşen, sizin önünüzü açmaktır.

— Allah sizden razı olsun!..

* *

Mahir Hoca, onun boşaltacağı odaya yerleşmişti.

Kapıdan giren genci tanır tanımaz ayağa kalktı;

— Çanakkale üstünden gelince yol umduğumdan kısa sürdü. Geldiğimde yatsı geçmişti. Kazaları eda edip yattım. Bekleyecek takatim kalmamıştı, bağışlayın!..

— Lafı mı olur? Ben de avluya girer girmez, odamdan taşan bu nur ne diye şaştıydım. Sizi görme bahtiyarlığıymış!.. Şeref verdiniz, başımla beraber!..

— Allah razı olsun!.. İki ayağımızı bir pabuca soktular. Gelirken öğrendim. Her sabah karşılıklı sefer varmış. Tavsiye ederim.

— Allah razı olsun!..

— Umudumuz da, niyazımız da Allahın rızası. Yoksa sıçratılan tezvirata da, şu başımıza gelenlere de dayanmak mümkün değil!..

— Size de mi bulaşıyorlar efendim?

— Kime bulaşmıyorlar ki!.. Taşar Hoca dahi; "Hakkınızdaki şikâyetler bize geliyor. Bakıyoruz, dinü diyanete aykırı bir şey yok!.. Kaldırıp atıyoruz. Kademe kademe yaygara başlıyor. Başkan hükümetin saygı duyduğu bir büyük devlet memuru olduğundan ona diş geçiremiyorlar. Ama bizi şamaroğlanına çevirmekte kimse duraksamıyor. Son zamanlarda işleri güçleri bu!.. Neymiş efendim, Elmalı büyük bilginmiş. Ama, çevresine çöreklenmiş birkaç yobaz, irticayı kışkırtıyor, yasaya aykırı davrananları kolluyormuş. Allahtan korkmaz, kuldan utanmazlar iftira üstüne iftira atıyorlar. Neymiş efendim!.. Hakkın hakkını, hak yolunda arayanlara o mürteciler koltuk kovaltmasa, onları çiğ çiğ yerlermiş!.." diye dert yandıktan sonra!..

— Besbelli o iftiracıların Allahu zülcelâlin gücünden haberleri yok!..

— Yok!.. Sanırlar ki biz kitaba, kelâma ve bin beş yüz yıllık ahkâma dayanmak yerine, işkembei kübradan atmaktayız.

— Cahilin bilmediği yoktur efendim!.. Onların gönül gözü kör olduğundan, bu buyurduklarınızın derinliğini bilmezler. Bilmezler ya, zamanla öğrenecekler!..

— Telaşları da bu zaten!..

— Korkunun ecele faydası yok efendim!.. Taşar Hocaefendi'nin selamlarını iletmek kastıyla, Sabit Hocaefendi hazretlerine uğradım. Muhammed Hocaefendi hazretleri de ziyarete teşrif buyurdular. Cemaatlerin iftiracılar karşısına her alanda ortaklaşa dikilmesinin yararlarını konuştuk.

— Pek bir iyi etmişsiniz!.. Allah sizden razı olsun!.. Sohbetlerimizde hırlısı da hırsızı da bulunuyor. Allahın indinde kullar eşit. O mukaddesin eşit saydığına, biz ayırım yapamayız. Kur'an kurslarında da durum aynı. Kimseye nesebini sorma hakkımız yok!.. Amma velakin, dilimiz döndüğünce devrisaadeti, evliya enbiya menkıbelerini tekrarlıyoruz. Yüzden biri hevesini sürdürse, memleket türbeye döner. Sabit ve Muhammed Hocaefendilerin gayreti de bunun için.

— Size de çok selam söylediler!..

— Aleyküm selam. Allah getirenden razı olsun!..

— Sabit Hocaefendi hazretlerinin mollalık bağışına mazhar Necmettin Hoca'nın mühendisleri, Sabahattin Hoca'nın iktisatçılarıyla Ali Fuat Hoca'nın hukukçuları yepyeni oluşumlara girişecekler, neyin nasıl yapılması gerektiğine rehberlik edeceklermiş.

— Allah onlardan razı olsun!.. Allah her tuttuklarını hayırlara vasıl etsin!.. Serhatte heyecan içinde gönüllü bir neferlerinin bulunduğunu biliniz.

— Allah size de onlara da peygamber sabrı ihsan eylesin!.. İşin içine ticaret ve siyaset karışınca rekabet tezviratıyla baş etmek zor!..

— Hele, zaten içlerinde var olan Allah korkusunu hayata uygulasınlar, size de bize de tan edenlerin dilleri kökünden kopar.

— Allah hepsinden razı olsun!.. Biz elimizden geleni ardımıza komayalım da, yolları düzelsin, işleri kolaylaşsın.

— Sabit ve Muhammed Hocaefendilerle, biz geçmişi güçlü, günceli bilinmez cemaatlere dayandığımızdan, şimdilik şikâyetten öteye elimiz de dilimiz de varmıyor. Besbelli yeni bir darbenin ayak izlerine sindiler. Taşar Hocaefendi bu imansız deccal tayfasının pek fentbaz olduğunu belirtti. Güya siz Ege'de, ben Trakya'da epey gürültü koparmışız. Bu değişim, biraz soluklanmamız içinmiş.

— Her yer Allahın mekânı!.. Amma velakin, işin üzücü yanı, koskoca Diyanet'in, memurlarını koruyamaması!.. Bizi soluklandıracaklarına, onlar Allah çizgisinden bir milim sapmayan muti kullardır diye ortalığa çıkıverse, tezvirat suspus olur dediklerine göre başbakanı fena sıkıştırmışlar.

— Cumadan cumaya alnı secdeye varan mason, ötekilerden farklı mı? Balık baştan kokar. Bizi asıl onun sahiplenmesi gerekmez mi?

— Rakip çıkmasından çekiniyor besbelli.

— Çekinsin. Müjdeli haberinize göre eninde sonunda çıkacak. O zaman yalancı pehlivanların tamamı Kırkpınar nasıl bir meydanmış anlayacak!..

— İnşaallah hocaefendi, inşaallah!.. Dualarımız da, gayretlerimiz de bunun için. Allahtan tek niyazımız, kolay değil amma, en azından boşluğunuzu hissettirmemek!..

— Ondan kuşkum yok!.. Allahın izni, şeyhimizin inayetiyle, bizi şikâyet edenlerin hevesini kursaklarında bırakacağınızdan adım gibi eminim.

— Allah razı olsun, diye hurcunu hazırlamaya girişti.

ON DOKUZ

Meto otobüsten indi.

Salâdan önce camiye girdi.

Hurcunu bir köşeye bırakarak aptes aldı. İmama atamasını bildirdikten sonra, ilk vaazı namaz sonrasında vermek için izin aldı.

Cumaya karşın cemaat caminin yarısını ancak doldurmuştu. İmam;

— Mahir Hoca buradayken lebalep dolardı, diye yakındı mahcup mahcup.

— Allahın mağfiret ve inayetiyle yine dolar, demekle yetindi.

Namaz bitti. Kürsüye çıktı. Çözülen safların bazıları yeni hocayı dinlemek için oturdular. İsmail Akgülle'yle, Doktor Nafi Bey kürsüye en yakın yere oturmuşlardı. Vaaz başladı. Camiden çıkmaya davrananlar, pabuçları ellerinde duraksadılar. Sonra ağır ağır döndüler. Kürsüyü çembere alarak oturdular. Vaaz ilerledi, çembere çemberler eklendi. O konuştu, çemberler sıkıştı. O konuştu, cemaat camiden taştı. Koşa koşa gelenler son cemaat yerinde oturacak yeri zor buldu.

Sanki çarşı, işi gücü bırakmış, camiye koşmuştu!..

İkili, aradığını bulmanın kıvancıyla vaazı dinliyorlardı.

Daha ilk ağlamasında, cemaatin kendinden geçtiğini, bakmadan bildiler. Bütün bedenler aynı anda sallanmış, bütün ağızlar aynı anda tekbir getirmişti.

O mendiliyle yüzünü, burnunu silerken, İsmail doktorun kulağına eğildi;

— Hacı Nafiz dayım oraya bir güneş doğmakta derken yerden göğe haklıymış, diye fısıldadı. — Allah razı olsun, ruhumuzu aydınlatıyor!..

Meto fısıltıyı duydu. Yan yana oturanlara baktı. Soldaki sanki gözüne battı. "İsmail bu olmalı," diye düşündü. "Denemekte sakınca yok!.."

İsmail, fısıltıyı sürdürdü;

— Allahu zülcelâle şükürler olsun!.. Öksüzlüğümüz çabucak sona erdi. Mahir Hocaefendi'nin boşluğu tez doldu. Yeni kıblemiz belli oldu!.. diyerek kaykıldı.

Gözlerinde balkıyan ışınlarla yeniden konuşmaya başlayan Meto'yu kendinden geçerek dinlemeye başladı.

Vaaz bitti!..

Cemaat diz çökmüş, yerinden kıpırdamıyor, cami boşalmıyordu.

Meto kürsüden indi. Saflar çözüldü. Cami boşalırken İsmail'e döndü;

— Size Hacı Nafiz Efendi'nin selamlarını getirdim, der demez İsmail;

— Lebbeyk!.. diye kaykıldı. Çektiği salâvatın hemen ardından, Allah sizden razı olsun, sözleriyle doğrulup ellerine sarıldı.

Meto birini bırakmadan diğeri öpülen ellerini kurtarmaya uğraşıyor, Doktor Nafi sevecenlikle önündeki saygı gösterisine bakıyordu.

"Saint Joseph'deki öğretmen papazlar, azizleri anlatırken böyle manevi bir etkiden söz ederlerdi. Gelip etkiyi görmeliler. Tıbbiyedeki arkadaşlar, ilahi gayreti hurafe görürlerdi, burada olup şu manzarayı görseler tövbe ederlerdi!.." diye düşünmekten kendini alamadı. "İsmail, Mahir Hocaefendi'nin yerine gelen genç şeyhin öv-

güsünü çok duyduğunu, ama hiç sohbetinde bulunmadığını, tanıma, tanışma onurundan yoksun kaldığını söylemişti. Övgüler boşuna değilmiş.

Gerçekten vaazı içe işliyor!..

İnsanın yüreğini sözün kanatlarına bindiriyor. Dilediğinde götürüp cehennemin esfer esâfilinde ateşlere yakıyor. Dilediğinde cenneti âlânın İrem bağlarında zevku sefaya konuk eyliyor!..

Kişi söz sağanağında gözlerini ağzından alamıyor.

Hani bazı ermişler için, kâfiri mü'min eyledi derler ya!.. Bu da onlardan biri!.. Gaipten haber aldığı kesin!.. Kendi gözlerimle gördüm. İsmail yalan söylemez. Hele bana hiç söylemez. Karşılaşmadık diyorsa, karşılaşmamışlardır!.. Ama ona malum oldu!.. Sanki kırk yıllık dost gibi hiç şaşmadan İsmail'e yöneldi.

Ya Hacı Nafiz, yeğeninin resmini pek güzel çizdi. Ya da şeyhimiz efendimiz halifesine uhreviyatının tamamını aktardı ki, bilinmeyeni bildi. Yoksa bunca cemaat arasında, ikimiz yan yana otururken hiç yanılgısız onu bulabilir miydi?"

Sorusuna yanıt bulamayınca, bir ermişle karşılaştığına inandı.

Meto elini kurtarır kurtarmaz İsmail'in aklına doktoru tanıştırmak geldi;

— Doktor Nafi Bey de, haremi şerifleri Pembe Hanımefendi de, cennetmekân şeyhimiz efendimiz tarafından, Isparta'da bulundukları sırada ihya edilmiş mükemmel kullardır. Atamanızı duyunca, sizinle tanışmak ve evlerinin birini size tahsis etmeyi dilemişler. Kırılması mümkün olmayan insanlardır.

Meto bir İsmail'e, bir doktora baktı.

— Allah razı olsun!.. Lakin her ikram bir borç oluşturur. Biz onu ne bu dünyada ne ötekinde ödeyemeyiz!.. Umarım bizi bağışlarlar.

— Olmaz efendim, dedi kesin bir ifadeyle doktor. — Gelişi-

nizi duyduğumuz an evi hazırladık. Çekineceğinizi bildiğimden İsmail biraderimizden teklifi birlikte arzı niyaz eyledim. Allah razı olsun, kırmadı. Vaazınızdan aydınlanma şerefine, ev sahipliğimizi eklemelerini, ben de rica ederim. Umarım kırmazlar, dediğinden beri hanemize nur yağacak diye, karı koca nafile namazları kılıyoruz.

— Allahu zülcelâl kabul buyursun!.. Lakin hiç kimseye yük olmama ikrarımız var.

— Onur vereceksiniz efendim. Ev boş!.. Sizinle hiçbir kiranın sağlayamayacağı kadar anlam kazanacak. Hele bir teşrif edin. Alt katının mescide müsait olduğunu göreceksiniz. Üstte, siz otursunuz. Tabii talep ve talebelerden vakit bulabilirseniz!..

— Yine de, borçlu kalmaktan sakınırız!..

— Borçlu kalan biz oluruz efendim. Ama hak konusundaki ince dikkatinize uysun diye, aydan aya bir kira ödemenizde sakınca yok.

— Gönlünüzden geçen nedir?

Doktor öneriyi duyar duymaz, hiç tereddüt etmeden;

— Bir lira, dedi. — Lojmanda otursanız, onu da vermeyeceksiniz.

— Elbette lojman bulabilirsem..

— Farz edin ki öyle!.. Zahmet olmazsa, lûtfedin, bir gidip bakalım.

* * *

Doktor, Pembe Hanım'la mescide dönen alt kata geldi.

Kur'an kursu öğrencilerinin son safına sessizce diz çöktüler.

Ders boyunca çocuklarla birlikte elifba okudular. Namaz surelerini yinelediler.

Ders bitti, dört ayak postuna yaklaşıp önünde diz çöktüler;

— Efendimiz, dedi incecik sesiyle Pembe Hanım. — Kırmayacağınıza güvenerek maruzata geldik.

— Sizden hayır dışında bir şey gelmez ki, sakınalım!.. Emrediniz!..

— Allah korusun!.. Ancak niyaz edebiliriz.

— Sizi dinliyorum.

— Allahu tealâya bin şükür, doktorun geliri iyi!..

— Allahu zülcelâl vetekaddes hazretleri her daim yarar kulunun desteğidir. Sadakası bol olanın kısmetini genişletir. Cenabı haktan niyazım odur ki, iyilik edenin bulduğu iyilik misliyle bağışlansın, âmin!..

— Allah bırakıp gidenlerin mekânlarını cennet eylesin, diye devam etti Pembe. — Annem de, gece gündüz yalvarmalarıyla arzuladığı yüce Rabbimize ağrısız sızısız kavuşunca yüklü bir mirası tevarüs eyledim.

— Allahu zülcelâlin bizden çok sevip yanına aldığına gani gani rahmet eylesin!.. sözüyle bir çırpıda üç İhlâs bir Fatiha okuyarak üfledikten sonra; — Ölüm hak, miras helâl hanımefendi!.. Allah, hayırlar içinde gönenmeye izin versin, âmin!.. dedi.

— Hikmetinden sual olunmaz yüce mevlâ bizden evladı esirgedi.

— Sadakanız kaç evlada, Allahın nimet ve mağfireti olmakta.

— İstiyoruz ki, bununla yetinmeyelim, derken doktora baktı.

O ana kadar söze hiç karışmadan dizüstü uyuklar gibi oturan doktor birden canlandı. Meto'nun gözlerinin içine bakarak;

— İstiyoruz ki bununla yetinmeyelim. Gücümüzün son katresine kadar öksüz, yetim, yoksul ama yetenekli çocukların gelişmesine yardım edelim. Halini arzdan utanan ama sizin bildiğiniz nice muhtaç vardır. Nicesi de her şeyi başaracak nitelikte zeki ve çalışkan çocuklara sahiptir. Pembe Hanım'ın gönlünden geçen, benim de bütün kalbimle tasdik ettiğim, hayra kalkışmaktır. Mübarek gözleriniz, hamiyetli gönlünüze kaç çocuk uygun gelirse, emvalinin geliriyle onların masraflarını, son diplomalarına kadar karşılamak onu da bendenizi de bahtiyar eyleyecektir!..

— Çok iyi düşünmüşsünüz hanımefendi. Allah bu arzunuzun mükâfatını mutlaka bağışlar. Çünkü o, niyete göre sevap, fiile göre günah yazar.

— Yalnız bir ricası var efendim, dedi yeniden doktor. — Bildiğiniz üzere, hayrın sebili açıktır da, sadakanın açığı alanı da, vereni de küçültür. Cenabı Allah kibir ve iğbirarı bizden ırak etsin. Ne hakarete niyetimiz var, ne görgüsüzlüğe hevesimiz!..

— Rabbülâlemin gönlünüze göre ihsan eylesin. Pek güzel, pek faydalı bir hayra, pek uygun bir biçimde girişmek istiyorsunuz. Allah razı olsun!.. Bilir misiniz? Fatih Sultan Mehmet Han hazretleri, imaretinin vakfiyesinde, Fatih semtindeki yoksulların mütevelli tarafından tek tek defter edilmesini, her aileye üç öğünlük yemeğin, her akşam, güneş battıktan sonra, kapalı kaplar içinde ve hiç kimseye gösterilmeden verilmesini buyurmuştur!.. Sizin bu arzunuz bize onu hatırlattı.

— Biz ne sultanlığa, ne de Allah muhafaza, buyurmaya niyetliyiz. Sadece ve sadece, Allah rızası için yardıma istekli, sizden yardım dileyen kullarız. Bilmeden gönlümüzden geçeni bir yüce hünkâr uygulamışsa, o da Allah katında kibrin nasıl fena karşılandığını öğrenmiş demektir. Ricamız hizmetin en iyi biçimde görülmesi adına himmet zahmetine katlanmayı kabul buyurmanızdır!..

— Bize düşen bir ödev varsa?!

— Niyazımızın nedeni bu efendim!.. Pembe Hanım sadece, kaç kişiye ne kadar dağıtılması gerektiğini öğrenmek istiyor. Kendisinden rica ettim, her ay sarf edilen ne olur olsun, bana da söylemeyecek. Sadece tamamlamak üzere eksiği bildirecek. Hangi ihtiyaç sahibine ne verildiğini, bir Allahu zülcelâl, bir de siz bileceksiniz.

— Bu çok büyük bir vebal!.. Lütfen beni bağışlayın!..

— Biz sizden daha güvenilirini bulamadık efendimiz hazretleri, dedi Pembe Hanım!.. — Yoksula Allah rızası için yardımda aracılık edeceğiniz inancıyla eteğinize geldik. Lütfen bizi kırmayınız!..

— Allahu tealâ bizi inciten kullarından olmaktan sakınsın. Yalnız takdir edersiniz ki, bendeniz buranın yabancısıyım, hanımefendi, diyerek yardım dileğiyle doktora baktı. O sanki bakışlardan kaçmak için gözlerini önceden kapamıştı. Yeniden Pembe Hanım'a döndü.
— Yanlış yapmaktan, hak geçirmekten çok korkarım.

Pembe Hanım'ın iyice incelen sesi;

— Belki kente yabancısınız, ama insanına asla yabancı olamazsınız, derken, sözü bir süre havada dolanıp doktorun gözkapaklarına battı.

Anında gözleri açılan doktor, Meto'nun bakışlarını yakalamak için sokuldu;

— Gönül gözünüz hak edenle etmeyeni görmeden ayırır efendimiz!.. Hem zaten kimse de sizden gereken dışında bir şey isteyemez.

— Ama bu buyurduğunuz, akçalı bir iş!.. Kimin neye ne kadar ihtiyacı var, birinden birine hak geçmekte midir? Araştırıp soruşturmak ister. Fatih Sultan Mehmet Han hazretlerinin buyurduklarına uygun davranacak mütevellisi, kayyımı, imaret yöneticisi, aşçısı, ayakçısı vardı. Ben sohbetten sohbete mi koşmalıyım, haneden haneye mi diye şaşırıp kalırım. Yoksul, yuvadaki yavru kuş gibidir. Tattı mı gagası açık bekler. Her ay gün sektirmeden, muntazaman dolaşıp emaneti gizlice yerine ulaştırmak bir kişinin becereceği iş değil. Buyurduğunuz gibi, akça konusunda herkese de güvenilmez. Hayrına bütün o işleri yüklenenlerden biri savsarsa, günahı hem size, hem bize yazılır. Ücretli adam tutulsa, hem bir yoksula eksik erişilir, hem emin olmak için dilini ağzının içinde bağlamak gerekir.

— Haklısınız!.. dedi doktor, Pembe Hanım'ın düş kırıklığına aldırmadan. — Neyin nasıl yapılması gerektiğini bir araştırır mısınız?

— Aklıma şeyhimiz efendimizin hayallerinden biri geliyor ama!..

— Lütfen bağışlayın, diye heyecanlandı Pembe Hanım. — Onun

hayalinin zerresine erişmek bizim bütün niyazlarımızdan ziyade huzur verir.

— O hemen hemen her sohbet ve risalesinde dünyanın her yerinde, herkesi nurlandıracak okullardan söz eder. Zatıâlinizin mübarek adı gibi, "Medresetül Zehralar" kurmaktan söz ederdi. Her başlangıç, bir gelişmenin anasıdır. Yeterliyse onunla, yetmezse durumu müsait olanların katkısıyla bir yerden başlayabilirsek yardımınız ilk nüvesi olur.

Doktor sevinçle Pembe Hanım'a baktı;

— Şeyhimiz sevap kazanacak yolu mutlaka bulur demedim miydi? Efendimiz hazretlerinin hayallerinden birini bile gerçekleştirsek, cenneti âlâdaki sohbetlerine katılma hakkı kazanırız. Hemen başlasak pek iyi olur!..

— Birkaç gün izin verin. Yolu yordamı nedir, bir araştıralım. Nasıl başlarız, altından nasıl kalkarız, bir iyice öğrenelim de, girişimimiz yarım kalmasın.

— Nasıl emredersiniz, dedikleri an, mescit dolmaya başladı.

*

Eğitim Müdürü Saim Bey onu görür görmez, telefon ahizesine; "Hasretle bekliyorum," dedikten sonra kapatarak ayağa fırladı;

— Hoş geldiniz efendi hazretleri, karşılamasıyla yıprak deri koltuklardan birine oturttu. Kendisi de, karşısına karşısındaki koltuğa oturur oturmaz sordu;

— Bir isteğiniz mi vardı?

— Bir yakınım, emvali metrukesiyle çocuk okutmak istiyordu. Bir okul kurmanın daha yararlı olacağını söyledim. Ama nasıl olacağını bilmediğimden, bir bilenden öğrenirsek, tamamına kolay erişiriz diye düşünerek yardım dilemeye geldim.

— Milli Eğitime devredilecek bir bina mı? Yoksa bir özel okul mu arzulanmakta?

— Sizin fikriniz nedir?

— Harcanacak miktara göre değişir.

— Eksiğini tamamlamak zor olmayacak gibi görünüyor.

— Öyleyse dört başı mamur bir özel okul kurun.

— O nasıl olacak?

— Ya bir eğitim şirketi, ya bir vakıf kurularak!..

— Vakıf bize daha uygun gelir. Ortaklık yerine, hayır katkısına gönüllüyü daha kolay buluruz. Şimdiden yapı işlerini mühendis İsmail Bey, akçalı işleri Nur'an Bey, ahşap aksamı Mustafa Efendi üstlenmeye hazır. Eğitim dedik ama, onu üstlenecek olanı henüz bulamadık. Allahu tealânın inayetiyle buluruz.

— Allah kolaylık versin.

— Vakfı kurduk diyelim, sonra?

— Eğitim vakfı olursa, okul izni kolay alınır. Vakıf senedinin onayıyla birlikte mütevelli heyetinin yetkilisi, yeri, projesi, kapasitesi ne olacak? Ayrıntısıyla sunulursa, izin için elimden geleni yaparım.

— Allah sizden razı olsun. Sıkıştıkça yardımınıza başvurmaya izin var mı?

— Hay hay, ne zaman isterseniz!.. Müdürlük de, evim de size açık.

— Allah gönlünüze göre versin beyefendi, diyerek ayağa kalktı. — Gideyim de bekleyenlere yardımınızla kalkıştığımız işin sanıldığı kadar zor olmadığı müjdesini vereyim, sözleriyle kapıya yöneldi.

Saim Bey, kolundan yakalayarak yeniden oturturken;

— Durun, gitmeyin, dedi. — İyi olacak hastanın doktoru ayağına gelir denilmiş. Düzkaya'da müdürken barış gönüllüsü bir İngilizce öğretmenimiz vardı. Epeydir sesi soluğu çıkmıyor, arada bir selamı uzaklardan geliyordu. Ankara'ya, elçiliğe istasyon şefi olarak atanmış. Bulduğu ilk fırsatta eski dostlarını ziyarete çıkmış. Daha o zamanlar vakıflar ve eğitim konusunda uzman olduğunu söylü-

yordu. Nerdeyse gelir. Girdiğinizde onunla konuşuyordum. Vaktiniz varsa, bir de ona soralım.

— İngilizce bilmeyiz ki!..

— Kaygılanmayın, o sizin benim kadar iyi Türkçe bilir, derken gözü açılan kapıya yöneldi. Yerinden fırladı. — Hoş geldin Graham'cığım, diye konuğu karşıladı.

— Sizi gençleşmiş gördüm Saim Bey, dedi konuk, düzgün bir Türkçeyle. — Çok sevindim!.. Gerçekten hoş buldum. Görüşmeyeli nasılsınız?

— İş güç, bildiğiniz gibi, eğitimin sorunları. Buyrun, sizi biriyle tanıştıracağım, diye dikilen Meto'nun karşısına sürükledi. — Methullah Hocaefendi, diye eliyle Meto'yu gösterdikten sonra; — Bu da kadim dostum, Graham Fuller, diye tanıştırdı. — Hocaefendi, bazı tanıdıklarıyla birlikte, modern bir okul kurmayı düşünmüş. Kendisine bunun için bir vakıf kurmasının daha iyi olacağını salık verdim. Ama konunun gerçek uzmanlarından biriyle tanışsın diye bırakmadım.

— Oh!.. Nasıl diyorsunuz? İyi olacak hastanın doktoru ayağına gelir, değil mi? Ben de size bunun için gelmiştim. Bizim eğitim fonu, ülkenizin okul ihtiyacına katkı kararı aldı. Seçilen okulları teknolojinin son olanaklarıyla donatacaklar. Bir tek koşulları var. Okulda teknoloji bölümünün bulunması!.. Biliyorsunuz, çağımız teknoloji çağı. Elektronik, hayatın her alanında hızla yerleşiyor. Çağdaş teknoloji yaygınlaştıkça köhnemiş sistemlerin nasıldı? Nasıldı? Hah buldum!.. Pabucu dama atılacak!.. Yeni teknolojiyi bilen insanlar, yaşı ne kadar az olursa olsun, en eskilerin başına âmir olacak, dediği an Meto'nun gözleri parladı.

Saim Bey önce koltuğuna oturmuştu. Ayağa kalktı;

— Doğrusu, düzenlesem böyle rastlantı olmazdı. İyi denk geldi. Unutmadıysam Graham kahveyi şekerli içer. Sizinki nasıl olsun hocaefendi?

Graham başını sallarken Meto;

— Zahmet etmeseydiniz, dedi.

— Zahmet mi olurmuş?

— Bendeniz de şekerli içerim!..

— İyi, kendim söyleyeyim!.. Bu arada siz konuyu açarsınız, diye odadan çıktı.

Baş başa kaldıkları an, Graham Fuller, uzun uzun Saim Bey'in ardından baktı.

Gözlerinde beğeni ışıltıları yana söne Meto'ya döndü;

— Eşi dünyada az bulunur bir eğitimcidir!.. Sanırım emekliliği yakın. Niyetiniz eğitimse mutlaka ondan faydalanın. Yaygın ve örgün eğitim kurumlarını yönetmekte az bulunur yetkin bir kişidir. Ayrıca yakın dostumdur.

— Niyetimiz gerçekleşirse, daha iyisinin bulunamayacağını biliyoruz efendim!..

— Gerçekleşmesi için biz de elimizden geleni yaparız elbette!.. Madem... Nasıl diyorsunuz? Kalp kalbe karşıdır, değil mi?

Meto başını sallayınca sürdürdü.

— Kolay başlayan kolay gidecek demektir. Siz hiç zaman yitirmeden, hemen bugün vakfı kurun. Ben yarın Ankara'dayım. Kuruluş tamamlanır tamamlanmaz Birleşik Devletler büyükelçiliğine bildirirseniz, elime geçer. Size hemen en modern Amerikan okulunun projesiyle, teknoloji ağırlıklı ders programını gönderirim. Okulun temeli atılırken haber verirseniz, biter bitmez, gerekli araç gereci yerleştirmek mümkün olur.

— Allah sizden razı olsun. İstediğimiz bir gözdü, siz ikisini birden açıyorsunuz.

— Bu, şu andan başlayarak bizim vakıflarla ortak bir girişim sayılır. Elbette bizimkiler de elden geleni yapacak.

— Pek âlâ, pek güzel de, yeni bir şey söylüyorsunuz. Onun eğitmeni bizde var mıdır? Saim Bey bilir mi?

— Şimdilik olduğunu sanmam. Olsa da, en gelişmiş teknolojiden haberi var mıdır emin olamam. O nedenle, teknolojiyle birlikte eğitmenleri de biz sağlayacağız. Dilerseniz dil eğitimini de üstleniriz. Deyim nasıldı? Hah, elini korkak alıştırma denirdi değil mi? Dilinizi korkak alıştırmayın.

— İyi de, bizim kuracağımız vakıf, bütün bunların altından kalkabilir mi?

— İşin maddi kısmını hiç düşünmeyin. Teknoloji dersleri için olsun, okulun en ileri eğitim yöntemlerini kullanmasına ilişkin araç gereç olsun, hibe yoluyla gelecek. Başarılı çocukların lise değişim programı çerçevesinde daha ileri seviyede eğitimini, bizim vakıfların okulları verecek. Öğretmenlerin stajlarını Birleşik Devletler'de yapması sağlanacak. Gönderilen öğretmenlerin ücretini bizim fonlar ödeyecek.

— Biz burada hiçbir şey vermeyecek miyiz?

— Ödemeler elbette yerinde, elinizle yapılacak!.. Bu yüzden, vakıftan vakıfa aktarımı sağlamak için, şimdiden iç içe geçmiş vakıflar kurmanızı öğütlerim. Ne bileyim, teknolojiyi geliştirmek için teknik elemanlar olabilir, tarıma destek sağlama amacında ziraatçılar, eğitimi geliştirmeye dönük öğretmenler ve açık oturum, panel, kongre, yarışma, konferanslar düzenleyerek, sesli azınlığın bir bölümünü yanınıza çekecek ve böylelikle savunma sistemini geliştirecek nitelikte yazarlar ve gazeteciler vakfı ve benzerleri gibi!.. Haberiniz gelir gelmez size bizdeki örnekleri de gönderirim. Böylece her türlü kavgayı bastıracak kalkanları önceden hazır edersiniz.

— Allah sizden razı olsun!.. Bu büyük iyiliğin bir karşılığı olacak mı?

— Bu çağda karşılıksız bir şey olur mu hocaefendi? Olacak elbet!..

— Yerine getirebilir miyiz?

— Birini gerçekleştirirseniz, gerisi çorap söküğü gibi gelir.

— Karşılığı öğrenebilir miyiz?

— O koleje, sürekli yenilerini eklemek. Sadece ülkenizde değil, hükümetimizle, hükümetinizin sözünün geçebildiği bütün ülkelerde seçmeli de olsa, İngilizce, Türkçe ve mutlaka teknoloji dersleri verecek kolejleri dünya çapında yaygınlaştırmak.

— Siz bizim önümüzde kapalı kapı bırakmıyorsunuz!.. Hepsi bu mu?

— Vakıflar hayır için kurulmaz mı hocaefendi? Amerika'dan buraya erişen hayrın buradan öteye sınırı mı olur? Saim Bey'i de yanınıza alırsanız, başarı şansınız artar. Çünkü çok uzun zamandır eğitimin en yetenekli uzmanlarından biridir.

— Zaten söylediğiniz çok büyük bir iş. Allah razı olsun, şimdiden yardım sözü verdi. Onun gibi biri olmazsa, bu hayırların biri bile olmaz.

— Çok doğru kavradınız hocaefendi!.. Kolay anlayan, kolay anlaşılan birisiniz. Saim Bey kimi kiminle tanıştıracağını iyi biliyor.

— Teveccühünüz efendim!..

— Bu yeni bir dünya projesidir, hocaefendi!.. Kırk elli yıl sonrasının, ikibinli yılların hazırlığıdır. Barışçı, uyumlu ve birbirine eklemlenmiş demokrasiler dünyasının senaryosudur. Halklarla dinlerin birbirine yakınlaşmasını, hatta kaynaşmasını sağlayacak çok geniş kapsamlı ve geleceğin değişimlerini, ipekböceğinin kozasını ördüğü bir sabırla iplik iplik hazırlama, hazırlanma çabasıdır. Takdir edersiniz ki, bu rüyayı ancak geleceğe hazır bir eğitim gerçekleştirebilir. O da, ancak ona inanmış eğitimcilerin becereceği bir yöntemdir. Ancak o eğitimden geçmiş kişiler, devletlerin kılcal damarlarında akyuvarlar gibi dolaşmaya başladığında gerçekleşme fırsatı bulur. Çünkü onlar teknoloji bilgisi, onu her koşulda kullanma becerisiyle tam anlamı ile etkin hale gelirler. Geldiler mi de, yönetemiyorlarsa yön-

lendirecek güce erişirler. Eriştiklerinde aykırı davranışları örseleme, davrananları pıstırma, pısmıyorsa yok etmenin yolunu bulurlar. Böyle geniş kapsamlı bir eğitimin başlangıcını da ondan iyi kimse hayata geçiremez, dediği an Saim Bey elindeki terazide üç fincan, üç bardak su taşıyan müdürlük odacısıyla geri döndü.

İkisi de ayağa kalktılar. Meto, kalkmışken oturmak istemedi;

— Hemen müjdeyi verelim. Hemen işe girişelim, diye kapıya döndü.

Fuller kolundan tutarak yeniden oturttu.

Bir gözüyle fincanlara, biriyle ona bakarak, Saim Bey'in oturmasını, odacının çıkmasını bekledi. Kahvelerinden ilk yudumu aldıktan sonra, gözlerini Meto'nun gözlerine dikerek;

— Bu işin kolay yanıydı hocaefendi!.. Bizim elimizde olan yanı. Oturun da, hem kahvelerimizi bitirelim, hem de zor yanını konuşalım.

— Zoru nedir?

— Eğitimde rekabet. Çünkü her yerde en dişli rakibiniz devlet olacak!..

— Devlet burada, diye Saim'i gösterdi. — Kapımızı açan o!..

— Burada şanslısınız!.. İlk evresi dostumuz Saim Bey'in elinden geçecek. Ama bu işin Ankara'sı da var. Deneyimlerimizden bilirim, devletler başlangıçta bürokratik zorluk çıkarsalar da, hiçbir zaman eğitimin önünü kesiyormuş gibi görünmezler. Rekabeti baltalamak için daima başka yollara başvururlar. İlgisiz kusurlar bulur, bambaşka suçlar icat ederler. Nasıl diyorsunuz? Bir bardak suda fırtına koparır, olmadık kavgalar çıkarırlar. Başınıza gelmedik dert kalmayabilir.

— Hayır için derde katlanılmaz mı?

— Katlanılmazıyla karşılaşabilirsiniz. Bunun önlemi için hiçbir vakıfta kurucu olarak görünmeyin. Yetmez... Nasıl dersiniz? Kö-

tüsü geldiğinde, sığınmak için Birleşik Devletler'de de birkaç okul açın. Kazaya uğramanızı önleyemediğimiz durumlarda, ne yapar eder, sizi oraya atarız. Güven içinde o okulların başına geçersiniz.

— Söylediklerniz ürkütücü. Ama madem bir hayır işine başladık, şerrine razı olmaya koşuluyuz. Anlaşılıyor ki, bu rekabetin sonunda kodesi boylamak da var.

— Teknoloji kullanılan yerlerde sizin okullardan yetişmiş, bizim stajımızdan geçmiş adamlar olacak. Öyle bir durumda önceden haberimiz olur.

— Ya haberiniz olmadan tutuklanırsam?

— Teknolojiye hâkim olanın her şeyden haberi olur. Size bizim vakıf adına çağrı geldiği an, tereddüt etmeyin. Çağrıyı getirenle birlikte gidin. O sizi... Nasıl diyorsunuz... Sağ esen selamete ulaştırır.

— Anladım Graham Bey!..

— Şimdi isterseniz vakfı kurun.

— İstenmez mi? diye tekrar fırladı.

Bu kez onu tutan olmadı.

EROL TOY

hoca efendi

Erol Toy *Hocaefendi*'de, bir köy imamının, üç yıllık köy okulunu bitiren yetenekli oğlu Meto ekseninde, samanın altında yürüyen suyun öyküsünü anlatıyor.

Bir çocuğun adeta zorla tırmandığı kürsünün, tarikat kanadıyla uçunca, hangi gök kubbelerin doruklarında dolaştığını anlayacak; öncüllerinin gördüğü ama onun gerçekleştirdiği düşlerin güncel sonuçlarını yorumlayacak; Cumhuriyet altyapısında yumak yumak sarılan, iplik iplik örülen bir gerçeğin gizeminde gezinecek; gizliliğin kazandığı gücü tanıyıp yaygınlaşma yöntemlerini görecek ve günden güne etkinlik kazanması gerçeğiyle baş başa kalacaksınız.

Böylece azınlığın, teknik ve teknolojik bilgiden hangi bağlantılarla, nasıl yararlandığını; sızma ve sızıntılarının devlet aygıtına eklemlenmesindeki koruyucu meleklerin kimliğini; himaye görenlerin, gösterenleri neden horladığının gizini çözeceksiniz.

Camilerle minarelerde, avlularla evlerde, saf manevi değerlerle başlayan hak aşkının, maddi güçle ete kemiğe bürünen bir dünya projesine nasıl dönüştüğünü merak ediyorsanız, *Hocaefendi*'yi okumalısınız.

ISBN 978-605-5525-66-8
9 786055 525668
11.34.Y.0298.118

17 TL

Cumhuriyet Kitapları